

DE USU
^{ET}
AUTHORITATE
JURIS CIVILIS

ROMANORUM,
IN DOMINIIS

Principum Christianorum,

LIBRI DUO.

Auctore

ARTHURO DUCK, LL. D.
Cum Privilegio Sereniss. Elect. Brandenburg.

NEAPOLI, MDCCXIX.
Typis Dominici-Antonii, & Nicolai Parrino.

Superiorum Licentia.

D. DOMINICO CARAVITAE

ORATORI CLARISSIMO,

QUI HEREDEM SE OSTENDIT,
NON MINUS AVITAE NOBILITATIS, FORTUNAEQUE,
QUAM LAUDIS, AC VIRTUTIS,
QUAS ITA BENE SIMUL CONJUNGIT,
UT UNA ALIIS NON OFFICIT;
IMMO SIBI INVICEM OPITULANTUR,
ATQUE PER MANUS DUCUNT.
INSUPER TANTA EST NON MODO ELOQUENTIA,
ET ERUDITIONE,
SED LEGALI FACULTATE PRAEDITUS,
UT IN FORO, PRO MORE, PATROCINIA SUSCIPIENTES
OMNES IMPLET ADMIRATIONE:
QUONIAM VIDETUR POTIUS LEGES CONDERE,
QUAM INTERPRETARI.
DENIQUE EISDEM MET COLLEGIS,
QUI SUUM INGENIUM DOCTRINAM,
AC MORUM PROBITATEM MIRANTUR,
EST TAM CARUS,
UT INUSITATA BENEVOLENTIA EUM PROSEQUUNTUR.
NICOLAUS PARRINO PUBLICAE HUIC FAMAE
ANNUENS,
ET IN PERPETUUM GRATI ANIMI OBSEQUIUM,
AC TESTIMONIUM,
HUNC LIBRUM (CUJUS TITULUS EST:

DE

**DE USU,
ET AUCTORITATE JURIS CIVILIS ROMANORUM, &c.
AUCTORE ARTURO DUCK. LL. D.)
MOLE EXIGUUM,
SED DOCTRINA, ET ERUDITIONE MAXIMUM,
DEDICAT, COSECRATQUE.**

SUM-

SUMMARIA CAPITUM

LIBRI I.

CAP. I.

- I. **R**omani Imperium quæ fuerunt per Arma
& Leges.
- II. **B**ella Romanorum injusta cum Sa-
binis, Fidenatibus, Vejentibus, Alba-
nis, Gabijs, Volscis, Rutillis, aliisque
Populis finitimis.
- III. Et cum Latinis, Samnitibus, & Tarentinis.
- IV. **B**ella Romanorum cum Populis Italiae per quingentos
Annos.
- V. **I**njustitia Romanorum in bello Siculo, & in primo bello
Punico.
- VI. Et in secundo bello Punico.
- VII. Et in tertio bello Punico.
- VIII. Et in bello Macedonico, in Creta, in Corsica, in
Mitridatico.
- IX. Et in bello Parthico, & Numantino.
- X. Et in bello judaico.
- XI. Et in bello Britannico.
- Romani per Socios Bellorum causas quærebant.
- XII. Sanctorum Ecclesie Patrum testimonia de injustitia
Romanorum in Bellis.
- XIII. Idemque sub primis Imp. Romanis steterunt.
- XIV. Theologorum testimonia de Romanorum injustitia in
Bellis suis.
- XV. Et Jurisconsultorum testimonia.

XVI.

INDEX CAPITUM.

- XVI. *Bella Romanorum defendi non possunt.*
- XVII. *Nec per voluntatem divinam.*
- XVIII. *Nec per consensum Principum aut Populorum.*
- XIX. *Nec per prescriptionem.*
- XX. *Populi à Romanis debellati justè, Libertatem recuperarunt.*
- XXI. *Justitia Romanorum in legibus suis.*

C A P. II.

- I. **R**omanorum Leges Principes Populique sponte receperunt.
- II. *Post Romanam nulla erit Monarchia, qua Leges dare poterit.*
- III. *Leges Romanorum justissima Causa Romani Imperii.*
- IV. *Roma Parens & Patria Legum.*
- V. *Jurisconsultorum variarum Gentium Elogia de legibus Romanis.*
- VI. *Leges Romanae sunt.*
 -) *Ratio scripta.*
 - (*Jus Commune.*
 -) *Jus Naturæ & Gentium.*

C A P U T III.

- I. **S**ub Regibus Roman. jus Civile Papirianum.
Regibus exactis placuit per Leges potius quam Magistratum Arbitria gubernari.
- II. *Leges Duodecim Tabularum fons Legum Romanarum.*
- III. *Interpretatio Prudentum an Leges Duodecim Tabularum?*
- IV. *Leges, Plebiscita, & Senatusconsulta.*
- V. *Edicta Prætorum & Ædilium Curulium.*
- VI. *Constitutiones Principum post Legem Regiam.*
- VII. *Imperatores Pontifices Maximi.*

VIII.

INDEX CAPITUM.

- VIII. *Codices Constitutionum Gregorianus, Hermogenianus, & Theodosianus,*
 IX. *Constitutiones justissime Imperatorum improbissimorum.*
 X. *Constitutiones Imp. Rom. antecellunt Constantinopolitanas.*
 XI. *Princeps quomodo Legibus sit solutus.*
 XII. *Princeps tenetur Jure Naturæ & Gentium, & ad Contractus.*
 XIII. *Responsa Prudentum.*
 XIV. *Laudes Jurisconsultorum, è quibus Pandectæ sunt compositæ.*
 XV. *Papiniani Elogia.*
 XVI. *Leges Romanæ compositæ per Justinianum Imp.*

C A P. IV.

- I. **J** Justinianus Imp. *Armis & Legibus clarissimus.*
 II. *Justiniani fama defenditur, contra Suidam. Ejus Pietas & Magnificentia in Temple S. Sophiæ.*
 III. *Justinianus Magnus meritò appellatus.*
 IV. *Numerus Librorum compositorum per Justinianum.*
 V. *Pandectarum Liber celebratur.*
 VI. *Jurisconsultorum in Pandectis & Papiniani Elogia.*
 VII. *Jurisconsultorum Libri in Pandectis, dolo Tribonianum, an Casu fortuito, perierint.*
 VIII. *Tribonianus notatur, ob festinationem nimiam in Pandectis.*
 IX. *Methodus Pandectarum defenditur.*
 X. *Editiones variæ Pandectarum, præ cæteris laudatur Florentina. An Pandectæ Florentinæ fuerint Liber Archetypus Justiniani.*
 XI. *Pandectæ cur dictæ Digesta? & de nomine Infortati.*
 XII. *Codex Constitutionum Imperialium Justinianus.*
 XIII.

INDEX CAPITUM.

- XIII.** De Constitutionibus novis in Codice Justiniani omiffis, & de Authentics in Codice.
XIV. Institutiones Justiniani, & Theophili Paraphrasis.
XV. Novellæ Justiniani Constitutiones.
XVI. De Novellarum versione Juliani Antecessoris & vulgaris.
XVII. Leges Romanæ absolutæ per Justinianum.

C A P. V.

- I.** **L**ibri Justinianæi, recepto Constantinopoli, in Europa suppressi per quingentos Annos.
II. Valuerunt Constantinopoli & in Oriente usque ad Phocam Imp.
III. Et post Phocam usque ad Basilium Imp. Basilium Macedo Imp. composuit Librum Βασιλικῶν.
IV. Invidia Basilii & Leonis Philosophi in Libros Justinianæos.
V. Libri Justinianæi, neglecti post Editionem Βασιλικῶν Novellæ Constitutiones Leonis Philosophi.
VI. Libri Βασιλικῶν ex quibus compositi.
 Libri Βασιλικῶν editi per varios, novissimè per Carolum Fabrotum.
VII. Interpretum Græcorum Commentarii & Synopses ad Libros Βασιλικῶν.
VIII. Ex Libris Βασιλικῶν Jus in Imperio Orientali dictum.
IX. Photii Nomo-Canon in Orientali Ecclesia.
X. Jura Orientalis Imperii ex Basilicis, usque ad excidium Constantinopolis.
XI. Libri Justinianæi latuerunt in Occidente per plura sæcula.
XII. Sæculo Caroli Magni Leges Romanæ Literæque omnes tenebris obratæ.

XIII.

INDEX CAPITUM .

- XIII. *Pandectæ à Lothario Sax. Imp. restitutæ , primò ad Pisanos , dein Floretinos pervenerunt .*
 XIV. *Irnerius Jus Civile docuit & alii , præ reliquis F. Accursius .*
 XV. *Post Accursium Cynus , Bartolus , Baldus alii- que .*
 XVI. *Et alii Interpretes Itali .*
 XVII. *Alciatus, Budæus , & alii Interpretes recentiores laudantur .*
 XVIII. *Ad Jus Civile accesserunt Jus Feudorum , Jus Canonicum , & Doctorum scripta .*

C A P . VI .

- I. **F** *Feudorum origo an à Romanis , an à Longobardis ?*
 II. *Feudorum in Jure Romano nulla vestigia .*
 III. *Feuda orta à Longobardis in Italia .*
 IV. *Communis opinio , quod Feuda originem habuerint à Longobardis , non à Gallis .*
 V. *Libri Feudorum compositi per Obertum Ortensium , & Gerardum Capagistrum .*
 VI. *Jus Feudorum est Consuetudo non Jus scriptum .*
 VII. *Libri Feudorum sunt authentici .*
 VIII. *Recipiuntur libri Feudorum ab omnibus , etiam à Gallis .*
 IX. *Jura Feudorum connexa cum Jure Civili Rom .*
 X. *Et cum Jure Canonico .*
 XI. *Libri Feudorum recepti ab omnibus Principibus Populisque Christianis .*
 XII. *Libri Feudorum vulgares solum authentici .*
 XIII. *Interpretes ad Libros Feudorum enumerantur .*

INDEX CAPITUM.

C A P. VII.

- I. **O** Rigo Juris Canonici ex reverentia erga Romanos Pontifices.
- II. *Authoritas Canonum, Conciliorum, & Romani Pontificis.*
- III. *Gratianus Decretum composuit.*
- IV. *Decretum Gratiani quam Authoritatem habeat?*
- V. *Decretum Burchardi & Ivonis.*
- VI. *Decretalium Collectiones.*
- VII. *Sextus, Clementinæ, & Extravagantes.*
- VIII. *Institutiones Juris Canonici, per Paulum Lancelottum.*
- IX. *Interpretes Juris Canonici.*
- X. *Juris Canonici & Civilis connexio.*
- XI. *Inter Jus Canonicum & Civile mutua Interpretatio.*
- XII. *Jus Canonicum sequendum, ubi agitur de Peccato vel Salutis periculo.*
- XIII. *Societas & Consonantia inter Jus Canonicum & Civile.*
- XIV. *Jus Canonicum Causas Civiles & profanas decidit.*
- XV. *Gentes Christianæ Jus Canonicum amplectuntur.*
- XVI. *Principes Protestantes Jus Canonicum retinuerunt.*
- XVII. *Legum subita mutatio periculosa.*
- XVIII. *Judæi non tenentur Jure Canonico.*
- XIX. *Juris Canonici utilitas & necessitas.*
- XX. *Jus Canonicum & Jus Feudorum Membra Juris Civilis.*

C A P. VIII.

- I. **D**octorum Interpretationes superflue, si Libri Jurisconsultorum Roman. superessent.
- II. *Ruina Romani Imperii induxit Doctorum Commentarios.*

IIJ.

INDEX CAPITUM.

- III. Interpretationes Doctorum probabiles tantum.
- IV. Jus Civile non consistit sine Doctorum Interpretationibus.
- V. Interpretationes Doctorum, ut Responsa Prudentum.
- VI. Interpretationes Doctorum Legibus multarum Gentium confirmantur.
- VII. Arduæ Quæstiones in Jure Civili.
- VIII. Communes Opiniones Doctorum sequendæ à Judicibus.
- IX. Regulae de Contrariis Doctorum Opiniantibus.
- X. Communis Opinio æstimanda ex Majori numero.
- XI. Communis Opinio Doctorum censenda, quam ex professo, non obiter, tradunt.
- XII. Communis Opinio Doctorum æstimanda ex Commentariis, non ex Consiliis.
- XIII. Canonistæ sequendi, ubi agitur de Peccato.
- XIV. Doctores præsertim sequendi, qui Honores contempserunt.
- XV. Novissimæ Doctorum Opiniones, præsertim, sequendæ.
- XVI. De Communibus Opinionibus Doctorum remissivè.

CONCLUS. LIB. I.

- I. Sententias Supremorum Senatum aliqui inter juris partes numerant.
- II. Sententiæ solius Principis, non Senatum, vim juris habent.
- III. Sententiæ aliorum Judicum sunt Exempla tantum.
- IV. Sententiæ Supremarum Curiarum, etiam Rotæ Romanae, non sequendæ contra Communem Opinionem.
- V. Sententiæ Supremorum Senatum, similiter perpetuè Judicantium, vim Legis habent.
- VI. Doctorum Interpretationes in ordinem redigendæ.

SUMMARIA CAPITUM

LIBRI II.

CAPUT I.

- I. **P**opuli debellati Victorum Leges sequi debent.
Majestatis primum Caput, Civibus Leges dare.
Europæorum obsequium Romanis Legibus est spontaneum.
- II. Imperator an sit Mundi Dominus?
- III. Imperator non est Mundi Dominus per Sacras literas,
nec per jus Naturæ aut Gentium.
- IV. An Imperator sit Mundi Dominus, est quæstio facti,
non juris.
- V. Præscribi potest Suprema potestas contra Imperato-
rem.
- Præscriptio non currit contra Romanum Pontificem per
Canonistas.
- VI. Imperator, quoad Jurisdictionem, est Dominus Mun-
di, non quoad Dominium rerum singularum.
Principes non possunt rerum dominia subditis auferre.
- VII. An usus Linguae Latinae, & Legum Rom. conservet
dominationem Romanorum?
- VIII. Lingua Latina a Romanis servata in omnibus Pre-
vinciis suis.
- IX. Latinam Linguam Romani Græcis imponebant.
- X. Latina Lingua diu servata Constantinopoli, & in Im-
perio Orientis.
- XI. Lingua Græca demum permessa Constantinopoli,
Romani Linguam, & Mores Græcorum induerunt.
- XII. Lingua Romana adhuc servata apud Europæos.

INDEX CAPITUM.

XIII. *Linguae Romanae usus abolitus per aliquos Principes Europeos.*

Linguae Latinae Excellentia.

XIV. *Legum Romanarum usus an impediatur praescriptionem Principum contra Romanos?*

C A P. II.

I. **R**omanum Imperium in Oriente servatum, in Occidente deletum per Barbaros.

Carolus Magnus Imperator Occidentis divisionem Imperii fecit.

II. *Electio Imperatoris translata in septemviros, Electores Germaniae.*

III. *Imperium Romanum translatum in Germanos. An soli Germani possint eligi Imperatores?*

IV. *Imperium Romanum manet in Germania sola.*

Turcarum Imperatores asserunt se esse successores Constantini Magni.

Imperatores Constantinopolitani asserunt, se esse Successores Alexandri M.

V. *Imperium Germanicum an Aristocraticum, an Monarchicum?*

Imperium Germanicum est vere Romanum.

VI. *Germaniae divisio in decem circulos.*

VII. *Camera Imperialis instituta Wormaticae, deinde Spira.*

Camera Imperialis Jurisdictio.

Appellationes in causis criminalibus ubique interdictae.

VIII. *Camera Imperialis quot Judices.*

In Camera Imperiali judicatur secundum jus Romanum.

IX. *Judicium Rotvillense in Germania.*

Constitutiones Imperiales sunt jus Municipale in Germania.

Jus Civile Romanum est jus commune in Germania.

X.

INDEX CAPITUM.

X. Jus Civile Rom. in Germania observatur ab omnibus Naturalibus, & Exteris.

Appellatio ab interlocutoria prohibita in Germania, & ex Concilio Tridentino.

XI. Jura Municipalia in Germania.

XII. Jus Saxonicum in Germania receptum a multis populis.

Jus Saxonicum compositum in tribus Libris.

Juris Saxonici pars Magdeburgi composita, quæ dicta est Weichbild.

Jus Saxonicum redactum est ad jus Civile Romanorum.

XIII. Jus Saxonicum recipit Interpretationem a jure Civili.

XIV. Representatio non admittitur in jure Saxonico.

Soli juris Civilis Professores in Saxonia jus dicunt, & judicant.

XV. Germani in multis casibus recedunt a jure Saxonico ad jus Cæsareum.

XVI. Jus Lubecense in Germania.

Jus Culmense in Germania.

In Perussia novum jus editum.

XVII. Statuta omnia in Germania Interpretationem accipiunt a jure Civili.

XVIII. In Germania non possunt Statuta condi, contra prohibitionem juris Cæsarei.

Bona Malfurgorum non possunt capi à Dominis Territoriorum in Germania.

Jus Canonicum servatum per Principes Protestantes in Germania.

XIX. Jus Romanum jus commune in Germania.

Soli juris Civilis Professores in Camera sunt Iudices, & in Academiis Germaniæ jus docent.

CAP.

INDEX CAPITUM.

C A P. III.

- I. **R**omæ & Italiae fons Legum Romanarum.
- II. **R**omane Ecclesie Territoria in Italia.
Pontificis Rom. Titulus in Civitate Avenionensi.
Pontificis Rom. Titulus ad urbem Romanam.
- III. Pontifex Romanus est Princeps supremus in suis Dominis.
Imperator non habet jurisdictionem in Territoriis Pontificis Rom.
Romæ non conceditur remissio delinquentium.
- IV. Veneti nunquam fuerunt sub Imp. aut alterius Principis dominio.
Liberalitatis Venetorum Tituli.
- V. Veneti habent omnia jura Majestatis.
- VI. Florentini quamdiu fuerunt sub Imperatoribus.
Cosmus Medices creatus Dux Hetruriae.
- VII. Florentini habuerunt omnia jura Regalia.
Magnus Dux Hetruriae est Princeps supremus.
- VIII. Lucensis Respubl. habet omnia jura supremorum Principum.
- IX. Mediolanum primo sub Galeatis, & Sfortiis, nunc ad Hispanos devenit.
- X. Duces Mediolanenses habent omnia jura Majestatis, & supremorum Principum.
- XI. Duces Sabaudiae habent omnia jura Majestatis, & supremorum Principum.
- XII. Genuenses liberi ab Imperatore, & habent omnia jura Majestatis.
- XIII. Ferrariae Duces habuerunt omnia jura supremorum Principum.
Ferraria ad Sedem Romanam devoluta.

XIV.

INDEX CAPITUM.

- XIV. *Duces Urbini, Duces Mutinae, & Duces Parmae habent jura Majestatis.*
Duces Mantuae, & Montisferrati sunt Principes Supremi.
- XV. *Principes investiti, post investituram, habent jura supremorum Principum.*
- XVI. *Omnes Italiae Principes se submitunt Legibus Romanis.*
- XVII. *Romae & in Dominiis Sedis Romanae observatur jus Civile.*
Bononiae observatur jus Civile.
Anconae observatur jus Civile.
- XVIII. *Veneti reguntur moribus suis, & arbitrariis Judicium.*
- XIX. *Iuris Civilis usus apud Venetos.*
Patavinci Iurisconsulti celebres.
- XX. *Florentiae, & Lucae jus civile est jus commune.*
- XXI. *Mediolani observatae sunt Leges Longobardicae, deinde Decreta, & Statuta suorum Principum.*
- XXII. *Mediolani, post Constitutiones suas, observatur jus civile.*
Mediolanenses Iudices sunt juris civilis Professores.
- XXIII. *Genuae jus dicitur ex jure civili.*
Mantuae observatur jus civile.
Mutinae observatur jus civile.
- XXIV. *Ferrariae jus civile est jus commune.*
- XXV. *In Sabaudia jus civile est jus commune.*
Ant. Fabri Codex Fabrianus laudatur.
Urbini, & Parmae observatur jus civile.
- XXVI. *Ius civile est jus commune in Italia.*
- XXVII. *Itali magis favent juri civili, quam Statutis suis.*
- XXVIII. *Statuta sunt jura Municipalia Italiae.*
Leges Municipales apud Rom. quae?
Statutum continens idem cum jure communi superfluum est.
- XXIX.

INDEX CAPITUM.

- XXIX. *Statuta Italiae Interpretationem recipiunt a jure civili passivam, non activam.*
Statuta Italiae sunt intelligenda, ut non corrigant jus civile.
- XXX. *In Statutis Italiae jus commune intelligitur jus civile, non jus Civitatis dominantis.*
- XXXJ. *Exteri in Italia tenentur solo jure civili.*
- XXXIJ. *Itali post Gothos, & Longobardos pulsos, redeunt ad Leges Romanas.*
- XXXIJJ. *Sicilia est pars Italiae.*

C A P. IV.

- I. **N**eapolis & Sicilia sub Romanis usque ad Honor. Imp. Postea cesserunt Gothicis & Longobardis, & deinde Normannis.
- II. Neapolis, & Sicilia diu controversae inter Andegavenses & Arragonios: nunc cesserunt Regibus Hispaniae.
- III. Regnum Neapolis, & Siciliae est Feudum Ecclesiae Rom.
- Reges Neapolis, & Siciliae feudatarii Pontificis Rom.
- IV. Card. Baronii Tom. II. Annal. prohibitus a Rege Hispaniae.
- V. Reges Neapolis, & Siciliae habent omnia jura Supremorum Principum.
- VI. Leges Longobardicae servatae in Regno Neapolis, & Siciliae, post Carolum M.
- Leges Longobardicae laudantur.
- VII. Libertas data in Regno Neapol. & Siciliae utendi Lege Longobardica, vel Romana.
- VIII. Leges Longobardicae contemptui habitae, post Lotharium Imperatorem.
- Leges Longobardicae tantum valent in aliquibus locis ex consuetudine.

INDEX CAPITUM.

- IX.** *Leges Romanae semper servatae in Regno Neapolis & Siciliae.*
- X.** *In Regno Neapolis & Siciliae jus Rom. est commune, jus Longobardicum est speciale.*
Jus Longobardicum Interpretationem accipit a jure civili.
- XI.** *Jus civile est jus commune in Regno Neapolis, & Siciliae.*
- XII.** *Jus Romanum est prius jure Longobardico, in Regn. Neapolis, & Siciliae.*

C A P. V.

- I.** *Jurisconsulti Gallici laudantur.*
- II.** *Fori Gallici eloquentia.*
- III.** *Gallia a Julio Cæsare redacta in potestatem Romanorum, iisque paruit usque ad Honor. Imper.*
Franci in Gallia constituerunt Pharamundum Regem suum.
- IV.** *Regnum Franco-Gallorum constitutum in Gallia.*
- V.** *Galli fuerunt in potestate Romanorum usque ad Honorium Imp.*
Galli an habeant Patriam potestatem in liberos?
- VI.** *Monarchia Gallorum duravit per mille ducentos Annos.*
- VII.** *Regum Galliae Elogia, & Suprema potestas.*
- VIII.** *Omnia jura Regalia in Gallia in Dominio Regis.*
- IX.** *Rex Galliae neminem Superiorem recognoscit.*
- X.** *Imperator in Gallia est privatus.*
- XI.** *Galliae Divisio in Provincias juris Scripti, & Provincias consuetudinarias.*
- XII.** *Provinciae juris scripti in Gallia quae?*
Gallia Narbonensis dicta Togata; domita a Fab. Max. Aquitania, & Sabaudia Provinciae Romanae ante Julium Cæsarem.
- XIII.** *Gothi permiserunt Leges Romanas in Provinciis juris*

INDEX CAPITUM.

- juris scripti in Gallia.*
Codex Theodosianus editus per Alaricum.
XIV. *Franci permiserunt Leges Rom. in Provinciis juris scripti.*
XV. *Carolus M. conservavit Leges Rom. in Provinciis juris scripti.*
XVI. *Leges Romanæ conservatæ in Provinciis juris scripti sub tertia Regum linea.*
XVII. *Leges Romanæ conservatæ in Provinciis juris scripti, ex pactis cum Regibus Gallia.*
XVIII. *In Provinciis juris scripti in Gallia servatur jus civile in iudiciis, contractibus, & Testamentis, & in Appellationibus.*
XIX. *Privilegia multa ex jure Romano in Provinciis juris scripti Gallia.*
Ius feudale admittitur in Provinciis juris scripti Gallia.
Appellationes judicantur secundum jus civile in Provinciis juris scripti Gallia.
XX. *In Provinciis juris scripti in Gallia jus Albinatum non admittitur.*
XXI. *In Provinciis juris scripti in Gallia Statuta sunt jus municipale, solum jus Rom. est jus commune.*
XXII. *Provincia Consuetudinaria in Gallia quæ?*
XXIII. *Consuetudines in Gallia varia.*
XXIV. *Lex Salica lata a Pharamundo, aucta a Carolo M. aliisque Imp.*
Capitularia Caroli M. collecta per Abbatem Ansegisum & Ben. Levitam.
De Articulo Legis Salicæ, de foeminarum Successione in Gallia.
XXV. *Constitutiones & Edicta Regum Gallia, post Legem Salicam.*
XXVI. *Consuetudines Gallicæ multæ ortæ sunt è Ligibus Romanis.*

Legè

INDEX CAPITULUM.

- Lege Salicà deficiente, recurrebant Galli ad Leges Romanas.*
- XXVII.** *Consuetudines Gallie in Scripta redactæ per Reges Gallie.*
- Juris Gallici componendi cura demandata Barnabæ Brissonio.*
- XXVIII.** *Leges Romanæ observatæ à Gallis in prima Regum linea.*
- XXIX.** *Leges Romanæ observatæ à Gallis in secunda & tertia Regum linea.*
- Codex Justinianæi translatio in Linguam Gallicam.*
- XXX.** *Consuetudines Gallie esse Jus Commune in Gallia.*
- XXXI.** *Jus Romanum esse Jus commune in Gallia.*
De Jure Communi in Gallia, disceptatio inter Petr. Lizeum & Christ. Thuanum.
- XXXII.** *Judices Gallie, in defectu Consuetudinum & Constitutionum debent judicare secundum Jus Romanum.*
Leges Romanas Gallicis esse præferendas, Galli agnoscunt.
In criminalibus Causis Gallici omnes sequuntur Jus Romanum.
- XXXIII.** *Consuetudines Gallie Interpretationem recipiunt à Jure Romano.*
Consuetudines in Gallia non admittuntur contrariæ Romanis Legibus.
- XXXIV.** *Leges Romanæ admittæ à Gallis ut Leges Rhodæ à Romanis.*
Lex Rhodia de naufragiis rejecta à Romanis.
- XXXV.** *Autoritas Juris Romani in Gallia ex consensu Regum Gallia.*
Restitutiones in integrum ex Jure Rom. in Gallia non conceduntur, sine literis Regiis Cancellariæ.
- XXXVI.** *Imperatorum Roman. Constantinopol. Constitutiones non admittæ à Gallis.*

Guido

INDEX CAPITUM.

- Guido Coquillius laudatur .
XXXVII. Jus civile lectum in Academiis Galliae ante
Academias , pro Legum studio constitutas in Gallia.
XXXVII]. Jus civile legi Parisiis prohibitum ab Ho-
norio Pont. & de causa illius Prohibitionis .
Eadem prohibitio confirmata a Regibus Galliae .
XXXIX. Sola Juris civilis Professores sunt Judices , &
Advocati in Gallia .
Jac. Cujacii Elogia .
XL. Burgundiae Ducatus nunc Hispanis cessit.
Jus civile est jus commune in Burgundia.
XLI. Jus Romanum est jus commune in Belgicis ditioni-
bus, post Consuetudines, & Edicta .
XLII. Jus Romanum est jus Commune in Batavia.
XLIII. Gallia vera Jurisprudentiae Romanae Sedes .

C A P. VI.

- I. **G**entis Hispanicae Elogia .
II. **G** Legum cognitio in unaquaque Gente petenda ex
Historiis Gentis .
III. Hispania quando a Romanis subjugata ?
IV. Hispania diu sub Romanorum Imperio .
V. Gothi tenuerunt Hispaniam per tercentos annos .
Mauri, & Sarraceni tenuerunt Hispaniam per septingentos
annos .
Hispanorum Nobilitas praecipua orta a Gothis .
Biscayni Originarii Hispaniae , & sunt omnes Nobiles , &
Hidalgi .
VI. Regna Hispaniae recuperata a Mauris, & Saracenis.
VII. De Regno Navarrae Controversia inter Hispanos, &
Gallos .
VIII. Hispanicum Imperium magnitudo .

**

IX.

INDEX CAPITUM.

- IX. Reges Hispaniæ sunt liberi ab Imperatore, & Principes Supremi.
- X. Reges Hispaniæ neminem Superiorem recognoscunt. Reges Hispaniæ pro Ducatu Burgundiæ sunt subditi Imperatori.
- XI. Reges Castellæ, Legionis, & Navarræ neminem Superiorem recognoscunt.
- XII. Reges Aragoniæ, & Principes Cathalonæ, sunt Principes Supremi, & soluti legibus.
- XIV. Hispani sub Romanis habebant Romanas Leges; & sub Gothicis.
- XV. Leges à Regibus Gothicis scriptæ. Codex Visigothorum laudatur. Leges Gothicæ servatæ in Hispania usque ad Alphonsum Nonum.
- XVI. Ius Regium in Hispania ex quibus consistit? Leges Partitarum è Legibus Romanis petitiæ, & cum iis concordant, & ab iis interpretationem accipiunt.
- XVII. Controversiæ de jure Regio, & jure Romano in Hispania.
- XVIII. Ius Regium esse jus commune in Hispania.
- XIX. Ius Romanum esse jus commune in Hispania.
- XX. In Cathalonia, post Usaticos, recurritur ad jus Romanum.
- XXI. Navarræ, post Leges suas, sequuntur Leges Romanas, non Castellanas. Indi reguntur jure Regio, & jure Cæsareo. In Hispania jus Regium, & jus Romanum concurrunt.
- XXII. Regna Hispaniæ, post Leges suas servant jus Cæsareum, & Canonicum, non Leges Castellæ.
- XXIII. Aragonii sequuntur jus canonicum præ Cæsareo.
- XXIV. Hispani communiter sequuntur jus Cæsareum præ Canonico.
- XXV.

INDEX CAPITUM.

- XXV.** *In Hispania in foro Ecclesiastico sequuntur jus Canonicum, in seculari jus civile.*
- XXVI.** *De Lege Hispaniæ, prohibente jus civile allegari in judiciis, sub pœna Capitis.*
- XXVII.** *Ea Lex aut nunquam lata fuit, aut condita a primis Gothicis Regibus.*
Doctores nostri aves imitantur.
- XXVIII.** *Ea Lex in desuetudinem abiit,*
- XXIX.** *Ius Civile solum docetur in Academiis Hispaniæ, & observatur in omnibus Curis.*
Doctorem Interpretationes observantur in Hispania.
In Hispania soli juris civilis Professores sunt Advocati, & Judices.
- XXX.** *Judices non relinquendi arbitrio suo.*
Jac. Menochii liber, de arbitrariis Judicium questionibus, damnatur.
- XXXI.** *Jurisconsulti Hispaniæ clarissimi.*
Ant. Augustinus, Did. Covarruvias, & Mart. Navarrus laudantur.
- XXXII.** *Lusitaniæ Hispaniæ pars, & Provinciæ.*

CAPUT VII.

- I.** **L** *Ustani diu cum Romanis dimicant.*
- II.** **L** *Lusitani sequebantur Carthaginenses contra Romanos.*
Lusitania domita ab Augusto.
- III.** *Romanorum Colonia in Lusitania.*
Privilegia Lusitanis concessa à Romanis.
- IV.** *Romani Domini Lusitaniæ, postea Gothi, & deinde Mauri, & Suraceni.*
- V.** *Lusitania data ab Alphonso in dotem Henrico cum Taresia filia.*
- VI.** *Dominia Regni Lusitanici.*

INDEX CAPITUM.

- VII.** *Reges Lusitaniæ neminem Superiorem recognoscunt, & sunt Principes Supremi.*
- VIII.** *Reges Lusitaniæ liberi a Dominatione Romanorum Pontificum.*
- IX.** *Lusitani primo sub Legibus Romanis, deinde Gothicis.*
- X.** *Leges Lusitanicæ compositæ ab Emanuele, & a Philippo.*
- XI.** *In Lusitania, post jus Regium, recurritur ad jus Cæsareum, & Interpretationes Doctorum.*
- XII.** *In Lusitania an jus Regium, an jus civile, sit jus commune?*
- XIII.** *Controversia de Successione Regni Lusitaniæ, post mortem Sebastiani.*
- XIV.** *Competitores de Regno Lusitaniæ.*
- XV.** *Sententiæ Jurisconsultorum de Successione Regni Lusitanici.*
- XVI.** *An Jus civile admittendum sit in Controversiis, de Successione Regnorum?*
- Unio Regni Lusitanici cum Castellano facta fuit æque principaliter.*
- XVII.** *Jurisconsulti Lusitanici clarissimi.*
- XVIII.** *Romanorum Titulus ad Britanniam.*

C A P. VIII.

P A R S I.

- I.** **N** *Ullum esse juris civilis Usum in Angliæ, ab Extēris traditum est.*
- III.** *Britannia a nullo Principe extero tentata, ante Julium Cæsarem.*
- IV.** *Claudius Imp. de Britannis triumphum egit.*
- Bri-*

INDEX CAPITUM .

Britannia sub Vespasiano & Domitiano in Provinciae formam redacta .

V. *Hadrianus V. Imp. in Britanniam profectus, ibi Murum construxit .*

Severus Imp. in Britanniam profectus , Eboraci mortuus est .

VI. *Constantinus Chlorus , Praeses Britanniae , Pater Constantini M.*

Constantinus M. Imperator declaratus in Britannia .

VII. *Constantinus M. natus in Britannia .*

VIII. *Britannia pacata à Valentiniano , & Valentia dicta .*

Britannia à Scotis & Pictis vastata .

Britannorum querela de Romanis .

IX. *Britannia derelicta à Romanis .*

X. *Saxones constituunt Septem Regna in Britannia .*

XI. *Egbertus , deletà Heptarchià , Britanniam Angliam nominavit .*

XII. *Angli à Danis debellati .*

XIII. *Danis pulsus Eduvardus Rex Angliæ creatus . Eduvardo mortuo Heraldus creatus Rex Angliæ .*

XIV. *Gulielmus , Normanniae Dux , misit ad Haraldum pro restitutione Regni .*

XV. *Gulielmus , caeso Haraldo , creatus Rex Angliæ , ejusque posteris succedunt ;*

C A P . VIII.

P A R S II.

Sub Julio Caesare in Britannia Legum potestas penes Druidas .

II. *Claudius induxit Romanas Leges in Britanniam .*

III. *In Britannia Romana Leges usque ad Honorium .*

V.

VI.

IV.

INDEX CAPITUM.

- IV. *Sub Domitiano & Successoribus receptæ Romanæ Leges in Britannia.*
- V. *Papinianus, Præfectus Prætorio, Eboraci Jus dixit.*
- VI. *Papinianus primus in Severi Consiliis in Britannia.*
- VII. *Constitutio Severi L. i. C. de rei vindic. promulgata Eboraci.*
Ulpianus & Paulus I. C. in Britannia.
Papiniani Elogium.
- VIII. *Legum Romanarum testimonia in Britannia, ex Pandectis.*
- IX. *Britanni Mores & Artes Romanas acceperunt.*
- X. *Leges Romanæ deservæ & Britannis.*
- XI. *De Legibus Romanis in Britannia testimonia virorum doctissimorum.*
- XII. *Lucii Regis Epistola ad Eleutherium Pont. excutitur.*
- XIII. *Causæ suspicionis falsi de Epistola Lucii.*
- XIV. *Vestigia Legum Romanarum, sub Ethelberto Rege Cantii.*
Leges Regum Saxoniorum.
- XV. *Regum Saxoniorum pietas in Ecclesiis & Monasteriis ædificandis.*
Leges Eduvardi Confessoris.
- XVI. *Leges Hovvelli Dha in Wallia.*
- XVII. *Normannicorum Regum Successio.*
- XVIII. *Mutationes in Legibus & Regimine, per Conquestorem.*
- XIX. *Leges per Conquestorem composiæ.*
- XX. *Leges Conquestoris consuetudine approbatæ.*
- XXI. *Leges & Acta Judiciorum Etngua Normannicâ.*
- XXII. *Consuetudines Normannicæ similes Consuetudinibus Anglicis.*
- XXIII. *Curie Cancellariæ potestas à Conquestore.*
- XXIV.

INDEX CAPITUM.

- XXIV. *Curia Banche Regii, Communium Placitorum, Fisci Regii à seculo-Conquestoris.*
- XXV. *A Conquestore Termini Judiciorum & Judicia per Duodecim Viros.*
- XXVI. *Forum Ecclesiasticum à Laico distinctum per Conquestorem.*
- XXVII. *Vacarius legit Jus Civile Oxoniæ sub Rege Stephano.*
- XXVIII. *Vacarius factus Abbas Beccensis, & electus Archiepiscopus Cant.*
- XXIX. *Thomas Becketus Legum Doctor, & Cancellaria Angliæ.*
- XXX. *Prohibitio Regis Stephani contra Jus Civile & contra Vacarium, sed ea mox evanuit.*
- XXXI. *Omnes literarum studiosi hoc sæculo incubuerunt studio Legum Romanorum.*
- Giraldi Oxoniensis, Dan, Morlæi, Rogeri Baconi *querelæ de numero Studiosorum in Jure Civili.*
- XXXII. *Eadem querelæ Stephani Langtoni & Rogeri Holcot.*
- XXXIII. *Juris Civilis Professores celebres in Oxoniæ Scholiis.*
- XXXIV. *Eduvardi III. gratia in Juris Civilis studiosos.*
- XXXV. *Franciscus Accursius evocatus Bononiæ ad docendum Jus Civile Oxoniæ.*
- XXXVI. *Henrici V. cura, de Juris Civilis Professoribus Cantabrigiæ.*
- XXXVII. *Juris Civilis Professorum salaria & præmia in utraque Academia.*
- XXXVIII. *Eduvardi VI. cura de Juris Civilis studio in utraque Academia.*

INDEX CAPITUM.

C A P. VIIJ.

P A R S III.

- I. **A**nglicæ Reges non subditi Imperatori & non recognoscunt Superiorem.
- II. Rex Angliæ mentionem faciens de Jure, intelligitur de Jure Anglicano.
- III. Rex Angliæ non est Feudatarius Pontificis Romani.
- IV. Angli nunquam pati voluerunt mutationem Juris sui ex æquitate Juris Romani.
- V. Curiarum Angliæ divisio ex mero Jure & ex æquo bonoque.
- VI. Judicia ex mero Jure Anglicano nihil commune habent cum Jure Civili.
- Jus Anglicanum constat ex Consuetudinibus & Statutis Regni.
- VII. Scriptores antiqui in Jure Anglicano & relationes Rerum judicatarum.
- VIII. Scripta Jurisconsultorum Anglicorum, & Res judicatæ an habeant Juris Authoritatem?
- IX. Scriptores in Jure Anglicano peritissimi Juris Civilis.
- Juris Civilis Professores ad Iudicum Munera admissi.
- X. Cancellarii Angliæ plerumque Juris Civilis periti.
- XJ. Magistri in Cancellaria plerumque Juris Civilis periti, & Clerici, qui Brevia Originalia composuerunt.
- Custodes Privati Sigilli & Magistri Libellorum Supplicum plerumque Juris Civilis periti.
- XII. Maxima Munera concessa Juris Civilis Professoribus, sub Eduardo III.

Cyria

INDEX CAPITUM.

Curia Angliæ, in quibus Ius dicitur ex Iure Civili.

XIII. *Conestabilis & Mareſcallus Iudices in Curia militari.*

XIV. *Dignitas Conſtabilis & Mareſcalli.*

Thomas Hovvardus Comes Arundeliæ & Surria Mareſcallus Angliæ.

XV. *Crimina & Contractus apud Exteros & Res Armorum ſub cognitione Conestabilis & Mareſcalli.*

XVI. *Crimen læſæ Maieſtatis & homicidium apud Exteros ſub cognitione Conſtabilis & Mareſcalli.*

XVII. *Contractus in Regionibus Exteris ſub cognitione Conestabilis & Mareſcalli.*

XVIII. *Horum contractuum cognitio ducta ad Forum Anglicanum ex fictione, ut in fictione Poſtliminii & L. Cornelie in Iure Civili.*

XIX. *Cauſæ de Bello & Armis ſpectant ad Curiam Militarem.*

XX. *Cauſæ de Armis & Inſigniis Nobilium & Generoſorum ſpectant ad Curiam Militarem.*

XXI. *Feciales & Heraldus ſub Iuriſdictione Conestabilis & Mareſcalli.*

XXII. *In Curia Militari proceditur ſecundum Ius Civile.*

XXIII. *Admiralli dignitas in Anglia.*

Fori Admiralli Iuriſdictio.

XXIV. *In Foro Admiralli proceditur ſecundum Ius Civile.*

XXV. *Leges Oleroniæ & Conſolato del Mare.*

Curia Mercatorum de Contractibus Mercatorum.

XXVI. *Cauſæ Fori Eccleſiaſtici in Anglia.*

In his Ius dicitur ex Iure Civili & Canonico & Conſtitutionibus Provincialibus.

Ius Canonicum receptum in Anglia ſub modo.

XXVII. *Conſtitutiones Provinciales in Anglia.*

XXVIJJ.

INDEX CAPITUM.

XXVIII. Gul. Lyndevvodi *Commentarii in Constitutiones Cant.*

Constitutiones Legatinæ.

XXIX. *In Foro Ecclesiastico Angliæ processus, secundum Ius Civile & canonicum.*

XXX. *Privilegia Regum nostrorum Academiae concessa, de Usu Iuris Civilis & Canonici in Curtiis suis.*

XXXI. *Usus Professorum Iuris Civilis in Legationibus aliisque Muneribus publicis, qui deinde omisus.*

XXXII. *Ius Civile in Angliâ neglectum.*

C A P. . IX.

I. **H** *Ibernia nunquam sub Romanis.*

II. **H** *Hiberniæ Incolæ ex variis Populis.*

Hiberniæ quatuor Provinciæ, Momonia, Ultonia, Lagonia, Connacia.

III. *Henricus II. Primus Hiberniæ Dominus.*

IV. *Henricus VIII. primus Hiberniæ Rex.*

V. *Hibernia an sit Feudum Romanæ Ecclesiæ?*

VI. *Leges Hiberniæ antiquæ.*

VII. *Hiberni usi sunt Legibus Anglicanis, post Henricum II.*

Poyningi Lex de statutis Hiberniæ.

VIII. *Relationes rerum Judicatarum in Hibernia per Johannem Davisum.*

IX. *Hiberni communicant cum Anglis in Sacris & Episcoporum Electione.*

X. *Hiberni propensi ad Ius Civile & Canonicum.*

Gul. de Drogheda J. C. Oxoniensis fuit Hibernus.

Marianus Scotus Hiberniensis.

INDEX CAPITUM.

C A P. X.

- I. **R**erum Scoticarum origo incerta .
- II. **R** Scotiae Incolae , Picti & Scoti , ex Hibernia .
- III. Scoti & Picti invadunt Britannos Australes .
Picti delecti à Kennetho .
- IV. Monarchia Scotorum antiquissima .
Scotia nunquam sub Romanis .
- V. Angliae Reges an fuerunt Supremi Domini totius Britanniae ?
- VI. Controversia de Regno Scotiae , inter Baliolum & Bruczum , delata ad Eduvardum I.
- VII. Scotorum responsio ad argumenta Anglorum de Supremo Dominio .
- VIII. Buchanani Sententia de hoc Supremo Dominio .
- IX. Mariani Scoti Editio Germanica imperfecta .
- X. Controversia , de Dominio Scotiae , ex Nuptiis septima .
Feudum Consolidatione extinguitur .
- XI. Principes Feudatarii habent omnia Jura Regalia .
- XII. Leges & Consuetudines Scotorum similes Anglicanis .
- XIII. Leges Scotorum compositae per Kenchethum & Malcolmum .
- XIV. Liber Regiam Majestatem continet Consuetudines Scotiae .
- XV. Deficiente Jure Scotorum Judices recurrunt ad Jus Civile .
- XVI. Buchanani iniqua censura in Judices Patrios .
- XVII. Scoti colunt Jus Civile .
- XVIII. Politia Ecclesiastica Anglicana à Scotis laudata .

INDEX CAPITUM .

- XIX. *Septentrionales superant Australes robore , non ingenio .*
Gentes Septentrionales minus colunt Jus Civile .

C A P. XI.

- I. **P** *Olonia Regni partes .*
II. **P** *Polonorum antiqui Duces & Principes .*
Polonorum Reges Electivi .
III. *Regum Poloniae potestas .*
IV. *Lithuania , Borussia , & Livonia pars Regni Polonici .*
V. *Poloniae Regnum non obnoxium Imperatori aut Pontifici Rom .*
VI. *Poloniae Reges non recognoscunt Superiorem .*
Curia Suprema pro Jure Saxonico Cracoviae .
Polonia nunquam sub Populo Rom . aut Imp .
VII. *Juris Saxonici Autoritas in Polonia .*
VIII. *Leges Polonicae compositae per Casimirum , Ladislaum , & Sigismundum .*
Leges Polonicae accommodatae ad Jus Civile .
IX. *Poloni post Leges suas recurrunt ad Jus Saxonicum & Jus Civile .*
X. *In Prussia & Mazovia admittuntur Jus Lubecense & Culmense , iisque deficientibus jus Civile .*
XI. *Judicia Causarum Ecclesiasticarum in Polonia ex Jure Canonico & Civili .*

C A P. XII.

- I. **P** *Annonici domiti ab Augusto sine justa belli Causa .*
II. *Pannoniam occupant Gothi & Hunni .*
Attila Rex Hunnorum flagellum Dei .

XII.

III.

INDEX CAPITUM.

- III. *Ab Ostrogothis Hunni pulsi, sed restituti à Longobardis, & ab iis dicta est Hungaria.*
- IV. *Regnum Hungariæ cessit Austriacis.*
- V. *Reges Hungariæ non recognoscunt Superiorem.*
- VI. *Regum Hungariæ potestas temperata.*
- VII. *Jus Consuetudinarium Hungariæ per Stephanum Werbentzium.*
- VIII. *Consuetudines & Judicia Hungariæ compositæ sunt ad normam Juris Civilis.*
- IX. *Hungaria propugnaculum Orbis Christiani contra Turcas.*

C A P. XIII.

- I. **D** *Ani nunquam à Romanis victi, sed Danorum victoria de aliis Gentibus sunt celebres.*
- II. *Danorum Reges antiquissimi, & nunquam à Romanis subjugati.*
- III. *Reges Danorum non recognoscunt Superiorem.*
- IV. *Rex Danorum Imperatori subditus pro Ducatu Holsatiæ.*
- V. *Valdemirus Rex primus collegit Leges & Statuta Danorum.*
- VI. *Danorum Leges desumptæ ex Jure Civili & Canonico.*
- VII. *In Holsatia admittitur Jus Civile.*
- VIII. *Leges Islandiæ accommodatæ Juri Civili & Canonico.*

C A P. XIV.

- J. **C** *Onjunctio magna inter Danos & Svecos.*
- IJ. **C** *Sveci & Gotbi idem Populus.*
- Gotbi ex Svecia vastârunt Imperium Romanum.*

Sveci

INDEX CAPITUM.

Sveci semper habuerunt suos Reges.

III. *Svecorum & Danorum iidem quandoque Reges.*

Societas perpetua inter Svecos & Anglos, contra Danos.

IV. *Svecorum Reges liberi à Romano Imperio, & non recognoscunt Superiorem.*

V. *Legum Svecicarum latores.*

Leges Svecicæ ex Jure Naturali, Divino, Canonico, Imperiali.

VJ. *Advocati interdicti in Svecia.*

VII. *Apud Svecos pauca Romanarum Legum vestigia.*

C A P. XV.

I. **B** *ohemia primò possessa à Boiis, deinde à Quadis seu Marcomannis.*

II. *Bohemia postea possessa à Croatis & Russis.*

Bobemi soli in Germania Lingua Sclavonicà utuntur.

III. *Bohemiæ Principes primò Duces, deinde Reges.*

IV. *Regnum Bohemiæ cessit Austriacis, adjectà Moravià, Silesià, & Lusatià.*

V. *Regnum Bohemiæ subditum Imperatori.*

VI. *Bohemorum Privilegia non inducunt exemptionem ab Imperio.*

VII. *Rex Bohemiæ habet Supremum Imperium in subditos suos.*

VIII. *Bohemi, post Leges suas, recurrebant ad Ju, Saxonicum.*

Carolus IV. *Imp. Leges Bohemorum in Scripta redigi iussit.*

IX. *Bohemi post Leges suas recurrunt ad Ius Civile.*

X. *Europæi se submitunt Legibus Romanis post extintam Cæsarum Dominationem.*

E L E N C H U S

C A P I T U M

Utriusque Libri,

Libri primi Capita.

1. **D**E Justitia Romanorum in Bellis & Legibus suis.
2. De Justitia & Encomiis Legum Romanorum.
3. De Jure Civili Rom. ante *Justinianum* Imp.
4. De libris Juris Civiles Romanorum per *Justinianum* compositis.
5. De Jure Civili Romanorum post *Justinianum*.
6. De Jure Feudorum.
7. De Jure Canonico.
8. De Interpretationibus & opinionibus Doctorum.

Conclusio Libri primi de Authoritate rerum Judicatarum.

Libri secundi Capita.

1. **D**E dominio Imperatoris Romani in Orbem terrarum.

De Usu & Authoritate Juris Civiles Romanorum.

2. In Dominiis Imperii Germanici.
3. In Dominiis Principum Italiae.

4. In

4. In Regnis Neapolis & Siciliae .
 5. In Regno Galliarum .
 6. In Regnis Hispaniae .
 7. In Regno Lusitaniae .
 8. In Regno Angliae .
 9. In Regno Hyberniae .
 10. In Regno Scotiae .
 11. In Regno Poloniae .
 12. In Regno Hungariae .
 13. In Regno Daniae .
 14. In Regno Sveciae .
 15. In Regno Bohemiae .
- Conclusio Operis ad Lectorem .**

DE USU ET AUTHORITYTE
JURIS CIVILIS
ROMANORUM,
In Dominiis Principum Chri-
stianorum.

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

*De Justitia Romanorum, in Bellis
& Legibus suis.*

ROMANOS, per Arma & Leges, reliquis gentibus dominatos fuisse asserit Imper. *Justinianus* (1); sed non parem utrinque gloriam assecuti sunt, cum Armorum Romanorum justitia ægre defendi possit, Legum vero Romanorum justitiam & æquitatem omnes gentes prædicent & amplectantur. De Legibus igitur Romanis acturus, necessarium duxi aliquid præfari de justitiâ Armorum & Bellorum populi Romani, cum in eam controversiam

A siam

(1) *C. De Justinian. Cod. confirm. in princ.*

siam Jurisconsulti nostri in scriptis suis sæpe incidunt. Romanos vero in populos finitimos & reliquas gentes per injuriam & injustis ex Causis plerumque bella movisse, tum rerum Romanarum Scriptores, tum sancti Ecclesiæ Patres, & Theologi posteriores, & Juris utriusque Interpretes in libris suis sæpe affirmant. Incipiemus à Scriptoribus Historiæ Romanæ.

II. Primum *Romanorum* Bellum fuit cum *Sabinis*, *Senonensibus*, *Antemnatibus*, *Crustumenis*, & populis finitimis. Ad eos misit Legatos *Romulus*, qui uxores populo suo quærent; qui cum minùs benigne audirentur, indicit spectaculum Ludorum equestrium, invitat vicinos populos; qui cum venissent, rapiuntur Virgines, parentes accusant Romanos violati hospitii, & inde Bella (2) ex injuriâ raptarum orta sunt. Deinde causam Belli quærunt contra Fidenates & Veientes de prædis abactis ex agro Romanorum (3), & victoria penes Romanos fuit, cum *Romulum* accuset *Plutarchus* (4) terminos agro suo non posuisse, ne mensura proprii termini proderet mensuram alieni, & si non servaretur, esset injuriæ indicium. Post hæc *Tullus* Hostilius senescere Civitatem otio ratus (5), cum *Albanis* materiam Belli quærebat, prædas agrorum pariter causatus, in quo *Albani* à Romani fusi sunt. Idem *Tullus* Sabinis Bellum (6) indicit, quòd negotiatores Romani ad forum Ferreniæ, splendissimum Italiæ forum, à Sabinis in Vincu-

la

(2) *Liv. lib. 1. Flor. lib. 1. cap. 1. Eutrop. lib. 1. Malicarn. lib. 3.* (3) *Liv. lib. 1. Dionys. lib. 1. & Dionys. lib. 3.* (4) *Plutarch. in Num.* (5) *Liv. lib. 1.* (6) *Liv. lib. 1.*

la conjecti essent, cum Romani prius Sabinos Romæ detinuisſent. *Tarquinius* in Gabios & Volſcos bellum movit, eosque dolo & fraude *Sexti* filii sui superavit; idemque Rutilos aggressus fudit ex ea causâ (7), quod ipse exhaustus magnificentiâ ditescere, & populum suum prædâ delinire studeret.

III. Bellorum cum populis Latinorum sæpius gestorum Romani varias causas commenti sunt; quandoque enim fœderum violatorum eos arguebant: si quid post fœdera icta cum *Romulo*, aut *Tullo*, aut *Anco* adversus Successores, aut si post fœdus cum *Tarquino* adversus populum Romanum liberum aliquid attentassent, quod Latini sibi licere contendebant (8); quandoque querebantur de eorum defectionibus, cum tamen gentem Latinam deletam fuisse nullo certo defectionis crimine asserat *T. Livius* (9). Inter Romanos deinceps & Samnites (populum potentissimum) fœdere conjunctos bellum ortum est ex Causa Campanorum (10). Samnites Sidicinis bellum inferunt, hi Campanorum auxilium implorant, quos eâ de Causâ omissis Sidicinis Samnites bello prosequuntur. Ii Romanorum opem petunt, quam illi primò negarunt, quod amicitia sua cum Samnitibus esset vetustior, sed cum Campani se & urbem & omnia humana divinaque Romanis dedissent, Romani Samnites bello sequuntur & superant, cujus belli occultam causam fuisse Samnitum potentiam tradit (11) *Dionysius*; neque enim ullus

A 2

ho-

(7) *Liv. lib. 1.* *Dionys. lib. 3.*
 (9) *Liv. lib. 9.* (10) *Liv. lib. 7.*

(8) *Dionys. lib. 3. 5. 6. 7. 8.* *Liv. lib. 1.*
 (11) *Dionys. in excerpt. legat.*

hostis fuit intra Italiam, qui Romanam virtutem (12) magis fatigaverit. Postquam vero Samnites & Hetruscus Dominationi suæ adjecissent, ad reliqua Italiæ sunt progressi, velut non jam de alienis, sed majorem partem suis & ad se pertinentibus dimicaturi: ut de iis (13) *Polybius*. Bellum à Romanis postea cum Tarentinis (14) gestum est, quod *Pyrrhi* auxilia contra Romanos advocassent, revera (15) ut *Brun-dusio* portu in Græciam & Illyricum opportuno potirentur.

IV. Hæc bella per quingentos annos Romanos exercuerunt (16), qui Italia potiti intra ducentos annos insequentes Africam, Europam, Asiam, & universum fere orbem ex causis æque injustis adepti sunt.

V. Post Italiam subjugatam prima Romanorum trajectio fuit in Siciliam, quam Romanus & Pænus affectabant, & paribus uterque viribus & votis imperium orbis agitabat. Romani (17) specie quidem *Mamertinos* juvandi socios suos per Appium Consulem Messanam, & Syracusas aggrediuntur, & classem Carthaginensium delent, revera studio prædæ, ut Siciliam ad se traherent, quæ fuit primi belli Punicæ causa, in quo Romanos violati fœderis cum Carthaginensibus iæti, & Sardiniam sine ullâ causâ in suam potestatem redegisse, arguit (18) *Polybius*.

VI. Belli secundi *Punicæ* justa fuit causa ex parte

(12) *Eutrop. lib. 2.* (13) *Polyb. lib. 1.* (14) *Flor. lib. 1. cap. 18. Eutrop. lib. 2.* (15) *Zoniar. Tom. 3. de bell. Rom.* (16) *Flor. lib. 2. cap. 1.*
 (17) *Flor. lib. 2. cap. 1. & 2. Polyb. lib. 1.* (18) *Polyb. lib. 1.*

te Carthaginensium, judicio (19) *Polybii*, quod Sardinia sine causa excedere à Romanis coacti fuissent : & si Saguntinorum obsidio à Romanis pro justa belli causa obtenderetur , quod Saguntinos socios suos defendere tenerentur, Carthaginenses responderunt, Saguntinos non fuisse Socios populi Romani tempore fœderis (20) , adeoque illis ex eo fœdere cautum non fuisse. Et Saguntinos non fuisse comprehensos in eo fœdere, æquior jurisconsultis (21) videtur sententia , cum agatur de fœdere rumpendo, quæ est res odiosa , & ex eâ libertas Carthaginensibus ulciscendi injurias sibi illatas erepta fit. Licetque Saguntini essent fœdere Romanorum comprehensi , eos Annibal justissime (22) oppugnabat , quod hostes Carthaginensium reciperent & adjuvarent.

VII. Et tertii belli Punici causa fuit, quod Carthaginenses *Masiniſæ*, Numidiæ regi socio Romanorum, bellum inferrent, cum Carthaginenses de injuriis *Masiniſæ* (23) apud Romanos quererentur , & permetterent se Romanis (24) quid donatum *Masiniſæ* vellent; & studiose quærenti nulla ratio tertii belli Punici (25) constare potest : Carthaginemque magis invidia imperii (26), quam ullius ejus temporis noxiæ invisam Romano nomini funditus sustulit.

VIII. Devictâ Carthagine , Romani aggrediuntur Macedoniam, Græciam, Syriam, cæterasque gentes (27) , quasi *æstu & torrente fortunæ* : & primò

A 3

in-

(19) *Polyb. lib. 3. cap. 16. n. 13.* (20) *Liv. lib. 21. cap. 15.* (21) *Grot. lib. 2. de jur. bell. cap. 22.* (22) *Alb. Gentil. lib. 2. de Jur. Bell. cap. 22.* (23) *Flor. lib. 2. cap. 15.* (24) *Liv. lib. 42.* (25) *Oros. lib. 4. cap. 23.* (26) *Patercul. lib. 1. cap. 7.* (27) *Flor. lib. 2. cap. 7.*

invadunt *Philippum* Macedoniæ (28) regem; eoque mortuo *Perseum* ejus filium belli heredem relictum, qui cum *Paulum Æmilium* consulem Romanum insigni prælio vicisset, & pacem tamen à Romanis peteret, fœdusque cum Patre iectum servare spondisset; eum tamen Romani audire noluerunt (29), nisi se regnumque & sua omnia dederet. Et *Creta* insula in potestatem *Metelli* consulis venit (30) per ejus perfidiam, Creticique belli nullam aliam fuisse causam ait *Florus* (31), *quam nobilis insulæ acquirendæ cupiditatem*. Et par fuit fortuna vicinarum insularum; in *Corficam* insulam belli Romani nullam fuisse justam causam fatetur (32) *Sigonius*; & *Ammianus* (33) *Cyprum* fertilem insulam avide magis, quam juste populum Romanum invasisse. *Mithridatem* Ponti Regem aggrediuntur Romani, quod is *Nicomedem* Bithiniæ regem amicum populi Romani (34) invaderet, postquam à Romanis *Nicomedes* clam instigatus fuisset (35) ut infestaret *Mithridatem*, atque inde haberent Romani belli causam pro rege amico contra *Mithridatem*; & *Pharnaci* ejus filio parricidii in patrem reo in sceleris mercedem (36) paternum regnum tribuerunt, eumque sociis suis ascripserunt.

IX. Cum vero multæ sint gentes, cum quibus nec amicitiam nec hospitium nec fœdus habemus, ut asserit *J.C. Pomponius* (37), *Crassus* tamen Consul, glo-

(28) *Liv. lib. 31.* (29) *Liv. lib. 39. & 42. Eutrop. lib. 4.* (30) *Dio. Cass. lib. 36.* (31) *Flor. lib. 3. cap. 7.* (32) *Sigonis de antiq. jur. provin. cap. 4.*
 (33) *Ammian. Marcellin. lib. 14.* (34) *Flor. lib. 3. cap. 5. Eutrop. lib. 5.*
 (35) *Appian. in Mithrid.* (36) *Dio. lib. 37.* (37) *L. postlim. §. in pace, ff. de capt. & postlim.*

gloriæ & auro inhians, sine ulla causa (38) bellum Parthis infert, qui fuso exercitu turpiter ab iis occisus est. Inter bella Hispanica memoria belli Numantini manet in opprobrium Romani nominis. Nam cum Numantini in fufum Hostilii Mancini Consulis exercitum ad internecionem favire potuissent, fœdus Caudinum maluerunt, cujus dedecus misso *Scipione* Romani expiarunt cæde omnium Numantinorum, nemine relicto, qui vincetus in catenis triumphum de solo nomine Numantiæ factum sequeretur; & nullam unquam causam belli, quam illius, fuisse injustiorem agnoscit (39) *Florus*. Et Romanos revera fuisse ingressos Hispaniam ad quærendas auri argentique fodinas, testatur Scriptor (40) historiæ Machabæitæ.

X. *Pompejus* in Judæos bellum movet, occasione arreptâ ex diffidiis *Hircani* & *Aristobuli* contendentium de Sacerdotio (41); *Aristobulum* in vinculis tenet, cum pecuniam extorquere non posset: & *Hierosolymam* in Sabbato (cessantibus eo die à labore Judæis) capit & diripit.

XI. In Britanniam nostram primus Romanorum *Jul. Cæsar*. profectus est, specie quod obfides non mississent: aliam causam inventurus, si prætextus obfidum non missorum defuisset (42), pro ingenti cupiditate potiundæ Insulæ, qua tenebatur. Ita *Galgacus* Dux nostratum queritur de Romanis (43), *Raptores orbis terrarum, postquam cuncta vastantibus defecere*

A 4 ter-

(38) *Dio. lib. 40. Flor. lib. 2. cap. 11.* (39) *Flor. lib. 2. cap. 18.* (40) *1. M. 1. chab. 8.* (41) *Dio. lib. 37. Xipolim. lib. 37.* (42) *Dio. lib. 19. & 40. Xipolim. lib. 37.* (43) *Tacit. in vit. Agricole.*

terra, & mare scrutantur; si locuples est hostis, avari: si pauper, ambitiosi; quos non oriens, non occidens satiaverit, soli omnium opes atque inopiam pari affectu concupiscunt, auferre, trucidare, rapere falsis nominibus imperium; atque ubi solitudinem faciunt, pacem appellant. In Pannonios bellum motum ab Augusto eâ de causâ (44), ut arma Romana exercitarentur, Omne id justum censente, quod armis potentior contra infirmiore[m] decerneret. Et Trajanus postea Armenis Parthisque bellum intulit (45) gloriæ tantum cupiditate adductus. Et sub eo maxima erat Romani imperii magnitudo & fastigium (46), quod tamen sub eo iterum imminutum est (47), deficientibus iisdem populis, & in suam potestatem redeuntibus: sic bellandi causas Romanos undique quæsiuisse constat, plerumque vero obtendentes pietatem in socios & amicos, quos facile asciscebant, ut ex eorum injuriis belli causam in alias gentes haberent: unde M. Cicero profitetur (48) populum Romanum sociis defendendis terrarum omnium potitum fuisse. Quis ergo defendere potest Dionysium, dum dicit (49) Romanos nullum bellum sine justa causa suscepisse? cum tot habeamus argumenta injustitiæ Romanorum in Bellorum suorum Causis à scriptoribus rerum Romanarum (50), qui in tanto studio Romanos laudandi hæc prodiderunt; innumera alia habituri, si Italicorum antiquorum, Carthaginensium, Græcorum, Ma-

Ma-

(44) Dio. lib. 49. (45) Xiphilin. in Trajan. (46) Lips. de Magnitud. Rom. lib. 1. cap. 3. (47) Xiphilin. in Trajan. (48) Cicero. lib. 22. Offic. (49) Dionys. lib. 2. (50) Oros. lib. 4. cap. 5.

Macedonum, aliorumque, qui cum Romanis dimicaverunt, historiæ apud nos extarent.

XII. Gravia etiam habemus testimonia Sanctorum Ecclesiæ Patrum, & Theologorum de Romanorum injustitiâ in bellis gerendis. *D. Hieronymus* (51) per crura ferrea in statuâ *Nebuchadnezaris* designari interpretatur Romanum imperium, quod sicut ferrum omnia conterit & comminuit: & *S. Isidorus Pelusiota* (52) per quartam belluam ferreis dentibus æreisque cruribus armatam, designari putat Imperium Romanum, quod ex omnibus gentibus compactum easdem contereret, & sub jugum suum mitteret. Et per virgam ferream in *Psal. 2.* designari Romanum Imperium *S. Cyrillus Archiepiscopus Hierosolymitanus* (53) existimat. De Romanis ita *D. Cyprianus* (54): *Imperium tenuerunt Assyrii, Medi, & Persæ; & Græcos & Romanos regnasse cognovimus; ita vicibus potestatum, Romanis quoque & ceteris imperandi tempus obvenit. Ceterum si ad originem redeas, erubescas: Populus de sceleratis & nocentibus congregatus; & asylo constituto facit numerum impunitas criminum, ut rex ipse principatum habeat ad crimina; fit Romulus parricida, atque, ut matrimonium faciat, rem concordia per discordias auspiciatur. Rapiunt, ferociunt, fallunt, ad copiam civitatis augendam nuptiæ sunt illis rupta hospitii fœdera, & cum soceris bella crudelia.* De iisdem *Minutius Felix* Ad
 vocatus

(51) Hieronym. in Comment. ad cap. 2. Dan. (52) Isidor. Pelusiot. Epist. 218. in Bibliothec. Patr. Tom. 5. (53) Cyril. de incarnat. Christ. cateches. 28. in Biblioth. Patrum Tom. 4. (54) Cyprian. lib. de Adel. & unitat.

vocatus Romanus (55) : *Confluxerunt perditī , faci-
norosī , incestī , sicarii , proditores , asylo prima plebs
congregata est ; ipse Romulus primo parricidium fe-
cit , mox alienus virgines jam desponsatas , & nonnul-
las de matrimonio mulierculos sine more rapuit , vio-
lavit , illudit , & cum earum parentibus soceris suis
bellam miscuit : jam finitimos agro pellere , civitates
proximas evertere , captos cogere , damnis alienis
& suis sceleribus cum Romulo ceteris regibus
& ducibus posthumis disciplina communis . Ita quic-
quid Romani tenent , possident , audacia præda est ; to-
ties à Romanis impiatum est , quoties triumphatum .
Post eum Arnobius de Roma (56) : Una civitas in
humani generis perniciem nata orbem subjugavit in-
nocuum : & Arnobii discipulus Lactantius (57) : Ro-
manos nullam aliam ad immortalitatem viam quære-
re , quam exercitus ducere , aliena vastare , delere ur-
bes , liberos populos aut trucidare aut subjicere servi-
tuti : videlicet quo plures homines afflixerint , spo-
liaverint , occiderint , eo se nobiliores & clariores pu-
tant : rapiunt , sæviunt , & injuriis insolenter illa-
tis humanæ societatis fœdus irrumpunt ; ut habere
hostem possint , quem sceleratius deleant , quam laceße-
rint : & post hos D. Augustinus (58) : Remotâ justi-
tiâ quid sunt regna , nisi magna latrocinia ? & ipsa
latrocinia quid sunt nisi parva regna ? Laudatque
Piratæ responsum , qui Alexandro Magno quærenti,
Cur*

(55) In Dial. Octavius.
de civ. lib. divinar. Institut. cap. 13.
cap. 4.

(56) Arnob. advers. gent. in fin. (57) La-
(58) Augustini. lib. 4. de civit. Dei.

Cur marē infestum haberet, respondit: Eodem jure quo tu orbem terrarum. Idemque *D. Augustinus* (59): *Inferre bella finitimis, atque inde in cetera procedere, ac populos sibi non molestos sola regni cupiditate conterere & subdere, quid aliud quam grande Latrocinium nominandum est?*

XIII. Hæc sunt Testimonia summorum Virorum in Ecclesia de Romano Imperio, primis religionis Christianæ temporibus, dum omnes fere gentes sub eo imperio essent: nam *Cyprianus* (60) sub *Imp. Valeriano & Gallieno*, *Minutius Felix Tertulliani* æqualis (61) sub *Severo*, *Arnobius* (62) sub *Diocletiano*, *Cyrillus Hierosolymit.* (63) sub *Constantio & Theodosio*, *Lactantius*, sub *Constantino Magno*, cujus filium *Crispum* erudiebat, *Hieronymus* (64) sub *Theodosio*, sub quo & *Isidorus Pelusiota* (65), *Augustinus* sub *Kalentiniano* floruerunt.

XIV. Patribus Ecclesiæ accedunt Theologi posteriores, afferentes (66) Romanos ceterorum Principum Regna & Domina per vim & tyrannidem maxima ex parte occupasse; idemque docent reliqua tria summa mundi imperia, Assyriorum per *Ninum*, Medorum Perfarumque per *Cyrum*, Græcorum per *Alexandrum Magnum* quæsitæ, per vim etiam & tyrannidem coaluisse.

XV. Post Theologos Jurisconsulti nostri juris utriusque

(59) *Augustin. lib. 4. de civit. Dei cap. 6.* (60) *Pammelin vit. D. Cyprian.* (61) *Hieron. de scriptor. Eccles.* (62) *Bell. de scriptor. Eccles.*
 (63) *Hieron. & Bell. ibid.* (64) *V. & in vit. Hieron. & Bell. de scriptor. Eccles.*
 (65) *Biblioth. Patr. to. 5. par. 2.* (66) *Set. de Just. & Jur. lib. 4. q. 2. art. 2.* *Lud. Molin. de Just. & Jur. to. 1. disp. 24. Jo. de Sals. in 1. 2. de Legib. q. 25. tract. 14. disput. 7. sect. 12.* *Card. Bellarmin. lib. 3. de Laicis cap. 6.*

utriusque interpretes, dum leges Romanas interpretantur & laudant, Romanorum bella maxima ex parte injusta fuisse prædicant; eorum bella (✱) violentas & Tyrannicas invasiones, Romanos ipsos spoliatores, raptores & prædones orbis terrarum (67) ubique appellant; scilicet Romani, qui primo scæminas finitimorum rapuerunt, orbis deinde raptores (68) fuerunt; Romani imperii titulum solum esse ex Bello (69) & armis, quod jus gentium esse obtendunt, cum verius protervitas & injuria gentium (70) dici debeat; eodemque vitio laborasse reliqua summa mundi Imperia, quæ per Tyrannidem & vim (71) cœperunt; præ ceteris vero Romanorum, quorum avaritiam & ambitionem omnes perstringunt, unde Romam appellant (72) avaritiæ caput; avaritiæque inhumanitatem esse proprium Romanorum pœne omnium malum ait *Salvianus* (73) Episcopus Massiliensis; eorundemque avaritiæ, sicut Legem *Juliam* repetundarum, sic ambitionis Legem *Juliam* de ambitu, certissima

(✱) *Alber. ad l. 1. §. 20. C. de sum. Trinit. Jo: Andr. & Innoc. in c. quod super bis, de vot. Abb. & Card. Zabari. in c. venerabilem, de elect. Jo: Igne. in repet. Incessarias, §. non alias, de S. C. Syllan. Castald. de Imperat. qu. 4. n. 32. & qu. 69. num. 10. Anon. de Rosell. tract. de Concl. §. 7. 9. 11. 12. Contrad. Brun. de Seditios. cap. 6. num. 28. Mayner. ad l. quod in sen. num. 20. de veg. iur. Bell. in spec. Princ. rubr. 14. §. venianus, num. 13. (69) Innocent. in d. c. quod super, de voto Jo: Monach. ad c. fundamenta num. 7. de Elect. in 6. Chassan. in Catal. gl. mund. par. 5. Consider. 28. Petr. Rat. ad Consuet. Pictav. tit. des fiefs. art. 2. Brun. d. c. 6. n. 28. Villalob. in antinom. Jur. Civil. & Hispan. in princ. n. 4. (68) Carol. Fabrot. in edit. Basil. in epist. ad Cancell. Frac. (69) Card. Zabarell. in c. venerabilem, §. verum, de elect. in 6. Armis. de Jur. Majest. lib. 1. cap. 2. n. 3. (70) Petr. Rat. d. tit. des fiefs. art. 1. (71) Jo: Igne. in d. §. non alias, n. 116. Navarr. in repetit. c. novit. de judic. Not. 2. n. 152. (72) Pbill. Prob. ad Jo: Monach. d. c. fundamenta. n. 7. Gl. ad l. 4. §. pupillus, ff. de usu cap. (73) *Salvianus*, lib. 7. de Providen.*

tissima esse argumenta *Jac. Cujacius* (74) tradidit.

XVI. Ex Theologis tamen & Jurisconsultis non pauci defendunt justitiam Romanorum in acquirendis *Dominiis*, asserentes, eos juste armis suis usos, eorumque imperium justum & legitimum (75) fuisse. Horum alii justitiæ imperii Romani causam petunt à *Dei* voluntate, qui etiam reliquis *Monarchis Assyriæ*, *Persiæ*, *Græciæ*, suam potestatem immediate concessisse à *Prophetis* (76) enunciatur. Quorum tamen sententia intelligenda est de voluntate *Dei* permittente (77) tantum & finente, non præcipiente & mandante. Neque enim *Deus* concessit imperium Romanis solum ob sanctissimas *Leges* & *eximias* eorum virtutes, quibus reliquis gentibus omnibus antecellebant, ut *Augustinus*, *Hieronymus*, *Aquinas*, aliique (78) opinati sunt, sed ut aliarum gentium tyrannidem, peccata, & scelera (79) coerceret; sicut permisit *Assyriis*, *Chaldæis*, & *Philistæis*, *Judæam* castigare, eodemque modo quo *Moses* *Israelitis* edixit, *Deum* concessisse iis *Provincias Cananæorum*, non ob suas virtutes, (80) sed in eorum pœnam & supplicium. Et *Dominus* noster *Cesaribus*, ut legitimis *Principibus*, tributa & vectigalia in *Judæa* (81)

fol.

(74) *Cujac. in Paratit. ff. ad Tit. de leg. Jul. Reperund.* (75) *Albert. d. l. 1. n. 20. C. de sum. Trin. i. Pacian. lib. 2. de probat. c. 35. n. 55. Alber. Gentil. de arm. Rom. lib. 2. c. 13.* (76) *Esai. 45. Jerem. 27. Dan. 2.* (77) *Lud. Molin. de Just. & Jur. disp. 24. Ifern. in prælud. feudor. 4. 2. n. 30. Brun. d. c. 6. n. 29. Paul. Carrar. de inter. pret. Regul. Jur. Can. q. 3. art. 9. n. 78.* (78) *Augustin. lib. 5. de Civit. cap. 12. & 15. c. omnes 28. qu. 1. Aquin. de regim. Princ. cap. 5. Castald. de Imper. q. 69. n. 10. Marquard. de Susan. de celibat. Sacerd. cap. 8. n. 10.* (79) *Navarr. in Manuali. c. 20. n. 55. Vasq. lib. 5. Controu. illust. c. 20. n. 32. Salas d. disput. 7. sect. 12.* (80) *Deut. 6. 9.* (81) *Marq. 12. Luc. 20. Salas d. disputat. 7. sect. 7.*

solvi mandavit, Apostolique ejus Imperatoribus & Magistratibus Romanis obedientiam à Christianis præstari (82) jusserunt; licet Romani nullam Judææ invadendæ causam legitimam habuerant, eidemque, si cui alii, Provinciæ injuste imperabant: dum tamen Respublicæ & populi eos tolerabant, eorum constitutiones & præcepta observare (83) tenebantur.

XVII. Quæ omnia tamen procefferunt, Dei voluntate permittente tantum, non jubente, qui ob peccata de gente in gentem Regna (84) transfert, tyrannisque & hominibus sceleratis ut Ministris suis in vindictam peccatorum utitur; permissionem vero divinam non esse justum belli inferendi Imperique acquirendi titulum, Theologi & Jurisconsulti (85) asserunt, & Deus videtur reprobasse Romanum imperium (86) quod injuste inceperit.

XVIII. Alii justitiam Romani Imperii petunt à consensu principum & populorum ab iis debellatorum; qui primo per vim & injuste coacti, sed postea expresse vel tacite in Romanorum dominationem consenserunt, ex imperio injusto (87) justum reddiderunt; sicuti Matrimonium per vim & metum contractum per consensum supervenientem in legitimum

(82) 1. Pet. 2. ad Rom. 13. (83) Victor. Relect. 5. Lud. Molin. d. disput. 24.
 (84) Eccles. c. 10. (85) Carrar. d. art. 9. num. 78. Molin. d. disput. 24. Soto
 c. lib. 4. art. 2. qu. 4. Ifern. d. qu. 291. 30. Marquar. de Susann. de calibat. Sa-
 cerdot. c. 8. (86) Pet. à Monte in Monarch. Conc. l. 8. de Imperat. num. 3.
 (87) Aiberic. d. l. 1. n. 20. C. de sum. Trinit. Ifern. in præjud. feud. 7. 1. num. 30.
 Castald. de Imper. qu. 69. n. 10. Fr. Zoannet. de Rom. Imper. au. 231. Pacian.
 d. lib. 2. c. 25. n. 55. Molin. d. disput. 24. Salas d. disput. 7. sect. 12.

num (88) transit. His vero adversatur *Martinus Navarrus* (89), quia non constat omnes consensisse, dum pauci consenserint, neque constat de consensu Principum, de quorum jure præsertim agitur: talisque consensus durante metus causa pro coacto habendus est, & non obligat ex edicto (90) Prætoris, cujus edicti verba Spiritum Sanctum in os Prætoris immisisse, *Baldus* (91) existimavit.

XIX. Alii justitiam Romani Imperii tuentur ex præscriptione & diuturnitate temporis, cum multi Principes populique à Romanis per vim subjugati, per varia secula sub eorum imperio manentes, eorum dominationi videntur (92) acquiescisse, vitiumque violentiæ ex diuturnitate temporis purgatum videatur. Quibus repugnat communis Jurisconsultorum sententia, qui titulum & bonam fidem in omni præscriptione (93) requirunt, cum Leges Romanæ & omnia jura (94) doceant, Res vi & injuste acquisitas per nullum temporis cursum posse juste retineri, nullumque tempus successoribus prodesse possit, qui in vitio & culpa succedunt, & insistentes possessioni injustæ vim continuo (95) exercere dicantur, vitiumque violentiæ & rapinæ nullo tempore purgari possit,

(88) *Cad id, de sponsal. c. fin. de raptor.* (89) *Navarr. ad d. c. novit, de judic. mot. 3. m. 160.* (90) *L. i. ff. quod Met. Caus. Covarr. ad c. peccatum, p. 2. §. 9. num. 9. de Reg. Jur. num. 6.* (91) *Bald. in Rubr. de Controv. in re stirur. in usib. Feudum. 8.* (92) *Alber. d. l. i. num. 20. C. de sum. Trinit. Pacian. d. c. 35. num. 55.* (93) *Villalob. in antinom. Jur. Civ. & Hispan. 201 Princ. num. 4. Commbric. de jur. succedend. in Regn. Lusitan. in append. Corollar. 6.* (94) *L. Authent. de 3. C. unde vi. l. si quis loca, C. de fund. & saltib. lib. 11. c. si diligenti, & c. fin. de præscript. c. possessor. de Reg. Jur. in 6.* (95) *Ant. de Rosseil. de Concil. §. 12.*

fit , sed in re per vim possessa origo (96) semper spectanda sit , & præscribere volentibus mala fides in æternum (97) obstet .

XX. Quocirca gentes à Romanis injuste debellatæ possunt post quæcunque secula , etiam post mille annos, se in libertatem (98) restituere, dominiumque earum est in æternum revocabile, sicut in servo fugitivo (99) qui sui furtum facit; & quæ bello amiserunt, possunt iterum bello recuperare , in iis præsertim Provinciis, quas Romani non titulo oneroso, sed per vim (100) acquisiverunt; & dum se in libertatem asserunt , non obedientiam à Romanis postulatam abjecisse, sed libertatem propriam (101) recuperasse videntur . De qua re consulendus est Æn. Sylvius (102) , qui male hinc colligit , non posse Imperatores Germanicos Provincias à Romanorum imperio olim avulsas sibi restitui petere .

XXI. Ita dum de Romanorum Justitia in Armis suis fluctuamus , quærenda est in eorum Legibus : adeo enim celebratur eorum Justitia , ut plures Provincias per Justitiæ famam, quam per Arma, acquisivisse (103) dicantur . Justitiæ vero Romanorum in Armis suis æque difficile est invenire Patronum, ac in

Le-

(96) *L. clam. 6. de acq. possess. Innoc. ad d. c. quod super, de vot. Dd. ad c. olim, de rest. spoliat. Ifem. in d. qu. 2. n. 30.* (97) *Pet. Rat. ad d. Tit. des siefs. art. 1.* (98) *Costal. de imper. q. 53. Navar. d. Not. 3. num. 116. Ant. de Rosell. de Concil. §. 9. & 12. Vasqu. lib. 2. Controvers. illust. cap. 82. num. 19.* (99) *L. 1. C. de serv. fugitiv.* (100) *Lud. Viv. ad August. de Civit. Dei. lib. 1. cap. 25. Navar. d. Notab. 3. num. 159. Grot. lib. 2. de jur. Bell. cap. 22. num. 13. Arnf. lib. 1. de Jur. Majest. cap. 2. num. 3.* (101) *Brun. de seditios. cap. 6.* (102) *Æn. Syl. de Author. Rom. Imper. cap. 1. Minter. in partib. Litigios. lib. 1. c. 16. num. 23. Gentil. lib. 1. de Jur. Bell. cap. 23.* (103) *Val. Max. lib. 6. cap. 5. du var. éc Traictes à L'ouveitur. de la S. Remy.*

Legibus Adversarium. Et sic redivimus ad Romanas Leges, de quibus in sequenti Capite tractare incipimus.

C A P. II.

De Justitia & Encomiis Legum Romanarum.

I. **R**omanorum armis orbis terrarum per vim, & coactus, Legibus vero sponte cessit. Reges enim populique a Romanis subacti non diu eorum potentiae paruerunt: sed fortitudine & armis suis se liberarunt, quamprimum in libertatem se asferere potuerunt. Idem tamen excusso Romanorum jugo leges Romanas observarunt, eorundemque tyrannidem in armis execrati, Justitiam tamen in Legibus etiamnum amplectuntur, sicut in plerisque Orbis Christiani Dominiis deinceps constabit.

II. Deus enim, pro singulari providentia sua in genus humanum, erexit & excitavit gentem Romanam in Imperii fastigium; ut per eam daret Leges orbi terrarum tam pias justas & salutare, quales nec ab ullo Rege Populove datae unquam fuerunt, nec in posterum dari poterunt: cum in eo fere omnes consentiant (1) Monarchiam Romanam esse ultimam, neque aliam futuram Monarchiam usque ad secun-

B

dum

(1) Sleidan. de succ. Imper. lib. 1. in fin. & lib. 3. in fin. Charion. lib. 1. Chron. in princ. Cast. ald. de Imper. quest. 72. Luc. de pugn. ad 1. Conductorem, C. de Conductor. lib. 11.

dum Domini nostri adventum, quæ Leges orbi terrarum præscribere poterit. De Romano imperio *D. Hieronymus* (2): *Ut in principio nihil eo fortius, ita in fine nihil erit imbecillius*; de quo & ipse testatur (3), dum enarrat incursiones gentium barbararum in provincias Romanorum sub *Theodosio* & *Honorio*: & jam restant ejus imperii reliquæ & umbra sola in Germania; quas tamen usque ad finem Mundi duraturas iidem sentiunt. Et licet nihil aliud de magno illo Imperio superesset, habemus tamen eorum Leges; quas omnes deinceps Nationes cum admiratione receperunt.

III. *Per populum Romanum placuit Deo terrarum Orbem debellare; ut in unam Societatem Reipublicæ Legumque perductum longe lateque pacaret*, ait *D. Augustinus* (4). De iisdem *Zonaras* (5) *Deum elegisse Romanos, ut per eos Justitia sua orbi terrarum luaceret & splenderet*. Idemque *D. Augustinus* (6) & reliqui eum secuti, dum tradunt Imperii gloriam Romanis a Deo concessam esse propter eorum virtutes & bona opera, præcipuam dicunt fuisse causam Leges eorum justissimas & sanctissimas, quas orbi terrarum condiderunt: *Leges enim Romanorum divinitus per ora Principum emanarunt*, ait (7) *Augustinus* relatus à *Gratiano*, Legesque sacratissimas appellant *Impp.*

Va-

(2) *Hieron. in comm. ad c. 2. Dan.* (3) *Hieron. epist. 11. de Monogam. 10. 1.* (4) *Lib. 18. De Civit. Dei, cap. 22.* (5) *Zonar. ad Canon. & Constit. Apostol. lib. 7. c. 27.* (6) *Augustin. lib. 5. de Civit. Dei, c. 12. & 15. Aquin. lib. 2. de regim. Princ. c. 5. Alvar. Pelag. lib. 1. de plantæ Eccles. c. 42. Card. Bellarm. lib. 3. de Laicis, cap. 6. Alciat. ad c. novis, de judic. m. 36.* (7) *C. qui jur. dist. 3. can. m. 16 qu. 2. Franc. Aretin. ad c. licet, m. 27. de testib.*

Valentinianus (8) & *Martianus*, & *Athaulphus Gothorum* (9) Rex edicit, se Jus dicturum secundum religiosas Leges, quas Romani Principes sanciverunt.

IV. Inter omnia vero Romanæ Civitatis Imperiique Elogia, illud est splendidissimum, quod Roma fons & patens Legum appelletur; nam vi ferroque regna & provincias debellare a robore corporis magis, quam a ratione & judicio, promanat; idemque ceteris Mundi gentibus & Imperiis cum Romanis commune fuit; leges autem condere orbi terrarum proprie Romanis a Deo concessum est.

Tu regere imperio populos Romanæ memento;

Hæ tibi erunt artes, Pacique imponere nomen.

ut ex Virgilio recitat D. (10) *Augustinus*. Et in Legibus ferendis Jureque dicundo omnes deinceps gentes summo sibi honori duxerunt ad Romanos proxime accedere, eosque imitari: ita enim *Roma Legum patris* ab (11) *Imp. Justiniano*.

Armorum, legumque parens: quæ fundit in omnes

Imperium, primique dedit cunabula Juris.

a *Claudiano* (12); & in Capitularibus *Imp. Ludovici, Lex Romanorum, Legum omnium Mater* (13) nuncupatur. Romani quidem præ reliquis omnibus Populis in ferendis Legibus (14) celebrantur: & de Legibus

B 2

bus

(8) L. 9. C. de Legib. (9) Goldast. in Constit. Imp. 10. 2. (10) Augustin. lib. 5. de Civit. Dei, cap. 12. (11) Justin. Novell. 9. in princ. (12) Claudian. de Laudib. Stilic. lib. 3. (13) Addit. ad capitu. Lud. Imp. cap. 4. in Cod. Leg. antiq. (14) Coras. de Jur. civil. in art. redig. par. 1. c. 16. in princ.

bus Romanis quoties loquuntur Jurisconfulti Itali, Galli, Germani, Hispani, eas summis laudibus prædicant, & suarum gentium legibus longe anteponunt. Cum enim omnes populi suis legibus delectentur, suasque leges potiores aliorum gentium legibus existiment, docet (15) *Philo*; illud in Romanorum Legibus singulare est, quod omnes fere populi ad eas recurrant, & ex iis legum suarum normam petant.

V. Romanæ Leges, ut *Ratio Naturalis*, omnibus imperant, *Baldus* (16) & *Jason* (17). Ad legem Romanam tanquam ad communem totius Europæ prope modum evocant omnes confugiunt, *Eguinarius* (18) *Baro*. Libros nostros Justinianæos, velut salvas ex magno naufragio tabulas, religiosissime semper colimus, quando nihil hodie melius habemus, ad cujus exemplar nostras Respublicas instituamus & gubernemus, *Ant.* (19) *Contius*. Inter Leges omnium gentium nulla reperitur magis justa & rationi consentanea, quam lex, quæ est in libris Juris Romani, *Lud.* (20) *Charondas*. Leges Romanorum superant leges omnium gentium, quæ continent omnia præcepta de officiis civilibus, & judiciis: in quibus nihil, quod ad statum politicæ cujuscunque pertinet, desiderari possit, *Gul.* (21) *Terrienus*. Per leges suas Romani facti sunt Domini non Galliæ tantum, sed & orbis terrarum, quæ per mil-

(15) *Philo* lib. 2. de vit. *Moyfis*. (16) *Bald.* ad *L. uno*, C. de sent. & interloc. On. Jud. (17) *Jason.* ad *L. illam*, num. 10. C. de Collat. (18) *Baro* lib. 1. de Jur. benefic. tit. 2. & ad *L. si reus*, C. de pact. (19) *Cont.* Lect. Jur. cap. 9. (20) *Charond.* respons. du droit. Franc. lib. 3. resp. 31. (21) *Torrien.* du droit. civil. de Normand. lib. 1. cap. 31.

mille quingentos annos observata fuerunt cum ea veneratione, ut horridum videatur eas violare; & licet multæ gentes excusserunt jugum Romanæ servitutis, leges tamen eorum ita justas & sanctas existimant, ut eas adhuc observent, Lud. (22) Servinus. Jus Civile Romanorum naturali & civili æquitate ante omnes Leges pollet, & ad illud omnes ubique recurrunt, Alex. (23) Turaminius. Inter omnes legum formulas primum occurrit Jus Civile Romanorum, quod politiciis moribus & æquitati naturali maxime congruit, quod longo continuoque usu jam probatum est, Francisc. (24) Balduinus. Nunquam magis floruit Jurisprudentiæ studium, quam apud Romanos; unde ad alias gentes & provincias magno omnium mortalium consensu & applausu dimanavit, Viglius (25) Zuihemus. Jus Romanum, licet primo Romanis eorumque subditis scriptum fuerit, tamen ob ipsius excellentiam æquitatem & utilitatem, aliæ nationes illud amplexæ sunt; unde Commune Jus & universale merito dicitur, Jodachus (26) Damhouderius. Ita justum & æquum visum est omnibus Jus Romanum, ut qui Romanis legibus non tenentur, illud tamen tanquam æquitati naturali maxime consentaneum libenter sequantur, & suas leges per has interpretentur, Petrus (27) Peckius. Jus Romanum est supremum & eminentissimum plenum humanitatis æquitatisque, tot

B 3

jam

(22) Servin. playdoy in caus. testam. Com. de Lanal. (23) Turaminius. ad tit. de Legib. cap. 5. (24) Balduin. in Comment. ad Institut. in proleg. (25) Vigl. ad Instit. Theophan. præfat. ad Carol. V. Imp. (26) Damhoud. in præter. civil. 2. (27) Petr. Peck. ad c. 28. de Reg. Jur. in 6.

jam annis unanimi consensu receptum, Dionys. (28) Gothofredus. *Jus civile Romanum legum sanctitate & disciplina exterarum gentium omnium Legibus & Institutis præponderat, omniaque populorum Jura & Mores in se comprehendit*, Ernest. (29) Cothmannus. Infinita sunt hujusmodi Elogia legum Romanarum apud omnes Jurisconsultos orbis Christiani.

VI. Hinc Jus Romanorum Rationem Scriptam appellant *Christophorus* (30) *Thuanus* Senatus Parisiensis Præses, aliique Jurisconsulti Gallici. Idemque Jus per excellentiam appellatur Jus (31) scriptum: additque *Carolus Molinæus* (32) *Jus Romanum tam æquam esse & rationi consentaneum, ut omnium fere Christianarum gentium usu & approbatione commune sit effectum*; ipsique adeo Reges Hispani, etsi se ab Imperio Romano omnino liberos profiteantur, in legibus tamen suis appellant leges Romanas (33) *Jus commune*, ad quas leges suas accommodandas esse præcipiunt. Omnesque Juris Interpretes appellant Jus Romanum, Jus Commune; & quotiescunque de Jure Communi loquuntur (34), intelliguntur de

Ro-

(28) *Dionys. Gothofred. in prax. ver. civil. l. 2. tit. 1.* (29) *Ernest. Cothmann. resp. 40. n. 52.* (30) *In Consuetud. Melodum. Tit. des Successions. Guid. Coquill. in q. ad Consuet. Franc. c. 1. & 2. Petr. de Lonn. l. 1. de jur. reg. c. 16.* (31) *Terrien. du droit. civil. de Normand. l. 1. c. 3. Damboud. in prax. ver. civil. c. 12. n. 3. Zaf. ad L. Jus civile, n. 2. ff. de Jus. & Jur. Matth. Stephan. de offic. Jud. lib. 1. c. 1. n. 2. Jo: Pappan. au second. Notaire, Tit. des Juges.* (32) *Molinæ. ad Consuet. Paris. Tit. des fiefs. num. 110.* (33) *In Legib. Madrit. num. 1502. Burg. de Paz. in relect. l. 1. Taur. n. 587.* (34) *Luc. de Perm. ad leonductores, C. de conduct. lib. 11. Zaf. ad L. Jus civile, n. 2. ff. de Jus. & Jur. Decian. Traët. Crimin. lib. 2. cap. 23. n. 4. Terrien. d. c. 3. Carq. Juscb. consil. 582. v. Jus civile, n. 582. Steph. de offic. Jud. lib. 1. cap. 1.*

Romano; & universo mundo esse commune asserit Augustin. (35) Berojus. Ad quod etiam recurrunt Judæi (36) deficiente lege Mosayca. Et Turcas etiam habere Codicem Justiniani, eoque uti in causis decideridis, testatur (37) Jo: Leunclavius. Pluresque Jurisconsulti opinantur, Jus Romanorum ita esse apud gentes receptum, ut jam habendum sit pro jure naturali & gentium, jusque Romanum comprehensum in libris Justiniani non esse jus Civitatis Romanæ solum, sed naturæ & gentium (38) quod constet ex præceptis naturalibus gentium & civilibus, & quod per plerasque gentes humanas receptam sit: eaque ratione rusticos excusari ex ignorantia Juris statutarii, non Juris communis Romani, cum id in plerisque sit Jus naturale & gentium, tradit (39) Sfortia Oddus. Et Principes populosque liberos non recognoscens Romanum Imperium, in Casibus non decisis, per leges & Consuetudines suas legibus Romanis obligari, quatenus sunt fundatæ in ratione naturali, asserit (40) Ludolph. Schradereus. Ex qua ratione cum in foro Regni Valentix ex moribus ejus Regni permissum tantum sit Advocatis allegare consuetudines ejus Regni, iisque deficientibus jus naturale; ex ea permissione leges Pandectarum, Constitutiones Imperatorum,

B 4

peratorum,

(35) Beroj. ad c. in presentia, n. 28. de testib. (36) Ant. de Burr. ad c. 1. de sponsal. n. 1. Cujac. lib. 9. obs. 17. Mar. Steph. disp. 1. vol. 1.
 (37) Jo: Leuncl. in paratit. jur. antiq. in proleg. Paul. Christin. decis. 383. vol. 1. Seph. d. disput. 1. Carol. Fabrot. au edit. Basil. in epist. ad Cancell. Fr. vic.
 (38) Domell. lib. 1. Comment. Jur. cap. 16. Gentil. lib. 1. de Jur. Bell. cap. 3. Mar. Steph. de Jur. ist. lib. 2. p. 2. c. 7. n. 352. (39) Odd. de restit. in integr. p. 1. q. 10. n. 70.
 (40) Schradereus. cons. 3. n. 219.

peratorum, & Jus Canonicum allegantur, ut testantur (41) J. C. Hispani: monetque Donellus (42) eas gentes, quæ Jus Romanum non admittunt, ut videant, an eo teneantur; cum omnes Jure naturæ & gentium obligentur. Hæc de legibus Romanorum in genere dicta sint.

VII. Jam propius accedendum erit ad institutam tractationem de Jure Civili Romanorum; & necesse mihi visum est explicare primo, quomodo Jus Civile Romanorum cœperit, & quale fuerit usque ad *Justinianum* Imperatorem? Deinceps de libris Juris Romani compositis a *Justiniano*. Posteaque quomodo Jus *Justinianæum* per Jurisconsultos gentium Christianarum illustratum fuerit. In sequenti itaque capite agendum erit de Jure Civili Romanorum ante *Justinianum*.

C A P. III.

De Jure Civili Romanorum ante Justinianum Imperat.

I. **R**Omani sub Romuli & Regum dominatione erant per ducentos quadraginta quinque annos ab Urbe condita; & gubernabantur a Regibus primo manu regia ad eorum arbitrium: aliquas etiam le-

(41) Bellug. in Spec. Princip. Rubr. II. §. bis igitur, num. 3. Arg. in Empor. quest. forens. l. i. Tit. de Legib. quest. 16. num. 3.

(42) Donell. d. lib. I. cap. 16.

leges tulerunt Reges, quæ collectæ per *Sex. Papirium Jus Civile Papirianum* dictæ sunt (1) quæ tamen pauca fuerunt, & cum Regibus exactis abrogatæ vim Legum amiserunt, & nulla earum in libris Juris Romani superest. Hinc statim post Reges exactos orta est contentio inter Patritios & Plebem, an in nova Republica consultius esset sub Magistratum vel Legum imperio vivere? Patritii potestatem Magistratum potiorum duxerunt, ita enim quærentur apud *Livium* (2): *Regem aut Magistratum hominem esse, a quo impetres ubi jus, ubi injuria opus sit, esse gratia locum, esse beneficio, & irasci & ignoscere posse, inter amicum & inimicum discrimen nosse: Leges rem surdam & inexorabilem esse, salubriorem meliorem inopi, quam potenti; nihil laxamenti nec veniæ habere, si modicum exceperis; periculosum esse sola innocentia vivere.* Et licet inter Jurisconsultos hujus seculi aliqui (3) existiment, optabilius esse regi a justo Principe, quam a Lege scriptas; valuit tamen contraria sententia (4), Rempubl. melius administrari Legibus, quam Principum aut Magistratum arbitrio: & si in iis legibus æquitas desiderari videatur, in quibus cavetur verbis inhærendum esse; illud tamen Jurisconsulti asserunt (5), in omnibus Legibus scriptis æquitatem & interpretationem

(1) *L. 2. ff. de orig. Jur. in princ. Camill. Boyell. de Cathol. Reg. præstan. cap. 31. num. 13.* (2) *Liv. lib. 1.* (3) *Ægid. Boss. in pract. Crim. tit. de reméd. ex ciem. Princ. n. 45.* (4) *Eguin. Baro ad l. 2. de Const. Princ. & lib. 1. de re benef. Tit. 3. Deciam. resp. 19. n. 94. vol. 3. Vas. lib. 1. Contr. illust. c. 1. n. 12. Godefrid. ad Consuet. Normann. in præfat.* (5) *Baro. ad L. omnes populi n. 11. de Just. & Jur. Alex. cons. 89. n. 11. l. 6. Godefrid. in d. præst.*

tionem congruam esse admittendam. Nam & *Aristoteles* (6) nos docuit: *Ubi Lex imperat, Deum præesse, cum Lex sit imago Dei, ratioque pura & ab omni affectu libera; ubi vero homo imperat, affectum ut immanem belluam adjungi, quæ ira, odio, cupiditate possit agitari.* Sic vicit tandem Plebis sententia Leges Reip. novæ esse ferendas.

II. Exactis igitur Regibus placuit communi consilio Decemviros (7) creari ad petendas Atheniensium reliquarumque Rerumpub. Græcarum Leges, & ex iis conscriptæ duodecim Tabulæ; cum interea Romani per viginti annos (8) inter has contentiones Patriciorum cum Plebe de Legibus ferendis, sine Legge fuissent. Hæcque duodecim Tabulæ fuerunt prima & summa Juris Romani fundamenta, fons omnis publici & privati Juris, ait (9) *Livius*, & de quibus merito gloriatur *M. Cicero* (10): *Bibliothecas omnium Philosophorum uno duodecim Tabularum Libello auctoritatis pondere & utilitatis ubertate superari.*

III. Ad duodecim Tabulas accessit Interpretatio (11) Prudentum, qui scientiam Juris professi eas interpretabantur, & ad usum fori accommodabant. Horum primus fuit *Tiberius Coruncanius*, post eum *P. Papinius*, *Scipio Nasica*, *Q. Mutius*, & reliqui qui enumerantur a *Pomponio* (12), erantque fere omnes viri Amplissimi (13) & Nobiles, in quorum disciplinam

(6) *Aristot. l. 3. Polit. c. 12.* (7) *L. 2. §. exactis, ff. de orig. Jur.* (8) *Go-vean. lib. 1. var. Lect. Jur. c. 21. n. 1. & 2.* (9) *Liv. l. 3.* (10) *Cicer. lib. 1. de Orator.* (11) *L. 2. §. bis Legibus, ff. de Orig. Jur.* (12) *d. l. 2. §. Jm iis Civilis.* (13) *Cicer. l. 1. de Orator.*

nam se dabant juvenes illustrium familiarum, qui dignitates & Magistratus ambiebant, quos Candidatos multum juvabat consulendo operam civibus Romanis præstitisse; & plerique eorum erant Pontifices (14) Maximi, quod juris scientiam rem sacram esse existimarent. Et in eo Græcos Romani (15) superabant, quod apud eos homines tantum viles & infimi Juris scientiam profiterentur; apud Romanos vero viri amplissimi & clarissimi de jure respondebant; & post exercitus prospere ductos, post victorias & triumphos, gloriam ex Juris Professione (16) quærebant. Hæc vero Interpretatio Prudentum apud Romanos habebatur pro Jure non scripto (17), & cum non haberet aliud nomen, *Jus Civile* appellari cæpit, & *Jurisprudentia Media* (18) a *Justiniano* dicta est.

IV. Post Interpretationem Prudentum erant *Leges*, *Plebiscita*, & *Senatusconsulta*. *Leges* a *Populo Romano* (19) ferebantur, nam *Regibus* exactis *Majestas* erat apud *Populum*. *Majestatis* vero primum caput (20) ab omnibus traditur esse potestas *Legum ferendarum*. *Plebiscita* vim *Legis* habebant per *legem Hortensiam* (21) a tempore secessionis in *Janiculum*. Et *Senatusconsulta* habebant (22) *authoritatem Legum*,
 quæ

(14) *Gusber. de vet. Jur. Pontif. lib. 1. c. 2.* (15) *Cicer. lib. 1. de Orator.*
Balduin. in Comment. in Instit. in proleg. (16) *Ammian. Marcellin. lib. 30.*
 (17) *d. L. 2. §. bis Legibus.* (18) *§. ceterum, Instit. de Legit. agnat. success.*
& ibi Wesenbec. Myning. & Wesenbec. ad Sjus honorum, Instit. de bon. pos.
sess. (19) *§. Lex. Instit. de Jur. Nat. Gent. & Civil.* (20) *Budin. lib. 1.*
de Repub. cap. 10. (21) *§. Plebiscitum, Instit. de jur. nat. gent. & civili l. 2.*
de Repub. cap. 10. (22) *§. Senatusconsultum, Instit. eod.*
Tit. Budæ. ad L. ult. ff. de Senator.

quæ potestas mansit in Senatu sub Imperatoribus, teste *Ulpiano* (23) : qui hunc suæ potestatis radium Senatui (24) communicaverunt .

V. Et Prætores habebant potestatem *adjuvandi*, *supplendi*, *vel corrigendi Jus Civile* 12. *Tabularum*, ait (25) *Papinianus*; & *Ædiles Curules* in quibusdam *Causis Jus* (26) faciebant. Sed uti Magistratus eorum, ita edicta erant tantum *Annua*, & *Leges Annuæ dictæ* sunt ante *Legem Cornelianam*, per quam perpetua (27) facta sunt. Prætorum vero Edicta in *Ordinem digesta a Salvo Juliano*, sub *Hadriano Imper.* Edictum perpetuum appellata (28) sunt, quod *Jurisconsulti Romani Commentariis* suis eximie illustrarunt .

VI. Hæ fuerunt partes *Juris Civilis Romanorum* in *Republica libera*. Post translatum vero Imperium in *Augustum* per *Legem Regiam*, duæ aliæ partes accesserunt: *Constitutiones Principum*, & *Responsa Prudentum*. Post Imperium enim a *Populo* concessum *Augusto*, *Lege Regia*, quodcunque Imperator per *Epistolam statuit*, *vel cognoscens decrevit*, *vel Edicto præcepit*, *Legis habuit vigorem*, & *Constitutiones Principum* (29) appellantur. De hac *Lege Regia*, et si disceptatio sit inter *Juris Interpretes*, an a *Romulo*, an a *Populo Romano* sub *Augusto*, an sub *Vespasiano* lata fuerit, testem habemus

(30) *Dio-*

(23) *L. 9. ff. de Legib. & Jur.* (24) *Steph. Foycat. ad lex Jure, n. 11. ff. de Just. & Jur.* (25) *L. Jus autem 7. ff. de Justit. & Jur.* (26) *§. Prætorum. Instit. de Jur. nat. gent. & civil.* (27) *Instit. de, perpet. & temp. act. an Princ. Budæ. in l. 2. ff. de Stat. hom. Loysseau. des droicte seign. cap. 3.* (28) *L. si quis 10. C. de cond. indeb.* (29) *L. 1. ff. de Constit. Princ. Rebuff. ad constit. Reg. in Proem. gl. 2.*

(30) *Dionem* : cum *Augustus* simularet se recusare tantam Imperii molem , a populo demum enixe rogatum accepisse; & plerique existimant (31) hanc Legem fuisse sub *Augusto* , non *Vespasiano* latam , eamque Legis Regiæ formulam , quæ in Basilica Lateranensi sub *Gregorio XIII.* fuit inventa, fuisse ejusdem Legis renovatæ formulam , quod in initiis singulorum Imperatorum post *Augustum* pro more factum est. Et in eo arguitur error (32) *Zastii*, & *Salamonii*, dicentium, hanc Legem cœpisse in *Vespasiano*, cum *Paulus* Jurisconsultus eam *Augusti* (33) Legem appellet.

VII. Imperatores etiam omnes ab *Augusto* ad *Gratianum*, Pontifices Maximos se cooptari & appellari voluisse, ex hac præcipue causa traditum (34) est, ut Juris scientiam & Interpretationem penes se haberent , quæ ante *Augustum* fuit in Collegio Pontificum ; quod Romani existimarent, Reipub. expedire, ut Jus Civile inter sacra Cerimoniaſque Deorum suorum haberetur ; eaque de causa *Augustus* se Pontificem Maximum inaugurari voluit, ut testatur (35) *Dio. Cassius*. Imperatores autem Christiani post *Augustum* , licet a sacris Romanorum , & hoc Pontificis nomine abhorrent ; in suis tamen elogiis & nummis passim se Pontifices Maximos (36) dici passi sunt, quod

(30) *Dion. lib. 53. Forcat. in d. lex hoc Jure, num. 10.* (31) *Covarr. pract. quest. c. 1. n. 3. Decian. Resp. 10. n. 124. vol. 3. Borrel. de Casib. Reg. præst. n. cap. 31. n. 31. Franc. de Amay. obser. Jur. lib. 1. cap. 1. n. 183.* (32) *h. l. 1. ff. de Constit. Princ.* (33) *L. apud eum, ff. de manumiss.* (34) *Anast. German. lib. 1. de Sac. immunit. cap. 9. n. 3.* (35) *Dio. lib. 54.* (36) *Card. Baron. M. xyrolog. die 22. Augusti, v. Timothei. Ferron. ad stat. urb. Rom. in Rubr. n. 135.*

quod ad hodiernum diem rudera Romana inspicientibus fatis constat.

VIII. Hæ vero Constitutiones per quingentos annos ab *Augusto* ad *Justinianum* in numerum immensum excreverunt, easque duo privati homines *Gregorius & Hermogenes*, sub *Diocletiano*, in duos Codices congesserunt, qui *Gregorianus & Hermogenianus* dicti sunt: in quibus Constitutiones usque ad *Constantinum* continentur. Tertium addidit *Theodosius* Imperator (37) qui Constitutiones sequentium Imperatorum a *Constantino* ad suum Imperium in Codicem suum retulit, qui *Codex Theodosianus* dictus est. Sed in his Codicibus Constitutiones adeo erant inter se pugnantes, aliæque superflue, ut *Justiniano* postea opus fuerit. Summe vero ab omnibus laudatur *Theodosius* sapientissimus (38) Princeps, qui quantum invigilaverit pro jure Romano conservando, illius Codex demonstrat.

IX. In his autem Constitutionibus Imperatorum cogimur venerari Dei Opt. Max. Bonitatem & Sapientiam, qui per plurimos Imperatores improbilissimos leges justissimas & æquissimas humano generi dedit. Belluæ enim & monstra sub humana specie erant, *Nero*, *Domitianus*, *Commodus*, *Heliogabalus*, *Caracalla*, alique iniquissimi & sævissimi in Christianos, *Trajanus*, *Valens*, *Decius*, *Galienus*, *Diocletianus*, *Julianus*, ceterique; quorum tam justæ
pru-

(37) *L.eric. C. de nov. Cod. fac. & ibi Dionys. Gothofred. Cont. lib. 1. Lect. 9.* (38) *Balduin. in Consens. ad Instit. in proleg.*

prudentesque sunt Constitutiones, tantamque eorum Curam & Religionem in componendis controversiis civilibus ex eorum rescriptis deprehendimus (39) ut eas hodie omnes gentes admirentur: pluresque inter eos, etsi a religione Christiana alieni, Brachium Seculare Christianis indulsisse pro tuenda Conciliorum & Episcoporum autoritate (40) probat *Petr. Ærod.* Quæ omnia post Divinam Clementiam tribuenda sunt Jurisconsultis illis, qui sub iis res administrabant: quorum scripta in libris Juris Romani hodie habemus.

X. Illud porro in Constitutionibus Imperatorum ad Romani nominis gloriâ observatum (41) est; quod dum Imperatores ante *Constantinum* Romæ erant, rescripta eorum sunt ejusdem brevitatis, verborum ponderis & elegantię, cujus sunt Jurisconsultorum Scripta in Pandectis. Post *Constantinum* vero cum migrassent Constantinopolim, sunt proluxa, tumida, & Oratori magis convenientia, quam Principi, ut constat in Constitutionibus *Martiani*, *Zenonis*, *Anastasi*, *Justini*, & *Justiniani*, quas in Codice habemus; & cum prioribus nec eloquentia, gravitate, aut prudentia sunt comparandæ. Et ex defectu porro potestatis *Matthæus de Afflictis* (42) Jurisconsultus Neapolitanus Constitutionum ab Imperatoribus

(39) *Tiraquell. de Jur. Prienc. gen. qu. 17. Limitat. 4. num. 31. Baldwin. in d. proleg. Boda in Instit. in proem. (40) Petr. Ærod. Res. Judic. lib. 1. Tit. de Hæret. cap. 11. (41) Tiraquell. in li. unquam, 2. susceperis liberos, de revoc. d. nat. Guido Cognill. in quest. ad Consuet. Franc. cap. 1. & 2. & in Comment. ad Consuet. Nivern. in præf. (42) *Matthæus de Afflictis. ad Const. Neapolit. in præf. qu. 20. n. 1. 2.**

ratoribus Constantinopoli editarum post *Constantinum* robur imminuit, quia post donationem *Constantini* latæ erant, de qua postea erit dicendi locus.

XI. In hac denique potestate Legum ferendarum a populo Romano Imperatoribus concessa restat unum, de quo varie solet disceptari; quomodo Princeps ex ea Legibus solutus dici possit, quia ipse populus Romanus non erat (43) solutus, neque ea potestate unquam usus est? *Princeps enim solutus est Legibus*, ait (44) *Ulpianus*: quam Legem sceleratam & multarum in Repub. calamitatum causam fuisse, aliqui Jurisconsulti (45) sentiunt. Et humanior est *Lex Theodosii & Valentiniiani* (46) profitentium, *Se Legibus obligatos esse, majusque Imperio esse submittere Legibus Principatum*; justumque esse ut Princeps Legibus obtemperet suis, neque sibi licere patiatur, quod populo suo prohibet, neque in se damnet Jura, quæ in subditis constituit, ut (47) ait *Isidorus*: *Ulpianum* vero intelligunt (48) de Pœnariis Legibus, ad quas Princeps non tenetur, ut in *Lege Julia & Papiæ* de pœnâ caduci, de qua ibi agit *Ulpianus*. Alii vero intelligunt locutum *Ulpianum* de solennitatibus Juris Civilis in Contractibus, Judiciis, & Ultimis Voluntatibus, ad quas Princeps non

te-

(43) *Bald. de pac. Constant. v. libellarius num. 3. Vafq. lib. 1. contr. v. Illustr. cap. 36. n. 21. Pruckman. §. soluta potestas, c. 3. n. 94.* (44) *L. Princeps, ff. de Legib.* (45) *Covaf. lib. 2. Miscellan. Jur. cap. 25. Connan. lib. 1. comment. Jur. cap. 16.* (46) *L. digna vox, C. de leg.* (47) *Isidorus relatus a Gratiano, c. Justum, dist. 5.* (48) *Cujac. lib. 15. obser. 30. Covaf. & Coman. in loc. cit. Vafq. lib. 1. contr. v. illustr. c. 2. n. 1. Christin. decis. 9. num. 3.*

tenetur, cum præsentia Principis omnes (49) solennitates suppleat; non de contractibus, judiciis, testamentis vel rebus ipsis.

XII. Principem enim teneri ad Jura naturæ & gentium, omnes asserunt: *Tenetur ratione naturali*; cum Jus naturæ sit potentius principatu, ex Baldi (50) & omnium sententia; ideo ad contractum tenetur ut privatus, nec potest contractum suum rescindere (51) ex plenitudine potestatis, cum maxime requiratur in eo bona fides. Unde Imperatores Principesque Lege naturali, nationali, & jure gentium soluti non sunt, ut loquitur Ludovicus (52) Bologninus. Atque ita dum Dio (53) asserit Principem teneri ad eas leges, quas ille ἀρχαίων νόμους appellat, Clariss. Claudius Salmasius (54) eum intelligit de Jure gentium, & iis contractibus qui ex eo Jure (55) descendant, quales sunt emtio, venditio mutuum, locatio, & alii commutativi contractus, ad quos omnis Princeps tenetur, iisque nullo modo solutus est. Et leges etiam civiles servare teneri Principem, licet non vi coactiva, cum nemo possit Principes cogere ad Legum observationem, vi tamen directiva

C

ex

(49) *L. omnium 9. C. de Testam.* (50) Bald. ad c. 1. §. fin. qui feud. dar. poss. Dd. ad c. 1. de Constitui. Marian. Soc. jun. cons. 126. n. 17. vol. 3.
 (51) Bald. ad c. 1. §. ad hæc, de pac. firm. Castr. ad l. digna vox. C. de leg. V. usq. lib. 1. contrav. illust. cap. 26. n. 12. Cras. d. cap. 25. num. 4. Card. Tusch. conc. 50. v. Papa. (52) Bolognin. ad Auth. C. ne fil. pro. patre. (53) Dio. lib. 53.
 (54) Salmasius in dissert. de sen. trapezit. p. 401. (55) *Lex hæc Juri, de Just. & Juri.*

ex jure & equitate naturali, tradunt (56) Theologi & Jurisconsulti, *Ulpianumque* de vi coactiva locutum sentiunt.

XIII. Post Constitutiones Principum sunt responsa prudentum sub Imperatoribus post Augustum, quæ supremam Juris scripti partem constituunt; nam prudentum responsa in Republ. libera sine autoritate publica dabantur, & pro Jure non scripto (57) habita sunt. Post Augustum vero ii soli de Jure respondebant, quibus a Principe concessum est; eorum vero responsa judices sequi tenebantur, & partem Juris (58) scripti constituunt.

XIV. Hi sunt illi Jurisconsulti, ex quorum responsis & aliis scriptis celeberrimam habemus Juris Romani Partem in Pandectis comprehensam; de scriptis vero priorum Jurisconsultorum in Republ. libera pauca supersunt. Qui vero qualesve fuerint usque ad *Hadrianum*, celebrantur a (59) *Pomponio*. Eorum vero, qui sub sequentibus Imperatoribus agebant, scientiam, eloquentiam, & prudentiam scripta in Pandectis satis indicant; quorum plerique erant ad summos honores evecti, eisdemque ad consilia & ad summam rerum suarum administrationem

(56) *Tb. m. 2. quaest. 96. art. 5. ad 3. Sor. de Just. & Jur. lib. 1. tit. 6. art. 7. conclus. 3. Covarr. ad C. alma Mater. p. 1. s. 1. n. 13. Navarr. ad c. si quando. de Rescript. except. 3. n. 12. Bud. in intro. ad L. Princeps. ff. de Legib. Moroch. de arbitr. Ju. qu. 7. num. 70. Cabed. decis. 73. p. 2. Fr. de Amay. lib. 1. observ. 5. primus D. Augustus l. Jus civile. ff. de Just. & Jur. Decian. lib. 1. tract. crimin. cap. 32. Robuss. ad Const. Reg. in prom. 24. (57) *L. 2. ff. de orig. Jur.**

sem (60) Imperatores adhibebant. Tales fuere sub Augusto Trebatius, sub Vespasiano Cassius, sub Trajano Neratius, sub Adriano Julianus, sub Antonino Scaevola, sub Septimio Severo Papinianus, sub Alexandro Severo Ulpianus, de quo tradit (61) Lampridius, eum in omnibus consiliis suis præter Ulpianum vocasse Julium Paulum, Alphenum Africanum, Callistratum, Celsum, Modestinum, aliosque; e quibus Papinianus & Ulpianus erant Præfecti Prætorio, qui summus fuit in illo magno Imperio dignitatis gradus, eorumque omnium scientia & eloquentia in Pandectis eximia est, & ab omnibus Jurisconsultis sequentibus prædicatur.

XV. De unico Papiniano illud singulare est, quod, dum diversæ eorum sententiæ proferuntur, illi parti accedit authoritas, in qua (62) Papinianus eminet. Summum excelsumque ejus ingenium ab Imperatore Justiniano (63) laudatur, & scriptorum ipsius admirationem auget, quod tricesimo septimo ætatis anno non completo, immatura morte (64) periit jussu nefarii Imperatoris Caracallæ, quod fratris sui parricidium defendere recusaret.

XVI. Ex his itaque partibus constabat Jus civile Romanorum usque ad Justinianum Imperatorem, in quo nihil reprehendi potuit præter copiam, qua

C 2

adeo

(60) *Contr. ad. Brun. de Legat. cap. 19. Balduin. in Instit. in proleg. Vig. ad Instit. Theoph. in præfat.* (61) *Lamprid. in Alex. Sever.* (62) *Cod. Theodos. de Resp. vs Pruden. l. 1. Rebuff. ad Constit. Reg. in præfat. gl. 4.*
 (63) *L. cum acurissimi, C. de fideicom. l. cum Papinianus, C. de sent. & interloc. Om. Jud.* (64) *Spartian. in Antonin. Caracall. Cnjac. ad lib. 3. quest. Papin. Jac. Lett. in orat. de Emil. Papin.*

adeo laboravit etiam in Republ. libera, ut *Julius Caesar* (65) & *Pompejus* de Jure Romano in ordinem redigendo cogitarent. Verum sub Imperatoribus, præter constitutiones, responsa scriptaque Jurisconsultorum in eum numerum excreverant, ut duo milia (66) librorum extarent, moleque sua Jus Romanum adeo confusum erat, ut *Justiniana* opus esset, qui illud summa cum generis humani utilitate feliciter perfecit: de quo in sequenti capite agendum est.

(65) *Sueton. in Jul. c. 24. Cicor. lib. 1. de orat. de confirm. digest.* (66) *Constit. Justiniana de confirm. digest.*

C A P. IV.

De Libris Juris Civilis Romanorum per Justinianum compositis.

I. *Justinianus* fuit Princeps magni animi, eximie pietatis, & felicissimus; eique per Divinam Benignitatem contigit habere summos Duces, Jurisconsultosque prudentissimos, per quos res magnas, bello paceque gessit. Per *Belisarium* enim & *Narsetem* Parthos fregit, Gothos Italia, Vandalos aliosque Barbaros Africa expulit; per *Tribonianum* (1) vç.

10

(1) *L. 2. C. de vet. Jur. quæst.*

ro *Dorotheum* & *Theophilum* aliosque. Jus Romanum composuit, ex quo summam nominis suis gloriam apud posteros consecutus est.

II. Et licet aliquam infamiam passus sit ex *Suida* (2) testimonio referentis eum fuisse rudem, literarum expertem, & demum in amentia decessisse, quem & aliqui viri docti sequuti sunt; ejus famam defendunt longe (3) plures, majoribusque testimoniis freti. Hi vero sunt *Procopius* (4), qui *Justinianum* omnia strenue & animi magnitudine peregrisse asserit, qui alias animum suum infestum (5) in *Justinianum* prodidit. De eodem *Paulus Diaconus* (6): *Justinianus* bella prospere gessit, & in causis civilibus mirificus extitit; erat enim in fide Catholicus, in operibus rectus, in judiciis justus, omniaque ei concurrebant in bonum. Et *Jornandes* (7): *Justinianus* diversarum gentium victor per *Belisarium*, cujus fama nullis seculis, nullis silebitur aetatibus. Et *Agathias* (8): *Justinianus* primus Romanorum omnium, qui *Bizantii* tenuere imperium & nomine & re ipsa libera potestatis esse arguitur. Et *Rex Gothorum Theodatus* apud *Cassiodorum* (9): Vos omnia regna venerantur, commune est cunctis in suis imperiis predicari: sed illud est singulare in extranea gente

C 3

lau-

(2) *Suid. in v. Justinianus Buda. in l. i. de edil. edict. Ragueill. ad const. de Justin. Cod. confirm. vide Nic. l. Alemann. in Not. ad Procop. arcam. histor.*

(3) *Cagnolin proem. ff. 195. Arnold. Ferron. in Consuet. Rus. de gal. lib. i. Tit. 12. Fr. de Amay. in tres poster. lib. Cod. in presat.*

(4) *Procop. lib. i. de bell. Gorb.*

(5) *Procop. in arcam. histor.*

(6) *Paul. Diac. lib. 13.*

(7) *Jornand. de reb. Goth. in fin.*

(8) *Agath. lib. 5. de bell. Gorb.*

(9) *Cassiodor. lib. 10. Epist. 19 & 22.*

laudes invenire, quia ibi sunt vera judicia, ubi neminem comprimit ulla timiditas. Ejus vero pietas in religione Christiana post *Constantinum* erat maxima, cum & *Suidas* eum fateatur fuisse omnium Imperatorum maxime orthodoxum, quod & ipsius professio fidei Christianæ in Codice (10) *Justiniano*, & splendidissimum *S. Sophiae* Templum Constantinopoli ab eo constructum, adhuc demonstrant, de quorū ita (11) *Paulus Diaconus*: Extruxit quoque intra Constantinopolin ipsi Domino, qui est sapientia Dei Patris, Templum quod αὐτῶν σοφίαν nominavit, cujus opus adeo cuncta aedificia excellit, ut in totis terrarum spaciis huic simile non possit inveniri: & a pluribus asseritur (12), eum fuisse relatum in numerum Sanctorum; novissimeque *Sixtus V.* (13) Pontifex Romanus ejus eximiam pietatem celebravit.

III. Quæ omnia majora sunt, quam ut possint unius hominis Græci testimonio elui, quod apud Romanos semper vile (14) est habitum. Et quæ de imperitia & amentia *Justiniani* tradita sunt, *Hier. Cagnolus* (15) *Justino* minori tribuit, qui fuit *Justiniani* ex sorore nepos, eique in Imperio successit. *Justinianum* vero nostrum, *Justinianum* Magnum (16) se-

(10) L. 5. C. de summ. Trinit. (11) Paul. Diac. d. lib. 18. Procop. lib. 1. de Justin. aedific. (12) Jo: Fabian Instis. in proem. Benincas. ad Inst. de Act. in præfat. n. 19. Cagnol. ad Rubr. ff. de eden. n. 55. (13) Const. 75. in Bullar. Sixti V. (14) Cicer in orat. pro L. Flacc. (15) Cagnol. in repetis. proem. ff. n. 33. & 55. (16) Laur. Cherubin. in sum. Bullar. in d. Constit. 75. Sixti V.

sequentia secula semper appellarunt . Sive igitur ingenio, sive felicitati *Justiniani* tribuendum est, quod universum Jus Romanorum congefferit in quatuor libros, quos, ut exactissimam legum omnium formulam, omnes orbis terrarum populi (qui reguntur Legibus.) amplectuntur .

IV. Universum vero Jus Romanorum congeffit *Justinianus* in quatuor Libros, *Pandectas, Codicem, Institutiones, & Novellas* ipsius Constitutiones : de quibus singulis aliquid dicendum est .

V. *Justinianus* anno Imperii sui quarto (17) *Pandectas* componi jussit per *Tribonianum* aliosque ipsi conjunctos e *Scriptis & Responsis Jurisconsultorum Romanorum*, qui pene omnes sub Imperatoribus agebant, eisdemque per triennium compositas anno Imperii septimo confirmavit . De his vero Jurisconsultorum scriptis, sicut modo in *Pandectis* extant, nemo sine admiratione scribit . *Laurentius Valla* (18) omnium Romanorum Scriptorum acerri- mus censor, dicit : *Se perlegisse quinquaginta Digestorum libros ex plerisque Jurisconsultorum voluminibus excerptas, & perlegisse libenter & quadam cum admiratione, quod nescias utrum diligentia an gravitas, prudentia an equitas, scientia an orationis dignitas præstat . Et hæc ipsa in unoquoque illorum ita sunt egregia & perfecta, ut vehementer dubites, quem cui præferendum putes ; & his nihil addi admive posse*

C 4

vi.

(17) Anno Christi DXXIX. Cert. in Chronol. gant. in print.

(18) Vall. lib. 3. Eleg.

videtur, tam eloquentiæ, quam Latinitatis & elegantia, sine qua cæca omnis doctrina est & illiberalis, præsertim in Jure Civili.

VI. Eorum pariter scientiam, eloquentiam & prudentiam omnes Juris Civilis Interpretes certatim laudant. Eos eloquentissimos (19) omnique scientia imbutos, magistrisque (20) eloquentiæ appellant. De iis *Ant. Faber* (21): *Clarissima illa jurisprudentia nostra Lumina & Numina, Ulpianus, Paulus, Scævola, Pomponius, Julianus, Papinianus, quos quoties nomino, toties miror, toties stupeo, meamque post tot vigilias infantiam & inscitiam deploro.* De uno *Papiniano Cujacius* (22): *Nemo unus unquam erit Papinianus; iterumque* (23): *Papinianus omnium qui sunt, qui erunt, quique fuerunt, jurisperitissimus: & Franciscus Balduinus* (24) monet omnes, ut revereantur Dei Providentiam, qui excitavit summos illos viros *Josephum in Ægypto, Danielem in Babylonia, Athenis Periclem, Romæ Papinianum*, ad conservandam humanam societatem & justitiæ splendorem.

VII. Et huic Jurisconsultorum admirationi tribuendum est, quod plures insectentur *Justinianum Tribonianumque*, qui compositis Pandectis ipsa Jurisconsultorum scripta & Leges 12. Tabularum tolli & de-

(19) *Vigl. in Instit. Theoph. in præfat.* (20) *Cagnol. ad Rubr. C. de edendo num 58.* (21) *Ant. Fab. in Ccd. Fabr. vi. Epist. ad Sen. Sabaud.*
 (22) *Cujac. lib. 1. quasi. Papinian pyr. c.* (23) *Cujac. in edit. Cod. Theod. in Epist.* (24) *Baldus in comment. ad Instit. in præfat.*

& deleri (25) mandarunt; eamque jacturam ob omnibus esse defendam clamant: nam frustra laborasse *Accursum* & *Doctores* existimat *Alciatus* (26) si integri Jurisconsultorum libri superessent. Et Jurisprudencia longe purior ex ipsis fontibus nobis profuisset, quam ex confusis Interpretum Commentariis haurire possumus. Et de *Triboniano* queritur *Jason* (27) Jus Romanorum in angustias ab eo detrusum fuisse. Sed in *Justinianum* & *Tribonianum* multo sunt benigniores, qui potius existimant libros Jurisconsultorum Romanorum infortunio, calamitate temporum, barbarorumque incursionibus periisse; nam e tribus Civitatibus (quæ ante omnes alias erant Juris Romani Custodes) *Berytus* post *Justinianum* terræmotu absorpta est: *Roma* sæpius a Gothis aliisque barbaris gentibus est vastata, qui in libros & literas avide sæviebant: & post alias calamitates urbs *Constantinopolitana* immuni Turcarum rapinæ cecidit. Certè universum Imperium Romanum ab excessu *Justiniani*, a Gothis aliisque gentibus barbaris adeo afflictum fuisse, totque vastationes, incendia & ruinas in eo ubique contigisse, testantur omnes historie eorum temporum, & Patrum Ecclesiæ scripta, ut potius tribuendum sit Dei providentiæ, qui per hanc *Justiniani* operam aliquas reliquias & centones Jurisconsultorum Romanorum in Pandectis nobis con-

(25) *Decian. in apol. advers. Alciat. cap. 7. Menoch. de Interd. retin. possess. de aqu. cond. & serv. n. 6. Matheac. de via & rat. Jur. lib. 1. cap. 1.*

(26) *Alciat. in Lapud Labronem, in fin. de verb. sign. (27) Jason. ad l. de injust. & in just. & in just. Merl. in quest. forens. p. 1. tit. 1. num. 9.*

conservare dignatus est, sine qua omnes aut pluri-
mi eorum libri ex melioribus conjecturis periissent.

VIII. In eo vero merito videtur reprehendi *Tribonianus & Socii* (28) quod cum *Justinianus* iis decennium indulisset pro componendis Pandectis ex libris Jurisconsultorum, qui numerum duorum milium (29) superabant, & minori tempore id negotium fieri non potuisse, Imperatori videbatur, hi præpostere & festinanter triennio perfecerunt, cum evolvendis tot libris tanti ponderis & scientiæ, nullum tempus nimium fuisset; & in Pandectis si quid imperfectum, contrarium, incertum aut obscurum occurrere videatur, iis, non Jurisconsultis ipsis est tribuendum.

IX. Est & aliud, in quo Juris Interpretes reprehendunt *Tribonianum* ceterosque, quod methodus Pandectarum iis non placeat, quam tamen multo plures (30) defendunt; eo quod pandectæ compositæ sunt eodem ordine, quo edictum perpetuum *Salvis Juliani*, cum magna pars Juris Romani ex commentariis ad illud edictum desumpta sit. Quæ norma *Tribonianus* in componendis Pandectis usus est; & de methodo Pandectarum ita *Cujacius* (31): *Cohærens digestaque sunt omnia arte mirabili, non tam ingenio Triboniani, quam Juliani, Hermogeniani, & veterum prudentum, quorum ille vestigia secutus est; & quæ aliam*

(28) *Constit. de confirm. Digest. IV. fe. b. in Inst. t. in proleg. de compos. Jur.* (29) *In proem. Digest.* (30) *Vult. in Jur. Sprud. R. m. in proleg. Matbeac. de via & rat. Jur. lib. 1. cap. 25. Et der. Scot. in Rubr. Cod. edend. num. 6.* (31) *Cujac. in parat. ff. ad mandati.*

aliam desiderant vel comminiscantur artem, sunt ineptissimi & improbissimi, neque quid sit ars sciunt, nec artem Digestorum.

X. Illud tantum restat de libro Pandectarum, cum sæpe dissentiant in scriptura librorum, qui in manibus omnium sunt, solet quæri, ex quibus libris veritas petenda sit, cum alia sit editio Pandectarum vulgaris, qua Doctores antiquiores post *Ireerium* usi sunt, alia *Holoandri* quæ *Norica* dicitur, quam ille confecit ex libris *Bolognini* & *Politiani*, qui tamen profitentur se emendasse librum suum ad exemplar *Florentinum*, & tertia *Florentina* ex illo Pandectarum libro, qui primo a *Pisanis* postea a *Florentinis* acquisitus, in summa apud omnes veneratione habetur. De quo libro etsi vehementer agitetur inter viros non Juris modo, sed & omnium literarum peritissimos, utrum sit ipse liber archetypus exaratus mandato *Justiniani*, an ex eo sub *Justiniano* vel brevi postea descriptus, *Politiano* asserente (32) eum esse *Justiniani* archetypum, dissentientibus *Antonio* (33) *Augustino*, *Jac.* (34) *Cujacio*, *Ardr.* (35) *Alciato*, *Ant.* (36) *Contio*, & aliis existimantibus non fuisse *Justiniani* archetypum, sed transcriptum ab alio exemplari post *Justiniani* mortem, multique in *Codice Florentino* (37) errores deprehendere conati sunt. Illud tamen communiter receptum est, ex libro *Florentino*

(32) *Politian.* lib. 10. epist. 4. (33) *Ant. Augustin.* lib. *Emendar.* cap. 1.
 (34) *C.* lib. 2. obser. 1. (35) *Alciat.* lib. 3. dispunct. cap. 12. (36) *Cont.*
 lib. disp. Jur. cap. 6. *Frideric. Scot.* cons. 27. lib. 5. (37) *Ant. August.* d. lib. 1.
 §. 1. & lib. 3. c. 3. *Perr. Fab.* lib. 2. semest. c. 41. *Cont.* lib. 1. disp. Jur. cap. 6.

ventino omnes qui hodie extant Digestorum libros fuisse conscriptos, & ad eum in omnibus juris controversiis esse (38) recurrendum, atque ita Doctores Itali (39) antiquiores solebant semper controversias suas ex Pandectis Pisanis dijudicare, eisque obtemperabant.

XI. Hunc denique librum Digestorum (40) appellari voluit *Justinianus*, quod in eo omne Jus Romanorum in septem partes digestum esset, quem librum unum fuisse (41) constat, quamdiu *Constitutio Justiniani* valuit prohibentis (42) Legibus suis Commentarios adjici, nunc vero ex glossis *Accursii* aliorumque in tres libros excrevit, de quorum uno qui dicitur *Infortiatum*, cum infinitæ fere sint conjecturæ, e quibus omnibus vix idonea ratio colligi possit, mihi optima semper visa est illa *Ludovici Romani* (43) existimantis, illud nomen ab aliquo Interprete pro arbitrio suo absque justa ratione impositum fuisse, quod continuo usu receptum ad nos manavit.

XII. Post Pandectas absolutas, Constitutiones omnium Imperatorum ab *Hadriano*, *Justinianus* in unum (44) Codicem componi jussit, qui editus est anno Imperii sui octavo. Erat prior Codex (45) edi-

TUS

(38) Anton. Augustin. d. lib. x. Emend. cap. 1. (39) Bart. ad Rubr. ff. solut. matrim. in princ. & ad L. si creditor, §. si. ff. de ustr. pign. & ad memo. ff. de Pañ. Alex. ad L. si filiosam. §. si vir. n. 1. ff. solu. matrim. Socin. ad L. filiosam. §. Divi, ff. de legat. 1. n. 180. (40) Constit. de confirm. Digestor. §. 1. (41) Bolognet. in repet. Rubr. sol. matrim. §. 8. (42) L. 2. m. fin. C. de vet. Jur. enucl. (43) Roman. ad Rub. sol. matrim. in princ. (44) C. de Justin. Cod. confirm. in princ. Cont. in epronolog. Jur. (45) L. 2. C. de vet. Jur. enucl. Cont. lib. x. Lect. 9.

tus a *Justiniano* anno Imperii sui secundo, in quem congestæ sunt omnes constitutiones ab *Hadriono* usque ad *Theodosium* e tribus codicibus, *Gregoriano*, *Hermogeniano*, & *Theodosiano*, rescatis superfluis & contrariis, & sequentium etiam Imperatorum usque ad Imperium suum: & cum constaret eum nimis festinanter fuisse compositum, *Justinianus* (Pandectis jam editis) eum accuratius componi jussit, & in eundem inseri quinquaginta decisiones suas, in quibus controversias omnes in jure Romano inter Jurisconsultos antiquiores agitas dijudicasset, & hunc Codicem Repetitæ prælectionis & *Justinianæ* dici voluit.

XIII. De hoc Codice quæri solet, An Constitutiones illæ tantum admittendæ sunt, quæ reperiuntur in libris antiquis, quos *Accursius* & Doctores glossis & commentariis suis explicarunt, an aliæ etiam suppleri possint e Codice *Theodosiano*, *Basilicis*, *Nomocanone Photii*, aliisque Græcis Constitutionibus, quas viri docti industria sua eruerunt. Aliquas se addidisse *Contius* & *Cujacius* (46) dicunt, multique hodie Græcas Constitutiones scrutantur, quæ si admittantur, nullus erit terminus, & hominibus privati licebit novas Leges edere, quod a (47) *Justiniano* prohibitum est. Quæri etiam solet de Authenticis, quæ in Codice insertæ sunt, quam auctoritatem habeant? quarum aliquæ sunt Imperatoris *Friderici*, plu-

(46) *Cont.* in præfat. *Pandect.* *Cujac.* ad *Novell.* 6. *Cod.* cons. 1. 1.

(47) *Code Justin.*

plurimæ vero sumtæ sunt ex novellis *Justiniani* Constitutionibus, quæ non a *Triboniano* collectæ, sed ab *Irnerio* Jurisconsulto sub *Friderico* Imperatore, quas ille misit ad Jurisconsultos Papienses, ut ad *Leges* (48) *Codici* adjungerentur. De quibus quoties controversia incidit, recurrendum esse ad fontes (49) unde sumuntur, omnes consentiunt, a quo sæpe deviare reperiuntur. Illas ergo solas Constitutiones recipimus, quæ usu *Academiæ* & *Curiarum* admittæ sunt.

XIV. Institutiones componi mandavit *Justinianus* post *Pandectas* compositas, quæ tamen uno mense editæ sunt ante *Pandectas* (50) septimo Imperij ejus anno. Unde *Jus Institutionum* derogare *Juri Pandectarum*, si in aliquo dissentiunt, plurimi (51) existimant. Continet autem hic liber *Elementa juris Romani* facili & continuo *Stylo* conscriptus, quem *Cujacius* (52) omnium librorum *Juris Civilis* nitidissimum, comtissimum, facillimum, nulloque pæne interprete indigentem prædicat. In hoc etiam libro illud singulare est, quod nullum scriptum *Jurisconsulti* alicujus *Romani* post *Gordianum* Imperatorem & *Modestinum* *Jurisconsultum* memoratur, præter unius *Theophili* (53) paraphrasin ad Institutiones,

(48) *Alvarot. in præm. feudor. m. 12. Decian. in apolog. advers. Alciat. cap. 8.* (49) *Ad L. 2. §. quid sit, num. 4. sol. matrim. Jul. Clar. lib. 5. S. fm. quest. 78. num. 1. Hottom. ann. set quest. illustr. qu. 14.* (50) *C. de emend. Cod. C. de Just. Cod. confirm. Cons. in chronol. Jur.* (51) *Duaren. in comment. ad Pandect. lib. 1. c. 2. Donnell. lib. 4. comment. Jur. c. 14.*
 (52) *Cujac. lib. 11. obs. 38. Balduin. in Instit. in proleg.* (53) *Decian. in apolog. advers. Alciat. cap. 8.*

tiones, quem aliqui existimant fuisse unum ex iis, quos *Justinianus* componendo *Juri Romano* adhibuit, eamque valde laudat *Viglius Zuichemus* (54) qui eam Græce scriptam se a *Cardinale Bembo* accepisse, & Latinam fecisse narrat.

XV. Postremus librorum *Justiniani* est liber *Novellarum*: nam post compositas *Pandectas*, *Codicem* & *Institutiones*, *Justinianus* per reliquos annos, ex triginta octo quibus imperavit, varias edidit *Constitutiones*, quia in rebus humanis ita comparatum est, ut omnes casus (55) in legibus latis non possunt comprehendi. Hæ constitutiones *Novella* appellantur, & sunt extra controversiam *Justiniani*, licet in hunc librum non congestæ a *Justiniano*, sed ab aliquo *Juris Romani* studioso, quod ab omnibus (56) agnoscitur. Harum vero plurimæ Græce sunt editæ a *Justiniano*, pauca Latina, quas enumerat *Ant.* (57) *Augustinus*; & quia e Græco sermone translatae sunt vere & fideliter, appellatae vulgo sunt (58) *Authenticum*, quod sint certæ & indubitatae fidei, & ut fecernerentur ab iis *Authenticis*, quæ in *Codicem* ascriptæ sunt, & a *Juliani* epitome, quæ sæpius liber *Novellarum* appellabatur. In his *Novellis* maxime ambigitur de numero & de versione Latina. *Accursius* & *Doctores glossis* & *commentariis* illustrarunt tantum (59)

no.

(54) *Vigl. in præfat. ad Instit. Theoph.* (55) *L. 10. & 12. ff. de Legib. l. 2. §. sed quia, C. de ver. Jur. enucl.* (56) *Cujac. ad Novell. 69. & lib. 20. obser. 23. Augustin. Mellusian Disput. Jur. civ. l. p. 30. cap. 12. Marb. Stephan. in comment. ad Novel. in princ. m. 20.* (57) *Ant. Augustin. in paratit. ad Novel.* (58) *Alciat. c. pariter. c. 46. Marb. Stephan. in loc. cit. num. 28.* (59) *Fulser. in Jur. Spruch Romon præfat. liber. Capit. de lib. Jur. civ. l. cap. 54.*

nonaginta octo . *Julianus* in sua Epitome statim post *Justinianum* edidit centum viginti quinque, *Haloander* edidit centum sexaginta quinque, *Cujacius* addidit tres . Sed oportet sequi *Accursii* & communem Interpretum sententiam, quia agimus de eo Jure Romano, quod usu inter gentes Christianas receptum est .

XVI. Versio Latina *Novellarum* prima fuit *Juliani* antecessoris non diu post *Justinianum*, quam omnes (60) laudant: altera Versio Latina, qua *Accursius* & Interpretes utuntur, quam *Alciatus* (61) appellat barbaram, sed authoritatem ejus ex antiquitate commendat (62) *Cujacius*, quæ facta fuit ab auctore incerto, latini sermonis forsitan imperito, ut conjicit (63) *Molinaus*. Sed cum recepta sit apud omnes Nationes in Studiis & Judiciis, authoritatem juris habet; & si controversia oriatur de scriptura, non est hic recurrendum semper ad fontem Græcum (64), quia *Contius* (65) existimat hanc interpretationem fuisse factam ex perfectiori exemplari, eo, quod jam habemus. Admittendæ igitur non sunt Novellæ usu non receptæ, quod & de Novellis *Leonis* Philosophi dicendum est .

XVII. Ita *Justinianus* feliciter composuit Jus Romanum, Legesque Romanas (ait *Paulus* (66) *Diaconus*) quarum prolixitas nimia erat & inutilis dissonantia,

(60) *Alciat. 2. parerg. c. 96. Joseph. Suarez. in Notit. Basiliæ. ad Urban. VIII.*
 (61) *Alciat. in edit. Novell. Haloandri. in epist.* (62) *Cujac. lib. 4. observ. 38. & lib. 8. c. ult.* (63) *Molin. de usur. qu. 1.* (64) *Gentil. de lib. Jur. civil. cap. 7.* (65) *Coru. in Novellam præfat.* (66) *Paul. Diacon. lib. 12.*

nantia, mirabili brevitate correxit. Nunc dicendum restat, quomodo hoc Jus Civile Romanorum, post aliquot secula in quibus Leges & Literæ omnes pæne obrutæ sunt, ad gentes Europæas devenerit, de quo in sequenti Capite.

C A P. V.

De Jure Civili Romanorum post Justinianum.

L Jus Civile Romanorum tanta cura & fœlicitate a *Justiniano* compositum (ut sunt vices rerum humanarum) cum ipso Authore pæne extinctum est. In Civitate *Constantinopolitana* sede Imperatorum Romanorum ex eorum fœcordia vel invidia gloriæ *Justinianæ* vix per quadraginta annos ab excessu *Justiniani* auctoritatem habuit; ad Italiam vero & gentes Europæas non pervenit per quingentos annos a *Justiniano*, suppressum a Gothis, Longobardis, Vandalis, Francis, aliisque populis barbaris, (qui occidentales Imperii Romani provincias invaserunt) pari odio Leges Romanas & literas omnes prosequentibus.

Primo agendum de libris *Justiniani*, quomodo recepti fuerint *Constantinopoli*, & deinceps in Imperio *Orientis*, & quomodo postea ad Europæos fuerint delati.

II. Per quadraginta annos post *Justinianum* libri *Justiniani* sub *Justino*, *Tiberio*, *Mauritio* Imperatoribus

peratoribus *Constantinopoli* recepti fuerunt in gymnasiis & usu forensi latine scripti, jusque ex iis Ser-mone Romano dictum (1) est, in quo Decreta Magistratum & Sententiæ judicum edenda (2) erant; & isque honos delatus est linguæ Romanorum, quorum virtutibus magnum illud Imperium debebatur. Sed vix per quadraginta annos Jus *Justinianæum* (3) valuit; nam circa annum Christi 600. successit *Phocas* (4) (occiso Imperatore *Mauritio*) imprudens & ignavus Princeps, qui nec leges conservare, nec Saracenorum invasiones in Asiam repellere potuit, sub quo etiam Germani, Galli, Hispani, Longobardi in Italia Imperatorum Dominationem excutere cœperunt, posteaque Imperatores Græci dicti sunt Imperatores (5) Romanorum usque ad excidium *Constantinopolis* & successores *Constantini*, iidemque successores *Alexandri* se dici voluerunt.

III. Sub Imperatoribus vero a *Phoca* ad *Basilium* Macedonem per ducentos annos libri *Justiniani* erant in aliquo usu: fuerunt enim vel ætate *Justiniani* vel paulo post in linguam græcam (6) translati, Codex & Pandectæ per *Thelelaum* (7) antecessorem, Institutiones per *Theophilum* (8) plurimique
li-

(1) *Carol. Fabrot. in edit. Basilic. in epist. ad Cancell. Franc.*

(2) *L. decreta 41. ff. de re judicat.* (3) *Balduin. in Institut. in prolog. Vulte. de Jurisprud. Rom. in proleg.* (4) *Niceph. lib. 18. Zonar. to. 3. annal.* (5) *Georg. Codin. Curopalar. de offic. aul. & ecclæs. Constantinopol. c. 6. n. 51.* (6) *Marquard. Freber. in edit. Jur. Græco-Rom. in epist. ad Rud. 2. imp.* (7) *Joseph. Suarez. in Notis. Basilic.*

(8) *Franc. Broæ. in Institut. in prefat. Carol. Fabrot. in exercit. in prolog. in apolog.*

libri Jurisconsultorum Romanorum Græci facti (9) sunt, ex quibus Pandectæ antea compositæ fuissent; ex quibus & præsertim ex Constitutionibus Imperatorum *Justiniano* succedentium usque ad *Basilium* Jus in foro Orientis reddebatur: sub iis tamen Legum & Judiciorum vis paulatim (10) minui cæpit, afflictis maxime & armis Sarracenorum Orientis Imperium vastantium (11) usque ad *Basilium* Macedonem, qui in eo Imperio successit circa an. DCCCLX. Princeps magni animi, qui ex bellis suis contra Sarracenos aliosque Imperii hostes, & ex Legibus judiciisque restitutis magnam nominis sui famam comparavit. Is raro fortunæ exemplo inter Captivos venales Constantinopolin adductus (12), posteaque armis & acclamationibus Militum Imperator factus, cum *Leone* Philosopho & *Constantino Porphyrogenito*, filiis suis sibi in Imperio deinceps succedentibus, ex invidia (13) gloriæ *Justinianæ* libros ipsius delere conatus, primo edidit Epitomen Codicis *Justiniani*, quam *πρόχειρον* (14) vocavit, deinceps libros sexaginta *Βασιλικῶν* publicavit, iique foli vim juris habuerunt usque ad finem Imperii Orientalis, neglectis libris a *Justiniano* (15) compositis, qui post *Basilium* nec in Academiis nec in Judiciis usuve forensi admissi fuerunt.

D 2

IV. In-

(9) *Suarez. in d. Notit.* (10) *Zonar. anal. to. 3.* (11) *Abb. Ursperg. p. 158. Zonar. d. to. 3. Sabell. Ev. ad. 8. lib. 9. Ev. ad. 9. lib. 1. Baldurn. in listit. in prol. g.* (12) *Zonar. d. to. 3.* (13) *Cyon. lib. 5. observat. Jur. Canon. cap. 4. & 5.* (14) *Harmenopul. lib. 1. tit. 1. de Legib. Dionys. Gotbafred. ad Novell. Leon. in princ.* (15) *Freber. in d. epist. ad Rud. 2.*

IV. Invidiæ vero & Ambitionis *Basilii* labem contra *Justiniani* libros & gloriam etsi aliqui immnuere (16) conentur, ascribentes interitum & jacturam librorum *Justiniani* infortunio, cum in conflagratione Constantinopoli sub *Zenone* Imp. CXX. Millia librorum amissa fuerint, & *Berytus* florentissimum Legum gymnasium terræmotu obrutum fuerit: quibus etiam accessit in Italia librorum omnium Vastatio per Gothos; plurimi tamen *Basilium* & *Leonem* invidiæ & ambitionis graviter (17) accusant, quod *Justiniani* famam ex Legibus Romanis compositis non ferentes, earundem Legum compositionem nomini suo ascribere (18) contenderunt; neque enim *Leo* Philosophus in libris *Justinianais* aliud reprehendere (19) potest, quam quod ejus compositio non fuerit perfecta & absoluta ad solvendas difficultates, nec *Justiniani* ordinem satis fuisse accuratum, quæ etiam in ipsum *Leonem* retorqueri possunt. Et Jurisconsulti Occidentalis Imperii *Justinianum* satis defendunt, reprehendentes illud in *Justiniano*, quod libros Romanorum Jurisconsultorum post Pandectas absolutas suppressere conatus, eandem pœnam *Talio* nis (20) a *Basilio* & *Leone* passus est.

V. Hos libros βασιλικῶν alii *Leoni* Philosopho (21) tribuunt, alii *Basilio* (22) patri, cui & ipse
Leo

(16) *Baldwin. in Instit. in proleg.* (17) *Ciron. d. c. 4. & 5. Freber. in d. epist. ad Rud. 2.* (18) *Fr. Broæ. in d. præfat.* (19) *Leo Phil. Imper. in proem. Basilie.* (20) *Ciron. d. lib. 5. cap. 5.* (21) *Harmentopol. lib. 1. tit. 1. in princ. Cujac. lib. 17. obseruat. 31. Jo. Suares in d. Norit.*

(22) *Gothofred. ad Novell. Leon. in princ. Freber. in d. epist. ad Rud. 2. Vult. in Jurisprud. Romanæ, in proleg.*

Leo eosdem (23) ascribit, iidemque ad annos viginti post eorum editionem a *Constantino Porphyrogenito* altero *Basilii* filio ex repetita prælectione purgati & emendati (24) fuerunt; atque ab eo tempore libri *Justinianæi* obsoleverunt in Oriente, Jurisconsultorum manibus non versabantur, raroque descripti erant. Unde in illa librorum multitudine, qui in Occidentem post captam Constantinopolin adducti sunt, non constat librum ullum *Justinianæum* (25) (si forte *Novellas* excipias) fuisse repertum. Et post libros βασιλικῶν edidit porro *Leo Philosophus* constitutiones *Novellas CXIII.* quas jam habemus, iisque utimur tantum in iis, de quibus a *Justiniano* nihil est (26) constitutum.

VI. Compositi fuerunt a *Basilio* (27) libri βασιλικῶν ex libris *Justinianæis*, ex XIII. Edictis *Justiniani* post *Novellas* latis, ex Constitutionibus *Novellis Justinii* & sequentium Imperatorum usque ad *Basilium*, quarum pleræque ab *Enimundo Bonafidio* & *Joanne Leunclavio* in libris Juris Orientalis editæ sunt, & ex libris Jurisconsultorum Romanorum, qui apud Græcos tum (28) reperiebantur, & ad nos pervenerunt. *Basilica* tamen hæc LX. libris comprehensa diu latuerunt, quorum septem libros primo edidit *Gentianus* (29) *Hervetus*, *Cujacius* (30) III. qui etiam omnes pœnes se habuit, & ex iis multa in Ju-

D 3

re

(23) Jo. Suares in d. Notit. Basilic. (24) Gotofred. ad Novell. Leon. & ad lib. 8. Basilic. edit. Hanov. ann. 1606. Suares. in d. Notit. (25) Freber. in d. epist. (26) Cujac. d. lib. 17. obser. 31. (27) Suares. in d. Notit. (28) Suares. in d. Notit. (29) Suares. ibid. (30) Fabrott. in diepist. ad Cancell. Franc.

re Romano præsertim in observationibus suis (quas Opus Divinum Jac. Augustus Thuanus (31) merito appellat) eosdemque fere omnes jam integros habemus ex Galliæ Bibliotheca Regia editos una cum Scholiis & Glossis Interpretum Græcorum studio doctissimi Antecessorum Aquilexensium Decani *Caroli Fabrotti*, ex quibus multa in Jure *Justinianæ* obscura dilucide explicantur & illustrantur.

VII. Ad hos libros βασιλικῶν scripserunt Jurisconsulti Græci Scholia & Commentarios aliquos; sed non pari numero ac Europæi ad *Justinianum*, ex quibus ad Nos tantum pervenerunt Glossæ aliquæ (32) *Stephani*, *Nicæi*, *Thaddæi*, *Eustatii*, *Eudoxii Isidori*, *Basilii* aliorumque Jurisconsultorum Græcorum, quæ ut Glossæ *Accursiana* margini βασιλικῶν adjectæ sunt. Græcis magis videntur placuisse Epitome (33) & Synopses, e quibus prima est *Basilii πρόχειρον τῶν νόμων* (34), ex quo *Constantinus Hermenopolus* Judex *Thesalonicensis* concinnavit universi Juris Epitomen, & ex Constitutionibus Imperatorum, usque ad *Emmanuellem Comnenum*, qui impetium tenuit circa annum MCL. quam Promptuarium (35) appellat; & ante eum aliam breviorē *Synopsin* edidit *Michael Attaliates* Jurisconsultus (36) Jussu *Michaelis Ducæ* Imperatoris circa

an-

(31) Thuan. *hystor. lib. 99.* (32) *Decian. in apolog. advers. Alciat. cap. 8. Masbeac. de via & rat. Jur. cap. 24. Suarez. & Broæ. in loc. cit.*
 (33) *Broæ. in d. præfat.* (34) *Gorbys. ed. in Novell. Leon. in princ. Fabrotti. in d. epist. ad Cancell. Franc.* (35) *Hermenopol. d. lib. 1. tit. 1. Balduin. in Instit. in p. oleg. Vult. & Freber. in loc. cit.* (36) *Leunclaw. in eclog. Basilic. in præf. & in edit. Basilic. ann. 1575. Fabrotti. in d. epist.*

annum MLXX. quem *Compendium Compendii* vocat: eodemque tempore *Michael Psellus* (37) *Synopsin* condidit, & *Leunclavius* anno MDLXX. edidit *ἐκλογὴν Βασιλικῶν* (38), è Bibliotheca *Job. Sambuci* Pannonii (qui postea fuit magnus Poloniæ Cancellarius) quam ille Tarenti in Calabria repererat; nam ea pars Italiæ (quæ olim vetus Græcia dicta est) diutissime paruit Imperatoribus Orientis, postquam *Byrarchatus Ravennæ* primo Longobardis, deinde Normannis in Italia dominantibus cesserat; & ab eodem *Leunclavio* tres Paratitlorum libri Latini facti (39) sunt, in quibus *Leges ad res & personas sacras spectantes ex corpore Justiniano* desumptæ sunt, appositis singulis quæ in aliis titulis & glossis ad illum titulum pertinentibus reperiuntur.

VIII. Ex his omnibus & Imperatorum *Basilie* succedentium Constitutionibus in Orientali Imperio Jus dictum est, neglectis libris *Justinianæ*, si ve ex invidia famæ *Justinianæ*, ambitioneque conciliandi libris & Legibus suis Authoritatem, si ve ex usu & facilitate Græcæ (40) & vernaculæ Linguae, in qua hæc omnia edita sunt, & divisis jam Imperiis Occidentis, & Orientis, Jure tantum suo uti voluerunt, quod tamen omne a Romanis acceperant.

IX. *Basilium* vero & *Leonem* Imp. imitatus *Photius* (41) Patriarcha Constantinopolitanus eodem

D 4

tem-

(37) *Freher. & Fabrôt. in loc. citat.* (38) *Jo: Leunclav. in edis. Jur. Græco-Rom. Fabrôt. in d. epist.* (39) *Broæ. in d. præfat.*
 (40) *Freher. & Broæ. in loc. citat.* (41) *Gerhofred. in d. præfat. ad Novell. Leon. Broæ. in d. præfat.*

tempore Nomo-Canonem edidit ex Basilicis Constitutionibus & Canonibus Ecclesiasticis, quem longo post tempore *Theodorus Balsamon* Patriarcha Antiochenus (42) anno 1143. Scholiis illustravit, *Photiumque* imitatus *Burchardus VVarmatiensis* anno 1020. *Ivo Carnutensis* anno 1080. & *Gratianus* anno 1120. Canones Ecclesiæ Occidentalis congefserunt.

X. Hoc Jus Græco-Romanum a *Basilii* & *Leonis* ætate sub Imperatoribus *Porphyrogenitis*, *Comnenianis*, & *Paleologis* usque ad *Constantinum XIII. Paleologum* Græcorum Imperatorum ultimum productum est, sub quo capta Constantinopoli anno 1452. a *Mahomete Ottomanico*, Imperium Orientale cum suis Legibus (43) extinctum est. Nam usque ad illud tempus fuit Constantinopoli celeberrimus Jurisconsultorum conventus & supremum Orientis Tribunal, teste *Ænea* (44) *Sylvio*, qui tum Pontifex Romanus fuit; & dum per varia Secula barbaries Gothorum, Longobardorum, Maurorum, Saracenorum, aliorumque, Literas & Leges in Occidente pene delevisset, efflorescebant Literarum omnium Legumque studia (45) Constantinopoli, ut nemo pro docto in Occidente haberetur (46), nisi Constantinopoli literarum studio incubuisset.

XI. Libros vero *Justinianos* Romæ aut in Italia

(42) *Gothofred. in d. præfat.* (43) *Abb. Urspergens. in præfat. p. 130.*
Æne. Sylv. in orat. de excid. Constantinop. (44) *Æne. Sylv. epist. 130.*
 & 155. (45) *Ciron. lib. 5. observ. Jur. Can. cap. 5.*
 (46) *Æne. Sylv. d. epist. 130. & 155.*

Ita per quingentos annos ab ejus excessu visos fuisse nobis constare non (47) potest ; tantum conjici potest eos in Illyricum venisse , quod eorum publicatio (48) Præfecto Prætorii Illyrici a *Justiniano* mandata sit . Italiam tenuerunt Gothi per sexaginta annos post *Justinianum* , quibus pulsus in ulteriorem Galliam (49) per Longobardos , Reges eorum per ducentos annos Italia potiti sunt , eodemque tempore in *Hispania* (50) Visigothi , & Vandali , in Gallia Gothi , Franci , Hunni , aliique Populi barbari dominabantur . Hi nullas paciebantur Leges nisi a se conditas , Longobardicas , Gothicas , Francicas , Germanicas , aliasque , quas adhuc habemus in Codice Legum (51) antiquarum , quæ etsi in plurimis sane justæ sunt & laudandæ , sapiunt tamen barbariem earum gentium , & Leges Longobardorum (quæ ceteris excellentiores habitæ sunt) barbaræ , a fininæ , & Fæx potius quam Lex ab Interpretibus nostris sunt (52) appellatæ : illum tamen honorem Romanis olim Dominis suis præbuerunt , ut Leges suas omnes Latine scripserint , & contractus omnes secundum Leges Romanas (53) inierint , & eas Juris Romani reliquias , quas adipisci potuerunt , in usu Judiciorum

(47) *Freber. in d. epist. ad Rud. 2.* (48) *Constit. Mantia in fin. de cons. Digest.* (49) *Procop. lib. 1. de bell. Goth. Agarb. lib. 1. de bell. Goth. Niceph. lib. 1. c. 39. & lib. 14. c. 56. Abb. Urspergens. c. 130. Sabellic. lib. 1. in princ. & lib. 4. to. 4.* (50) *Cod. leg. antiq. p. 1.* (51) *Cod. leg. antiq. p. 1. edit. Per Frederic. Lindenbrog. Decian. in apolog. aduers. Alicant. cap. 9.* (52) *Luc. de Penn. ad l. conductores, C. de conductor. lib. 11. Marant. disp. 2. Caravil. ad Rit. Neapol. Rit. 292. Paul. Christin. de ges. 21. 27. 26. vol. 4.* (53) *Agarb. lib. 1. de reb. Justinian.*

ciorum una cum Legibus suis (54) observant, Codicem Theodosianum, Gaji Institutiones, Ulpiani fragmenta, Pauli notas & sententias, forsam majorem honorem delaturi Libris Justinianais, si in eos incidissent.

XII. Post ducentos annos Carolus Magnus Gallorum & Germanorum Rex, devictis in Italia Longobardorum Regibus, Romæ a Senatu populoque Romano electus Romanorum Imperator, & a Leone III. Pontifice Romano approbatus circa an. 800. summo restituendi Juris Romani desiderio (55) tenebatur, quod assequi non potuit, sive bellis continuis occupatus, sive ex defectu Librorum Juris Romani, quos illius Jurisconsulti non potuerunt conquirere. Jacebat enim sepulta literarum omnium & Legum peritia sub Carolo Magno, & per duo secula insequentia, quod omnes veri docti (56) deplorant, in quibus invalerat omnium animos talis stupor, amentia, oblivioque Literarum omnium & Morum, ut vix Principes Pontificesve reperiantur, qui aliquid dignum memoria gesserunt. De Jure Romano nihil interea auditum: solum Ravennæ (57) apud Exarchos Græcos reperiebatur quinta Pars Pandectarum, quæ tractat de ultimis voluntatibus & successibus hereditatum; nam ea pars Italiæ Exarchis Imperatoribus Constantinopolitanis adhuc durante Lon-

(54) Decian. in apolog. advers. Alciat. c. 6. Marbeac. lib. 1. de via & rat. Jur. c. 24. (55) Baldurm. in Instit. n. proleg. (56) Sabellic. Ennead. 9. lib. 1. Paul. Jov. vii. Franc. Petrarcb. Genebrard. in Chronolog. lib. 4. Card. Bellarm. lib. 4. de Rom. Post. 1. 12. Decian. in apolog. advers. Alciat. c. 8.

Longobardorum Regno obtemperabat, donec ex conventionē (58) inter *Carolam Magnum & Irenem* Imperatricem Constantinopolitanam facta, pars Imperii Romani Occidentalis *Carolo & ejus Posteris*, Orientalis vero Constantinopolitanis cessit.

XIII. Post has vero tenebras Scientiarum omnium, ea fuit felicitas Juris Romani, ut cum ipso in Lucem extracto ceteræ Scientiæ omnes revixerint, quod accidit sub *Lothario* Saxone Imperatore Occidentis circa annum 1127. quo una cum *Innocentio II.* Pontifice Romano bellum gerente contra *Rogerium* Regem Siciliae & Neapolis, imploratoque Pisanorum auxilio (qui tum liberi Republicæ jure utebantur) in excidio Urbis Amalfitanæ in Apulia, libri Pandectarum (59) ibi reperti, in honorem rerum ab iis strenue gestarum, præmium ut Opima Spolia iisdem tributa sunt, eosque religiose servabant *Pisani* usque ad annum 1406. & ad eos in controversiis suis Doctores nostri advolabant. Eo vero anno *Gugus Coponius* (60) exercitus Florentini præfectus Civitate Pisarum capta, Pandectas in magnam triumphi sui partem Florentiam transtulit, ubi eadem religione & cura adhuc servantur. Eodem tempore cum Pandectis in lucem revocatis ceteræ scientiæ sub iisdem tenebris sepultæ repullularunt.

(58) *Sabellic. Ermenad. lib. 9.* (59) *Coras. ad l. 2. §. fin. de orig. Jur. Freber. in d. epist. ad Rudolph. 2. Imp. Borrellade. atq. Rez. præf. m. c. 78. n. 26. Gerard. Voss. in d. dissert. 3. de Symbol. ibes. 33.* (60) *Taur. in præf. ad Pandect. Florent. Borrell. d. cap. 78. n. 26.*

runt. *Petrus enim Lombardus* (61) *Episcopus Parisiensis* Theologiam per antiquorum libros sparsam in methodum redegit, quod *Johannes Damascenus* ante annos quingentos Græcis præstiterat; & *Gratianus Monachus Bononiensis* Decretorum librum composuit; & *Petrus Trecensis*, dictus *Comestor*, Historiam Scholasticam edidit, qui fratres naturales ex una concubina nati perhibentur.

XIV. Pandectis jam postliminio restitutis, Jus Civile Romanorum omnes Occidentalis Imperii Populi amplectuntur, & ad illud exornandum miro consensu concurrunt. Erat eodem tempore in Aula Imperatricis *Matildæ* magni nominis Jurisconsultus *Irnerius* (62) qui Constantinopoli (63) Juri operam dederat, & in rebus *Lotharii* administrandis summum locum tenebat. Eo Authore & Suasore *Lotharius* (64) Jus Romanorum in Academijs doceri, & ex eo causas in judiciis dijudicari, Edicto mandavit; ipseque *Irnerius* Bononiæ circa annum 1150. Jus Civile docuit, eumque secuti *Bulgarus*, *Placentinus*, *Odofredus*, *Aro*, aliique Bononiæ, & ex his etiam *Placentinus* & *Aro* in Academia Montispeffulana in Gallia Jus Civile professi sunt: post hos *Franc. Accursius* Florentinus fere quadragenarius ad Jus Civile accessit sub *Arone* & *Odofredo*, in quo tantum profecit,

(61) *Antonin. p. 3. tit. 18. c. 6. Tribem. lib. de Eccles. Script. Bellarm. de script. Eccles. ad ann. 1145. Sixt. Senens. lib. 3. Bibliothec. sanct. Method. 23.*
 (62) *Abb. My. spergen. f. 291. Decian. in apolog. advers. Alciat. c. 8.* (63) *Ciron. lib. 5. obser. jur. Canon. c. 5.* (64) *Lindembrog. in Cod. leg. an. iqu. in princ. Decian. in d. apolog. c. 8.*

fecit, ut Magistros longe superaret; relictaque professione Juris publica in solitudinem se recepit, in qua per septennium (65) scripsit glossas in Pandectas & Novellas, & per aliud biennium in Codicem (66) ut ipse de se testatur, in quibus mira brevitate Leges omnes similes addit, dissentientes conciliat, & ex iis tantam industriæ, judicii, memoriæque famam est affecutus, ut nemo post eum Juri glossas ad-jicere tentaverit, & Interpretes post eum, ex ejus admiratione, parem operam in ejus glossis explican-dis ac in verbis Legum impenderint, quod sane in iis merito reprehendendum est, adeoque eum insecuti aliam viam docendi Juris per Commentarios proli-xos inierunt, contra *Justiniani* Sanctionem (67) pro-hibentis commentarios Legibus suis ascribi. *Accur-sium* vero omnibus Interpretibus Græcis & Latinis anteponit (68) *Cujacius*, a quo quicquid *Bartolus* aliique aberraverint, somnia appellat.

XV. Post *Accursium* successerunt *Cynus*, *Oldra-dus*, *Petrus de Bellupertica*, qui Aureliis docuit, aliique in Italia, qui omnes licet insignem ex Juris Romani scientia famam comparaverint, eos tamen secuti *Bartolus* & *Baldus Perusinus* longe supera-runt, *Bartolus* natus anno 1303. Jus Civile profes-sus est Pisis, posteaque Perusii, quod tanto judicio aperuit in Commentariis suis immensis pro ætate sua

(65) *Gl. in Authent. ut proponatur, v. iudiciorum. Forster in hister. Jur. civil. v. Accursius. Fr. Broe in præfat. in Chronol.* (66) *Gl. in l. 2. C. de accus.* (67) *L. 1. §. nostram, C. de var. Jur. enucl.* (68) *Cujac. lib. 12. obs. v. 16.*

sua(quæ quadragesex annos non excessit) ut longa primus *Justiniani* Interpres post *Accursium* adhuc apud omnes celebretur, & in eo fuisse præ ceteris admirabilem Legum peritiam, ejusque ingenio nomen adfuisse, Interpretes nostri (69) testentur. Eum *Baldus Perusinus* ejus auditor, annis superavit: vixit enim usque ad ætatem decrepitam, mortuus anno 1420. & Jus Civile professus est Bononiæ & Ticini per 56. annos tanto cum ingenii acumine judicioque, ut *Baldum* nihil ignorare, soleret *Jason* dicere, & *Philippus Decius* (70) testetur, neminem mortalium autoritate *Baldum* adæquare posse. In his sane nihil desiderari potest, quam ut foelicior ætate (71) vixissent, in iis enim Seculis barbaries Gothica & Longobardica Latinum Sermonem & literas fere omnes extinxerat, & ea ratione *Antonius Constantius* eos Longobardicos Doctores (72) appellat. Ideoque si in iis Sermo Gothicus, historiarum literarumque ignorantia reprehendatur, condonanda sunt illis pro temporis ratione, ac compensanda pura exactaque Juris Romani scientia, quam immenso labore judicioque posteris tradidere.

XVI. Qui eos secuti sunt, *Angelus Perusinus Baldi* frater, *Salycetus*, *Alexander*, *Paulus Castrensis*, *Franciscus Aretinus*, *Jason*, *Phil. Decius*, alii-
que

(69) Jo: Bapt. repetit. *Commes Populi*, de *Just. & Jur. Nic. Everard.* in *Loc. ab auctorit.* (70) *Dec. cons.* 283. *Car. Malinæ. cons.* 2. pro *Hermann.* ab *Arzag.* n. n. 18. *Bologni.* in *Aurb. habita.* C. ne fl. pro *patre*, n. 198. (71) *Baldwin.* in *Institut.* in *proleg. Marbeac.* lib. 1. de *via & rat.* Jur. c. 20. (72) *Cons. lib. 1.* disput. *Jur. civil.* c. 8.

que pari iudicio, acumine ingenii, & industria Jus Romanum docuerunt, quod Commentarii eorum testantur. Et hucusque maxima laus debetur (73) Italis, qui præ reliquis nationibus Christianis Jus Civile illustrarunt. In iis tamen omnibus decet adhuc Sermonis Latini elegantia literarumque Græcarum & Latinarum scientia, quam Jurisconsulti Seculi insequentis affecti sunt. Ea vero obtigit ex infœlici Civitatis Constantinopolitanæ excidio, postquam omnes Græcæ Literæ librique in Occidentem exules missi, & ex earum æmulatione literæ Latinae efflorescere cœperunt, & ex iis maximum Juri Civili ornamentum accessit.

XVII. Illo Seculo primus emicuit *Andreas Alciatus* Mediolanensis, cujus Commentarios ex hisce literis, præ prioribus Jurisconsultis multo ornatiore habemus. Post eum statim effulserunt ex singulis nationibus Christianis Jurisconsulti clarissimi (74), ex Italis *Devianus*, *Menochius*, *Pancirollus*; ex Hispanis *Anton. Augustinus*, *Did. Covarruvias*, *Anton. Goveanus*, *Arius Pinellus*; ex Gallis *Budæus*, *Cajacius*, *Duarenus*, *Tiraquellus*, *Contius*, *Hottomannus*, *Balduinus*, *Brissonius*, *Anton.* & *Petr. Faber*; ex Germanis *Zafius*, *Sichardus*, *Viglius*, aliique plurimi, qui deinceps ad exornandum Jus Civile Romanorum tantam literarum omnium cognitionem attulerunt, ut cum omnibus omnium scientiarum

rum.

(73) Com. Ritterhus. ad Conc. Raph. Fulgos. in princ.

(74) Balduin. in Instit. in proleg. Martheac. l. de vja & rat. Jur. c. 24.

rum Professoribus sine invidiæ aut arrogantis labæ possint contendere. Ita denique verum Juris Civilis Romanorum usum & judicium prioribus Italis, Lumen vero, Elegantiam, & Ornamentum, insequentis seculi Interpretibus tribuere debemus: nam vetustiores Juris Interpretes fructus nobis reliquerunt, *Budaus* vero & recentiores magis flores quam fructus attulerunt, ut Itali (75) de se prædicant.

XVIII. His gradibus ascendit Jus Civile Romanorum ad illud gloriæ fastigium, in quo jam positum est, & ad quod nullius unquam gentis Leges pervenerunt. Dicendum jam esset pro instituto meo, quem usum & authoritatem habeat hoc Jus Civile Romanorum in singulis Principum Christianorum Regnis & Dominiis; sed quia ad Jus Civile Romanorum accesserunt Jus Feudorum & Jus Canonicum, illud ex Conluetudinibus Longobardorum, aliarumque nationum ante tempora *Caroli Magni*; hoc vero ex Canonibus Conciliorum, Sententiis Patrum Ecclesiæ, Rescriptisque Romanorum Pontificum compositum, dum Jus Romanorum in tenebris delitesceret; & jam sunt connexa & involuta cum Jure Civili Romanorum, & cum eo Juris vim habent apud omnes fere populos Christianos; & quia Commentarii etiam & Interpretationes Doctorum ad Jus Civile eximium habent usum in judiciis & usu forensi, tam in Jure Romano interpretando, quam
in

(75) *Benevenus. Strach. tract. de Mercatur. Tit. de contract. Mercat.*

in Decisionibus Caularum, quæ in Jure Civili expressè decisa non sunt. De his tribus capitibus aliquid necessario dicendum videtur, atque ita deinceps ad institutum tractatum de usu & autoritate Juris Civilis in Dominiis Principum Christianorum progrediemur. Incipiemus a Jure Feudorum.

C A P. V I.

De Jure Feudorum.

I. **D**E Feudorum origine non convenit inter Interpretes Juris Romani: aliqui enim Feuda a Romanorum Legibus & Moribus orta fuisse existimant; sed longe plures ea Romanis incognita fuisse, & a Longobardis, dum in Italia dominabantur, cœpisse tradunt.

II. Qui Romanis Feudorum originem tribuunt, memorant illas Clientelas, quæ inter Patronos & Clientes intercesserunt. Nam a tempore *Romuli* Plebeis mos erat eligendi Patritios in Patronos⁽¹⁾ suos, & postea Provinciales & Socii sibi adoptabant Senatores in Patronos; inter quos ea erat necessitudo, ut Patroni Clientum oppressorum Caput & Fortunas tuerentur, Clientesque vicissim Patronos suos omni obsequio colerent & venerarentur; Clientes se dabant in fidem & Clientelam Patronorum, Patroni Clientes in Fidem receperunt, atque inde or-

E tam

(1) *Dionys. Halicarn. lib. 1. Plutar. in Romul. Gell. lib. 5. noth. Attic. c. 13.*

tam esse eam conjunctionem (2) quæ hodie est inter Dominum & Vasallum: alii Stipendia militum, quæ militiæ in Jure Romano (3) appellantur, Feudis similia esse (4) volunt: alii vero Colonos glebæ ascriptitios Vasallis & Feudatariis similes esse (5) opinantur. Sed multo verisimilior est eorum conjectura, qui potius Feuda ab *Alexandro Severo* & *Constantino Magno* cœpisse (6) censuerunt. *Severus* enim donavit *Ducibus* & *Militibus* Limitaneis ea Prædia, quæ ab hostibus capta (7) sunt, ita ut eorum essent si heredes eorum militarent, ardentius militaturi si sua Prædia defenderent; eademque postea *Constantinus Mag.* voluit etiam ad heredem Paganum (8) transire, ut milites suos sibi conciliaret. Hæc vero omnia a Feudis longe absunt, quæ hodie Moribus gentium inducta sunt: cum ea non aliter constituentur quam in re Immobili (9) aut ad eam accedente, cujus Usus seu utile Dominium Clienti tantum conceditur, Proprietas vero & directum Dominium ut remaneat penes Concedentem (10) suosque heredes necesse est: & præter Fidem Patrono a Cliente jurejurando promissam (a qua illè Dominus, hic Fidelis (11) nuncupatur) Domino etiam jurisdictio in Client-

(2) *Luc. de Penn. in l. quicumque, C. de omn. agy. desert. lib. 11. Budæ. ad L. Herennius, ff. de Evict. Zaf. ad l. 2. §. Curias, ff. de Orig. Juris. S. masbeck. in Tract. feud. p. 1. n. 30.* (3) *L. omnimodam, S. impu: ari, C. de inoff. testam. L. mortuo, §. 1. ff. de legat. 2.* (4) *Hal. and. in Novell. 53. & 56.* (5) *Borcholt. de feud. c. 2. n. 12.* (6) *Læ. Laurell. de Milit. ex casu.* (7) *Lamprid. in Alex.* (8) *Pompon. Lat. lib. 2. hist. Roman. in Constant.* (9) *Tit. de feud. cognit. lib. 2. Eguin. Bar. lib. 1. de Jur. Benefic. Tit. 4. Rosent. in Synops. feud. hb. 1. c. 1. conclus. 61.* (10) *Tit. in quib. Caus. feud. amitt. in fin. Tit. de Controver. inter. dom. & fidel. Tit. de form. fidelit. Eard. lib. 1. Tit. 2. Rosent. d. c. 1. conclus. 6.* (11) *Tit. in quib. Caus. feud. amitt. in princ. Tit. de de form. fidelit.*

Clientem reservata (12) est, si quid contra pacta, conventa, vel leges Feudi commiserit, quorum omnium nulla judicia in Legibus aut Moribus Romanorum reperiri possunt. Et *Carolus Molinaus* (13) profitetur se evoluisse omnes Libros Romanos, eosque qui de Feudis tractant, & ex eorum omnium (paucissimis exceptis) sententia (14), asserit Feuda Juri Romano esse penitus incognita, nullaque eorum vestigia in Jure *Justinianæo* apparere, sed ex Moribus gentium, post Romanum Imperium excullum in Occidente, orta fuisse.

III. A quibus vero gentibus originem habuerunt, disceptatur. Nam pro Gallis acriter contendit *Molinaus* & alii pauci (15) ea a Francorum Regibus manasse, ante Longobardorum dominationem in Italia. Sed reliqui omnes (16) qui de Feudis agunt, ea a Regibus Longobardicis in Italia originem hausisse consentiunt. Eorum enim Reges (17) Ducibus & Militibus suis Civitates, Urbes cum Territoriis, Agros, Prædia donabant, utenda fruendaque, Dominio Supremo & Directo sibi reservato; & hæc precario primum (18) concessa, revocanda cum Domino visum esset, postea per annum, deinde dum vivebat Clien, posteaque filius quem Dominus eligebat,

E 2

de-

(12) *Tit. de Controv. feud. apud pares. Tit. de prohib. alien. feud. per Fred. tit. an apud Judic.* (13) *Molinae. ad Consuet. Paris. tit. des fiefs. n. 5.* (14) *Vide Rosenth. de feud. lib. 1. c. 1. conclus. 7.* (15) *Comm. lib. 2. Comm. Jur. ci. vil. c. 5. Choppin. de Comm. Gall. consuetud. p. 2. §. 4. n. 4.* (16) *Panciroli. in Theaur. Var. Lett. Jur. lib. 1. cap. 90. Hen. Rosenth. de feud. lib. 1. c. 1. conclus. 7.* (17) *Baro lib. de Jur. benef. tit. 1. Panciroli. in d. Theaur. lib. 1. c. 9.* (18) *Lib. 1. feud. tit. 1. & tit. de nat. success. feud. tit. si Vassall. feud. pri.*

deinde filii ex æquis portionibus, deinde nepos avo, vel frater fratri sive filius in Feudo paterno, & postremo filii in infinitum in Feudo succedebant, iique omnes ad Feudum vocabantur, prout eos vel pacta conventa inter Dominum & primum Clientem, vel Consuetudines admittebant.

IV. Et licet aliqui *Molineo* adhærentes (19) asserant, Gallos habuisse usum Feudorum ante Longobardos a primis Regibus suis concessorum, eademque ab *Hugone Capeto* creata fuisse in heredes transitoria, dum Longobardi Italia potiebantur; aliter tamen visum est *Eguinario Baroni* (20), qui probat maximam Consuetudinum partem, & pleraque vocabula, quibus Galli utuntur de Feudis, a Longobardis accepta fuisse. Et constans est omnium Interpretum Sententia (21); Consuetudines Feudorum, quas modo habemus, a Longobardis originem traxisse.

V. Sed cum hæ Consuetudines variæ essent, & in multitudinem excrescerent, atque apud alias gentes receptæ essent, Judicesque in disceptandis Controversiis Fidelitatis & Obsequii a Clientibus Domino præstandi sæpe essent incerti, ut in Consuetudinibus non scriptis evenire solet, *Obertus Ortenfis Mediolanensis* (22) sive solus, sive consilio *Gerardi Nigri Capagisti* usus, sub *Frederico Barbarossa* Imperatore

(19) *Connan. d. lib. 2. c. 5. Choppin. d. p. 2. §. 5. n. 5.*

(20) *Baro. d. Jur. benefic. lib. 1. in præfat. ad Jo: Bertrand. Franc. Cancell.*

(21) *Jas. in præfat. feud. n. 33. Laudem. §. fin. de his qui feud. dare poss. Afflict. in præfat. feud. n. 27. Clar. §. feudum, q. 1. Panciroli. lib. 1. Var. Lect. Jur. cap. 91.*

(22) *Tit. de feud. cogn. lib. 2. tit. de consuet. rect. feud. lib. 2.*

peratore circa *an num* 1152. has Consuetudines in duos Libros de Usibus Feudorum congeffit, quibus jam utimur, & uterque erat insignis Jurisconsultus (23) & Advocatus in Curia Mediolanensi, & ex longo Juris & Feudorum usu magnam famam comparaverat. Ad hos usus Feudorum per *Gerardum* compositos accefferunt Constitutiones Imperatorum *Lotharii I. Lotharii II. Henrici IV. Lotharii III. Frederici I. & II.* ex quibus Feuda magnam vim Juris fortiebantur, cum apud subditos Romani Imperii, tum apud exteros eadem ratione, qua Leges Romanas & *Justinianas* amplectebantur.

VI. Post hos Libros Feudorum in scripta redactos & in usu Judiciorum receptos, quæri cœpit: An usus Feudorum pro Jure scripto, an pro Consuetudinibus & Jure non scripto habendi sint? de quo etiamnum quæri solet. Et communiter receptum est (24) Jus Feudorum habendum potius esse pro Consuetudine quam pro Jure scripto, atque ita Consuetudine contraria posse tolli. Sed cum in scripta redactæ sint, sufficiat eas allegare, nec alia probatione opus habent, atque ita adhuc ab omnibus Usus & Consuetudines (25) Feudorum appellantur.

VII. Hæ vero Consuetudines licet ab *Oberto* viro privato scriptæ sint, ita tamen sunt receptæ ab omnibus fere nationibus Christianis, ut jam inter

E 3

par-

(23) *Alvarot. ad Titum quib. caus. feud. amitt. v. salutem, n. 1.*

(24) *Jac. de Belvis. c. 1. §. fin. de his qui feud. dar. poss. Clar. §. feudum, q. 2. Paris. cons. 13. n. 20. lib. 1. Rosenth. d. lib. 1. c. 1. conclus. 7.*

(25) *Molina.*

ad consuet. Paris. tit. des fiefs, n. 16. Rosenth. d. conclus. 7.

partes Juris Civilis Romanorum (26) annumerentur, & Libri Feudorum habentur inter (27) Libros Juris Romanorum, & post Novellas *Justiniani* Constitutiones decimam Collationem constituunt. Hos Libros *Fredericus* Imperator misit Bononiam (28) in ea Academia publice legendos; & inde in omnibus Aca-
demiis publice lecti sunt, & in omnibus Curiiis fe-
re Orbis Christiani ad Causas decidendas adhibiti,
Romanique deinceps Pontifices eidem parem au-
thoritatem in foro Ecclesiæ (29) concesserunt. Con-
suetudinum Feudorum igitur autoritas inducta est
a Consensu Imperatorum, Principum & Populorum
Christianorum, qui eas in Academiis publice doce-
ri, a Jurisconsultis illustrari Commentariis, & in
judiciis, in Controversiis dijudicandis, allegari con-
tinuo permiserunt.

VIII. Hinc ab omnibus receptum est, post pa-
trias Leges & Consuetudines teneri (30) omnes Feu-
dorum jure tam Clericos quam Laicos in utroque
Foro, & ex eo decidendas esse omnes Controversias
non Prædiorum humiliorum tantum, Urbium, Ci-
vitatumve; sed & supremarum dignitatum, Comi-
tum, Marchionum, Ducum, & Regum, ubi Re-
gna

(26) *Euld. in prælud. feud. n. 4. & Jas. ibid. Abb. in c. firmiter, in fin. de sum. Trinit. Gobofred. lib. 1. præ. civil. tit. 2. §. de Jur. feud. (27) Card. Tusch. conclus. 590. Panciroli. lib. 1. Var. Lect. Jur. c. 90. Math. Steph. in præm. Novell. n. 56. (28) Fr. Crass. de orig. Jur. Mediolan. in præf. Panciroli. d. c. 90. (29) Rosent. d. lib. 1. de feud. c. 1. conclus. 9. (30) Alva-rott. in præm. feud. n. 12. Ifern. in prælud. feud. qu. 1. n. 26. Maran. p. 3. n. 84. Clay. §. feudum, q. 3. Rebuff. in declar. feud. Gobofred. lib. 1. præ. civil. tit. 2. §. de Jur. feud. Balzarvan. prælud. feud. q. 2. Rosent. d. conclus. 7. Schrader. conf. 3. n. 112.*

gna (31) in feudum concessa sunt ; & licet ex Scrip-
toribus Gallicis(32) aliqui tradiderint, Jura Feudo-
rum Longobardica in Gallia locum non habere, ubi
Feuda patrimonialia facta sunt , & in libera dispo-
sitione dominioque Clientum , quæ *Allodia*(33) di-
cuntur : his tamen adversantur alii eximii Gallorum
Jurisconsulti , docentes (34) ; Jura Feudorum vim
Legum habere per omnes Galliæ Provincias, præser-
tim Provincias Juris Scripti, ubi Consuetudines Lo-
corum non repugnant : nam & in multis Italiæ (35)
Provinciis, ut in Dominiis Montisferratensi & Man-
tuano aliisque ; Feuda Longobardica in Patrimonia
& Allodia transferunt , quoad alienationem Feudo-
rum Domino non requisito , successionem filiorum ,
aliaque ; quod Consuetudini earum Provinciarum
tribuendum est , ex qua rejectis usibus Feudorum in
iis Capitulis ad Jus Romanorum redierunt .

IX. Ex hac Juris Feudorum cum Jure Civili
Romanorum connexionem ortum est , quod ubi Cau-
sa decisa est in Jure Feudorum , Jus Romanorum
quoad Feuda (36) ei cedat , ubi vero Causa omissa
est in Jure Feudorum & certum Jus de ea in Jure Ro-
mano est constitutum , ad Jus Romanum est recur-
rendum,

E 4

(31) *Tit. quis dic. Dux. vel Marchi. Aff. Et. c. in generali. §. de feud. fuer. controvers. in dom. & agnat. Rosent. de feud. l. b. 1. cap. 2. conclus. 2. Balzaran. in prælud. feud. qu. 2.* (32) *M. linæ ad consuet. Paris. tit. des fiefs, n. 104. Guenoys ad consuet. Franc. in addit. ad tit. 1. de feud. Præf. Papiens. in rubr. de success. feud.* (33) *Tit. de allod. lib. 2.* (34) *Baro. lib. 1. de Benefic. Jur. tit. 2. Rebuff. in declarat. feud. Chopin. de comm. Gall. consuet. p. 2. §. 4. Fr. de Claper. in decis. Provinc. cons. 10. qu. 1. Argentor. in consuet. Britæ. tit. des appropriants art. 277.* (35) *Roland. a Vall. lib. 2. cons. 2. Christina. in decis. Belg. 212. vol. 4.* (36) *Bald. ad l. 2. n. 4. C. de suis & Legit. Bocer. tract. feud. cap. 5. n. 29. Gordoff. d. tit. 2. §. de Jur. feud.*

rendum, sicut in usibus Feudorum (37) est præscriptum. Et omnes Interpretes porro tradunt, Juris Feudorum ambigui interpretationem (38) esse petendam a Jure Romano de Usufructu, Emphyteusi, aliisque quæ ad naturam Feudorum proxime accedunt, & si quid desit in usibus Feudorum, ex æquitate Juris Romani suppleatur. Nimirum usus Feudorum est, quod major quatuordecim annis ob non petitam investituram infra annum & diem Feudo (39) cadat; Jus Romanum minorem Læsum infra quadriennium (40) in integrum restituit: ex qua æquitate Jus Feudorum de restituendo minorem infra decimum nonum ætatis suæ annum explicabitur. Alius Feudorum usus est, quod filius naturalis Legitimus in Feudo paterno (41) non succedat, is enim non est vere, sed fide Legitimus. Legitimus vero per subsequens matrimonium Jure Romano est vere non fide Legitimus, & ita in Feudo paterno succedit. Inde etiam pro Regula traditum est (42) Jura Feudorum a Jure Civili interpretationem passivam recipere, idque apud Germanos in Camera Imperiali (43) observatum est. Ex eadem ratione receptum est, quod Argumentum a Contrario sensu non valet in usibus (44) Feudorum, quia illud argumentum

(37) *Tit. de feud. cogn. lib. 2. Card. Tusch. conclus. 590. Christine. d. de eis. 212. n. 77. Gothofr. d. §. de Jur. feud. Rosenth. d. lib. 1. c. 1. conclus. 590.*
 (38) *Everard. in loc. d. feud. ad emphyteus. Card. Tusch. d. conc. us. 590. Gothofr. d. tit. 2. §. de Jur. feud.* (39) *Tit. de probib. feud. alien. per Fred. in princ. Tit. de contro. ex feud. apud pares.* (40) *L. fin. C. de temp. in integ. restit.* (41) *Tit. si de feud. defunct. §. naturales.* (42) *Rosenth. de feud. lib. 1. c. 1. conclus. 15.* (43) *Rosenth. d. conclus. 15.*
 (44) *Gothofr. in d. lib. 1. tit. 2. §. de Jur. feud.*

gumentum non est expressa decisio sed conjectura, atque ita potius petenda est Causæ decisio a Jure Romano, ubi in eo Jure expressa reperitur.

X. Sunt tamen qui docent, deficiente Jure Feudorum recurrendum esse ad Jus Canonicum (45) ubi causa eo Jure decisa est, idque ratione juramenti quo Cliens Domino Fidelitatem & Obsequium promittit, nam & alias Causas omnes, in quibus juramentum intervenit (46), in foro Ecclesiæ dijudicandas esse: illud tamen ab Interpretibus Juris Romani non recipitur; tantum concedunt, deficiente Jure Feudorum, in foro Ecclesiastico ad Jus Canonicum, in foro vero Civili ad Jus Romanum recurrendum (47) esse, cum Romani Pontifices Jus Feudorum Longobardicum sæpe in Jure Canonico laudent & approbent (48), & de Feudis suas etiam Constitutiones (49) adjecerint.

XI. De Libris & Interpretibus Juris Feudorum dicendum superest: dubitavit enim *Hostiensis* (50) aliique de fide librorum, quod essent scripti a privato, & speciales locorum Consuetudines continerent, & tanta iis autoritas ex cursu temporis ætate *Hostiensis* non accesserat. Jam vero cum diuturno tempore non modo Imperatores & Principes, sed & Populi Christiani fere omnes eas admiserint in Academiis

(45) *Card. Tusch. conclus. 990. n. 6.* (46) *Bald. in c. Imperialem, §. fin. n. 23. de probib. feud. alien. per Freder. Gothofr. d. tit. 2. §. de jur. feud.*
 (47) *Socin. cons. 252. n. 1. vol. 2. Panor. cons. 82. vol. 1. Index ad Consil. Alb. Brun. q. feudalis questio.* (48) *C. ceterum, de judic. c. ex transmissa, c. verum, de for. compet. clem. astoralis, de re judic.* (49) *Tit. de feudis. Extra.* (50) *Hostiensis in sum. tit. de feud.*

miis & judiciis, vim Legis habere cœperunt ut Confuetudines generales, & Romani etiam Pontifices eas approbaverint; atque ideo eos esse Authenticos (51), in Academicis doceri, & in Judiciis allegari posse, omnes consentiunt.

XII. De numero Librorum tantum est controversum: vulgo habemus duos tantum Libros cum jure *Justiniano* connexos, glossis illustratos, in Academicis & judiciis receptos. Præter hos *Hottomanus* (52) obtrudit unum, *Cujacius* (53) tres alios, de quibus vere prædixit *Jason* (54), quod libros illos mutare esset confundere glossas utriusque Juris & utriusque censuræ Doctores, qui libros illos allegant uti jam habemus, eosque solos esse authenticos (55) omnes tradunt, eosque se sequi necesse est, cum agam de eo Jure Civili Romanorum, quod usu gentium Christianorum est admissum, sepositis hisce novis Libris, donec parem autoritatem ex usu & consensu gentium assecuti fuerint.

XIII. Horum Librorum Autoritatem augment egregii illi Jurisconsulti (56) qui ad eos Glossas, Commentarios, & Tractatus scripserint. Glossas in feuda scripserunt *Bulgarus*, *Pyleus*, *Ugolinus*, *Vincentius*, *Jac. Goffredus*, aliique; sed *Jac. Columbinus* eorum
ul-

(51) *Hern. in prælud. feud. qu. 1. n. 24. Curt. Jun. tract. feudor. qu. 1. Clar. S. seu um, qu. 2. Gorbosi. d. tit. 2. de Jur. feudor. Schrader. conf. 3. n. III.* (52) *Hottom. in comment. feud. in princ.* (53) *Cujac. in comment. ad lib. feudor. post. tit. 58. lib. 2.* (54) *Jason. in prælud. feud. Alber. Gentil. de lib. Jur. civil. cap. 8.* (55) *Mart. Stephau. in proem. Novell. n. 56. Gorbosfred. d. tit. 2. §. de Jur. feud. Gentil. d. c. 8.* (56) *Forster. & Fichard. de vitis Jurisconsul. Panciroli. d. lib. 1. Var. Lect. Jur. c. 90.*

ultimus omnes superavit, & post eum, ait *Jason* (57), nemo glossas in Feuda scribere tentavit. Alii summas & Tractatus de Feudis composuerunt, *Odofredus*, *Jac. de Arena*, *Hofstiensis*, *Jac. Ardizoni*, *Zafius*, *Rebuffus*, *Hannetonius*, *Henr. Rosenthal*, aliique qui omnem Feudorum Scientiam amplissime tradiderunt. Commentarios in Feuda scripserunt, *Jac. de Belvisio*, *Andr. de Isernia*, *Baldus*, *Jac. Alvarottus*, *Math. de Afflictis*, *Fr. Curtius*, *Jac. Cujacius*, aliique, in quibus eminet *Cujacii* Elegantia & Literarum Splendor; autoritas & iudicium *Jac. de Belvis.* & *Baldi*, quorum ille octies (58) se legisse Libros Feudorum *Papia* testatur; *Baldus* vero Commentarios suos scripsit postquam Jus Civile per quadraginta septem annos professus insignem famam acquisiverat. Et inter hos omnes e Glossographis *Jacobo Columbino*, e Summistis *Jacobo Ardizoni*, e Commentariis *Jacobo de Belvisio* primus locus ab omnibus conceditur. Ex his constat quomodo Usus Feudorum accesserit ad Jus Civile Romanorum. In sequenti Capite agendum est de Jure Canonico.

CAP. VII.

(57) *Jason. in pralud. feud.* (58) *Bald. in pralud. feud. n. 4.*

De Jure Canonico.

I. **J**us Canonicum ex ruina Imperii Romani & potentia Romanorum Pontificum ortum est. Post translata Imperii Sedem Roma Constantino-
polin, per *Constantinum Magnum*, cœperunt pleræque nationes Europæ ab Imperio deficere, & ante *Justinianum* Galli, Hispani, Germani, & mox post ejus mortem, Itali Imperii jugum excusserunt; nam Gallia Regibus Francicis, Hispania Gothicis, Italia Longobardicis, Germania variis Principibus paruit. In iis Seculis non erat aliud parendi dominandive Jus, quam Armorum potentia, crassa literarum omnium ignorantia, Leges omnes barbaræ, Gothicæ, Francicæ, Lombardicæve, sepultis jam Legibus Romanis, Rerum omnium Morumque confusio. Interea vero tantus erat in iis Populis Religionis Christianæ ardor, ut Episcopos Clericosque venerarentur, & Romani Pontificis Mandatis fere omnes ultro se submitterent, eorumque pietatis amplissima sunt testimonia Ecclesiæ, Collegia Sacra, Monasteria splendida magnificæve iis Seculis erecta, quibus reliquæ Nationes Christianæ adhuc gaudent: Nos vero tristi eorum desiderio tenemur.

II. Ex hac pietate Principes Populique Sacrorum Canones Conciliorum, Sanctorum Patrum Scripta & Sententias, Decreta & Constitutiones
Ro.

Romanorum Pontificum avide amplectebantur, quæ a viris doctis profectæ inter Leges earum gentium rudes & impolitæ emuebant, libentiusque Leges Sacras Ecclesiæ quam suas observabant. De Canonibus Conciliorum sancitum est a *Justiniano* (1), quatuor Conciliorum Niceni, Constantinopolitani, Ephesini primi, Chalcedonensis Decreta ut Sacras Scripturas, Canones ut Leges esse habendos. Quæ ad Fidem spectant, Decreta seu Dogmata, quæ ad Mores & disciplinam, Canones appellantur. Post *Justinianum* crevit authoritas Canonum in Conciliis Generalibus seu Provincialibus editorum, & Scriptorum Patrum Ecclesiæ; postea que Controversiarum Ecclesiasticarum Decisio, quæ a Conciliis & Patribus hauriri non potuit, a Romanis Pontificibus quærebatur, qui ad Consultationes More Imperatorum rescribebant, eorumque determinationes Rescripta & Decretales Epistolæ vocabantur, & Legum vim habebant. Ita per aliquot secula Jus dictum est in foro Ecclesiæ, nullumque Jus Ecclesiasticum certum & in Scripta redactum fuit, usque ad *Lotharium* Imperatorem, sub quo Pandectæ Juris Romani a Pisanis acquisitæ sunt, quæ omnes viros doctos adeo excitarunt, ut statim in Legibus Romanis explicandis, & in Jure Canonico componendo pari contentione & industria certatum sit.

III. Circa *Annus MCLVII* sub *Eugenio III.* *Gratianus* Monachus Bonomiensis, Juris valde peritus,

(1) *Novell. x. de Eccles. Can. in prin.*

tus, composuit librum Decreti (2) præsertim ex Canonibus Conciliorum, Scriptis Patrum Latinorum Græcorumque, & Constitutionibus Pontificum, quas vel soli, vel cum consilio Cardinalium edebant, quibus & aliquas Leges *Cæsareas* adjiciebat; & præter hæc ipse Rubricas addidit, multaque dicta sua interseruit. Horum omnium Authoritas adhuc controversa est, cum *Gratianus* sæpe errare deprehendatur, in recitandis Canonibus Conciliorum, dictis Patrum, & Pontificum Constitutionibus; aliterque se habere plurima reperiuntur in ipsis fontibus, e quibus *Gratianus* hæc desumpsit. De Rubricarum vero fide & dictorum *Gratiani* omnes derogant, quod *Gratianus* homo privatus Legis ferendæ potestatem habere non potuit. De Rubricis & dictis ipsius *Gratiani* non aliter judicant Interpretes, quam de unius Doctores & Magistri Sententia, ideoque in his sæpe dissentiunt a *Gratiano*, & profitentur (3) *Gratianum* errasse, eique Juris interpretandi tantum, non condendi potestatem tribuunt. Præterea aliqua sunt in Decreto, quæ *Palcæ* dicuntur, nullamque Juris authoritatem habent, siue fuerint ipsius *Gratiani* siue alterius; de quo varia tradunt Interpretes, easque paulatim irrepsisse in Codicem Decreti, & paucissimas in Libris antiquioribus reperiri.

IV. De Canonibus vero Conciliorum, dictis Patrum, & Constitutionibus Pontificum in Decreto,

li-

(2) *Gl. ad c. post. appellationem 2. qu. 6. Felin. in c. 1. n. 47. de rescript. Coras. de paraph. Sacerd. p. 4. c. 5. n. 1.* (3) *Gl. ad c. Paulum 7. q. 2. 3. f. Andr. ad c. 2. de rescript. Alber. Gentil. de lib. Jur. Can. cap. 2.*

licet negari non possit sæpe errasse Gratianum in iis conscribendis, multaque ex Libris incertis & suppositiis interuisse; in iis tamen explicandis, restituendis & corrigendis insigniter laborarunt *Did. Covarruvias* (5), *Ant. Contius* (6) & præ aliis omnibus *Ant. Augustinus* (7) Episcopus Herdensis, vir ad miraculum doctus, cui Jus utrumque Civile & Canonicum suam puritatem & nitorem præsertim debet. De his vero alii accurate (8) tradunt, mihi tantum dicendum est de autoritate Decreti in Academiis Judiciisque, de quo adhuc contenditur. De *Tribemii* (9) fide dubitatur, afferentis Librum Decreti fuisse approbatum per *Eugenium III.* cum de approbatione non constet: eum tamen esse approbatum ex usu & Consuetudine communiter Interpretes (10) asserunt (sepositis dictis *Gratiani* & *Rubricis*) cum in Academiis publice legatur, & in Curiis omnium fere Nationum Christianarum recipiatur, præsertim post *Gregorium XIII.* Pontificem Rom. qui viros doctissimos adhibuit ad Decretum emendandum, idemque cum reliquis Juris Canonici Libris (11) approbavit. Decretumque *Gratiani* plurimi laudant, quod maximam utilitatem (12) Juris humani divini-que Professoribus attulerit, & quod abundet aureis

Sen-

(4) *Felin. in c. ex parte de rescript. Curt. de feud. qu. 1. Maran. p. 3. n. 36. Alciat. 12. Parez. c. 3. Mart. de Jurisd. p. 1. c. 30.* (5) *Covarr. lib. 4. var. resol. cap. 11.* (6) *Cont. in præfat. Decretal.* (7) *Ant. Augustin. in lib. de emendat. Gratian.* (8) *Alc. Gar. de lib. Jur. Canon. c. 2.* (9) *Tribem. de scriptor. Eccles. in vit. Gratian.* (10) *Alb. ad c. 2. & ibid. Felin. n. 49. de rescript. Maran. dist. 2. n. 24.* (11) *Card. Tusc. concilij. 170. v. Jus Canoniceum, p. 2.* (12) *Covarr. c. ubi. q. v. n. resolut. c. 11.*

Sententiis Patrum & Conciliorum (13), quæ antiquam Religionis Ecclesiasticæ Disciplinam renovaverunt.

V. Illud tantum addendum est, ante *Gratianum* Libros Decretorum compositos fuisse per *Burchar- dum* Episcopum Wormatiensem, & *Ivonem* Episcopum Caruntensem. Sed ii privati scripti nullam unquam vim Legum habuerunt, & post *Gratianum* neglecti sunt. Superest altera pars Juris Canonici ex Rescriptis & Constitutionibus Romanorum Pontificum, & aliquibus Canonibus Conciliorum petita, quam habemus in Libris quinque Decretalium, in Sexto, in Clementinis, & in Extravagantibus, quæ certissimum Jus Canonicum constituunt, in qua interpretanda Jurisconsulti maxime defudarunt.

VI. Post *Gratianum* prima Collectio Decretalium facta est a Bernardo Præposito Papiensi sub (14) *Alexandro III.* Constitutionum earum, quæ post *Gratianum* editæ sunt, & ex Conciliis & Patribus a *Gratiano* omissis. Secunda Collectio a *Joanne Valensi* (15) sub *Alexandro IV.* ex duabus compilationibus *Gilberti* & *Alani* facta. Tertia Collectio sub *Innocentio III.* a *Petro Beneventano* Notario suo, jussu (16) Pontificis facta, Quarta Collectio *Innocentii III.* (17) ex Canonibus generalibus Concilii Lateranensis & Constitutionibus suis. Quinta Collectio

(13) *Quaren. de sacr. Eccles. minister in præfat. Math. Stephan. lib. 3. de Jurisd. in præfat.* (14) *Ant. Augustin. in antiq. collect. Decretal. ad præfat.* (15) *Jo: Andr. in addit. ad Specul. in proom.* (16) *Cujac. ad c. 24. de sponsal. gl. ad c. 28. de præbend. v. confirmatum.* (17) *Jo: Andr. ad c. 25. de verb. sign.*

Etio *Honorii III.* continebat Constitutiones suas (18) quæ tamen edita non fuit; eamque *Ant. Augustinus* omisit, cum ederet quatuor primas Collectiones Decretalium: hanc vero quintam Collectionem in Bibliotheca Albiensi repertam nuper edidit *Innocentius Cironius* (19) *Academiæ Tholosanæ Cancellarius*, & Glossas adjecit doctissimas, in quibus explicat ea quæ ad Juris Cognitionem & Temporum Historiam pertinent, quæ a prioribus glossarum Scriptoribus omissa fuerant. Nam ad priores quatuor Collectiones *Vincentius, Alanus, Tancredus, Laurentius, Rogerius, Jo: Teutonicus*, alique glossas antea scripserant. Sexta fuit (qua jam utimur) *Gregorii IX.* facta a *Raymundo* de Pennaforti, Capellano suo, ipsius Jussu, ex omnibus Constitutionibus, quæ erant in prioribus Collectionibus, vel ex iis omissæ, & fuit scripta (20) anno M. CC. XXX. in eaque multas inseruit *Gregorius* Constitutiones suas ex Jure civili a Litigantibus non consultas, ideoque ipsius Constitutiones nemini directæ (21) sæpe conspiciuntur. Et licet *Gregorius* profiteatur (22) se multa inutilia rescuisse, de eo tamen sæpe queruntur Interpretes, quod multa utilia detraxerit, alique obscura addiderit; eaque de causa priores Collectiones sæpe esse consulendas; id quod *Ant. Contius* & *Fr. Pegna* (23) præstiterunt. Quarum omnium Collectio-

F
num

(18) *Cont. in præfat. Decretal.* (19) *Ciron. in edit. 5. Collect. Decretal. Tholos. ann. 1645.* (20) *Matth. Paris. in Henr. III.* (21) *Cajac. ad cap. ult. de sentent. & rejud.* (22) *§. pen. in præm. Decretal.* (23) *Ant. Augustin. lib. 1. emendat. Gratiani. c. 20. Innoc. in præfat. Decretal.*

num enumeratio hanc utilitatem affert, quod Decretales *Gregorii* sæpe nimis breves sint, sæpe obscuræ, & sine inspectione antiquarum Decretalium vix possint (24) intelligi.

VII. Post *Gregorium IX. Bonifacius VIII.* opera (25) *Gulielmi* Archiepiscopi Ebredunensis, *Benengorii* Episcopi Biterrensis, & *Richardi* de Senis Vice-Cancellarii Ecclesiæ Romanæ anno M.CC. XCVII. præsertim ex Constitutionibus *Innocentii IV. Gregorii X.* & suis, composuit Sextum, in quo multa etiam a *Gregorio IX.* ambigue posita declaravit; posteaque *Clemens V.* Constitutiones suas & Cænes Concilii Viennensis composuit, quas *Clementinas* appellavit, eoque mortuo *Johannes* ejus Successor (26) publicavit M. CCC. XVII. quibus mox accesserunt Constitutiones Extravagantes (27) & Communes a Joanne XXII. aliisque Pontificibus editæ, eandemque vim Legis habent.

VIII. Ita jam Pontifices Romani idem præstiterunt in Ecclesia, quod *Justinianus* in Imperio Romano. Decretum *Gratiani* componi curarunt ad modum Pandectarum, Decretales Epistolas instar Codicis, Sextum, *Clementinas*, & Extravagantes, ut *Justinianus* suas *Novellas* (28): & ne quid deesset, *Paulus Quartus* Institutiones Juris Canonici per *Paulum Lancellottum* scribi jussit (29) anno M. D. LXXX.

ca-

(24) *Cujac.* ad c. 13. & 15. de re judic. & ad c. 46. de testib. *Ant. Augustin.* ad c. 16. de Sponjal. *Gentil.* de libr. Jur. Canon. c. 2. (25) *S. Nos* ad apicem. in proem. 6. (26) *Martin. Polon.* in Clem. 5. *Gl. in proam. Clementin.* (27) *Fr. de Pavman præfat. Extravag.* (28) *Vult.* c. 122 *Jur. vii. prud. Roman. in proleg.* (29) *Lancellot.* in Instit. Jur. Canon. in princ.

eademque Corpori Juris Canonici, Romæ impref-
 ſæ, ſub *Gregorio XIII.* additæ ſunt.

IX. Jure Canonico ita conſtituto, ut ad Jus
 Civile ita ad Canonicum interpretandum concu-
 runt Doctores (30) vix numero, ſcientia, aut autho-
 ritate inferiores. Decretum *Gratiani* Gloſſis, &
 Commentariis illuſtrarunt *Joannes Seneca* dictus
Teutonicus, *Bartholomæus Brixienſis*, *Guido de*
Bojiſo, *Archidiaconus Bononienſis*, *Joannes de Tur-*
recremata, *Joannes de S. Georgio*, *Præpoſitus Ale-*
xandrinus. Ad Decretales vero, *Sextum*, & *Clemen-*
tinas interpretandas, longe plures acceſſerunt. *Inno-*
centius poſtea *Pontifex Rom. Huſtienſis Cardinalis*,
Joannes Andreas, *Jo: Calderinus*, *Jo: Monachus Car-*
dinalis, *Paulus de Eleazaris*, *Lapus*, *Baldus Peru-*
ſinus, *Petrus Ancharanus*, *Ant. de Butrio*, *Card.*
Zabarella, *Jo: de Imola*, *Geminianus*, *Abbas Panor-*
mitanus, *Jo: de Anania*, *Fr. Arctinus*, *Felinus*, *Phil.*
Decius, *Jo: Fr. Ripa*, *Andr. Alciatus*, *Auguſt. Ber-*
ojus, *Covarruvias*, *Ant. Auguſtinus*, *Jac. Cujacius*,
 aliique; e quibus priores iudicio & induſtria, po-
 ſteriores acumine & Literarum omnium Scientia,
 Jus Canonicum illuſtre reddiderunt.

X. His modis Jus Canonicum in omnibus Na-
 tionum Chriſtianarum Academiis & Curiiſ admif-
 ſum eſt, tantamque poſtea apud omnes authorita-
 tem habuit, ut deinceps non eſſet contentioniſ lo-
 cus inter Jus Civile Romanorum, & Jus Canoni-
 cum;

(30) *Valent. Foſter. & Fiſhard. de Vit. Jurifconſult.*

cum; sed utrinque concurrerent, & in multis alterutrum alteri cederet, & sese mutuo ornarent & amplecterentur. Ut enim Leges non dedignantur imitari Sacros (31) Canones; ita Canones Juris Civilis auctoritatem (32) æquitatemque imitantur, & alterutrum ab altero (33) invicem ornatur.

XI. Hinc ab utriusque Juris Interpretibus hæc Regulæ approbatæ sunt. Si Casus occurrit, qui in Jure Civili non est omnino decisus, vel non expresse, sed ambigue vel obscure positus, idemque in Jure Canonico clare & aperte decisus est, ejus adjudicatio petenda est in utroque foro ex Jure Canonico. Et e diverso Causa decidenda est in utroque foro ex Jure Civili, ubi in Jure Canonico vel nullum Jus, vel ambigue & obscure (34) constitutum est. Si in aliquo Casu Jus Civile & Canonicum inter se pugnant & contraria sunt, utrumque in suo foro (35), hoc in Ecclesiastica, illud in Civili, hoc etiam in Dominiis Ecclesiæ, illud in Dominiis Imperatorum & Principum est observandum.

XII. Illud vero ab omnibus fidei & Religioni Christianæ tributum est, quod quotiescunque in
utro-

(31) *Authent. ut Clerici apud propr. Episc. in fin.* (32) *C. si in adiutorium &c. sequi dist. 10. c. propter, c. bidduum 2. qu. 6. c. quo jure dist. 8.*
 (33) *Bald. ad Rubric. Decretal. n. 6. Matth. Stephan. de jurisd. lib. 3. in prefat.* (34) *C. 1. & ibi Dd. de nov. oper. nunciat. Abb. ad c. licet n. 14. de for. compet. Bero. id c. de causis, de Offic. deleg. Maran. in pract. par. 3. n. 73. Rebuff. ad Constit. Reg. in proem. gl. 5. n. 126. Gabriel. cons. 4. n. 59. Petr. Amonet. de Commutat. ult. Volunt. c. 8. n. 555. Paul. Christin. decis. Belg. 54. n. 1. Tom. 2. Morlan quæst. forens. par. 2. Tit. 1. n. 10.* (35) *Jo. Andr. ad c. 1. n. 5. de nov. oper. nunciat. Decian. lib. 2. Tract. crim. c. 18. Cephal. cons. 586. n. 6. vol. 4. Fav. in ac. lib. 2. Decis. crimin. decis. 27. n. 5. Azogud. l. 2. com. Opus. c. 3. n. 7. Card. Tusch. conclus. 177. n. 36.*

utrovis foro, in causa aliqua de æternæ salutis periculo versari contigerit, vel unde peccatum induci possit, Jus Civile ultro cedit, & Causæ dijudicatio ex Jure Canonico (36) petenda est; atque inde in Præscriptione contra Juris Civilis regulas receptum est ex Jure Canonico etiam in foro Civili, quod mala fidei possessor nunquam præscribat (37). Et ubi de Usuris agitur in foro Civili, causæ Jure Canonico (38) sunt decidendæ. Hinc etiam quoties agitur de Matrimonio, Judices in causis definiendis Jus Canonicum sequi debent, eaque ratione valuit Sententia (39) quod nuptiæ sine parentum consensu licitæ habeantur. Hinc etiam si mulier rapta cum raptore nuptias contrahat, vel si marito mortuo uxor superstes infra annum luctus secundo nubat, & de pœnis agatur Jure Civili impositis in foro Civili, Jus Canonicum (40) sequendum est, quod has pœnas sustulit. Et hinc porro est, quod Jus Canonicum prævaleat, ubicunque de æquitate (41) agitur; quotiesque Jus Civile & Canonicum inter se pugnant, pro pœna evitanda benignior (42) Sententia ex Jure Canonico sequenda est.

XIII. De cetero, ubi Jus Civile Juri Canonico

F 3

non

(36) Jo. Andr. ad c. 1. num. 15. de nov. oper. nunciat. Ferrellain l. 1. §. unus, §. patius, ff. de Pact. num. 8. Azeved. ad Constit. Reg. lib. 2. tit. 1. num. 17. Bertrand. conf. 12. vol. 2. par. 2. num. 10. Card. Tusch. conclus. 579. v. Jus Canonicum, num. 4. Math. Steph. de offic. Jud. lib. 6. c. 1. num. 18.
 (37) C. fin. de præscript. c. possessor. 2. de reg. Jur. in 6. (38) Card. Tusch. conclus. 277. v. Lex civilis num. 43. (39) Card. Tusch. d. concl. 277. num. 38.
 (40) Covarr. de matrimon. par. 2. c. 3. §. 9. num. 1. & 6. Caball. conf. 169. num. 19. Card. Seraphin. decis. 487. n. 3. (41) Maran. p. 3. n. 76. Card. Tusch. conclus. 579. v. Jus Canonicum, n. 19. (42) Flores. Dica. de Mena. pract. quæst. lib. 1. q. 2. num. 4. Bertozol. lib. 2. conf. 281. num. 4.

non est contrarium, intelligitur Jus Civile a Canonico (43) approbatum; & a Jure Civili non est discedendum, nisi adsit expressa Juris Canonici Decisio, sed cum Jure Civili intelligitur consensisse. Unde ab Interpretibus utriusque Juris traditum est, Jus Civile & Canonicum in unam (44) societatem & consonantiam coisse; eaque ita esse inter se revincta & cognata (45), ut alterum sine altero consistere non possit, & communi vinculo se mutuo (46) complectantur. Cohærere certe debet Jus Canonicum Cæsareis Legibus, a quibus originem accepit, & ad quarum normam conditum est; ac quodcunque præclarum est in Jure Canonico, a Jure Civili (47) promanasse negari non potest, ideoque Jus Canonicum fundatum esse in terminis Juris (48) Civilis: magnamque partem Juris Canonici in Decretalibus ex Interpretibus Juris Civilis desumptam esse, aliqui (49) tradunt.

XIV. In eo vero reprehendunt (50) alii Jus Canonicum & Pontifices Romanos, qui forsitan nimio vel suæ dominationis amplificandæ, vel Leges Imperatorum imitandi studio, Constitutiones suas in rebus tam Profanis quam Ecclesiasticis ediderunt. Illud primus incepit *Alexander III.* Juris Civilis peritissimus,

(43) Ferrel. ad L. filium. num. 24. C. fam. heret. Morlin in Empor. quest. for. par. 3. tit. 2. q. 2. n. 10. Jos. de sess. decis. Regn. Arragum. 96. n. 18. Card. Tusch. conc. us. § 82. v. Jus civile, n. 3. Schraæer. conf. 3. n. 218. (44) Vafq. lib. 2. contro. c. 3. illustr. c. 33. num. 25. Farinac. lib. 2. conf. 100. num. 36. (45) Cuzac. in lib. 4. Decret. in præfat. Caus. in sum. Jur. Canon. in ref. tract. 3. (46) Rebuff. in tract. Nominat. qu. 5. n. 14. (47) Cuzac. ad c. 15. de sen. & rejud. c. Genril. de nupt. lib. 1. c. 18. (48) Beroi. ad rubric. de construct. 13. (49) Cont. lib. 1. disput. Jur. civil. cap. 3. (50) Guid. Coquill. in comm. ad consuet. Niverneni. in præfat. Paupermeister. lib. 2. de Jurisd. Imper. Rom. c. 3.

ritissimus, quod ante Pontificatum Bononiæ professus (51) fuerat, & causas in foro Ecclesiastico secundum formam Juris Romani tractari iussit; eumque imitati sequentes Pontifices *Innocentius III. Honorius III. Gregorius IX. Bonifacius VIII. Clemens V.* alique plures, condiderunt tam Constitutiones in Jure Canonico de Judiciorum regulis & causis Civilibus, quam de vita moribusque Clericorum; & in judicandis omnibus causis e dominiis Principum Christianorum, non modo per Appellationem, sed & in prima Instantia, sese intromiserunt; quæ tamen omnia tanta cum prudentia, justitiâ, æquitateque præstiterunt, ut Principes Populique Christiani plurimi, qui cum Pontificibus de potestate contenderent, eorum Constitutiones, Judicia, & Decisiones admitterent.

XV. Hinc pleræque gentes Christianæ cum acceperint Jus Civile Romanorum, pari voluntate Juri Canonico se submiserunt. Galli, deficientibus legibus & consuetudinibus propriis, ex Jure Canonico causas dijudicari in Curia suis (52) patiuntur, rejecto tantum Libro Sexto (53) Decretalium, quem sive ob graves inimicitias inter *Bonifacium VIII.* ejus Authorem, & *Philippum Pulchrum* Regem suum, sive ob eam causam, quod multa Jura Regni & Ecclesiæ suæ imminueret, Galli nunquam receperunt;

F 4

alio-

(51) *Gl. ad c. post appellationem 2. qu. 6. v. 1161.* (52) *Eguin. Baro. ad l. nonnullam, quam 11. ff. de Just. & Jur. Rebus. ad Constit. Reg. in proxim. gl. 5. n. 126.* (53) *Paul. Emil. de reb. gest. Franc. lib. 8. Gl. ad c. 16. de elect. in 6. Molina. in comm. ad edict. Henr. II. con. par. v. d. 11. gl. 15. n. 1209. Daren. de sacr. Eccles. minister. in præfat.*

alioquin vero universum Jus Canonicum publice docetur in omnibus Academiis (54) Gallix, ubi Juris Studia instituta sunt. Hispani paſter deficiente Jure suo Regio, ad Jus Canonicum (55) recurrunt, & ex eo causæ in Judiciis eorum deciduntur. Hungari (56) porro & Dani (57), aliique (58) Leges suas magna ex parte a Jure Canonico desumptas esse profitentur. Et Jus Canonicum apud Nos receptum fuisse (59) satis constat, cum maxima pars Constitutionum Decretalium in Jure Canonico a Pontificibus Romanis ad Nos de controversiis Anglicanis transmissa reperiatur.

XVI. Illud porro in Juris Canonici laudibus eximium est, quod Principes Protestantes Germanici, aliique, postquam ab Ecclesia Romana secesserant, *Lutheri & Calvinii* doctrinam amplexi, omnemque Pontificis Romani potestatem abdicassent, Jus tamen Canonicum non excusserunt, sed eo in causis suis decidendis etiamnum (60) utuntur: eodem plane modo sicut Principes Europæi, postquam renunciaverant *Cæsarum* potestati, Leges tamen *Cæsareas* adhuc observant. Et licet *Martinus Luthe-*

ras

(54) *Entschellin Decret. Eccles. Gallic. lib. 5 tit. 14. cap. 36.* (55) *Azed. ad Constit. Reg. Hispan. lib. 1. tit. 1. r. 18. Anad. Rod. i. g. de process. in caus. civil. cap. 10. n. 26. Flores Diez de Mena. pract. quæst. lib. 1. qu. 2. m. 4. Jos. de sessin decis. Regn. Aragon. 91, p. 9. Vasq. lib. 2. de success. creat. § 26. limit. 31. n. 70.* (56) *Steph. de Werbeniz. de Jur. Hungar. par. 2. tit. 6.*
 (57) *Georg. Loricin. Enchir. arres. in addit. ad cons. post. r. ius, num. 52.*
 (58) *Cothman. resp. 4. ium. 52. & resp. 30. num. 70. vol. 1.* (59) *Cujac. ad c. 9. & c. 38. de appellat. & ad c. de illis 6. de despons. impub. Gentil. l. i. de nupt. c. 19.* (60) *Gadd. de contrah. & eorum stipul. c. 6. conclus. 7. n. 108. Besold. dissert. de lib. Jur. cap. 8. Marb. Steph. de Juris. lib. 2. p. 3. in prefat. & disp. 1. vol. 1.*

rus (61) zelo præpropere & inconsulto ductus Juris Canonici Libros repugnantibus Jurisconsultis Wittebergæ combusserat, Juris tamen Canonici usum ab eo tempore Saxones (62), Brunsvicensis (63) ceterique Protestantes semper conservarunt, nulla in eo mutatione admessa, sicut in Augustana (64) Confessione consenserunt, Jusque Canonicum Wittebergæ (65) & in reliquis Protestantium (66) Aca-
demis adhuc publice docetur.

XVII. Mutationes quidem in Articulis fidei & religionis admitti possunt, si ex Sacris Literis approbentur, quæ sunt fidei & religionis norma, a quibus omnis deviatio statim rejicienda est; quanquam & in mutatione Cultus Divini moneat *Natalis Comes* (67) eos, qui universam Religionem etiam Populi victi uno tempore mutare conantur, per suas calamitates sæpe experiri, quam sit periculosum repentina quæque Dei cultus everasio. Mutationum vero in Legibus & Rebus publicis alia est ratio; illæ enim non aliter quam Ufu longævo constituuntur, Legumque justarum & prudentium Latio non est paucorum hominum aut unius seculi, sed diuturnitate & usu utiles inutilesve deprehenduntur, auctoritatemque acquirunt; ideoque Usus optimum Legum Censorem & Correctorem appellat (68) *T. Livius*,

vilius,

(61) *Melch. Adam. in vit. Luther. Besold. dissert. de libr. Jur. c. 7.*
 (62) *Carpzov. in Jurisprud. Rom. Saxon. p. 1. const. 2. 21. definit. 3. & v. 4. const. 20. definit. 16.* (63) *Damb. in comm. de testam. §. qui testam. facere possunt. 170. & in proleg.* (64) *Augustan. confess. art. 16.* (65) *Matth. Coler. de process. executiv. p. 1. in præsar.* (66) *Besold. in d. dissert. cap. 8. Cuthm. resp. 30. vol. 1. n. 76.* (67) *Natal. com. histor. lib. 3.*
 (68) *Liv. lib. 45.*

vires; Legumque patriarum mutationem adeo perniciosam esse existimavit *Aristoteles* (69), ut cum minore periculo tolerandas inutiles, quam utiliores melioresque admittendas esse tradiderit; mutationesque Legum generales, sine totius Reipublicæ ruina & confusione raro factæ sint.

XVIII. Ita Jus Canonicum omnes Principes Populique Christiani sine religionis discrimine admiserunt & retinent. In solis Judæis dispar est ratio: illi enim inter Christianos degentes Juri Civili Romanorum subditi (70) sunt, sed Jure Canonico non (71) tenentur, cum sint extra Ecclesiam, & animarum eorum Ecclesia curam non habeat.

XIX. Denique Juris Canonici non Utilitas modo, sed Necessitas etiam ab omnibus nationibus Christianis agnoscitur: eo enim sublato, non habemus justam in Causis forensibus procedendi formam, quæ in Libro secundo Decretalium (72) continetur; & carebimus Decisionibus plurium arduarum & illustrium Controversiarum (73) lex Juris Naturæ & Gentium desumptis, quæ in Jure Civili non reperiuntur: ipsique Jurisconsulti, sine conjuncta utriusque Juris Scientia, imperiti habebuntur; cum Interpretes Canonum rudes dicantur, si non sint instructi scientia Legum (74) Romanarum, & Interpretes Juris

(69) *Aristot. lib. 2. Politic. cap. 6.* (70) *L. Judæi, C. de Judæ. c. 2. Extr. eod. tit.* (71) *Farinac. p. 2. fragm. criminal. v. Judæi. n. 635.*
 (72) *Cujac. in lib. 4. decretal. in præfat. Vidue. in Jurisprud. Rom. in proleg. Math. Steph. lib. 3. de Jurisd. p. 3. in præfat.* (73) *Cujac. d. c. 15. de sent. & rejudic.* (74) *Daaren. de benef. Eccles. in præfat. Cujac. ad d. cap. quod ad consultationem 15. de sent. & rejudic.*

ris Civilis sine Canonici Juris peritia pro Jurisconsultis idoneis parum (75) habeantur; Jusque Canonicum & Civile ita jam coherent, ut sine utroque Jure nemo (76) possit dici Jurisconsultus, & utrumque Jus penitus ignoret (77) qui unicum tantum se scire contendit.

XX. Ex his constat, quomodo Jus Feudorum & Jus Canonicum Juri Civili Romanorum accreverint, & ut Membra Corpori coaluerint. Superest dicendum de Interpretationibus Doctorum quam auctoritatem habeant in Casuarum Decisionibus, ubi Casuse Jure omitti vel obscure positi occurrunt. De quo breviter in sequenti Capite.

CAP. VIII.

(75) Bald. in c. cum causam, de probat. Roman. singul. 654. Bened. Et. ad c. Raynuius in princ. (76) Burg. et Paz. ad l. Taur. num. 10.
 (77) Ciron. in paratit. lib. 5. Decretal. in praesat.

C A P. VIII.

De Interpretationibus & Opinionibus Doctorum.

I. **S**I omnia illustrium Jurisconsultorum Romanorum volumina, ex quibus Pandectæ composita sunt, jam superessent, inanes fuissent *Accursii* & Doctorum Interpretationes; cum Controversiarum humanarum Decisiones hauriri potuissent ex fontibus clavis & puris, quales Orbis terrarum non poterit unquam consequi; & non opus esset rivulis & deductionibus Interpretum, sæpe superfluis, aliquando confusis, & barbaro idiomate ad Nos transmissis: vel si omnes actionum humanarum Causæ ex Libris *Justiniani* clare decidi possent, inutiliter confugeremus ad Doctorum Interpretationes, quibus evolvendis ætas humana non potest sufficere.

II. *Justinianus* quidem licet Legibus suis Commentarios adjici Edicto (1) suo vetuerit; prospiciens tamen omnia negotia humana Legibus suis non esse comprehensa, *Salvium Julianum* & *Hadrianum* Imp. imitatus, Legum suarum Interpretationes & Controversiarum omnium, quæ deinceps emeruræ essent Decisiones, ab Augusta & Imperiali Majestate petendas esse (2), sancivit: quæ certe propria & genuina est Interpretatio; cum Legum Condicio & In-

(1) L. 1. §. *nostram* 12. C. de veter. Jur. et vel.
Divino, C. de vet. Jur. et vel.

(2) L. 2. §. *sed quia*

& Interpretatio ejusdem potestatis (3) sint, & ab eodem fonte hauriendæ. Imperii vero Romani ruina uti Sanctionis *Justinianæ* metum sustulit, & infinitos Legum Romanarum Commentarios induxit; ita & *Cæsares* adeundi, ab iisque Interpretationes petendi nobis viam præclusit. Illud autem Jurisconsulti Romani, *Julianus*, *Ulpianus* & *Pomponius* profitentur, omnes Causas humanas Legibus non esse comprehensas (4), nec comprehendi posse; plures esse Res & Negotia (5) quam Leges & Verba; inutilesque esse Leges humanas, nisi iisdem Interpretatio (6) accommodetur.

III. Interpretatio ergo nostra, cum a *Cæsaribus* haberi non possit, petenda est ab Interpretibus & Doctoribus nostris, qui in eorum locum succedunt; quibus Imperatores Jus de Jure respondendi dabant: hi enim ex ratione (7) interpretantur Jus Romanum, sicut *Cæsares* ex Potestate sua: ideoque Interpretationem *Cæsaream* appellant nostri Authoritativam (8) & necessariam, cui ex sola Authoritate & Mandato Interpretantis sine alia ratione parendum est. Interpretationem vero Doctorum appellant Magistralem & probabilem tantum, quæ omnem vim suam habet a ratione naturali, & non valet, nisi ratione probari possit. IV. Et

(3) *C.ideo 25. qu. 1. c. sicut enim 11. qu. 1.* (4) *L. non possunt 12. ff. de Legib.* (5) *L. natura 6. ff. de præscr. verb.* (6) *L. 2. §. de Legibus 5. ff. de Orig. jur.* (7) *L. Vinc. C. de Profess. qui in Urbe Constantinop. lib. 12. L. si unus 27. §. præctus ff. de Pact.* (8) *Did. Pever. in Ordin. Regn. Castell. in præm. qu. 2. Nic. Everard. in Loc. Legal. in Loc. ab Authorit. n. 3. Suarez, lib. 3. de Legib. cap. 3. n. 14. Luc. Castellin, de Electi & confirm. Prælat. in præm. qu. 2. n. 4.*

IV. Et licet plures sint, qui justitia, acumine, & eloquentia Legum Romanarum capti, velint **Causas** tantum in judiciis decidi per **Leges Justinianæ** rejectis Interpretum omnium **Commentariis** (9) & **Scriptis** ut inutilibus, discordantibus, & confusis; hi tamen gentium omnium Christianarum **Uso** satis confutantur (10), quæ admittunt **judicia Causarum** omnium a **Doctoribus** peti, ubi **Causa Legibus Romanis** expresse non est decisa. Rejicere enim **Doctorum Sententias** & **Interpretationes**, ubi **Causus** non est in **Jure** expressus, non aliud est, quam omnes **Causas** arbitrio & conjecturis judicantium decidendas relinquere, ex **Communibus** tantum **Juris Regulis**, in quibus ut plurimum solet perniciose errari. Interpretesque nostri plerique in **Causarum arduarum** & **Rerum publicarum** administratione exercitati, & ad **Consilia Principum** vocati, industria & acumine mirabili **Causarum** fere omnium **Decisiones** in scriptis suis nobis reliquerunt, pluresque **Controversiarum forensium** determinationes eorum **Scriptis**, quam **Legibus** ipsis (11) attribuere debemus: atque inde omnes fere agnoscant **Jus Civile Romanorum** sine **Accursio**, **Bartolo** & reliquis **Interpretibus**, non posse consistere. Ita enim **Andr. Alciatus** (12), **Eguinar. Baro.** (13), **Viglius Zuichemus** (14) non **Juris**

(9) *Malina ad l. 1. §. simpliciter n. 47. ff. de verb. oblig. Jo: Daub. in com. de Testam. in proleg.* (10) *Mattb. Wesenbec. de jur. Stud. recte instit.*

(11) *Wesenbec. in loc. citat.* (12) *Alciat. in L. apud Labonem in fin. de verb. sign.* (13) *Eguin. Baro in comment. ad instit.*

Ever. Bronchorst. in lib. ΕΥΧΥΤΙΟΦΑΥΩ in princ. (14) *Vigl. ad §. ult. Instit. de Rer. Divis.*

ris tantum peritia, sed & Literarum scientia illustres, de iis statuerunt, ex *Ulpiani, Pauli, Martiani, Papiniani* Commentariis non satis potuisse Controversias in foro & judiciis decidi, nisi *Accursii, Bartoli, Baldi, Alexandri*, reliquorumque Interpretationes accessissent. Id tantum concedit *Alciatus* (15) nos laboribus *Accursii* & Doctorum carere potuisse, si Jurisconsultorum Romanorum Volumina ex Edicto *Justiniani* non periissent.

V. Hanc vero potestatem, qua Doctores nostri usi sunt in Legibus explicandis & respondendo de Jure, ortam fuisse existimat (16) *Zafias* ex ea potestate, quam Imperatores concesserunt Jurisconsultis Romanis respondendi de Jure, quorum responsa Judices Romani in Sententiis suis sequi tenebantur; cum hoc solo discrimine, quod illorum Responsa vim Legis (17) habuerunt, & secundum ea omnes Romani Imperii Judices Sententias pronunciare debebant: Scripta vero nostrorum Interpretum non habent aliam Authoritatem, quam ex Consuetudine & Ratione; quæ tamen Imperio Legum non sunt inferiores, quoties (18) contrarium in Legibus Romanis non est expressum. Rationis enim naturalis tanta est potentia, ut sola vim Legis (19) habeat in omne genus humanum, habeaturque pro Lege Scripta,

(15) *Alciat. in d. L. apud Labeonem.* (16) *Zaf. ad l. 2. §. & obiter 2. v. Autoritatem n. 6. de Or. g. jur. Matth. Steph. disp. 2. par. 1. §. 9.* (17) *L. 2. §. primus D. Augustus, de Orig. jur. L. Jus civile 7. de just. & jur.* (18) *Decian. lib. 2. Tract. crim. n. cap. 31. n. 9. Schrader de seu. par. 9. in princ. par. 2. sect. 3. n. 130. Steph. d. d. sput. 2. §. 9.* (19) *Angel. cons. 345. l. 1. d. quæ. in saltem. Reg. Jur. ci. vii. in Re. cessante caus. 3.*

pta; multaque a Jurisconsultis Romanis decisa habemus (20) ex sola ratione naturali; recteque asserunt *Baldus* & (21) eum insecuti, Imbecillitatem esse humani intellectus in quacunque Causa Legem quærere, ubi rationem naturalem inveneris; & Lege deficiente solam Rationem naturalem ad decisionem Causarum sufficere (22) omnes asserunt,

VI. Hinc est, quod, Lege deficiente, ex Sententia unius Doctoris expressa Causa judicari debet, quando in Terminis (23) Controversiam definit; tantaque est *Accursii* Autoritas, ut ex ejus Sententia Causa judicanda sit, quoties insignis aliquis Interpret (24) ei adhæret. Et multi Principes in suis Dominiis Interpretationibus & Opinionibus Doctorum vim Legum concesserunt. Lege enim *Lusitana* Judicibus (25) mandatum est, ut deficientibus Legibus Regni & Jure Civili Romanorum, ad *Accursii* Glossas & *Bariolum* recurratur; Legibusque Regni Castellæ Judices debent Causas dijudicare ex opinionibus *Joannis Andreae* & *Panormitani* in Jure Canonico, & *Bartoli Baldi*que in Jure

(20) *L. scire oportet* 13. §. *sufficit ff. de excus. tutor. & ibi gl. & Dd*
 (21) *Bald.* in d. *L. scire oportet*, §. *sufficit*, col. 4. *J. f. in L. quoribus*, n. 25.
 C. de *Rei vendic. rebus ff. ad L. Cunic. de senten. que pro. eo quod inter*,
 n. 4. *Gomez. var. resolut. c. 10. de Individuis*. (22) *J. f. ad L. illam*,
 n. 10. C. de *collat. Abb. ad c. cum fuit*, n. 4. de *decim. And. ad Exe. ad c. 1.*
de conslit. n. 449. Tiraque. in tract. cessant. causa Limit. 1. num. 74. Surd
decif. Mant. 229. n. 2. Cened. ad c. ex parte 11. n. 3. de transact. Greve. ad
observ. Gail. in proem. conclus. 15. (23) *Afflic. decis. 169. n. 8. Caval-*
can. decis. 30. n. 38. par. 1. Grove. d. conclus. 5. n. 123. (24) *Everard. in*
Loc. a contrar. Jent. n. 41. (25) *Ord. n. Lusit. lib. 2. Tit. 5. Fragos. de*
regum. Reip. Christian. par. 1. lib. 4. disp. 10. §. 3. n. 187. August. Barbof. ad
Tit. Genov. Cod. fac. n. 12.

re Civili (26) in defectum Legum Regiarum & Juris *Cæsarei*; & in Germania *Carolus V.* Imperator in Constitutionibus suis Criminalibus (27) mandavit, consulenda esse Doëtorum Juris Romani Collegia in Academiis constituta pro Interpretatione, si quid ambiguum aut obscurum in Constitutionibus suis suboriatur.

VII. In infinita vero negotiorum humanorum varietate quandoque occurrunt Controversiæ Legibus non determinatæ, quæ vix humani ingenii acumine possunt dissolvi, qualis est illa apud *Ulpianum* (28) de bonorum possessione aviti liberti Nepoti concedenda; & illa quæ coram *Gn. Dolabella* Proconsule Asiæ proponebatur, in qua adeo hæsitabant Proconsul & Assesores, ut eam Atheniensium Areopago demandarent, iidemque æque incerti, accusatorem & reum anno centesimo adesse (29) jussissent.; & ardua Quæstio illa de Reo Criminis Capitalis: An possit ex vehementibus judiciis condemnari (30) ad mortem? & alia Quæstio in Jure Primogeniorum de Successione inter Patrum & Nepotem ex Filio primogenito; quam arduam & inextricabilem (31) appellant, aliæque similes Quæstiones, apud Jurisconsultos nostros sæpe occurrunt.

VIII. In his vero similibusque, in quibus Legge expressa destituimur, necesse est ut ad Interpre-

G

tes

(26) *In legib. Ordin. lib. 4. tit. 1. l. 4. Diaz. de Montalu. ad leg. For. Hisp. lib. 1. tit. 6. n. 1. in addit.* (27) *Constit. Carol. V. criminal. cap. ult.*
 (28) *L. Divi fratres 17. ff. de Jur. patron.* (29) *Gell. lib. 12. noct. Attic. cap. 7. Valer. Max. lib. 8. cap. 1.* (30) *Charond. du droit. Franc. lib. 3. resp. 66.* (31) *Adolin. de majorat. tract. 2. q. 5. p. 632. Gam. dec. Lusitan. 174*

tes confugiant Judices (32), ex quibus de Jure partium possint pronunciare. In quo ab omnibus communiter receptum est: Quoties Interpretes inter se consentiunt, & communem Opinionem constituunt, eam omnes Judices (33) in Sententiis suis sequi tenentur. Et si Judices contra communem Opinionem pronunciaverint, censentur per imperitiam (34) judicasse, & Litem (35) suam faciunt: Tantaque est potentia communis Opinionis, ut si supremæ Principum Curiae vel Rota Romana contra communem Interpretum Opinionem (37) pronunciaverint, ab iis descendendum sit, & Judices omnes communi Opinioni debeant adhærere, cum ex rerum veritate, non Judicum exemplis sit (37) judicandum; nisi in Curiis & Rotis Principum toties sit judicatum, ut ex iis inducta fuerit Consuetudo; neque enim duæ Sententiæ inducunt Consuetudinem, quod voluit (38) *Accursus*, sed probant (39) jam inductam, si in contradictorio judicio latae fuerint: atque ea Statuta Principum, de quibus jam dictum est, Judices sequi debere, dicta *Accursii*, *Bartoli*, vel *Panormitani* ita intelligenda esse tradidit (40) *Menchius*,

(32) *Math. Wesenb. de Jur. stud. recte instit. Ant. Cucchi Instit. Major. lib. 1. tit. 1.* (33) *Abb. ad c. 1. n. 25. de constit. Andr. ab Exce. in c. 1. de constit. n. 451. Rebuff. ad Auth. habita, Cane fil. pro patr. Guid. Pap. q. 277. Decian. lib. 2. tract. crimin. cap. 31. n. 9. Menoch. lib. 2. præsumpt. 71. Azogud. lib. 3. com. opin. cap. 4.* (34) *Gail. lib. 1. obser. 153. n. 51.* (35) *Bald. & Dd. ad l. 2. C. de pœn. Jud. quæ mal. jud. c. Marant. disp. 10. n. 38. Jo. Vaad. lib. 1. qu. 10.* (36) *Menoch. lib. 2. præsum. 71. Ant. Corat. de com. opin. tit. 9. cas. 10. & 15. Dionys. Gothofr. lib. 1. præ. civil. tit. 2. Card. Tusch. conclus. 368. n. 5.* (37) *Lenzo, C. de sent. & interloc. om. jud.* (38) *Accurs. in l. de quib. ff. de legib.* (39) *Jac. Godesfr. ad consuet. reform. Norman. 7. consuetudines in princ.* (40) *Menoch. lib. 2. præsum. 71. n. 2.*

obius, modo eadem per communes Interpretum Opiniones non fuerint reprobata.

IX. Cum vero Judicibus pro Tribunalibus suis sæpe occurrant Controversiæ valde ambigux, quæ ex juribus Litigantium utrinque probabilibus sæpe suspensos teneant Judicum animos, iidemque Legibus expressis deficientibus ad Doctorum Interpretationes & Opiniones recurrunt, quos sæpe inter se contrarios, eosdemque sibi met ipsis quandoque repugnantes inveniunt, dum in Commentariis, Tractatibus, Consiliis, unus idemque sæpe contraria asserit, de quo *Baldus* præsertim notari solet, in quo tamen nihil præter constantiam desiderari potest. Ideo pro distinguendis Doctorum contrariis Opinionibus, Regulæ nobis traditæ sunt, quæ vel ex eorum numero, vel ex scribendi modo, vel ex Causarum natura, vel Interpretum personis, vel temporis Cursu, vel aliunde sunt desumptæ, quas hic breviter apponendas esse censui.

X. Primo cum Interpretes contrarias sententias amplectuntur, Judices eam partem sequi debent, quam Major (41) pars tuetur: illaque est Communis Opinio, quæ a majore Doctorum numero asseritur; numeranturque potius quam ponderantur Sententiæ. Sicut de Jurisconsultis Romanis constituit Imperator *Theodosius* (42), solo *Papiniano* anteposito,

G 2

to,

(41) *C. in Canonicis dist. 19. c. de quibus dist. 20. Alciat. reg. 1. præf. §. 1. n. 1. Azogud. lib. 3. com. opin. c. 4. Frayoz. de regim. Resp. Christiani. p. 1. lib. 4. disp. 10. §. 3. n. 183. Græv. conclus. 154. consider. 1. n. 5.*

(42) *L. vinc. C. Theodos. de responj. Pruden.*

to , qui numerum duorum implet; iisdemque, quorum responsa in Pandectas sunt relata, parem auctoritatem (43) videtur tribuere *Justinianus*, ut ex numero Authorum , non ex pondere , Opinio prævaleat . Quod tamen intelligendum est juxta ea , quæ jam subjicimus .

XI. Secundo , eorum Interpretum sententiæ prævalent, quas ex professo in scriptis suis asserunt, easdemque arguunt, discutunt, & demum concludunt , præ aliorum sententiis, quas obiter , & per transitum, & perfunctorie priores solum imitati (44) tradiderunt . Omnesque in hoc acquiescunt *Martini Navarri* (45) judicio , qui ait se eam pro Comuni Opinione habere, quam sex aut septem Interpretes insignes ex professo agentes affirmant , præ illa , quam quinquaginta alii sola præcedentium auctoritate ducti obiter effutiunt ; justeque a multis asseritur , Doctores nostros sæpius esse gruibus avibusque similes (46), quarum una volante reliquæ inconsulto sequuntur .

XII. Tertio, cum Doctores inter se sæpius dissentiant, iisdemque sibi aliquando contrarii sint, aliud in Commentariis & Tractatibus, aliud in Consiliis & Responsis asserentes, acerrimam de hoc Articulo contentionem exercuerunt inter se

An-

(43) *L. tanta 2. §. ne autem 20. C. de vet. Jur. enucl.* (44) *Alciat. 703. 1. præsum. 51. 2. 2. & lib. 2. parerg. cap. 17. Menoch. lib. 2. præsum. 71. n. 39. Mascard. conclus. 1138. n. 11. Fragos. d. disput. 10. §. 3. n. 184. August. Barbos. ad c. 1. de constitut.* (45) *Navarr. in Manual. cap. 27. n. 239.*
 (46) *Abb. ad c. ut debitus n. 22. de appellat. Dis. cons. 496. u. 15.*

Andr. (47) *Alciatus*, & *Tib.* (48) *Decianus*; dum ille pro Commentariis & Tractatibus contendit, hic pro Consiliis, quod Consilia magis deliberate plerumque scribantur; ex qua ratione alii ad *Decianum* (49) accedunt, & multarum Italiae Civitatum Statuta & Curiae Principum Germaniae hanc partem confirmant, dum mandant Judicibus causas ambiguas ex consilio (50) Sapientis dijudicare. Sed ex gravioribus rationibus alii defendunt (51) *Alciatum*, quod in Commentariis plerumque cessent cupiditas æris, gratia, odium, & omnis affectus, quæ omnia in Consiliis & Responsis sæpe interveniunt: ideoque suprema Camera Imperii Germanici magis credendum Interpretibus in Commentariis, quam in Consiliis, sæpe (52) censuit.

XIII. Quarto, ubi Canonum & Juris *Cæsarei* Interpretes inter se dissentiunt, si de Religione Christiana & animæ Salute agitur, ut peccatis occurratur, Canonistæ (53) sequendi sunt. Ita cum Causæ Usurarum & Matrimoniales sint de foro Canonico, etiam si Theologi a Canonistis dissentiant, ex Sententia Canonistarum Causæ (54) sunt decidendæ. In iis vero, quæ ad Leges & forum Principum spectant,

G 3

ex

(47) *Alciat.* 12. *paverg.* c. fin. (48) *Decian.* in *apolog. advers. Alciat.*
 (49) *Magon. decis. Lucen.* 15. n. 27. *Boer. dec.* 155. (50) *Jo. Daub.* in *com-*
men. de testam. in proleg. n. 7. (51) *Menoch. lib. 2. præsumpt.* 71. n. 48.
Cravert. de antiqu. temp. p. 1. §. *propositis*, n. 48. *Paris. cons.* 91. n. 28. *lib. 3.*
Rittershus. in cons. Rap. *Fulgos. in princ.* (52) *Minsing.* cent. 6. *ob-*
serv. 60. (53) *Lanfranc. ad c. quoniam contra v. testes*, de *probat. Ant.*
Corat. de com. opin. cas. 30. *Dionys. Gotofr. in præx civil. lib. 1. tit. 2. Gail.*
lib. 2. observ. 141. (54) *Menoch. lib. 2. præsum.* 71. n. 49. *Alb. Gentil. lib.*
de nupr. passim.

ex Sententiis Interpretum Juris Civilis (55) judican-
dum est. De quo in superioribus aliquid dictum est.

XIV. Quinto, cum Doctorum sententiæ inter
se pugnantes reperiuntur, eos potissimum sequen-
dos esse existimavit clarissimus Galliæ Jurisconsul-
tus *Guido Coquillus* (56), qui dignitates & fortu-
nas contemserunt, quales fuerunt *Barrolus, Castren-
sis, Speculator, Masnerius, Petrus Jacobi, Caro-
lus Molinaeus*, aliique, qui in Jure investigando affe-
ctibus suis & sordibus non indulserunt.

XV. Sexto, cum Interpretum Opiniones fene-
scant (ut res humanæ omnes) & Cursu Temporis mu-
tentur, posterioresque Interpretes Usu rerum & Expe-
rientia docti ab antiquioribus recedant, sicut de filia
semel a feudo exclusa ob masculos superstites in per-
petuum excludenda, tradit (57) *Jul. Clarus*, cum po-
steriores Interpretes contrariam Opinionem induxe-
rint contra antiquiores; Judices sequi debent Opi-
nionem posteriorum (58) Interpretum, atque ita in
supremis Principum Curiiis (59) sæpe judicatum est.

XVI. Multa alia de Communibus Doctorum
Opinionibus dici possent, quæ longe accuratius ha-
bentur apud eos, qui de iis ex proposito (60) tracta-
runt. Mihi tantum sufficit ea attigisse, ex qui-
bus

(55) *Ant. Covar de comm. opin. d. cas. 30.* (56) *Guid. Coquil. in comm. ad consuet. Niocymens. in præfat.* (57) *Clav. s. feudum, quæst. 80.*
(58) *Mattheac. lib. 2. de via & rat. jur. cap. 25.* (59) *Rot. Roman. in noviss. decis. 72. et 2. par. 1. Ven. decis. 402. num. 33. Christine decis. Belg. 2. et 1. & 3. vol. 1.* (60) *Sylv. nuptial. lib. 5. Manocr. lib. 2. præsum. 71. Mascard. concl. 1128. Bonacoss. Rogu. & alii in Synagm. comm. opin. Dionys. Gotfred. in præf. civil. lib. 1. tit. 2.*

bus constare potest, qualem vim habeant Interpretum Scripta in Jure Civili Romanorum, vel supplendo cum deficit, vel interpretando & explicando, ubi ambiguum vel obscurum est.

XVII. Post Doctorum Interpretationes & Commentarios, superest Autoritas Sententiarum, Judicum, & Rerum Judicatarum, quas multi contendunt inter Juris Civilis partes esse ascribendas: quibus repugnat Imperatoris *Justiniani* Sanctio, & Communis Interpretum nostrorum Sententia: in quo Articulo primam instituti Tractatus nostri partem concludemus.

Conclusio Libri primi *De Autoritate Rerum Judicatarum.*

I. Sententias Supremarum Curiarum in Dominiis singulorum Principum Jus facere, & secundum eas in similibus Causis aliis Judicibus judicandi necessitatem imponi, multi existimarunt, Ita enim Jurisconsulti Gallici Arresta supremorum Senatum suorum inter Juris sui partes (1) enumerant; & in aliorum Principum Dominiis, sententiis Supremarum Curiarum Autoritas Juris (2) sæpe tribuitur, quam alii Judices in Decisione Causarum sequi debent, sicut Decreta Senatus Romani vim

G 4

Ju-

(1) *Lud. Servin. lib. 2. Playday. 60. qu. 5. Petr. Delomin. de jurisprucl. Gallic. in præfat.* (2) *Ant. Gambr. decis. Lusitan. 33. in fin. Nunn. de Escob. de ratiocin. administr. comput. 13. Fragos. de regim. Reip. Christ. par. 1. lib. 4. disp. 10. §. 3. num. 193.*

Juris obtinuisse etiam sub Imperatoribus, *Ulpianus* (3) videtur asseruisse.

II. Verum Imper. *Justinianus* (4) hanc Authoritatem Juris revocat ad solas Sententias ab Imperatore prolatas, penes quem solum Leges ferendi & Interpretandi (5) Jus est: Sententiis vero aliorum Judicum quorumcunque, etiam Præfectorum Prætorio vel supremorum Senatuum, vim Legis non tribuit, sed exemplorum tantum, quæ alios Judices movere & excitare possunt, sed necessitatem ita judicandi (6) non imponunt. Penes Senatum autem Romanum Juris potestas solum erat in Republ. libera, quam retinebat postea sub aliquibus Imperatoribus, qui specie *Aristocratici* Imperii Senatum Populumque Romanum demulcere cupientes, illis ramum ejus potestatis (7) concesserunt, cujus radicem ab iis acceperant, iisdemque radium Lucis suæ primævæ communicarunt, & *Ulpiani* dictum de Authoritate Senatus in Jure condendo, referunt (8) ad Historiam Juris, non ad Jus quo ea ætate utebantur.

III. Communis vero Interpretum nostrorum Sententia est, Sententias solas (9) ab Imperatore vel supremo Principe (qui Jus Legis condendæ habet) prolatas, vim Juris habere, quæ alios Judices in
Cau-

(3) *L. non ambigitur* 9. ff. de legib. ter inc. om. jud.

(5) *L. fvi. C. de legib.*

(4) *L. nemo* 12. C. de sent. & inter.

authorit. ver. judicat. cap. 1.

(7) *Forcatul. ad lex hoc jure*, n. 11. ff. de j. test. & jur.

(8) *Herald. d. lib. 2. cap. 1.*

(9) *Cabed. decis. Lusitan. 212.*

Gamm. decis. Lusitan. 288. Coraj. ad l. ingenuum, ff. de stat. hom. Herald. d. cap. 1.

Causis similibus dijudicandis ad necessitatem similiter judicandi obligant. Reliquorum vero Judicum Sententias etiam in Supremis Curiiis proponi tantum posse pro (10) Exemplis, libertate aliis Judicibus relicta, utrum Causis coram se agitatis existiment convenire, certum vero Jus non constituere, neque aliorum Judicum conscientias obstrictas (11) tenere; quia Decreta Judicum obligant eos solos, inter quos prolata (12) sunt; & Res inter alios acta aliis præjudicium (13) non faciunt; & lubrica sit dijudicatio Causarum ex similibus Sententiis, cum sæpe mutantur Sententiæ & Opiniones, & circumstantiæ Causarum raro conveniant; difficileque sit probare idem factum, easdem circumstantias, eadem momenta temporum in utraque Causa (14) concurrere.

IV. Inde afferunt, Decisiones Supremarum Curiarum, etiam Rotæ Romanæ, Jus non (15) constituere, sed esse tantum Decisiones Magistrales, & non aliam vim habere, quam responsa Prudentum, Doctoresque sæpe consulere contra Decisiones Rotæ Romanæ, Rotamque sæpe judicare contra Decisiones suas, Rotæque non ulterius esse deferendum, quam ipsius Ratio (16) valet; & si contra communem

(10) *Laemo*, & ibi *Bald.* num. 1. & 2. *C. de sentent. & interloc. om. jura dic.*

(11) *Herald. d. cap. 1.*

(12) *L. de unoquoque 47. ff. de re judic.*

(13) *L. 1. ff. de except. rei judic. tot. tit. C. quib. res judic. non noc. l. 1. C. res inter al. act.*

(14) *Sichard. de contract. cons. 2. n. 5.*

(15) *Fr. de Pa-*

vin. in presat. extravagan. Ant. Cucch. instit. major. lib. 1. tit. 1. Cabed. d. dec. f. 212.

(16) *Menoeh. lib. 2. præsum. 71. Salgad. de reg. protect. p. 1. cap. 1. præjud. 5. n. 272. Card. Tusch. v. Roman. Rota conclus. 368. num. 5.*

Theodos. Rub. singular. q. dec. decis. Rot. Rom. par. 2. circa Styl. Rot. 5. 2.

nem Doctorem Sententiam sit judicatum, communem potius esse sequendam, quam Rotæ (17) Decisionem.

V. Sententiæ tamen Senatuum, præsertim Supremorum, reverenter observandæ sunt in Decisione similium Causarum, ut monet *Matth.* (18) de Afflictis, & ab iis non nisi ex gravibus causis (19) est discedendum, præsertim si in Curiiis Supremis aliisve inferioribus in aliquo genere Controversiarum ambiguarum eodem modo fuerit continuo usu judicatum; tum enim Res eodem modo judicatæ transunt in Consuetudinem, Judicesque in simili bus causis (20) obligant, & vim Juris sortiuntur, & ex *Severi Imp. Rescripto* (21) *Rerum perpetuo similiter judicatarum Authoritas vim Legis obtinere debet.* Neque tamen duæ Sententiæ in eodem genere Consuetudinem inducunt, quod voluit (22) *Accursus*, nisi adducantur duæ Sententiæ in contradictorio Judicio latæ, ut consuetudinem inductam (23) probent. Res ergo eodem modo similiter & perpetuo judicatæ obstringunt Judices ex vi Consuetudinis, & non quod ullam Juris partem constituent, quod videtur innuere *Paulus Christianus* asserens, Decisiones supremi Senatus in Ordinatoriis Judiciorum non

(17) *Diorys. Gothofred. in prax. civil. lib. 1. tit. 2. c. 45. Gamma. decis. 228.* (18) *Afflict. de-
 (20) Cabed. d. decis. 212. Herald. d. lib. 2. c. 1. Erasmi. d. d. sp. 10. §. 3. n. 194.
 (21) *Luam Imperator 38. ff. de legib. Gam. d. decis. 228. Gemil. lib. 1. de jur.
 bell. c. 11. Serwin. Playdoy. jur. le testam. du contr. de Lazu. qu. 5. & in
 princ.* (22) *In l. de quibus, ff. de leg.* (23) *Jac. Godofred. in consuet.
 reform. Norman. §. consuet. in princ.**

non in Deciforiis (24) fequendas effe :

VI. Reftingendæ ergo funt Res judicatæ ne Juris partem conftituant, & coercendum eft Jus Civile Romanorum intra Doctorem Interpretationes; quæ tamen ex confufis eorum Commentariis in tantam molem excreverunt, ut ad purgandam hanc fqualem Legum Romanarum Sylvam (ut utar verbis (25) *Tertulliani*) novo *Justiniano* (26) jam opus fit .

VII. Hucusque conatus fum describere Initium & Incrementum Juris Civilis Romanorum, dum major pars Orbis Terrarum Imperio & Legibus eorum pareret; & quomodo deinceps labente hoc magno Imperio in Occidens, ad hoc Jus accefferint Jura Feudorum & Canonicum, cum Doctorem undequaque Interpretationibus, quæ omnia in unum corpus coaluerunt. Superest jam altera pollicitationis meæ Pars, ut demonftrem quem Ufum & Authoritatem habeat Jus Romanorum in fingulis Occidentalis Imperii Provinciis, & quomodo Principes Chriftiani cum Constitutionibus, Legibus Municipilibus, Moribusque & Confuetudinibus fuis Leges Romanorum admiferint. Quod Libro Secundo jam aggrediemur .

LI

(24) *Christine. decif. 356. vol. 1.* (25) *Tertullian. in Apologetic.*
 cap. 4. (26) *Herman. Vulte. in Jurispruden. Rom. in proleg. de stud.*
 Jur.

LIBER II.

CAPUT I.

De Dominio Imperatoris Romani in Orbem Terrarum.

1.

I Principes Europæi etiamnum manent sub Potestate Imperatorum Romanorum, iisdemque adhuc de Jure tenentur obtemperare, quod a plurimis Juris Utriusque Interpretibus sæpe asseritur, facilis erit hæc Disputatio de Legibus Romanis; cum omnes Populi Principum suorum Legibus teneri debeant, five sponte five Jure Belli devicti Principum suorum imperio se submiserint. Generale quippe pactum est humanæ Societatis, obedire Regibus, ait (1) *D. Augustinus*; & Populi debellati Victorum suorum leges (2) sequi debent, quia Leges arguunt Imperium, videnturque se submittere Imperio Legislatorum (3), qui eorum Legibus utuntur; & inter Supremæ Majestatis primum est (4) Caput Leges Populis Civibusque suis dare. Si vero iidem Principes

(1) *Lib. 3. confess. c. 18. c. que contra, dist. 8.* (2) *Bald. ad l. 1. ff. de constit. Princ. Decian. resp. 19. n. 98. vol. 3. Alber. Gentil. lib. 3. de Jur. bell. cap. 11.* (3) *Roman. cons. 70. n. 13. Menoch. cons. 21. n. 10. & cons. 75. n. 22. Math. Steph. de Jurisd. lib. 2. p. 1. cap. 7. n. 347.* (4) *L. 1. ff. de constit. Princ. Bodin. lib. 1. de Rep. cap. 10.*

cipes vel nunquam fuerunt Imperio Romano subditi, vel ex justis titulis se in libertatem asseruerint, Obsequium quod præstant Romanis Legibus est spontaneum, non ex potestate Imperantium, sed ex vi Rationis, cui omne genus humanum teste *Baldo* (5) tenetur obedire.

II. Imperatores autem Romanos fuisse Dominos non modo Provinciarum Orbis Christiani, sed & totius Mundi, multi Interpretes nostri acriter contendunt; de quarum singularum Jure agendum erit, cum de Juris Civilis usu in singulorum Principum dominis tractabimus. Modo discutiemus breviter illam communem Sententiam, quæ Romanos Imperatores Mundi Dominos esse asserit. Hanc vero Sententiam tuentur præcipue Jurisconsulti Itali & Germani, qui superstitione inhærentes verbis Constitutionum Imp. *Antonini* (6) & *Justiniani* (7) tradunt, Imperatorem Romanum esse Orbis Terrarum Dominum, omnesque Reges & Populos ei subesse. Sibique pariter ablanditus postea *Fredericus Primus* se Urbis & Orbis gubernacula tenere (8) gloriatus est; eumque qui hanc Sententiam non sequitur, Hæreticum appellat (9) *Bartolus*, & peccare mortaliter *Hofstiensis* (10) ait. Cujus censuræ metu, de facto aliquos Principes non

pa-

(5) *Bald. ad l. nemo, C. de sent. & interloc. omn. jud.* (6) *L. de precatio 9. ff. de leg. Rhod. de jact.* (7) *L. bene a Zenone, C. de quadrienn. præscript. l. 1. C. de rapt. Virg. L. pr. verendum 13. in princ. C. de Judis. Aubeni. de consul. 105 in fin.* (8) *Orb. Frising. in vit. Fred. I. cap. 39.* (9) *Bart. ad l. hostes, n. 7. ff. de capt. & postum.* (10) *Hofstien. ad c. v. ver abilem, de elect.*

parere Imperatori, de Jure vero omnes ei subesse debere, *Petrus de Bellapertica* (11) in Gallia docens, aliique plures (12) asserunt, & *Gulielmus Maynerius* (13) Senator *T'holofanus* de hac quaestione agens non ausus est Sententiam suam explicare, sed se iudicio Ecclesiae remittit.

III. Hanc tamen Sententiam plurimi (14) tuerentur, eamque argumentis e Sacris Literis & a Jure Naturae Gentiumque petitis conantur probare, quae omnia communiter refelluntur ab Interpretibus saepe antiquis, & a recentioribus fere omnibus, Gallis praesertim & Hispanis, qui prolixè docent (15), hoc ex Sacris Literis non posse elici; & Naturae Gentiumque Juri esse repugnans & impossibile, ut omnes Orbis terrarum populi possint sub unius Principis Imperio juste gubernari, & abhorre ab ipsis Legibus Romanis, in quibus plures populi hostes (16) Romanorum, alii exteri nec Hospitio nec Amicitia cum iis conjuncti (17); & frustra de Postliminii fictione jureque ita subtiliter disceptatur (18), si omnes Populi sunt sub Imperio Romano, eique parere

(11) *Petr. de Bellapert. in repet. l. cunctos populos, n. 4. C. de sum. Trinit.* (12) *Alber. Gentil. lib. 1. de jur. Bell. cap. 27. P' anc. de Pont. de po- rest. Proreg. tit. 11. n. 26.* (13) *Mayner. ad l. qu. d. iussu, n. 20. ff. de reg. jur.* (14) *Jas. ad l. cunctos populos, n. 6. C. de jur. Trinit. Castald. de Imper. quaest. 5. 2. Coit. in memor. ab. l. v. Imperator. Vin. lib. 1. comm. opin. opin. 369.* (15) *Jo: Igone. in repetit. l. necessarios, Seroz. Alia. 1. ff. de Senatus. Syllan. n. 25. 2. Memco. cor. s. 2. n. 100. lib. 1. Vass. lib. 1. controver. s. ill. c. 26. n. 21. Covarr. ad c. peccatur, p. 2. § 9. n. 5. Cavall. com. com. q. 227. Victor. relect. 5. de Ind. s. sect. 2. Grot. lib. 2. de Jur. bell. cap. 22. n. 12.* (16) *L. postliminii 5. §. in pace, ff. de capt. & postl. L. mercatores 4. C. de commerc.* (17) *L. apud hostes 9. L. hostes 24. ff. de capt. & postl.* (18) *d. l. 5. §. in pace, ff. de capt. L. postliminium 19. in princ. ff. eod. tit.*

re debeant. Nec etiam validam esse hujus Sententiæ probationem, quæ ex Legibus Romanis depromitur; & Imperatores de sui Imperii finibus non esse idoneos Judices Testesve (19), cum in causa sua contra alios Principes testimonium dicunt; eosdemque, dum se Mundi Dominos prædicant, per hyperboicem & per arrogantiam locutos esse, Interpretes (20) asserunt; eandemque Sententiam esse ridiculam (21) & explodendam (22), ejusque Sententiæ Authores nullas alias habere rationes, quam eas quæ eorum dictis & testimoniis (23) innituntur.

IV. Hanc igitur Disputationem de Dominio Imperatorum Romanorum in orbem Terrarum, esse potius quæstionem Facti quam Juris, rectissime statuit *Fulvius* (24) *Pacianus*, in qua non tam de Jure Imperatorum agitur, quod nullis rationibus defendi potest, quam ex quæstione facti dependet, quas scilicet Mundi partes Romani subjugaverint, & qua armorum Justitia vel Romani ipsas acquisiverint, vel ipsæ a Romanis Imperatoribus iterum desciverint. Licet enim Romani debellaverint Europam magnamque Asiæ & Africæ partem, apud omnes tamen (25) constat, multas Orbis Terrarum partes

Ro-

(19) *Laetius* 10. ff. de testib. (20) *Alber.* ad l. 1. n. 8. C. de sum. Trinit. Nav. arr. ad c. no. 11. de Judic. Notab. 3. n. 52. *Chassan.* in catal. gl. mun. p. 2. consider. 32. *Carrar.* de Interpret. & reg. Jur. Can. 4. 3. art. 9. *Fr. de Amay.* lib. 1. obser. Jur. cap. 1. n. 69. *Soto* lib. 4. de Just. & Jur. qu. 4. art. 2. *Bohm.* lib. 1. de Rep. cap. 9. (21) *Forcat.* in cupid. cap. 9. num. 5. *Grøt.* lib. 2. de Jur. bell. cap. 22. n. 13. (22) *Oldrad.* cons. 69. *Meroch.* cons. 2. n. 98. lib. 1. *Molin.* de just. & jur. tom. 1. tract. 2. disp. 25. (23) *Armsæ* lib. 1. de jur. majest. cap. 2. n. 5. (24) *Pacian.* lib. 2. de probat. cap. 35. n. 52. (25) *Jos. Igne.* in repetit. d. §. non anas, n. 253. de Senat. *Sylian.* Navarr. d. notab. 3. n. 52. *Forcat.* in Cupido cap. 9. *Frec. Scot.* lib. 1. resp. 1. n. 119.

Romanorum Imperio nunquam cessisse; Scythæ nempe & Sarviatæ, Persæ, Indique, & universus Oriens ultra Euphratem, nunquam Romanis paruerunt, gentesque Europææ (de quibus agit hic Tractatus) a Romanis devictæ, de injustitia Bellorum Romanorum ex eorum causis plerumque conquestæ sunt; potentiaque armorum Romanorum coactæ per aliquot secula eo usque quiete vixerunt sub eorum jugo, donec singularum Europæ nationum Principes ex imbecillitate & declinatione Romani Imperii opportunum tempus afferendæ suæ libertatis nacti, Regna sua propria constituerunt; nullius Superioris (post Deum solum) Potestati obnoxia; eademque tot sæculis ab Imperatorum Dominatione libera possederunt, ut, si omnes alii tituli deessent, ex sola tanti temporis præscriptione se adversus Romanum Imperatorem tueri possent.

V. Est enim communiter a nostris Interpretibus recepta Sententia (26), posse Principes Populosque liberos merum Imperium & Potestatem Supremam adversus Imperatorem private præscribere, eandemque sicut privilegio & concessione acquiri, ita & præscriptione defendi posse: præsertim cum Imperatorum tacitus consensus accessisse præsumatur; ex quo nulla interpellatione per tempus longissimum usi, Provincias reliquas Europæas (præter Ger-

(26) Bart. ad l. hostes, ff. de capt. Castald. de Imper. quæst. 54. Menoch. cons. 2. n. 70. lib. 1. Bald. de præscript. 2. par. 5. par. princip. Montan. de regalib. qu. 5. n. 33. Card. Tusch. conclus. 70. n. 3. Armisa. lib. 1. de jur. majest. cap. 2. num. 4.

Germaniam) pro derelictis habuisse censendi sunt : in qua tamen Disputatione Canonistæ nullam Præscriptionem admittunt adversus Pontificem(27) Romanum , quod Principes Populique , Juris a Christo demandati Apostolis suis pro salute animarum Gregis sui , non sint capaces .

VI. Qui vero Imperatoris Romani Dominium in Orbem Terrarum asserunt , in eo omnes consentiunt (28) , Dominium ejus comprehendere Jurisdictionem & Protectionem solam; singularum vero rerum dominia pœnes privatos manere . Regimen enim Reipublicæ Romanæ a Senatu Populoque in Imperatores solum translatum fuit , ait (29) *Aradius*; Dominia vero rerum singularum ex Jure Gentium descendunt ; atque ita Reges & Principes in dominiis suis habent supremam Potestatem & Jurisdictionem; Dominia vero rerum singularum ad subditos spectant . Neque enim ejusdem Rei duo in solidum Domini esse (31) possunt ; quod a *Seneca* recte (32) explicatur. *Omnia Rex Imperio possidet, singuli Dominio : ad Imperatores Potestas omnium pertinet, ad singulos Proprietas : in iis est suprema Potestas & gubernatio , non Proprietas rerum singularum;*

H

rum;

(27) *Card. Tusch. d. conclus. 70. n. 3.* (28) *Gl. & Bart. in proem. ff. in princ. Covarr. in c. peccatum, par. 2. §. 9. n. 5. Gail. lib. 1. de pnc. publ. cap. 11. num. 4. Molin. de Just. & Jur. to. 1. tract. 2. disput. 30. Peregrin. de Jur. fisc. lib. 1. tit. 2. n. 40. cons. Illustr. German. par. 1. cons. 22. num. 2.*
 (29) *Lun. ff. de off. Pres. Prætor.* (30) *Lex hoc Jure ff. de Just. & Jur. Argenre. ad consuet. Britann. tit. des approprianc. art. 227.* (31) *L. si ut certo §. si duobus, ff. Commod.* (32) *Senec. lib. 7. de benef. cap. 3. & 4. Cuiac. lib. 15. obser. 30. Fr. de Amay. lib. 1. obser. 2. jur. cap. 1. num. 70.*

rum ; falliturque *Decius*, dum asserit (33) posse Imperatorem & supremos Principes de plenitudine Potestatis, nulla subsistente Causa, rerum dominia subditis auferre.

VII. Ex iisdem porro, qui Imperatoris Romani partes tuentur, aliqui exclusam censent (34) Præscriptionem Principum Christianorum contra Romanum Imperatorem ex usu Linguae Latinæ & Legum Romanarum, easdemque continuam hujus præscriptionis interruptionem induxisse, & ex iis Romani Imperii dominationem & potestatem adhuc videntur agnoscere.

VIII. Romani primis Reip. suæ temporibus Ser-mone Græco (35) plurimum usi sunt, & Gentibus vicinis raro ulum suæ Linguae in publicis actis magistratum concedebant, etiam iis quibus Jus Civitatis Romanæ dabant, & singulari privilegio Cumanis supplicantibus (36) illud indulserunt; donec tandem post debellatos Carthaginenses Imperium Orbis Terrarum sibi cessisse existimantes, per plerasque Mundi tum cogniti partes diffuso Imperio suo, ex studio dominationis suæ conservandæ, omnes gentes Linguae Legumque suarum commercio ut communi vinculo devincire nitebantur, easdemque a se devinctas ad Linguae & Legum suarum usum cogebant. Hic vero Linguae mutandæ jussus Imperiosus

(33) *Dec. conf. 269. n. 7. Bart. & Dd. ad l. fin. C. si contr. jus vel util. public. Coler. de process. execut. par. 2. cap. 3. n. 334. Salas tract. de leg. 14. c. 17. sect. 7. Fr. de Anay. d. cap. 1. n. 70. & seq.* (34) *Zornet. tract. de Rom. Imp. num. 130. 133.* (35) *Dionys. Halicarn. lib. 1.* (36) *Liv. lib. 40. Molinæ. ad l. 1. s. eadem; de verb. oblig.*

riofus a *D. Augustino* (37) dicitur, & in omnibus Romani Imperii Provinciis exacte (38) observatus est. Romæ enim & in Provinciis omnibus Magistratus Sermone Romano (39) Jura reddebant; Actores, Rei, testesque, non alio Sermone utebantur; Prætores & Judices Latine Decreta & Sententias suas ferebant; Proconsules & Præsides Provinciarum Mandata sua Provincialibus Latine edebant; Legati exteri Imperatores aut Senatuum Romano Sermone tantum alloqui, & in eodem responsa accipere vel per Interpretem Romanum debebant; Contractus & Testamenta Romano Sermone facta sunt; eodemque Legata & Fideicommissa a morientibus relinquebantur; & generaliter in omnibus Publicis & Legitimis negotiis non alterius Sermone usus admittebatur. Atque inde Romani non solum Imperio suo, sed & Linguae suæ Majestatem quandam conciliare velle nisi sunt.

IX. Et licet Romani Græcam Linguam plurimum coluerint ob ejus elegantiam variasque Scientias in ea traditas, eamque publice doceri (40) permiserint; post Græciam tamen Asiamque devictas, Græcos sub eodem Linguae Romanæ Imperio coeruerunt; nam Græcos per Interpretem Romanum etiam in Græcia & Asia loqui cogebant; iidem Græcis ubique Latine responsa (41) dabant; & *Cicero*

H '2

re-

(37) *Augustin. lib. 10. de Civit. Dei, cap. 17. Histom. de jur. & priv. regn. Gall. cap. 1.* (38) *Atiat. in rep. d. 1. §. eadem. de verb. oblig. Molinæ. ibid. num. 21.* (39) *Briffon. lib. de solut. lib. 2. Molinæ. d. n. 11. Papon. du premier. Notair. tit. des stipulation. (40) Quisquil. lib. 2. l. 1. cap. 10. Molinæ. in loc. cit.* (41) *Valer. Max. lib. 2. cap. 2.*

reprehensus fuit a Senatu, quod apud Syracusanos (42) Græce verba fecisset: *Cæsaresque* ipsi licet omnium rerum Dominos se existimarent, *Tiberius* tamen in Sermone Græco promptus ab eo abstinuit semper (43) in Senatu, & a verbis Græcis in Edictis suis; *Claudiusque Herodi* Tetrarchæ factò, in singulare beneficium concessit, ut in Senatu (44) Sermone Græco Gratias ageret; & Romani porro Magistratus in Provinciis suis non alio quam Latino (45) Sermone salutari, conveniri, & interpellari debebant.

X. In hoc tamen Romani distinguebant ea, quæ sunt Juris Quiritum ab iis, quæ sunt Juris gentium. Nam solemnes & Legitimi actus Juris Quiritum Sermone tantum Romano celebrabantur, reliqui autem Græco, Punico, vel alio Sermone (46) fieri poterant: fuitque Sermo Romanus ita rigide in omnibus Provinciis servatus, etiam sub Imperatoribus Græcis Constantinopoli agentibus, ut non potuerit nisi per contrarias Imperatorum Constitutiones abrogari. Nam & *Triphoninus* (*Ulpiani* æqualis sub *Alexandro Severo*) ait Decreta Prætorum esse Latine interponenda (47); iidemque *Codices Gregorianus, Hermogenianus, & Theodosianus* Latine scripti satis demonstrant, exceptis aliquibus Constitutionibus Græcis, quæ in Codice *Theodosiano* reperiuntur.

XI. Post

(42) *Cicero, act. 5. in Verr.* (43) *Sueton, in Tiber. cap. 70.* (44) *Dio, lib. 58.* (45) *Coni. lib. 1. disput. jur. civil. cap. 15.* (46) *L. 1. §. ult. ff. de verb. oblig. l. Græce 8. ff. de fidejuss. l. aminutis 8. §. fin. ff. de accipit. Brijson. lib. 2. de solut.* (47) *Laetretia 48. ff. de re judic.*

XI. Post translata vero Sedem Imperii a *Constantino*, cum Longobardi, Gothi, Hunni, aliæque gentes barbaræ, Italiam & maximam Europæ partem possiderent, Imperatores Romani eorum viribus impares, Roma Italiaque derelicta, Romanum etiam Sermonem exolescere passi sunt, Græceque Constitutiones suas ediderunt; quod eo Sermonē Constantinopoli vulgo uterentur. Et tum editæ sunt Constitutiones *Arcadii & Honorii* (48), Judices tam Græca quam Latina Lingua posse sententias proferre, & Constitutiones *Justiniani*, quibus Testamenta Græce scribi, Legata, Tutelas, & Libertates Græce dari (49) permiffum est, Romæque veteris Privilegia Urbi Cōstantinopolitanæ indulta (50) sunt. Aliquem tamen Romanæ Linguae honorem conservat *Justinianus* in Constitutionibus suis, dum eam appellat Patriam Linguam (51), a qua Leges Romanæ originem duxerunt; & post *Justinianum* Imperatores Constantinopolitani Leges Græce scribebant; juraque per Judices suos Græce reddebant, Italia & Occidente exuti, excepta parte exigua, quam Ravennæ per Exarchos administrabant. Ita pro virtutibus & Lingua Romanorum Imperatores Romani Mores & Linguam Græcorum induerunt, de quibus verissima *Horatius* (52).

Græcia capta ferum victorem cepit.

H 3

& Ti.

(48) L. *judices* 12. C. de sent. & interloc. om. jud. (49) L. hac com-
sul. s. fin. C. de testam. l. fideicommissa 11. de legat. 3. *Briffon. lib. 2. de*
solus. (50) L. *omni* 6. C. de Sacros. Eccles. *lunic. C. de privileg. Urb.*
Constantinop. (51) *Novell. 146.* (52) *Horat. lib. 2. epist. 1.*

& *Titus Livius* (53), *Græcos nihil a Majoribus suis retinuisse, præter Scientias & verba. Idemque Delicias Opesque Græcorum & Orientis Romanos subjugasse* (54) asserit.

XII. Post translatum vero Romanum Imperium in *Carolam Magnum*, in Occidente adhuc manere Romani Imperii Dominatio videri potest ex usu Romanæ Linguæ in iis Gentibus, quæ nullam Imperatoris Romani potestatem agnoscunt. Apud Gentes enim Europæas fere omnes, Judicia fere omnia in summis Curiiis Sermone Romano adhuc exercentur; Scientiæ omnes in Academiis & *Gymnasiis* docentur, non Jurisprudentia tantum Romana, sed & Theologia, Medicina, Philosophia, Scientiæ Mathematicæ & reliquæ omnes; Contractus omnes coram Notariis publicis eodem Sermone celebrantur; & in plerisque Provinciis etiam Sacra omnia peraguntur; & Scientiarum omnium professores Labres suos non aliter se putant Juris publici facere, nisi eo Sermone evulgaverint. Est enim Sermo Romanus commune vinculum omnium Mortalium (55), eumque ait *Justus Lipsius* (56) Europæos inter se commercio Litterarum & Sermonis conjungere.

XIII. Cum igitur Romani Linguam suam Europæis a se debellatis primo ex Majestate sua imposuerint, eademque adhuc maneat ut Romanæ Dominationis indicium: Principes aliqui, ut hanc
ma.

(53) *Liv. lib. 41. in præfat. num. 19.*

(54) *Liv. lib. 44.*

(55) *Choppin. de sacr. polit.*

(56) *Lipf. de prævunc. ling. latinæ. cap. 3.*

maculam eluerent , jufferunt fuorum Judicium De-
creta Patrio Sermone , non Latino interponi . Ita
enim *Ludovicus XII. & Franciscus I.* Galliaë Reges
de Parlamenti Parifiensis Sententiis Leges (57) tu-
lerunt : & *Rudolphus* Imperator Germanicus (ex
qua causa non constat) Anno 1273. constituit ,
Mandata , Edicta , Privilegia , & Instrumenta Lin-
gua Germanica deinceps, non Latina (58) conscribi.
Hic denique usus Sermonis Romani inter Euro-
pæos non tantum tribuendus est potestati & Man-
datis Romanorum, verum etiam & ipsius Venusta-
ti ; in quo porro res maximæ , & Scientiæ omnes
ultra alia omnia Idiomata describuntur : ipsique
Galli, qui de Lingua sua non immerito gloriantur,
ei tamen Romanam (59) longe anteponunt .

XIV. Legum denique Romanarum usus in su-
premis Curiis & Academiis Principum Christiano-
rum videtur repugnare eorum Præscriptioni adver-
sus supremam Imperatoris Romani Potestatem, qua
sublata Romanæ Leges deveniunt ad eum casum ,
unde non possunt incipere . Et per usum videtur
conservari *Cæsarium* Dominatio , dum a Legibus
Cæsareis coguatur exemptionum suarum Præscri-
ptionem petere , ut acute *Bartolus* (60) aliique ar-
guunt . Quorum argumentorum vim ut declinent

H 4

Prin-

(57) *Hottom. lib. x. de jur. Regi. Gall. cap. x. Bodin. lib. x. de repub. cap. 10.* (58) *Spang. in Chron. Saxon. cap. 264. Hering. tract. de fide- jussor. cap. 1. n. 134. Freber. in edit. Græc. Rom. in epist. ad Rud. Imper.* (59) *Papon. instr. du premier Notair. tit. des stipulat.* (60) *Bart. ad l. hostes, n. 3. §. 5. ff. de capt. Zocarett. tract. de Rom. Imp. n. 132. Arni- se. lib. 2. de Jur. Majest. cap. 6. num. 1.*

Principes, singuli profitentur se in suis Dominiis Superiorem non agnoscere; iidem Legibus Romanis se obtemperare profitentur, non ex vi Legum, sed Imperio Rationis, quæ Legibus omnibus humanis est superior; & dum *Cæsarum* Mandata & Jussa respuunt, eorum Legibus libere sponteque se submitunt; cum inter omnes Leges humanas non possit par Norma inveniri, ad quam Leges suas Patrias accommodare possint.

XV. Illud in singulis Principibus eorumque Dominiis demonstrabimus, quibus Titulis juribusque Libertatem ab Imperio Romano acquisiverint, & quousque Leges Romanas inter suas admiserint. Incipiemus vero a Dominiis Imperii Romano-Germanici.

C A P. II.

De Usu & Auctoritate Juris Civilis Romanorum in Dominiis Imperii Germanici.

I. **I**mperium Romanum post translata Imperii Sedem a *Constantino Magno*, Constantino-poli in Oriente floruit, in Occidente vero ex eo tempore ruere, & labi cœpit, avulsis ab Imperio Italia, Gallia, Hispania, Germania, & reliquis Europæ Provinciis per Longobardos, Gothos, Sarracenos, aliosque Barbaros, qui Imperatores Constantinopolitanos universa Europa (præter Exarchatum *Ravennæ*) excluderunt, easdemque possederunt si-

ne

ne interpellatione Græcorum Imperatorum post *Justinianum*; donec tandem *Carolus Magnus Pipini* Regis Galliæ filius, debellatis barbaris in Gallia, Germania, & Hispania, fusoque *Desiderio* Longobardorum Rege in Italia, Romæ votis & acclamationibus Senatus Populique Romani Imperator Romanorum salutatus, a *Leone III.* Romano Pontifice circa annum Salutis DCCC. Coronam (1) accepit; & postea cum *Irene* (quæ excæcato filio *Constantino* Constantinopoli Imperii fasces tenebat) & cum ejus successore *Nicephoro* pactiorem (2) inivit, ut Oriens cum Constantinopoli Græcis Imperatoribus, Occidens cum Roma *Carolo* & ejus posteris cederet.

II. Ita mansit Imperium Occidentis penes *Caroli* posteros supra centum annos; & deinceps Galliam Hispaniamque suis Regibus, Italiamque variis Principibus occupantibus, Imperii Jus relictum est Germanis, inter quos Septemviri Electores exinde Imperatores suos Electionis Jure (3) constituerunt, quod continuo usu & consuetudine indutum, per auream *Caroli IV.* Bullam postea confirmatum est, & ex eo Jure Imperatores Romano-Germanici hodie designantur.

III. Etsi vero plures pro Gallis contendant (4) 1.

Im-

(1) *Platin. in Leon. III. Sabellic. Ennead. 8. Pacian. lib. 2. de probat. cap. 35. m. 46.* (2) *Egnat. in Caroli Magni. Bonfin. lib. 9. rer. Hungar. cap. 1.* (3) *Quapp. de comit. cap. 8. Molinæ ad consuet. Paris. tit. 1. des fiefs. Coler. de jur. Imp. Germ. §. 17. Sim. Piff. cons. 1. n. 19 Gryphand. de Weichbild. Saxon. cap. 26.* (4) *Castald. de Imper. quæ. Ferrald. de jurib. & privil. Regn. Franc. in princ. & privil. 12. Gambar. de legat. 1. a Later. lib. 2. tit. de ver. ordin. n. 223. Molin. de just. & jur. rom. 1. disp. 24.*

Imperium Romanorum fuisse translatum in Gallos in persona *Caroli Magni*, qui & Gallorum Rex fuit, & Gallia (ut aliqui asserunt) oriundus , ideoque Gallum æque ac Germanum ad Imperium Jus habere , posseque Imperatores deligi ; Jurisconsulti tamen Germanici & plerique alii Jus suum tuentur , asserentes translatum fuisse Imperium in solos Germanos , ad eos solos spectare Jus eligendi & destituendi Imperatores, solumque Germanum posse Imperatorem eligi ; active nempe & passive Imperium translatum fuisse in Germanos , Interpretes (5) explicant ; ideoque Imperium potius Germanicum quam Romanum (6) appellant ; ipsique Pontifices Romani , qui potestatem hujus Translationis sibi vendicant , Imperium fuisse translatum in Germanos , in Constitutionibus suis (7) asserunt .

IV. In eo vero omnes consentiunt , reliquos Principes Europæos a Potestate Romani Imperii se exemisse , & Libertatem acquisivisse ex variis Titulis , de quibus in singulorum Dominiis dicemus ; ipsum vero Romanum Imperium superesse adhuc in Germania, & a nulla alia Natione Supremam Imperatoris Romani Majestatem recognosci . Quamvis putem Magni illius Imperii vires adeo jam sint attritæ , ut illius Umbra (8) & Nomen tantum remaneat ,

(5) *Pacian. lib. 2. de probat. cap. 35. n. 50. Lancelott. de jur. publ. lib. 1. cap. 1. qu. 2.* (6) *Alvarott. ad tit. qui feud. dar. poss. 2. Alber. ad l. 1. de constit. Princ. n. 3. Jo. Ign. in d. eperit. §. non alios, n. 255. Fea. Sylb. de auctor. Rom. Imp. cap. 10. Alciat. de sing. cert. in cap. 32.* (7) *C. venerabilem 34. de elect. clem. unic. de jurejur.* (8) *Sleidan. lib. 3. de summ. Impcr.*

neat, & infra Germaniæ terminos angustos, Dominiæque Imperatoris Patrimonialia sit(9) conclusum, & Germanicum potius quam Romanum dicendum videatur; cum tamen Imperium hoc usque ad secundum Domini nostri Adventum & finem Seculi duraturum, Theologi (10) tradiderint, & Sultani Turcici vane afferant se esse Successores *Constantini Magni* (11) in Imperio Romano, eadem plane vanitate qua Constantinopolitani Imperatores se successores fuisse *Alexandri Magni* gloriabantur, quod Macedonia (12) Romanorum Imperio cessisset: quin Imperium Turcicum a *Sarracenis* potius quam Romanis denominandum sit; ideo Romanum Imperium non alibi quam in Germania (13) consistere potest; cum Germaniæ Populi adhuc repræsentent Populum Romanum, Electorumque Confessus Senatum Romanum, qui sub Imperatoribus primariam Imperatoris eligendi potestatem habebat, & Imperatorum per acclamationes Legionum designatorum potestas rata non habebatur, donec in Senatu confirmata esset.

V. Romani igitur Imperii Majestas in Germania adhuc superest, sive in Imperatore solo, sive in Imperatore & Comitibus ejus Nationis, secundum eos qui Imperium Germanicum Aristocraticum(14),
& Im-

(9) Paschal. lib. 9. oper. corr. cap. 26. Parthen. litigios. lib. 1. cap. 16.

(10) Ad cap. 3. Daniel. Tertull. ad Scapul. in princ. *Ænæ Sylv.* de ortu & auctorit. Rom. Imp. cap. 3. Paul. Jov. hist. lib. 30. (11) Lazar. Soranz. in Ortom. cap. 571.

(12) Codin. Curopol. de offic. Eccles. & aul. Constantinopol. cap. 6. n. 51.

(13) Alber. Gentil. lib. 1. de jur. bell. cap. 23.

(14) Matth. Steph. de jurisfd. lib. 1. cap. 1. num. 4.

& Imperatorem potius esse Administratorem (15) quam Dominum & Monarcham voluerunt. Et hoc Imperium est vere Romanum (16) non ei Surrogatum, quod a Romanis per tot locorum temporumque mutationes ad Germanos devenit. Et si Imperium Germanicum sit non Romanum, non dicenda erit Translatio (17), sed nova Constitutio Imperii; & in eodem Jus illius Magni Imperii, licet in multis partibus imminutum, & Authoritas Legum Romanarum adhuc (18) conservatur.

VI. Germania vero universa in Imperio Romano erat sub Vicario Galliarum, & divisa erat (19) in Germaniam primam ad Rhenum sitam, & Germaniam secundam seu Inferiorem, quæ inter *Mosam* & *Rhenum* ad *Oceanum* Germanicum porrigitur. Hodie autem sub Imperatore Romano-Germanico inter varios Principes & Civitates liberas divisa est, eorumque Territoria in decem (20) Circulos distributa sunt, Austriacum, Burgundicum (sub quo continentur Provinciæ Burgundicæ, quæ Duci Burgundiæ parebant) Electorium Rhenanum, Saxonicum Superiorem, Francicum, Bavaricum, Svevicum, Rhenanum Superiorem, Westphalicum, & Saxonicum Inferiorem, in quibus singulis Principes per Judices & Magistratus suos subditis Jus

di-

(15) *Matth. Steph. lib. 2. de jurisd. p. cap. 1. n. 57.* (16) *Sim. Pistor. cons. 1. n. 3. Knich. in rehit. apologet. num. 114. Gentil. d. cap. 23.*
 (17) *C. venerabilem, de elect. Sim. Pif. d. cons. 1. n. 8.* (18) *Matth. Stephan. disp. 1. vol. 1. num. 21.* (19) *Panciroli. in Norit. dignit. cap. 63.*
 (20) *Paurmeister. de jurisd. Imper. Rom. lib. 2. cap. 2. num. 58. Aruna de comit. cap. 2. 3. & 4.*

dicunt varie secundum Consuetudines, Statuta, & Constitutiones Provinciarum suarum, quæ tamen omnia Juri Civili Romanorum submitunt, & ad ejus Normam accommodant.

VII. Suprema Imperii Germanici Curia tenebatur olim in Aula Imperiali, ad quam appellatum est ab omnium Provinciarum inferiorum Judiciis, & in causis Regalium, Dignitatum, Feudorum, & majoribus omnibus, Jus petebatur usque ad annum MCCCCLXXXV. in quo a *Maximiliano I.* & Comitibus Imperii Camera Imperialis Judicium constitutum est (21) *VVormatiæ*; & ex sequenti Constitutione *Spiræ* (22) sedem habet, cui ut supremo Imperii Tribunali omnes Electores, Principes, & Subditi Imperii (23) obediunt, habetque concurrentem cum Imperatore (24) Jurisdictionem, nec ab ea potest Imperator Causam (25) avocare, nec ab ejus Sententia appellare vel supplicare (26) fas est, sed Restitutionem solam & Revisionem petere. Tantum limitatur ejus potestas ad Causas Civiles, solaque admittitur accusatio Criminalis in Camera ex Constitutione (27) violatæ pacis publicæ; de reliquis criminibus non cognoscit, nec (28) recipit criminales

(21) *Ordin. Camer. par. 1. tit. 27. Choppin. de doman. Franc. lib. 2. tit. 15. n. 11.* (22) *Imp. jud. Cam. ordin. par. 2. tit. 34.* (23) *Mynsing. cent. 4. obser. v. 5. Gail. lib. 1. obser. v. 42. n. 37.*

(24) *Ordin. Camer. par. 2. tit. 35. Matth. Steph. de jurisd. lib. 2. par. 1. cap. 3. n. 20.* (25) *Gail. lib. 1. obser. 1. & 29. Paurmeister, lib. 2. de jurisd. cap. 5. n. 34.* (26) *Bender de revis. act. in proem. n. 17. Matth. Steph. de jurisd. lib. 2. par. 1. cap. 3. n. 16.*

(27) *Mynsing. obser. v. 98. n. 8. cent. 2. Harprecht. ad §. in sum. Instit. de act. n. 68.* (28) *Ordin. par. 2. tit. 28. Wejenb. ad tit. de appell. recip. in §. num. 2.*

nales appellationes; sicut in omnium fere Principum Dominiis appellationes, in causis criminalibus interdictæ (29) sunt,

VIII. In Camera præter Præsides, Comites scilicet aut Barones, triginta sex Assesores constituti sunt, qui non admittuntur nisi postquam Leges Romanas & Canones in aliqua Academia docuerint, aut in earum studio quinque annos posuerint; iisdemque præscriptum est in Constitutionibus Imperialibus, ut cessantibus Constitutionibus, Statutis, Moribusque Provinciarum, secundum Jus Commune Romanum (30) judicent, & Causas in iis non expressas ex Jure Romano dijudicent, illudque Assesores, priusquam munus suum suscipiunt, Juramento polliceri ex Ordinationibus Imperii (31) coguntur.

IX. Camera vero trecentis annis antiquius erat Judicium Rotvillense a *Conrado IV.* institutum (32) pro Circulis Austriæ, Sæviæ, & Rheni, præter Consistoria omnia, quæ in singulis Principum & Civitatum Territoriis habentur, pro Jure Subditis Imperii Germanici dicendo, in quibus omnibus ex Constitutionibus Imperii Causæ ex Jure Romano sunt decidendæ. Constitutiones quidem Statuta & Consuetudines in singulis Territoriis inter Jura Mu-

(29) *Andr. Rauchbar. in quest. jur. civil. & Saxon. par. 2. quæ. n. 8. Jul. Clar. §. fin. quæ. 14. n. 2. Pacian. cons. 1. n. 70.* (30) *Ordin. cam. par. 1. tit. 39. Paurmeister. lib. 2. de jur. sd. Imp. Rom. cap. 5. num. 42. Gab. lib. 1. observ. 36. n. 14. Mart. Steph. de jurisd. lib. 2. par. 1. cap. 7. n. 23.*
 (31) *Ordin. cam. Imp. tit. 54. & tit. 57. Crystina. decis. 54. num. 5.*
 (32) *Lor. con. encoiriu. ar. rest. num. 1337.*

Municipalia habentur , quæ possunt Juri Romano derogare , ipsæque Constitutiones Imperiales non aliud sunt , quam Jus Municipale (33) Imperii ; solum vero Jus Romanum est Jus Commune (34) , ex quo Casus in juribus Municipalibus vel non expressi vel obscure positi terminantur ,

X. Hinc communiter receptum est ab omnibus Jurisconsultis Germanis , Jus Romanum habere adhuc vim Legis in omnibus Imperii (35) Territoriis , ab omnibus Imperii subditis observandum (36) esse , eoque non solum Naturales , sed & Exteros in Imperio Domicilium habentes (37) teneri , omniaque in Legibus Romanis constituta manere apud Germanos integra & incorrecta , quibus Jura Gentis ejus Municipalia non derogarunt ; ideoque Germanos teneri ad numerum Testium in Testamentis condendis de Jure Romano (38) requisitum , & pactum negativum ne Mater Liberis succedat in Germania valere , cum sit Juri Imperiali consentaneum , consuluit *Carolus* (39) *Molinæus* . Et appellatio ab Interlocutoria Sententia non admittitur in Camera Imperiali , secuta (40) Jus Civile ; ad quod etiam accessit Concilium Tridentinum (41) , prohibens appellationes

(33) *Gihman. in decis. Cam. Imp. 24. par. 3. n. 38. Matth. Steph. de offic. jud. lib. 1. cap. 1. n. 2.* (34) *Bender. de juris. tit. 53. jud. cam. ordin. par. 3. ti. 54. Matth. Wesenb. cons. 23. par. 1. n. 1. & consil. 43. n. 23. Dionys. Gothofred. in prax. civil. tit. 5. Pacian. cons. 18. n. 15.*
 (35) *Giphan. ad l. 1. C. quæ sub mod. n. 10.* (36) *Peck. de testam. con-
 119. cap. 34. n. 2. Gail. lib. 2. observ. 36. n. 5. Petr. Wesenb. cons. 51. num. 4.*
 (37) *Everard. in loc. citat. leg. tit. 35.* (38) *Molinæ cons. 15. num. 14.*
 (39) *Gail. lib. 1. observ. 220. late sententiæ , C. quor. appell. non recip.*
 (40) *Cook. ad rez. cancell. 37. nu. 7.*

pellationes a gravamine , licet Jus Canonicum eas appellationes admiserit , aliaque similia passim traduntur .

XI. In Germania plura antiquitus erant Jura Municipalia & Provincialia , quibus Principes Populique ejus Gentis pro Moribus suis utebantur , priusquam Jus Romanum ab Imperatore *Lotbario* esset restitutum ; eademque adhuc apud eos manent , sed in multis jam immutata per Juris Civilis æquitate prudentiamque , & in omnibus ab eodem Interpretationem accipiunt .

XII. Præ reliquis omnibus celeberrimum est Jus Saxonicum , quo non Saxones soli , sed & Lufati , Silesii , Brandenburgici , Brunsvicenses , Lunæburgenses , Hessi : Idemque extra Imperium Poloni & Lithuani (41) amplexi sunt. Erat enim Saxonum gens bellicosa & severa , qui non armis tantum Dominationem auxerunt , sed & judicia juste exacteque exercuerunt , Criminaque rigide punierunt , pro Moribus consuetudinibusque Gentis suæ , quas sine scripto (42) habebant ; easdemque reliqui Germaniæ Populi paci conservandæ aptissimas censes sequebantur . Est autem hoc Jus antiquissimum , ejusdemque usum *Carolus Magnus* (44) Saxonibus post diuturnum bellum devictis , pace cum iis inita , concessit , idemque adhuc Saxones alii-
que

(42) *Coley. in orat. de jure Saxon. Matth. Steph. lib. 2. de jurisd. par. 1. cap. 7. n. 330.* (43) *Brust. ad l. ammonendi. et. 1175. de jure jur. Gryph. de Weicbbild. Saxo. cap. 44. Coley. in d. orat. de jur. Saxon.* (44) *Gryph. de Weicbbild. Saxo. cap. 22. 23. Coley. in d. orat.*

que Populi Germanici retinent; fuitque diu sine Scripto Moribus servatum, donec *Eccardus* a *Repichavv* Nobilis & Jurisperitus Consuetudines Saxonicas in tribus libris Latine (45) composuit, quos Speculum Saxonicum Land-recht appellavit, eosdemque *Otho I.* Imperator confirmavit; Idemque conscribi jussit Consuetudines Magdeburgenses, alteram Juris Saxonici partem, precibus *Edithe* Imperatricis filiae *Edmundi* Regis Angliæ (in cujus gratiam Magdeburgum condidit, idemque in donationem propter nuptias ei concesserat) & *Weichbild* (46) appellari jussit: totumque hoc Jus Saxonicum multis deinceps Doctorum Juris Civilis Commentariis explicatum & illustratum est. Et Jus ipsum Saxonicum Jus Civile Romanum Lingua Saxonica descriptum aliqui ea de causa (47) appellant. Post Leges enim Romanas a *Lothario* restitutas, Germania universa eas amplexa est, multique Articuli hujus Juris, qui nimis asperi visi sunt, per *Eugenium IV.* in Concilio Basileensi, & per Constitutiones Electorum Saxonix (48) sublatis, totumque ad æquitatem Legum Romanarum est redactum.

XIII. Hæ enim Regulæ in Interpretatione Juris Saxonici communiter admixtæ sunt: Jus Saxonicum esse stricte interpretandum, & ultra casus in eodem expressos non posse extendi (49): Idem Jus in ambiguis

I

guis

(45) *Brust. in d.l. admonendi, Coler. decis. 107. n. 28. & cons. 6. & 14. Gryph. de Weichb. cap. 36. & 51. num. 26. Coler. in d. orat.* (46) *Coler. de proc. execut. par. 1. cap. 2.* (47) *Pbilipp. Ablamibæ. in armis Suevic. Gust. Adolpb. ad ann. 1631.* (48) *Coler. d. cap. 2. n. 26.* (49) *Goden. cons. 15. n. 12. Pruckman. con. 31. n. 9.*

guis & obscuris Interpretationem a Jure Romano (50) accipere : In Casibus omissis, & ubicunque Jus illud deficit, admitti Jus (51) Romanum, eaque de causa debitoribus concessum est beneficium (52) Cessionis Bonorum, quod asperitas Juris Saxonici non concessit; & revocatum est Juramentum Calumniæ in Judiciorum usum, quod Moribus Saxoniciis in defuetudinem abierat; quæ & in Novis Constitutionibus Ducatus Prussiæ (53) renovata sunt: & post Jus Saxonicum nullum aliud Jus Commune præter Romanum (54) agnoscitur.

XIV. In Casibus quidem expresse decisus in Jure Saxonico, Electores adhuc sollicitè conservarunt Authoritatem Juris sui; & ex ea causa cum *Carolus Quintus* Imp. Constitutionem edidisset de solis Fratrum Filiis admittendis ad Successionem Patruum cum Fratribus Jure Repræsentationis, sicuti Jure Civili sancitum est, Elector Saxonicus (55) protestatus est, nec se nec subditos suos ea teneri, quod Juri suo Saxonico contraria esset. In iis vero, quæ in Jure Romano constituta sunt, quibus Jus Saxonicum non repugnat, ea ultro in Saxonia recipiuntur. Et Electores semper contenderunt, ut Jus suum ad concordiam cum Jure Civili, quantum fieri posset, redigeretur;

(50) *Schneidewin, in §. item, in Instit. de oblig. quæ ex delict. Goden. d. corj. 15. in 12. Coler. in dorat.* (51) *Harum. Piff. lib. 1. qu. 31. n. 3. Coler. d. corj. G. m. m. 135. n. 11. Carpzov. in Jur. s. d. tom. Sax. par. 2. const. 16. defint. 15. Schrader. de feud. par. 10. sect. 13. nu. n. 14.* (52) *Coler. d. de corj. 135. n. 11. & decif. 117. n. 10.* (53) *Jus Ducat. Pruss. edit. ann. 16. 20.* (54) *Leq. Schrader. conj. 6. num. 31. Brust. in d. l. ad novoz. n. 220. Coler. in dorat.* (55) *Brust. in d. l. ad novoz. n. 176. ff. de jurejur. Sebene. de vvin. ad Instit. tit. de hered. ab intest. S. tertio conclusio.*

retur; folique Juris Civilis Profeflores in Saxonum Academiis Jus docent, & in Curiis judicant: & de Confuetudine Saxonix testatur (56) *Sichardus*, quod Judices Saxonici eas folum ferant Sententias, quæ à Doctõribus Juris Civilis præfcriptæ funt.

XV. Adeo autem invaluit Authoritas Juris Civilis in Germania, ut Brunsvicenfes, Lunæburgenfes, Bremenfes, Pomerani, Megapolenfes, alique Populi (57) adjacentes, qui olim Jure Saxonico tñi funt, jam ab eo in plerisque cafibus recenterint, & ad Jus *Cafareum* (58) redierint; & in iifdem Provinciis, quæ Jus Saxonicum receperunt, fi controverfiæ incidant, in quibus Jus Saxonicum a Jure Civili diffidet, fequendum potius effe Jus Civile Romanorum, quam Jus Saxonicum, Germani (59) exiftimant: Provinciamque Romano Imperio fubditam imperii Legibus, & Jure Communi regi (60) præfumendum effe.

XVI. In Germania porro memorantur, Jus Lubecenfè (61) ex Jure Saxonico & Canonico plerumque compositum, quod a *Frederico Primo* Imp. confirmatum effe, quo etiam aliæ vicinæ Civitates ufæ funt, & Jus Culmenfè (62) in Pruffia, quod aliæ etiam Civitates & Populi vicini ufu receperunt, donec *Sigifmundus* Marchio Brandenburgentis Anno M. DC. XX. Jus Novum pro Ducatu Pruffiæ

I 2

fiæ

(56) *Sichard. in l. ab eo, n. 13. C. quom. & quan. jud. resp. 21. n. 167.*

(58) *Azuma. d. f. c. 3. ad iter. Bull. conf. 223.*

(60) *Ant. Coler. de Jur. Imp. Germ. n. 64.*

(61) *Kragtz. in Vandal. Costman. resp. 40. n. 52.*

(62) *Matth. Steph. d. cap. 7. n. 330. & difput. 1. vol. 1. par. 1. cap. 7. n. 340.*

(57) *Costman.*

(59) *Costman.*

(61) *Kragtz. in*

Jurisd. Imp. Rom.

disput. 1. vol. 1.

fiæ(63)componi jussit, ad Jus Romanum, Saxonicum, & Culmense proxime accedens, ex quo adhuc in eo Ducatu Jus dicitur. Cæterique omnes Principes & Civitates Imperii Germanici Statuta sua promulgant, & secundum ea cum Romanis Legibus conjuncta Subditis suis Jura reddunt.

XVII. Ista vero Statuta Saxonica, Lubecensia, Culmensia, & alia quæcunque Germanica, secundum Jus Civile Romanorum intelliguntur, & ab eo interpretationem recipiunt. In omnibus enim Imperii Germanici Provinciis & Territoriis generaliter traditum est a Jureconsultis Germanicis, Statuta non posse aliam Interpretationem recipere, quam a Jure Communi (64) Romanorum: Statuta, cum Juri Romano derogant, esse strictissime (65) interpretanda, & non extendi posse ad casus in iisdem non expressos: in iisdem evitandam esse omnem Juris Communis (66) Correctionem: eademque per Jus Commune solum interpretanda (67), & intelligenda esse.

XVIII. Tanta etiam est Juris Civilis Romanorum in Germania Authoritas, ut licet in omnibus aliis Regnis Dominiisque concessa fuerit Jure Romano potestas condendi Statuta de Jure Civili derogantia,

(63) *Jus Provinc. Ducat. Pruss. edit. ann. 1624. compend. Jur. Camer. tit. 164.* (64) *Denais. in decis. 50. Cam. Imp. lib. 2. n. 41. Schrader. de feud. par. 10. sect. 4. num. 18.* (65) *Gail. lib. 2. observ. 140. n. 12. Christianæ. decis. 113. n. 78. 10. 1. cons. Illustr. German. par. 2. cons. 73. n. 10.* (67) *Harprecht. in §. non solum. 20. Instit. de injur. Besler. de revis. act. tit. 53. par. 3. Christianæ. dec. 54. num. 5. vol. 2. cons. Illustr. 53. n. 56. par. 2.*

gantia, ut omnes Romani Juris Interpretes (68) afferunt; Principes tamen & Civitates Germaniæ non possunt statuere contra prohibitionem (69) Juris *Cæsarei*, eaque de causa non possunt statuere (70), ut *Bona Naufragorum* cadant in Commissum, & a Dominis Territoriorum Mari Fluminiye Vicinis capiantur, cum omnes istiusmodi Consuetudines & Statuta *Frederici* Imp. Constitutione declarentur nulla (71), & ex Decreto Lateranensis Concilii capientes porro excommunicati (72) declarentur. Autoritatisque Juris Civilis, ejusdemque unioni cum Jure Canonico, in Germania tribuendum est, quod, post ejuratam Romani Pontificis Potestatem, Principes aliqui Germanici adhuc Juris Canonici usum in Ditionibus suis (73) conferrent, de quo superius aliquid dictum est.

XIX. Superest ergo in Germania cum Imperio Romano Potestas Legum Romanarum: solumque Jus Romanum in Ordinationibus Imperii Jus Commune (74) appellatur: in ipsa Camera Imperiali nemo in Assessorem aut Advocatum recipitur, nisi qui in aliqua Academia Jus Civile (75) professus fuerit, aut in ejusdem Studio quinque Annos posuerit: in

1 3

Aca-

(68) Dd. ad l. fin. C. de testam. ac. ad l. omnes populi de just. & Jur. Gail. lib. 2. observat. 124. n. 2. Græve. conclus. 26. n. 6. (69) Salas. de legib. 9. 98. disp. 7. sect. 8. Puckm. §. soluta potestas, cap. 3. n. 125. (70) Bart. & Zas. ad l. omnes populi, de just. & Jur. Gail. lib. 1. observ. 18. n. 2. (71) Auth. Navigia, C. de furt. (72) C. excommunicatione, de raptor. (73) Steph. pzo. in Jurisprud. Rom. Saxon. par. 1. const. 21. desinit. 2. Matth. Ceyh. de Jurisd. Imp. Rom. par. 1. cap. 7. n. 235. (74) Ordin. Imp. par. 2. tit. 31 §. ult. Ordin. Camer. par. 3. tit. 54. Denais. in compeid. Jur. Cam. tit. 14. (75) Ordin. Camer. tit. 3. Ord. Jud. Camer. par. 1. tit. 3. Denais. d. tit. 14.

Academiis Germaniæ soli Juris Civilis Doctores Jus docent . . Et in sola Germania viginti quinque Academiae numerantur , in quibus Jus Civile docetur ; & in iisdem Doctorum Juris Civilis numerus centesimum excedit (76), qui Jus Civile Romanorum publice interpretantur . Et *Carolus Quintus* Imperator Constitutionum suarum Interpretationem a Professoribus Juris Romani in Academiis petendam esse (77) fancivit.

XX. *Hactenus* de Imperio Romano-Germanico, in quo Legum Romanarum Authoritas necessario Majestatem Imperii Romani sequitur . In reliquis Principum Christianorum Dominiis difficilior erit Authoritatis Legum Romanarum defensio: dum singuli fere sibi vendicant Supremam Potestatem & libertatem contra Imperium Romanum , & omnes tamen Leges Romanas, licet variis modis, admittunt. De singulis dicemus in sequentibus . Et primo de Principibus Italiæ .

CAP. III.

(76) *Parthen. litigios. lib. I. cap. 7. n. 24. vol. X. cap. ult.*

(77) *Constit. crimin. Car.*

C A P. III.

De Usu & Authoritate Juris Civilis Romanorum in Dominiis Principum Italiæ .

I. **R**omam & Italiam fuisse magni illius Imperii Legumque Romanarum sedem & fontem, omnes agnoscunt; eademque, omni Imperatoris Romani Dominatione. exclusa, Romanarum Legum Authoritatem adhuc conservant. Illud demonstrabimus in singulis Italiæ Dominiis: primo quomodo singuli Principes suarum Provinciartum Dominationem, excussa omni Imperatoris Potestate, acqviserint; & deinceps, quomodo Leges Romanas adhuc admittunt, atque ita, deturbatis sive Jure sive Injuria Imperatorum Romanorum fascibus, Legibus tamen Imperialibus sponte obediunt.

II. Ecclesia Romana possidet in Italia Urbem Romanam cum Territorio, Roma adiolam, quam per Exarchos Imperatores Orientis diu tenebant, Marchiam Anconitanam, Ducatum Beneventanum, & Spoletanum, Bononiam, Ferrariam, Urbinum, aliasque plurimas cum Territoriis amplissimis, quæ a multis speciatim recensentur (1); & Civitatem Avinionensem in Gallia cum omni Territorio, quam Joan-

I 4

no

(1) Castald. de Imper. qu. 10. & 54. Jo: Fr. Leo. in thesaur. for. eccles. par. 1. cap. 1. n. 22. Molin. de Just. & Jur. tract. 2. disp. 25. Cardin. Tusch. concl. 66. v. Papa, vide Bull. in Carta Dom.

na Siciliae Regina (2) *Clementi VI.* Pontifici Romano ex pactione concessit. Urbs Romana vero cum variis Provinciis illi Sedi accessisse perhibetur ex Donatione sive *Constantini* (3) sive (4) *Ludovici* Imperatoris post *Carolum Magnum*, aliae ex Donatione *Matilde* Comitissae, aliae ultro se dederunt, vel ex variis Titulis in Romani Pontificis Dominium pervenerunt. Cum vero anceps semper fuerit disceptatio de Donatione *Constantini*, pro qua vehementer plerumque contendunt Utriusque Juris (5) Interpretes, alique etiam ausi fuerint eam pari contentione (6) oppugnare; tutius visum est recentioribus quibusdam Jus Sedis Romanae in Dominiis suis ex praescriptione (7) tueri, cum ea omnia plurimave per octingentos annos a *Carolo Magno* absque interpellatione legitima possederit, eamque a *Ludovici* Imperatoris Donatione etiam invalida incipere posse asserunt.

III. Hinc omnes Jurisconsulti affirmant, Pontificem (8) Romanam esse Dominum Supremum in suis Dominiis Temporalibus; omnia posse facere, quae Reges in Regnis suis & Imperator in Imperio possunt.

(2) *Choppini lib. 1. de Dom. Franc. cap. 11. n. 16.* (3) *C. Constantini, dist. 96.* (4) *C. ego Ludovic. dist. 93.* (5) *Card. Alban. ad Berr. in constit. 1. ff. Covarr. lib. 4. var. resol. cap. 16. Castald. de Imp. qu. 10. ff. Bursat. cons. 124. lib. 2.* (6) *Vall. in orat. contr. Donat. Constantin. Bardin. lib. 1. de Repub. cap. 9.* (7) *Feyron. in annot. ad statut. urb. in rub. n. 23. Astan. Tamburin. de Jur. Abbatis. disp. 8. qu. 10. Card. Bellarm. de Rom. Pontif. lib. 5. cap. 9.* (8) *Bald. cons. 353. lib. 1. Anchar. cons. 142. Panor. cons. 32. n. 4. lib. 1. & cons. 61. lib. 1. Alex. cons. 2. lib. 1. Castald. de Imper. qu. 54. Matth. de Afflic. in Constitut. Regn. preiud. qu. 2. Card. Tusc. Sch. conclus. 64. & 66. v. Papa, Card. Fui. decis. 222. lib. 2.*

possunt, non habere in suis Dominiis aut superiorum aut parem: posse Leges generales condere: posse Duces, Marchiones & Comites creare, Feudaque Regalia concedere sicut Principes Supremos: habere intentionem fundatam quoad Jurisdictionem in dominiis suis, sicut alium quemlibet Principem Supremum. E diverso etiam Imperatoris Romani Potestatem adeo esse extinctam (9) in Dominiis Pontificis, ut in iis habendus sit pro privato: non possit Romæ aut in Dominiis Pontificiis existens legitimare, nec alium quemvis actum Jurisdictionis exercere, nec Legem aut Constitutionem generalem promulgare, neque Citationem Verbalem exequi mandare; & ad Urbem Romanam accedentem pro Corona Imperiali accipiendæ, non posse in ea manere ultra tres dies, & Corona accepta debere infra unum diem Roma (10) discedere. Et ex hoc Dominio Pontificis Romani in Urbe Romæ, Jurisconsulti Romani docent, Delinquentes in aliorum Principum Territoriis, Florentiæ puta vel in Anglia, non esse (11) remittendos, ed Romæ puniendos ex Constitutione Imperatoris Antonini (12), qua omnes in Orbe Romano Cives Romani facti sunt; & quia Romam communem esse Patriam constitutum (13) est.

IV. Præ reliquis omnibus Italiæ Principibus aut

(9) Bayt. in extravag. ad reprimend. num. 9. Bald. conf. 357. lib. 1. Casens. conf. 200. lib. 2. Card. Tusch. conclus. 64. v. Papa in temporal.
 (10) Afflict. ad cap. in investitura, in fin. de nov. form. fidelit. (11) Oldrad. ff. 124. Petr. Barbof. ad l. 2. §. legatis, ff. de Judic. Farinac. in prax. crimin. q. 12. (12) L. in orbe. 17. de stat. bonor. (13) L. Roma 33. ff. ad Municipion. mast. ff. de municip. cap. 8. m. 50.

aut Populis, Civitas & Respublica Veneta fere libera sui que Juris dici potest, quæ ante mille & ducentos annos cœpta & ædificata metu Hunnorum sub Rege *Attila* Italiam invadentium, ab eo tempore Jure Reipublicæ liberæ (14) usa est, quæ duratio sub una Regiminis forma nulli unquam Terrarum Orbis Imperio, Regno, aut Reipublicæ contigit. Ejus vero libertatem ab omni Imperatoris Romani aut alterius Superioris Potestate immunem, Jurisconsulti ex variis titulis defendunt: alii ex Jure Gentium, quod in Mari (15) ædificaretur, quod in nullius dominio erat; alii ex Concessione & Privilegio Imperatorum, quod se sub aurea Bulla vidisse testatur *Albericus* (16) de Rosate; alii ex præscriptione tanti temporis (17), in quo nec Imperatoris Romani, nec alterius Superioris Dominationem unquam recognoverunt, sed naturali libertate sua semper (18) hucusque gavisi fuerint. Veneti enim sub alio Superiore nec de Jure nec de facto unquam fuerunt (ut communiter asserunt Interpretes (19) nostri) & cum *Carolus Magnus* pacisceretur cum *Irene* & *Nicephoro* de Imperii Divisione, utrinque consenserunt, Venetos ab alterutrius Potestate liberos (20) conservandos

(14) *Contaren. lib. 1. de Rep. Venet.* (15) *Bald. ad rubr. ff. de rer. div. vis. Jas. ad lex hoc Jure, de Just. & Jur. Castald. de Imper. quaest. 54.*
 (16) *Alber. ad l. 1. n. 20. C. de sum. Trinit.* (17) *Gabriel. in com. concl. lib. 5. tit. 1. Marbeac. de via & rat. Jur. cap. 36. Tusch. conclus. 70. num. 3.*
 (18) *Bald. consil. 445. lib. 4. Menoch. cons. 2. n. 104. lib. 1. Tusch. concl. 71.*
 (19) *Castren. cons. 424. lib. 1. Peregrin. lib. 1. de Jur. fisc. tit. de his qui hab. fisc. Jur. n. 69. Tusch. d. conclus. 71. Arnisa. lib. 1. de Jur. Majest. cap. 1. n. 4. August. Barbof. ad cap. per venerabilem, n. 27. qui fil. sint legi.*
 (20) *Sabell. Enne. ad 8. & 9. Sigon. lib. 4. Hist. Ital.*

dos esse; & ut Veneti suis legibus uterentur.

V. Quocirca Dux & Senatus Venetorum sunt Supremi: habent omnia Jura Regalia (21): possunt Leges condere pro arbitrio suo, omniaque Jura Majestatis exercere: & a Duce Venetorum (22) non appellatur, cum Superiorem non habeat; nec enim est vis in nomine Regis, Ducis, aut Consulis (23), modo Supremæ Majestatis Juribus utantur; atque ita Venetiarum Civitatem Novam Romam (24) recte appellant.

VI. Florentini, post Romani Imperii Potestatem extinctam in Italia a Gothis & Longobardis; iisdem diu paruerunt, quibus Italia pulsis, Florentini redierunt (25) in Potestatem Imperatorum usque ad *Rudolphum I.* qui acceptis duodecim millibus (26) aureorum libertatem Florentinis concessit, iidemque ab eo tempore Republicæ Jure usi sunt; licet sæpius gubernationis formam mutaverint. Et in ea libertate manserunt usque ad Annum M. D. LXIV. quo *Cosmus Magnus* Dux Hetruriæ constitutus (27) & creatus est a *Pio V.* cum consensu Florentinorum, qui Seditio-nis & Factionum pertæsi (ut in Populis liberis plerumque fit) non aliam salutis suæ conservandæ rationem, quam in unius Dominatione invenire potuerunt. Et *Pius IV.* statuerat *Cosmum*
He-

(21) *Peregrin. de fideicom. art. 52. n. 123. Gig. de crim. l. 5. Majest. lib. 1. qu. 28.* (22) *Scau. de appell. qu. 16. l. 11. m. 11.* (23) *Vasq. illustr. qu. in præfat. n. 119.* (24) *Fulgos. cons. 62. Peregrin. d. n. 123.* (25) *Macchiavell. lib. 1. histor. Florent.* (26) *Platin. in Honor. IV.* (27) *Laur. Cberubini. Bullar. in Pio V. constit. 33. Pacian. de probat. lib. 1. cap. 35. n. 69. Loysran. de Seigneur. cap. 2. n. 84.*

Hetruriæ Regem creare (28), ut Filius ejus Viduam Principis *Lusitaniæ* in uxorem duceret, si Rex *Philippus* annuisset : sed *Pius V.* eum creavit Magnam Hetruriæ Ducem cum titulo *Serenissimi* (29) & omni Regia dignitate, etiam reclamante *Maximiliano II.* Imperatore; causaque ad Imperii comitia relata, *Creatio Cosmi* ab Electoribus Germaniæ confirmata est :

VII. De potestate vero Florentinorum & Magni Ducis omnes consentiunt; Florentinos scilicet, dum Republicæ Jure usi sunt, neminem Superiorem recognovisse, Leges condidisse, omniaque Jura Regalia Supremorum Principum jure exercuisse, Jurisconsulti illorum Seculorum (30) asserunt; paremque Potestatem jam Magnos Hetruriæ Duces habere, esse Supremos Principes, iisdemque Jura omnia Majestatis competere, Jurisconsulti hujus Seculi (31) testantur.

VIII. Et Respublica Lucensis eadem libertate adhuc gaudet, & simili Concessione libertatis pro duodecim millibus aureorum a *Rudolpho* Habsburgensi Imperatore (32) atque ab eo tempore Lucam fuisse Rempub. Liberam, Jura omnia Supremorum Principum habuisse, & neminem recognoscere Superiorem, Jurisconsulti (33) pariter asserunt. Et por-

RO

(28) *Thuan. histor. lib. 26. Leyfran. d. cap. 2. num. 84.* (29) *Baptist. Adrian. histor. lib. 20. Pacian. de probat. lib. 2. cap. 35. n. 69.* (30) *Bart. in l. hostes, de captiv. & postlim. Castald. de Imper. qu. 54. Petr. de potest. Princip. cap. 22. n. 213.* (31) *Rol. à Vall. de Jur. dot. qu. 3. n. 4. Decian. cons. 79. Caball. in resol. crimin. cas. 99.* (32) *Plattman Honor. IV. Choppin. lib. 2. de Deman. Franc. tit. 1. n. 9.* (33) *Castald. de Imper. quæst. 54. Petr. de potest. Princ. cap. 32. n. 213.*

ro Imperatorem in Ditione Florentina vel Lucensi non posse Legitimare aut alium actum (34) potestatis suæ exercere.

IX. Mediolanenses, ut & reliqui Italiae Populi, pulsus Longobardis Libertatem obtinuerunt ex pacto cum *Frederico* Imperatore in Pace(35) Constantiæ, eorumque Dominationem primo *Galeatii*, deinde *Sfortia* acquisiverunt sub Titulis Vice-Comitum, & postea Ducum; primusque *Joannes Galeatius* Vice-Comes creatus est Dux Mediolani & Vicarius Imperii Anno M. CCC. LXXXV. a *Ladisla*o Imperatore (36); a cujus filia *Valentina* nupta Duci *Aurelianensi* Jus Regum Galliae in eo Ducatu ortum est, quibus postea ejectis per *Sfortias*, *Carolus V.* Imp. Ducatum *Francisco Sfortia*(38) restituit; idemque postea caducus factus sub Imperio Regum Hispaniae ex ejusdem Ducatus titulo jam tenetur.

X. De Duce vero *Mediolani* constans est Jurisconsultorum (38) sententia; eum non recognoscere Imperatorem: posse in suis Dominiis omnia facere quæ potest Imperator, ejusdemque Vicarii munere fungi: habere Potestatem Legum ferendarum, & omnia Jura Majestatis, ut reliquos omnes Supremos Principes. Contra vero Imperatorem esse in iis Dominiis

(34) *Gabriel. in com. conclus. lib. 5. conclus. 3.* (35) *Tit. de pace Contr. in usib. Feudor.* (36) *Bald. cons. 326. lib. 2. Card. Tusch. conc. 165. n. 1.* (37) *Fr. Crass. de orig. Jur. Mediolan. & Constit. Mediolanen. in princ. Camill. Borrell. de Casb. Reg. præstan. cap. 46. n. 261. Franc. Guicciard. histor. lib. 1.* (38) *Bald. cons. 259. lib. 3. Dec. cons. 61. n. 10. Cassem. cons. 34. vol. 2. Menoch. cons. 2. n. 104. & cons. 397. lib. 2. Jaf. ad lex. hoc Jure, de Just. & Jur. Castald. de Imp. qu. 54. Tusch. conc. 161. 168.*

miniis Privatum: non posse in iis Jurisdictionem ullam (39) exercere: dici Polum Antarcticum, qui non est nostri Hemisphærii: omniaque Jura Imperialia fuisse in Ducem Mediolani ejusque heredes translata: eundemque posse committere causam judicandam appellatione (40) remota, quod solis Supremis Principibus competit; eademque de causa a Sententia Ducis Mediolani appellari (41) non posse.

XI. Dux vero *Sabaudia*, licet in Principatu Pedemontano neminem Superiorem recognoscat, de *Sabaudia* tamen ejus Potestas controvertitur; quod plures asserant eam (42) esse Imperii Feudum, *Sabaudiaque* Comitem fuisse Ducem creatum a *Sigismundo* Imperatore, eundemque esse Imperii Vicarium & Vasallum. Jurisconsulti tamen recentiores omnes (43) affirmant, eundem per Investituram accepisse Supremam & Imperatoriam Potestatem, Ducesque *Sabaudia* omnes post primam Investituram fuisse Supremos Principes: Legum ferendarum & omnia Jura Majestatis eos jam habere; eosdemque fuisse investitos de omni Imperio & Jurisdictione, de omnibus Juribus Imperialibus & Regalibus, etiam private quoad Investientem, *Ozaschus* (44) Senatus Taurinensis Præses ait, & ab iisdem & a Supremis

(39) *Gabriel. concl. 3. lib. 5. Card. Tusch. concl. 165.* (40) *Socin. consil. 195. lib. 2. Tusch. d. cæcæ. 165. n. 17.* (41) *Scacc. de appell. qu. 16. Limit. 11. & 12.* (42) *Batu. cons. 217. vol. 2. Menoch. cons. 2. n. 104. lib. 1. Bodin. lib. 2. de Republi. cap. 9.* (43) *Rol. Vall. cons. 4. lib. 3. Gabriel consil. 3. lib. 5. Tusch. conclus. 819. Cam. Borrel. de Carb. Reg. præstan. cap. 31. num. 24.* (44) *Ozasch. decis. Pedemont. 19. num. 24. & accij. 155. Sola in constit. Sab. iud. in præm. gi. 1.*

mis Principibus non posse appellari (45) receptum est.

XII. Genua Caput Liguriæ post expulsos Italia Longobardos per octingentos annos libera fuit & Republicæ Jure usa est, Galli tantum superiore seculo ea brevi tempore potiti ab *Andrea Doria* (46) ejecti sunt. Hac libertate fruuntur adhuc Genuenses sub potestate Ducis; in quem tamen & ipsi potestatem habent, cum eum eligant pro biennio tantum, eundemque ex causa possint deponere (47); quia non est a Superiore confirmatus, cum Genuenses Superiorem non habeant. Nam Jurisconsulti Itali (48) attestantur, Genuenses liberos esse a Potestate Imperatoris, posseque Leges condere, & habere omnia Regalia & Majestatis Jura, quæ quidem per Ducem suum exercent; ideoque ab eo, ut a Principe Supremo, appellationem non concedi.

XIII. Ferraria est feudum Ecclesiæ Romanæ (49) quam Illustris Familia Estensium, primo sub Marchionum, deinde sub Ducum Titulis, diu tenuerunt sub annuo Censu usque ad ann. M. D. LXVI, in quo per mortem Alphonsi Estensis Ferrariæ Ducis, nullo herede relicto, Ducatus Ferrariæ omniaque ejus Dominia (50) ad sedem Romanam devoluta, utileque Feudi Dominium cum Directo consolidatum ex Constitutionibus *Pii V. & Clementis VIII.*

de-

(45) *Scacc. de appell. qu. 16, limit. 12, cap. 2. Fr. Gucciard. histor. lib. 19.*

(46) *Boz. lib. 3, de stat. Ital.*

sch. concl. 1. v. Genue Civitas.

(47) *Bald. cons. 325, lib. 5. Card. Tusch. d. concl. 1. Menoch. resp. 2. caus. finar. art. 1. & cons. 2. lib. 1.*

(48) *Bald. cons. 182, lib. 5. Tusch. d. concl. 1. Menoch. resp. 2. caus. finar. art. 1. & cons. 2. lib. 1.*

(49) *Castren. cons. 102, lib. 2. Card. Tusch. v. Ferrariæ Civitas, concl. 95.*

(50) *Lathren. Cherubini, in Bullar. Clem. VIII, Const. 52, par. 3.*

declarantur. Duces vero Ferrariæ fuisse investitos cum omnibus Juribus, Regalibus & Imperatoriis, fuisse Principes Supremos, potuisse Leges condere, & ab omni potestate Imperatoris liberos, ipsosque habuisse omnia Jura Imperatoris in suis Dominiis, Jurisconsulti (51) similiter affirmant.

XIV. Sedis etiam Romanæ Feudatarii sunt Duces Urbini (52) & Duces Mutinæ (53) & Duces Parmæ (54), habentque Potestatem Supremam in subditos suos, quam in Concessionibus & Investituris suis acceperunt; quibus annumerandi sunt Duces Mantuæ & Marchiones Montisferrati (55) qui ab Imperatoribus in Dominiis suis sunt investiti, pluresque alii sunt Duces, Marchiones, & Comites in Italia, quorum alii ab Imperatoribus, alii a Pontificibus Romanis sunt investiti.

XV. Omnes vero post investituram perpetuam sibi & hæredibus suis, Supremam Potestatem habent in subditos suos, in quos exercent omnia Imperialia & Majestatis Jura, sicuti Jurisconsulti Itali constanter (56) asserunt. Licet enim quoad Investientes, a quibus Feuda acceperunt, dicantur tantum utiliter

(51) *Alex. conf. 84. lib. 1. Ruin. conf. 21. vol. 1. Paris. conf. 1. vol. 1. Bertazzoi. conj. 240. lib. 1. Decian. resp. 56. vol. 5. Borrell. de Cath. Reg. præstant. cap. 31. n. 24. Tusch. d. concl. 95. Serwin. Playdoy. des biens. des Card. & Duc. de Ferrar. (52) *Car. Tusch. concl. 295. v. Urbini Dux.*
 (53) *Pacian. conf. 149. Tusch. concl. 439. v. Mutinæ Civitas.* (54) *Barboj. ad cap. per venerabilem, n. 73. qui fil. sint legir.* (55) *Rol. a Vall. de Lucr. dot. qu. 3. n. 4. Tusch. concl. 73. v. Mantuæ Dux, Barboj. ad d. cap. per venerabilem, n. 34.* (56) *Curt. jurisconf. 61. n. 10. Paris. conf. 99. vol. 1. Menoch. conf. 2. lib. 1. & conf. 302. Decian. conf. 41. vol. 2. Pacian. conf. 149. Ferr. de potest. Princ. cap. 3. qu. 4.**

ter possidere Dominia sua, eademque ab iis recognoscant; quoad subditos vero habent eandem potestatem, quam Imperator & Supremi Principes, qui in Subditos suos plenam & directam potestatem exercent, & quoad eos a supremis Regibus & Principibus (57) non differunt; neque enim ratio est habenda nominis, utrum Duces, Marchiones, vel Comites dicantur, modo plena & suprema potestate in subditos fruantur (58), ait *Baldus*. Eos enim licet Feudatarios & Vasallos posse Leges & Statuta Subditis suis (59) condere, & ab eorum sententiis non licere Subditis (60) suis appellare.

XVI. Ita cum omnes Italix Principes in Dominiis suis omnes Imperatorum Romanorum potestatem excusserint, Legibus tamen Romanis omnes se submitunt, obedientiamque spontaneam præstant. Quod in singulorum Dominiis breviter constabit, & de singulis dicendum superest.

XVII. Romæ & in Dominiis Sedis Romanæ Jus Civile Romanorum in omnibus causis civilibus ubique observatur. Statuto Urbis Romæ provisum est (61), quod in Urbe ejusque Territorio ex Jure Civili sit judicandum, & non recurratur ad Canones, nisi ubi Jus Civile deficit, quia Jus Civile ibi ortum est, & inde ad alios Populos dimanavit. Et

K

Ro-

(57) *Bald. in proem. ff. n. 11. Pet. de potest. Princ. par. 1. cap. 6. n. 50. Bo. vell. d. cap. 31. n. 18.* (58) *Bald. cons. 328. n. 6. lib. 1. Vasq. controvers. illustr. in præfat. n. 19.* (59) *Perr. de potest. Princ. d. cap. 6. n. 76. Borvell. d. cap. 31. n. 18.* (60) *Bald. in proem. ff. n. 11. Decian. resp. 56. n. 4. vol. 5. Peregrin. de Jur. fisc. lib. 1. tit. 2. Pacian. con. 149.* (61) *Sist. in Urb. Rom. cap. 42.*

Rota Romanâ in Judiciis causarum non æquitatem Canonicam, sed Jus Civile (62) sequitur, nisi occurrat casus, in quo Jus Civile correctum est per Jus Canonicum; ut in pœnis fœminarum secundo nubentium infra Annum (63) Luctus, quia Jus correctum Juris vim amisit. Ideoque *Margaretha de S. Cruce* nubens *Guidoni* de Baleonibus infra annum Luctus in Rota Romana (64) absoluta fuit. Bononiæ etiam statutum est, quod, ubi Jus Municipale ejus loci deficit, Jus Civile debet (65) observari. Ex Statuto Urbis Anconæ causæ terminandæ sunt primo per Jus (66) Civile, secundo per Jus Canonicum. Et in erectione Tribunalis Rotæ Marchiæ Anconitanæ constitutum est per *Sixtum V.* solos Juris Utriusque Doctores in Auditores illius Rotæ (67) esse admittendos. Et Avenione in ejus Provinciæ Rota singulariter statutum est (68), causas solum ex Jure Canonico esse decidendas. De cetero ubi Jus Civile deficit, vel in casibus superius expressis, Jus Canonicum in Dominiis Ecclesiæ Romanæ servandum (69) est; sicut a Doctoribus communiter receptum (70) & in Rota Romana sæpius judicatum est; Romæque Professores Jus Civile publice

(62) *Card. Seraphin, decis. 487. & decis. 819, Theod. rubr. in singul. de Interpr. Statut. ecc. Rot. Rom. lib. 6. n. 3.* (63) *Capr. conf. 70. n. 12. Theod. rubr. d. l. b. 6.* (64) *Farinac. in decis. crim. lib. 2. decis. 65.* (65) *Statut. Bonon. lib. 6. & ibi Amibal. Montios. v. Jus civile.* (66) *Ant. de Amat. decis. Rot. March. 59. n. 4.* (67) *Steph. Gratian. n. decis. Rot. March. in Bull. Sixti V.* (68) *Hier. a Laurent. decis. Aven. 68. num. 3.* (69) *Ferron. in annot. ad Statut. Urb. cap. 42. n. 4.*

blice docuisse suo Seculo (70) *Andreas*, & *Petr. Ancharanus* testati (71) sunt.

XVIII. Veneti vero ex omnibus aliis Italiae Populis minime Romanas Leges admiserunt, & ut Libertatem suam primævam contra omnem Imperatorum Romanorum vim & potestatem conservarunt, ita & Legibus semper suis uti sunt; cum hoc summum in omnibus gentibus libertatis sit testimonium, Legibus & Moribus suis uti. Ideo Interpretes nostri dum de Venetis loquuntur, alii dicunt (72) eos regi Consuetudinibus & Jure non scripto; alii Jure Naturali & Gentium (73), atque ita Venetorum testamenta valere coram duobus testibus, & Sententias eorum nunquam transire (74) in rem judicatam, quia volunt posse eas de facto revocare. *Bartolus* vero de Venetis testatur (75) eos manu Regia & pro arbitrio suo judicare: nam & in Statutis Venetorum reformatis sub Duce Venetiarum *Jacobo Theapolo* sancitum est (76), Judices debere causas ex iis Statutis judicare, & si in iis aliqua non decisa occurrant (cum sint plura Negotia quam Statuta) Judices debent æquum & bonum ferre ex arbitrio suo, de quo possint coram Supremo Dei Tribunale rationem reddere.

K 2

XIX. Ne-

(70) *Ceph. conf.* 586. n. 6. vol. 4. *Farinac. decis. crimin. num.* 15. lib. 2. *decis. Rot. Rom. per Duran.* 1236. num. 2. par. 1. *Montens. a Statut. Bonoz.* lib. 6. v. *Jus commune.* (71) *Joi. Andr. ad cap. super specula,* num. 6. de *privil. Anchar. ad cap. cum de diversis* n. 3. de *excess. Prælat.* (72) *Ant. de Burrio ad cap. super specula,* n. 6. de *privil. Alber. ad l. 1. C. de sum. Trinit.* n. 26. (73) *Castren. conf.* 424. lib. 1. *Card. Tusch. conclus.* 71. v. *Venetorum Civitas.* (74) *Felix. ad cap. qualiter & quando,* n. 15. de *accusat.* (75) *Bart. in l. rerum,* n. 3. ff. *rer. amor. Oliban. in comment. de act.* lib. 3. cap. 2. n. 9. par. 1. (76) *Statut. Venet. in proleg.*

XIX. Negari tamen non potest, Venetos Jus Civile Romanorum colere & venerari, immeritoque eos superbiæ redarguunt (77) aliqui, quod non dignentur Legibus Imperialibus parere, quia Juris Civilis Professorum ut Assessorum in Judiciis suis opera & Consilio (78) utuntur, pluresque Sententias Auditorum Venetorum in Scriptis promulgatas se Venetiis vidisse (79) ait *Decianus*, in quibus Jurisconsultorum responsa descripta sunt, quod in Italiæ Civitatibus frequentissimum est, ut Judices ex consilio Sapientis pronunciare debeant, atque ita Statutis plurimis cavetur; Judicesque Veneti in appellationibus *Patavinis* (80) secundum Jus Civile pronunciare debent; nam & Civitas Patavina Jure Communi regebatur (81), priusquam in ditionem Venetorum incideret. Et Serenissimæ Reipublicæ Venetorum curam de conservando Jure Civili, unica Academia Patavina demonstrat, ad quam Clarissimos Italiæ Jurisconsultos magnis Stipendiis invitant producendo Jure Civili, in qua præter alios plurimos Jus Civile nuper professi sunt *Tib. Decianus*, *Jacob. Menochius*, *Franc. Card. Mantica*, & *Anton. Peregrinus*, qui tantum Lucis & Ornamenti Juri Civili attulerunt.

XX. De reliquis Italiæ Dominiis minor est dubitatio, Florentini se obligatos putant Legibus Imperialibus

(77) *Bolognet. in addit. ad Jo. Anan. cons. 53.* (78) *Angel. Mathiac. de via & rat. Jur. cap. 36.* (79) *Decian. in apolog. ad vers. Alciat. cap. 9.*
 (80) *Choppin. de comm. Gall. consuetud. par. 2. §. 4.* (81) *Peregrin. cons. fil. 63. num. 5. vol. 1.*

perialibus, iisque utuntur, quamvis possint & nolle uti, ait *Castrensis* (82). Et statutum Florentiæ conditum idem statuens cum Jure Civili inutile habetur, quia Jus Civile apud Florentinos est Jus (83) commune. Et in Repub. Lucensi pariter Jus Civile servatur (84), idemque esse Jus commune apud Lucenses Jurisconsulti Lucenses (85) attestantur: eaque de causa Statuta Lucensia mandato Senatus Lucensis a maximis ejus Seculi Jurisconsultis Castrensi & Imola (86) facta & accommodata sunt, esseque ideo intelligenda non ut idiotæ, sed ut Jurisconsulti intelligunt.

XXI. Mediolanum. Civitas antiquissima Legibus Romanis diu paruit usque ad Longobardorum Regum Dominium, sub quo per ducentos Annos Legibus Longobardicis regebatur, quibus extinctis per *Carolus Magnum* Jura & consuetudines Feudorum sub illius Successoribus orta sunt, qui immensa Libertate plerasque Italiæ Ditiones sub Ducum, Marchionum, & Comitum Titulis in Feuda concesserunt; eademque per Jurisconsultos Mediolanenses (87) sub *Frederico Barbarossa* Imp. composita sunt, quibus hodie utimur: postea vero Civitate liberata per pactiorem *Frederici* in pace Constantiæ, atque iterum a Galeatiis primo, deinde a Sfortiis in potestatem eorum redacta, varia Decreta, Statuta, & Constitutiones editæ sunt usque ad *Carolus V.* Imp. cu-

K 3

jus

(82) *Castren. cons.* 171. lib. I. *Tusch. concl.* 344. v. *Princ. Francia* 92. n. 12. (83) *Magon. decis. Florent.* 98. n. 10. (84) *Tusch. coecluf.* 445. v. *Lucana Civitas.* (85) *Magon. decis. Lucen.* 91. n. 10. & *decis.* 6. n. 5. *Cornazzan. decis. Lucen.* 226. n. 2. (86) *Magon. decis. Lucen.* 25. n. 48. (87) *Tii. de feud. cognit. lib.* 2.

ius auspicijs a *Philippo Sacco*, Senatus Mediolanensis Præside, *Fr. Lampugnano*, & *Ægidio Bossio* Senatoribus & Jurisconsultis insignibus in unum volumen composita sunt, quæ hodie Jus Mediolanense constituunt: quæ omnia a *Franc. Crasso* Jurisconsulto Mediolanensi (88) exacte recensentur.

XXII. Has vero Constitutiones & Statuta Commentariis illustrarunt *Cattellianus Cotta* & *Anton. Rubens* Jurisconsulti Mediolanenses (89), quas etiam ad Jus Civile Romanorum ut ad Jus commune in Judicijs accommodant, & ab eo Decisiones causarum in statutis & Constitutionibus omissarum (90) petunt. Et in Constitutionibus Mediolanensibus statutum est, in Senatum Mediolanensem (qui constat uno Præside & duodecim Senatoribus Juris Civilis Doctoribus, in quibus tres plerumque sunt Hispani) neminem admittendum (91) nisi Juris Civilis Professore; & in singulis Civitatibus Potestates debere sibi asciscere quatuor Legum Doctores (92) Assessores suos; & testatur *Baldus* (93) Mediolani sicut & *Patavii* pro Jure Civili docendo Academiam antiquitus constitutam fuisse.

XXIII. Genuæ Jus dicitur per Judices Rotæ Juris Civilis Professores, plerumque externos non suæ Gentis) ex Statutis & Jure Civili Romanorum (94),

ad

(88) *Franc. Crass. in libell. de orig. Jur. Mediolan.* (89) *Edit. Bergom. ann. 1594.* (90) *Ruginell. ad constitut. Mediolan. de appell. cap. 1. n. 3.* (91) *Statut. Mediolan. cap. 414.* (92) *Statut. Mediolan. rubr. de potest. cap. 6.* (93) *Bald. cons. 77. lib. 3. Tusch concl. 167. v. Mediolan. Civitas.* (94) *Flamin. Chartar. decis. Rot. Gen. 5. n. 16. & decis. 1. Rot. Gen. transeretur. n. n. 2.*

ad quod in casibus omissis, & pro Statutorum interpretatione recurrunt. Et Duces Mantuæ teneri legibus Imperialibus, a multis traditum est (95); quod ab Imperatore investiti sunt: atque ita in Senatu Mantuæ (96) septem sunt Judices Juris Civilis professores, quorum unus Præsidis locum habet; & Mantuani Jure Civili Romanorum ut Jure suo communi (97) utuntur. Licet vero Duces Mutinæ sint Vassalli Ecclesiæ Romanæ, in omnibus tamen Judiciis Civilibus Jus Civile (98) potius quam Canonicum sequuntur.

XXIV. Duces vero Ferrariæ cum fuerint a Sede Romana investiti, plerumque Jus Canonicum in Curia suis secuti sunt (99) ex *Cephalii* & aliorum Sententiis; sed contra eos *Tiberius Decianus* strenue defendit (100) Jus Civile tantum sequendum esse in Civilibus & prophanis causis in Dominio Ferrariæ, cum Duces a Pontificibus fuerint investiti omnibus Juribus Supremorum Principum; atque ideo a Sententiis Judicum Ferrariensium ad Ducem, non ad Pontificem fuisse appellandum; & apud eosdem Jus Civile (101) habet vim Juris communis; atque ideo Ferrariæ, cum Jus Civile & Canonicum contraria sunt, Judices benigniorem partem (102) pro evitacione pœnæ sequi debent.

K 4 . XXV. Du-

(95) *Alex. cons. 1. lib. 2. Tusch. concl. 73. v. Mantua Dux.* (96) *Aviry. in descript. Ducat. Mantua, & gouvernement.* (97) *Bursat. Mantuan. cons. 199. n. 41. lib. 2.* (98) *Avigel. cons. 29. Tusch. concl. 439. v. Mutina Civitas.* (99) *Ceph. cons. 86. n. 6. vol. 4. Card. Zabar. cons. 2. Tusch. concl. 95. v. Ferraria Civitas.* (100) *Decian. resp. 56. vol. 5.* (101) *Bertazzol. cons. 190. n. 3. & cons. 205. n. 6.* (102) *Bertazzol. cons. 465. n. 2. lib. 2.*

XXV. Duces etiam Sabaudiaē Supremos Senatus instituerunt, Camberiaci pro Ducatu Sabaudiaē, Turini pro Principatu Pedemontano, in quibus, ex earum Provinciarum Statutis (103) non alii quam Legum Doctores admittuntur in Præsides, Senatores, & Advocatos, & in iis Jus Civile non esse tantum Jus commune, sed & florescere, præter doctissimas Senatus Pedemontani decisiones, ab Ozascho ejus Senatus Præside editas, solus *Antonius Faber* acutissimus superioris Sæculi Jurisconsultus in Codice Fabriano decisionum ejusdem Senatus demonstrat. Et Urbini pariter & Parmæ (104) Jus Civile in Judiciis observatur, nullique præter Juris Civilis Professores ad Jus dicendum admittuntur: & in Dominiis Ducis Urbini illud singulare est (105), quod Advocati possint coram Senatu tantum allegare Leges *Justinianæas*, & ex Doctores solos *Accursium*, *Bartolum*, *Baldum*, *Azonem*, *Alexandrum*, *Castrensem*, & *Jasonem*, in criminalibus solum *Angelum de Maleficiis*, Juris Canonici vero Interpretum omnium possunt autoritate uti.

XXVI. Et generaliter apud Jurisconsultos receptum est, Jus Civile Romanorum esse Jus commune (106) in Italia, Italosque post Statuta sua ad Juris

(103) *Newiran. in sum. Statut. Sabaud. n. 2.* (104) *Aviry. in descript. Ducat. Parm. §. gouvernement.* (105) *Aviry. in descript. Ducat. Urb. §. gouvernement.* (106) *Ant. de Burr. ad cap. super specula, n. 6. & ibi Jo. Andr. n. 2. de privil. Petr. de potest. Princ. cap. 3. qu. 4. n. 48. Ald. Mascard. de interpret. Statut. conclus. 2. n. 89. Peregrin. cons. 63. n. 5. vol. 1. Carol. Molin. cons. 15. n. 14. Roland. sum. art. Notar. par. 3. §. de Jure civili, Coquil. ad consuet. Nivern. in præfat.*

ris Romani observationem teneri; & decisiones causarum in Italia a Jure Civili Romanorum peti, Libri decisionum in omnibus Italiæ Principum supremis Curiis, quos editos habemus, abunde testantur.

XXVII. Quamvis vero omnes Italiæ Principes & Republicæ sua Statuta condere soleant, quæ sunt eorum propriæ & Municipales Leges, iisque omnes homines a natura favere solent: Juris tamen Romani tanta est apud eos omnes veneratio, ut ei Leges suas postponant, easdemque per Jus Romanum suppleant, explicent, illustrent & interpretentur; & quoties inter Statuta sua & Jus Romanum repugnantia aut correctio incidit, libentius Statuta sua quam Jus Romanum corrigi patiuntur.

XXVIII. Statuta sunt eæ Leges, quas Municipales Romani appellarunt; quarum ferendarum Jus Municipibus suis (107) concesserunt, qui ad Jus & Munera Civitum Romanorum admittebantur. Eorum sæpe mentio est in Legibus (108) Romanis, sed Statuta dici cœperunt a *Frederico* (109) Secundo. Atque ab eo tempore Leges, a Principibus & Civitatibus Italiæ latæ, Statuta dici cœperunt, & idem apud Nos, quod apud Romanos Leges (110) Municipales, denotant. Et unicuique Principi vel Republicæ concessum est Leges & Statu-

ta

(107) *Paurmeister lib. 2. de Jurisd. Imp. Rom. cap. ult.* (108) *Legratim. 11. §. 1. leg. de muner. & honor. l. 2. §. Divus, de sepul. violat. l. 2. ff. de nobat. l. 1. C. de emanc. liber.* (109) *Aub. Cassa, C. de sacros. Eccles. Auth. omnes, C. com. de success.* (110) *Auciat. ad l. provincialium 46. no. 3. de verb. sign. Decian. lib. 2. tract. crim. no. 224.*

ta(111) condere pro commodis Populi sui in iis, quæ præter Jus commune accidunt, & aliquando in iis quæ Juri communi contraria sunt, quoties salus & utilitas Reipublicæ mutationem postulat. De iis vero, quæ Jure communi disposita sunt, si Statutum idem sanciat, Jus commune sequendum; Statutum vero ut inutile & superfluum (112) rejiciendum est, idemque potius Jus Romanum quam Municipale dicendum est.

XXIX. In ceteris vero si Statuta utiliter disponunt, sunt tamen semper stricti (113) Juris, strictèque interpretanda. Et pro casibus in Statuto omissis recurrendum est ad Jus (114) commune, eademque a Jure communi interpretationem passivam recipiunt (115); puta si de homicidio agat Statutum, intelligendum est secundum Jus commune, modo cum dolo commissum sit. Si Statutum agat de confiscatione bonorum, intelligenda tantum sunt bona Mobilia, non Feuda, & ita in aliis omnibus quæ a Jure communi constituta sunt. Contra vero, Statuta non admittere interpretationem activam a Jure communi (116), ut extendantur ad casus in Statutis non expressos, de quibus in Jure communi Romano constitutum est; eademque si in pluribus Jus commune

cor.

(111) *Bart. & Dd. ad l. omnes populi, de Just. & Jur. lib. 2. Tract. crimin. cap. 32. n. 8. Magon. dec. f. Florent. 98. num. 10.*
 (112) *Decian. (113) Alin. de execut. cap. 1. n. 8. Coquillin d. præfate. (114) Grat. dec. Rot. March. 177. n. 9. Amat. dec. f. Rot. March. 29. num. 23. (115) Alder. Mascard. de Statut. interpret. concl. 2. n. 3. Bertazzol. cons. 281. n. 4. lib. 2. & cons. 405. n. 14. lib. 2. (116) *Bart. ad l. omnes populi, num. 60. de Just. & Jur. Mascard. d. concl. n. 236.**

corrigerè possunt, ita esse interpretanda, ut quam minime fieri possit Jus commune (117) corrigant & lædant. Ita enim de interpretatione Statutorum in Dominiis Italiæ jurisconsulti nostri tradiderunt. De Statuto Florentino *Magonius & Asinius* (118) Florentini. De Statuto Lucensi *Corvazzonius* (119) Auditor Lucensis. De Statuto Mediolanensi *Ruginellus* (120) Mediolanensis. De Statuto Ferrariæ *Bertazzol.* (121) Consiliarius Ducis Ferrariæ. De Statuto Placentino *Fulgosius* (122) Placentinus. De Statuto Genuæ (123) *Chartarius* Rotæ Genuensis Auditor. De Statuto Mantuano *Bursatus* (124) Mantuanus. De Statuto Anthonitano *Stephanus Gratianus* (125) Rotæ Marchiæ Auditor. De Statuto Avinionensi *Hieronimus à Laurentiis* (126) Rotæ Avinionensis Decanus. De Statuto Fiviranensi *Cavalcannus* (127) Fiviranensis.

XXX. Et in interpretatione Statutorum Italiæ sæpe orta est controversia, cum una Civitas alteri dominatur, ut Florentia Civitati Pisaniæ, Venetiæ Patavio, si Statutum inferioris Civitatis mandat servari Jus commune extra casus in Statuto expressos, an recurrendum sit ad Jus Civitatis Dominantis, eoque deficiente ad Jus Civile Romanorum; an vero so-

(117) *Ant. de Burr. & Dd. ad cap. cum dilectus, de consuet. Mascard. d. n. 236.* (118) *Magon. decis. Florent. 109. num. 6. Asin. de execut. §. 4. cap. 82.* (119) *Corvazzon. decis. Lucen. 236. n. 8.* (120) *Ruginell. ad constitut. Mediolan. de appell. cap. 1. n. 3.* (121) *Bertazzol. conf. 201. n. 28.* (122) *Fulgos. conf. 26. n. 71.* (123) *Chartar. decis. Rot. Gen. 5. n. 20.* (124) *Bursat. conf. 189. lib. 2. n. 41.* (125) *Gratian. decis. Rot. March. 5. n. 9.* (126) *Lauren. decis. Avin. 68. n. 8.* (127) *Cavalcann. par. 2. q. 2. ubi voluit. decis. 12. n. 12.*

solum Jus commune Romanorum intelligatur? Et pro Jure Civitatis Dominantis responderunt *Ludovicus* Romanus (128), alique tradentes, Jus Romanum non esse servandum, nisi deficientibus Statutis Civitatis superioris. Sed frequentius recepta est contraria Sententia (129) in iis statutis intelligi solum Jus Civile Romanorum, atque ita Florentiæ sæpius judicatum fuisse asserunt.

XXXI. Denique & illud in decus Juris Civilis in Italia cedit, quod tradit *Baptist. Asinius* (130) Jurisconsultus Florentinus, in singulis Italiæ Dominiis Exteros & non Subditos teneri tantum ad Statuta locorum in ordinariis, quæ causarum forensium processus instruunt; cum in iis etiam per Exteros quasi contrahatur: in decisiis vero eos ex solo Jure communi Romanorum obligari.

XXXII. Et facilis quidem est probatio, Romanos & Italos Legibus Romanis obligari, quibus solis regebantur usque ad Gothos & Longobardos, qui immani barbarie & Leges Romanas & Literas omnes pessumdare & obruere contendebant, & ipsum nomen Romanum extinguere nitentur: verum iis pulsus redierunt Itali ad nativas & proprias Leges, iisque jam fruuntur. Et quæ hactenus dicta sunt, eodem demum redierunt, ut explicent potissimum varios

mo-

(128) *Roman. conf. 218. n. 6. Matheac. de via & rat. Jur. lib. 1. cap. 35. Peregrin. conf. 63. n. 5. vol. 1.* (129) *Dec. ad c. licet causam, de probat. Mandos. ad d. conf. Rom. 218. in addit. Decian. lib. 2. tract. crimin. cap. 23. n. 4. Turamin. ad l. de quibus n. 4. ff. de leg. b. Mascard. de interpret. con. cl. 2. n. 88. Cavalcan. decis. 12. num. 8. Bursat. conf. 189. num. 45. lib. 2.*
 (130) *Asin. tract. de execut. cap. 78. num. 12.*

modos, quibus Italiæ Principes Leges Romanas admiserunt, postquam libertatem & immunitatem ab omni Imperii Romani Dominatione acquisiverant.

XXXIII. Et jam in Galliam transeundum esset, nisi superesset illa Italiæ pars, quæ Apuliam & Calabriam & reliquas Regni Neapolitani partes & Siciliam continet, ex quibus coaluit Regnum Neapolitanum & Siciliæ. Nam Insulæ Italiæ pars Italiæ sunt, & cujusque Provinciæ, ait (131) *Ulpianus*, & Sicilia modico freto ab Italia separata, pars (132) Italiæ habetur. De Regno igitur Neapolitano & Sicilia proxime dicendum est.

CAP. IV.

(131) *L. insula 9. ff. de judic.* (132) *Castren. & D. in d. insula, Reg. p. 101. in Notis. Occident. Imper. cap. 5. 27.*

C A P. IV.

De Usu & Autoritate Juris Civilis Romanorum in Regno Neapolis & Siciliae.

I: **R**egnum Neapolitanum (quod complectitur Apuliam, Calabriam, aliasque Italiae Provincias) una cum Sicilia, continet mediam Italiae Partem (1), & Italia Orientalis dici potest. Neapolitani vero & Siculi in fide Populi & Imperatorum Romanorum constanter manserunt usque ad Honorium Imperatorem, circa Ann. Christi CCCC. XII, quo tempore Gothi (2) eos debellarunt: & post eos Longobardi (3) per ducentos Annos iis dominati sunt, usque ad *Carolym Magnum*, qui extincto Longobardorum Imperio in Italia, hujus Regni successionem (4) Imperatoribus Græcis reliquit, qui a Saracenis spoliati circa Annum DCCCC. XXIX, eosdem a Normannis postea spoliandos demandarunt, e quibus *Guiscardus & Rogerius* hoc Regnum adepti sunt (5) ex Donatione *Hudriani IV.* Pontificis Romani Anno M. C. LXXXVI. qui ab eo tempore anteaque hujus Regni concessionem in Feudum

(1) *Magin. ad Ptolom. Geograph. lib. 2. cap. 14.* (2) *Procop. lib. 1. histor. Goth. Mich. Ritus de Regn. Sicil. Freber. in edit. Jur. Græc. Rom. in ep. st. ad Rudolph. II. Imp.* (3) *Paul. Warnesud. de reb. gest. Longobard. lib. 1. Mich. Ritus de Regn. Sicil. Decia 1. in apolog. advers. Aleiat. cap. 8. Freber. in d. epist. ad Rud. Imp.* (4) *Colenzucc. lib. 2. histor. Neapol. cap. 1. 2. 3. Paul. Warnesud. de gest. Longobard. lib. 1. 2. 6.* (5) *Colenzucc. ib. 2. histor. Neapol. cap. 3.*

dum Sedi suæ vendicabant ; cum interea tamen Imperatores Constantinopolitani aliquam hujus Regni partem sub Imperio suo (6) tenuissent .

II. Normannorum sobole extincta, *Henricus VI. Frederici Ænobarbi* filius in hoc Regno successit ex concessione *Celestini III.* Anno M.C.LXXXI. post quem aliqui Imperatores successerunt . E quibus *Conrado* mortuo, cum *Manfredus* Nothus ejus frater Regnum sine Autoritate Pontificis occupasset Anno M. CC. LIV. ad eum oppugnandum *Urbanus IV.* Regem creavit *Carolus* (7) Andegavensem *Ludovici* Galliae Regis fratrem , a quo *Manfredus* Regno & vita spoliatus est . *Caroli* Posterii successerunt usque ad *Ladislauum* Andegavensem , cujus soror *Joanna* Regni heres adoptavit *Ludovicum* Andegavensem , & deinceps *Alphonsum* (8) Aragoniae Regem , qui in Regno successit , idemque reliquit Filio , & Successoribus usque ad *Ferdinandum* , qui a *Carolo VIII. & Ludovico XII.* Galliae Regibus Regno pulsus est ; & post hoc brevi intervallo *Ferdinandus* Arragoniae Rex ducta *Isabella Castellae* Regina hoc Regnum virtute Magni Consalvi (9) recuperavit, & mortuus Anno M.D.XVI. *Carolo V.* & Hispaniae Regibus transmisit , qui hujus Regni possessione & Jure adhuc potiuntur .

III. Utrique vero & Andegavenses & Arragonii
& an-

(6) *Colenucc. d. lib. 2. cap. 4.* (7) *Colenucc. d. lib. 2. cap. 5. 6. Thuan. hist. d. 1. Chopp. l. 2. de domani. Franc. tit. 1. m. 1. 2. Ant. de Nigr. in conslit. Regn. p. prelad. n. 11.*

(8) *Colenucc. d. cap. 5. Bodin. lib. 1. de Rep. s. p. 9.*

(9) *Ibuan. hist. s. lib. 1.*

& ante eos Normanni hoc Regnum ex concessione Romanorum Pontificum semper adepti sunt, quod inter Feuda Romanæ Sedis ab omnibus (10) enumeratur, & Romanæ Ecclesiæ obtigit, sive ex donatione *Constantini* (11), sive ex concessione earum Civitatum & Provinciæ, quæ ab *Othone I. Joanni XII.* donatæ (12) sunt. Et hac Ratione hoc Regnum recensetur in Patrimonio *D. Petri*, appellatur Feudum (13), Feudum Ecclesiæ a Pontificibus Romanis Jure beneficii concessum, Emphyteusis (14) Ecclesiæ (unde succedunt in eo Fœminæ ut in Emphyteusi). Reges hujus sunt Vassalli & Ligii (15) Sedis Romanæ, & obnoxii juramento fidelitatis (nisi illius juramenti relaxatio per *Celestinum III.* facta Successoribus etiam proficit, de quo quærit (16) *Cujacius*) Investituram accipiunt sub Annuo censu Ecclesiæ Romanæ præstando, (qui aliquando fuit XLVIII. millium ducatorum Annuorum, postea in unum equum sive (17) Achiream conversus) per quam utile Dominium tantum adipiscuntur, directo Dominio penes Ecclesiam Romanam (18) manente, & ex hoc Regno) Pontifices sæpe concesserunt Feuda (19) Baronibus

(10) *Affl. decis. 282. Grammat. decis. 1. n. 21. Card. Tusch. v. Rex Neap. concl. 346. Cbopp. n. d. tit. 1. num. 12. Bodin. d. lib. 1. cap. 9. Ant. de Nigr. in constit. Regn. Neap. in preclud. n. 11. Arnise. de Jur. Majest. lib. 1. cap. 5.* (11) *Affl. d. in constit. Neap. in preclud. quest. 24. num. 1.*
 (12) *Jo. Franc. Leo. in Thesaur. for. eccles. par. 1. cap. 12. n. 8.* (13) *Card. Tusch. v. Rex. Sicil. concl. 351. & in v. Rex Apuliz. concl. 391.* (14) *Tusch. d. conclus. 351.* (15) *Franc. Gucciard. lib. 1. histor. Bodin. d. lib. 1. cap. 9. Ant. de Nigr. in d. preclud. n. 11.* (16) *Cujac. ad cap. veritatis 14. de Jur. Jur.* (17) *Socin. Jun. cons. 126. n. 39. lib. 3. Mar. Muta. in capitul. Regn. Sicil. in proem. Reg. Jacob* (18) *Tusch. d. concl. 351.* (19) *Affl. d. decis. 282. n. 11. Tusch. v. Rex Neap. concl. 346. num. 11.*

tionibus ejusdem Regni ; & Reges non possunt exercere Jurisdictionem in Clericos hujus Regni , nisi de Feudo (20) agatur . Et Bannitus Neapoli habetur pro Bannito in omnibus Ecclesiæ Romanæ (21) Dominis , quia est de Districtu Ecclesiæ ; & Reges habent Jurisdictionem in hoc Regno a Romana Ecclesia,eamque ob causam *Franciscus I.* Galliæ Rex monuit Cardinalem Bibirnum (22) Pontificis in Gallia Legatum , ne Pontifex pateretur *Carolus V.* Imperatorem assumere Titulum Regis Neapolis & Siciliae , quod illud Regnum Sedis Romanæ Feudum esset .

IV. Hæc vero de Dominio Civili intelligenda sunt , non de illa potestate quam hi Reges in Regno Siciliae vendicant , de qua egit Cardinalis *Baronius XI.* Tomo Annalium suorum, quem *Philippus Hispaniæ Rex* a Subditis suis teneri Edicto suo Anno M.DC.X. gravibus pœnis (23) prohibuit .

V. Reges vero Neapolis & Siciliae esse liberos ab omni Imperatoris Potestate , sicut & plerosque Europæ Principes , habendos esse in hoc Regno pro Imperatoribus & Monarchis , habere Jura Supremo- rum Principum , omnes (24) agnoscunt; eisdemque,

L

quam-

(20) *Grammat. decis. 61. n. 17. Tusch. in loc. cit.* (21) *Farinac. in pract. crim. n. qu. 103. n. 24.* (22) *Laysan. des signeur. cap. 2. num. 82.*
 (23) *Edict. Philipp. II. contr. Card. Baron. Aviry. n. Geograph. tit. de Sicile.* (24) *Afflict. in Constit. Neapol. in præjud. qu. 20. n. 1. & decis. 128. n. 4. Auz. de Nigr. ad capit. Regn. in præjud. n. 10. & 31. Ant. Surgen. lib. 1. de Neap. illustrat. cap. 14. Peregrin. cons. 4. n. 6. lib. 1. Tusch. c. Rex At ul. concl. 340. Marin. Frecc. de subfeud. lib. 1. de orig. Baron. num. 35. Carol. de Grass. de except. excep. 1. n. 11. Tiquan. histor. lib. 1. Borrell. de Casp. Reg. præstan. cap. 21. num. 20.*

quamvis investitos a Pontifice, quoad Subditos suos exercere Jura Supremorum Principum, & posse Leges contra Jus Romanum (25) constituere; iidem tamen Leges Romanas admiserunt, non ex Imperatorum Potestate, sed vi rationis. Et recte arguit *Andr. de* (26) *Ifernica*, non valere Argumentum, hujus Regni Incolas non teneri Romanis Legibus; quia Imperatorum Dominationi subditi non sint.

VI. Inter has Dominantium Mutationes Leges Romanæ solæ valebant usque ad Imperium Gothorum, qui Legibus & Literis infesti nullas in Italia Leges relinquebant. Longobardi vero cum Italis (27) humanius agebant, multa pietatis suæ testimonia in Ecclesiam Romanam reliquerunt, multasque Leges condiderunt, quas Capitularia *Caroli* appellari dicit *Alvarottus* (28). Eædemque ita invaluerunt, ut post deletos Longobardos *Carolus Magnus* eas in Italia conservaverit, iisdemque *Carolus Magnus* & Imp. insequentes & Reges hujus Regni postea varias Constitutiones suas adjecerint, Legesque Longobardicas *Carolus Rex* hujus Regni in unum librum congescit, qui adhuc extat. Leges vero Longobardorum *Rotharis* eorum Rex, primo scriptis (29) mandati jussit Anno DC. XLIV. multæque harum Legum reliquæ in Italia & præsertim in hoc Regno (30) adhuc manent; harumque Legum æquitatem

(25) *Afflicti. in d. prælud. qu. 2. Ant. de Nigy. in d. prælud. num. 31. 32.*

(26) *Andr. de Ifern. ad 1. Constit. Neapol. in proleg. n. 2. (27) Cod. leg. antiquar. par. 1. post præfat. (28) Alvarot. in protem. feud. n. 15 Chop-*

pin. de doman. Franc. par. 2. §. 4.

(29) *Ciron. lib. 5. observ. Jur. Canon.*

cap. 3.

(30) *Ciron. d. cap. 3.*

tem & prudentiam *Andr. de Ifernìa*, aliique pluri-
mi (31) in multis laudarunt, multasque Leges Lon-
gobardicas refert *Hoftienfis* (32) eam ob causam in
Jus Canonicum relatas & Canonizatas fuisse.

VII. Longobardi tamen inter suas Leges etiam
Romanas coluerunt, & in multis observarunt (33)
usque ad *Carolum Magnum*, qui eodem studio Jus
Romanum & Codicem *Theodosianum* (34) confirma-
vit; & in Longobardorum Regno totaque Italia Jus
Romanum, præsertim in Successionibus, Contracti-
bus, & Jurejurando observari (35) jussit; & Subditis
suis in Italia libertatem indulfit, qua Lege vivere
vellent (36), Longobardica an Romana, eandemque
libertatem concessit in Gallia, ut utra vellent Lege
Salica vel Romana, uterentur.

VIII. Ita Leges Longobardicæ in Italia & in
hoc Regno valebant usque ad *Lotharium* Imperato-
rem, a quo Jus Civile Romanorum restitutum tan-
tam sui admirationem apud omnes excitavit, ut ab
eo tempore Jurisconsulti nostri Leges Longobardo-
rum contemnere videantur; & quoties in earum
mentionem incidunt, Jus Longobardorum barba-
rum, Asininum, Lex sine ratione, Fæx non Lex,
per homines barbaros & ratione carentes conditum

L 2

ab

(31) *Andr. de Ifern. super feud. passim. Jul. Ferret. in annot. ad Bart. de differen. Jur. civil. & Longobard. ad rubr. Molinæ ad consuet. Parisien. tit. 1. n. 37. Kranz. in Dania. lib. 3. cap. 22.* (32) *Hoftien. ad cap. Raynu-
tus, n. 30. de testam.* (33) *Jul. Ferret. in d. rubr. ad Bart.* (34) *Ci-
ron. d. lib. 5. c. 1. p. 4. & 7.* (35) *Ciron. d. cap. 4. & 7.* (36) *Christiæ.
dec. Belg. 212. n. 76. vol. 4. Ciron. d. lib. 5. c. 1. p. 4.*

ab iis (37) appellatur, idemque ex ea causa ab Aula recessisse & in defuetudinem abiisse (38) affirmant. Extincto enim Longobardorum Imperio in Italia, & leges eorum exterminatas fuisse (39) censendum est. Atque ita, si reliquiæ hujus Juris Longobardici supersunt, in iis tantum locis manent, ubi Consuetudine receptæ sunt, neque vim habent a ratione, sed a Consuetudine, quæ precariam vim solam habet, & a Legis Imperio pendet (40), per quam potest revocari.

IX. Ex his constat, magnam semper fuisse Juris Romani in hoc Regno authoritatem, quod Longobardi in multis Legum suarum articulis secuti sunt, & *Carolus Magnus* ejusque Successores confirmarunt, & Pontifices Romani hujus Regni Dominium adepti, non mutarunt; quod licet pro Potestate sua facere potuissent, cum tamen non mutaverint, ad Reges per eos investitos cum his Legibus Regnum (41) transiit; easdemque hi Reges consensu suo confirmarunt, exceptis solum iis casibus, in quibus Juri Romano, vel Consuetudine vel Constitutionibus Regum est derogatum.

X. Quamvis vero Leges Longobardicæ in aliquibus hujus Regni locis observentur, ut *Salerni*,
Amal.

(37) *Luc. de Penn. ad l. conductores, C. de conductor. Ifern. in præjud. feud. qu. 2, n. 35. Caravit. super rit. Magni Cur. Vicar. rit. 292. n. 2. Maran. conf. 27. n. 7. Fab. de Ann. conf. 28. Christianæ. d. decis. 212. n. 76. (38) Alvarit. in præjud. feud. n. 15. Fab. de Ann. d. conf. 28. Maran. d. sp. 2. n. 10. Christianæ. d. dec. 212. (39) Bald. ad cap. translati, de constit. Christianæ. d. n. 76. (40) Bart. & Dd. ad l. de quibus, ff. de legib. (41) Afflic. ad constit. Neapol. in præjud. qu. 29. num. 1. Jul. per rett. in addit. ad Bart. in d. rubr.*

Antalphi, & alibi, non tamen habent aliam vim quam ex Consuetudine. Ideoque affirmanti, Civitatem aliquam uti Jure Longobardico, incumbit (42) probatio, sicut ea, quæ sunt facti, semper probari debent; pro Jure enim Romano communi præsumitur. Et Longobardorum Jus in hoc Regno censetur (43) speciale, Romanum vero commune, cui, ut generi per speciem, derogari non potest; cum receptum sit in diversis Legibus generi per speciem (44) non derogari: tantoque potentius est Jus Romanum Longobardico, ut in aliquibus Articulis veluti in successioneibus Jus Romanum (45) ubique in Regno valeat; & in iis locis, in quibus Jure Longobardico utuntur, in casibus non expressis in Jure Longobardico ad Jus Romanum ut ad Jus Commune (46) recurrunt, & ab eo Juris Longobardici ambigui vel obscuri Interpretationem (47) petunt.

XI. Inter omnes etiam hujus Regni Leges quamvis prima Autoritas deferatur a Regibus Constitutionibus suis, cum sint Supremi Principes, Legesque condere, abrogare, & mutare possint, eamque ob causam multi asserant eas esse Jus commune (48)

L 3

hu-

(42) *Luc. de Penn. in d.l. conductores, Ifern. in prælud. feud. qu. 2. n. 35. Maran. cons. 34. n. 1. Fab. de Ann. cons. 28. n. 10. Caradit. rit. 292. num. 3. Christinæ. d. dec. 212. Caro. Tapia. lib. 1. de Jur. Regn. Neapol. ad constit. puritatem in annot. v. 6. Asdr. Molfes. ad cons. Neap. n. 2. qu. 29. num. 14.*
 (43) *Afflicti ad constit. puritatem, n. 3. Luc. de Penn. ad d.l. conductores.*
 (44) *L. Sanctio legum 41. ff. de pæn. Dec. ad litoto Jure, n. 10. ff. de reg. Jur. Dyn. ad cap. generi, de reg. Jur. in 6.* (45) *Maran. cons. 27. num. 7. 8.*
 (46) *Afflicti ad constit. obscuritatem, rubr. 40. Jul. Ferret. ad Bart. in d. ubi. Christinæ. d. dec. 212. n. 76.* (47) *Afflicti ad d. constit. obscuritatem, Ferret. ad d. rubric.* (48) *Ant. de Nigr. in constit. Regiar. prælud. n. 33. Maran. d. cons. 27. num. 7. Fab. de Ann. cons. 28. n. 11.*

hujus Regni ; frequentius tamen Jurisconfulti Neapolitani & Siculi affirmant , Jus Civile Romanorum esse Jus commune (49) hujus Regni ; & hi Reges , Constitutiones suas ad Jus Civile Romanorum reduci , & ab eo interpretationem accipere (50) mandaverunt. Ideoque non extendi ultra casus in iisdem (51) expresse nominatos, atque ita in Constitutione contra Delinquentes non puniri Mandantes : itaque esse interpretandas Constitutiones suas , ut quam minime fieri possit, Jus Romanum corrigant & lædant, & in casibus omissis in Constitutionibus suis ad Jus Civile Romanorum (52) recurrendum esse .

XII. Denique cum *Fredericus* Rex in Constitutione sua Anno M.CC.XXI. mandaverit (53) Jus dici in hoc Regno primo ex Regum Constitutionibus , deinde ex Consuetudinibus locorum , postea ex Jure Longobardico , & demum ex Jure Romano , eam Constitutionem relative & qualificative (ut loquuntur) (54) interpretantur , ut in iis solum Civitatibus & locis Jus Longobardicum Romano præferatur, in quibus Jure Longobardico ex consuetudine utuntur . Et cum aliæ Constitutiones Regni

ju-

(49) *Afflicet. ad const. purit. n. 8. Maran. d. n. 7. Ant. Surgens lib. 1. de Neap. illustrat. cap. 17. n. 10. Gasp. de Leo. conf. 77. n. 17. inter consil. divers. Fab. de Ann. conf. 28. n. 10. Christina. d. decis. 212. n. 76. Paul. Balearon. ad lib. Feud. an prælud. quæst. 3. (50) *Afflicet. ad constit. Neapol. in prælud. qu. 20. Surgens d. cap. 17. n. 10. Ant. de Nigr. ad capit. Regn. in prælud. n. 33. & 45. (51) Ant. de Nigr. d. n. 33. (52) Gloss. in cor. stit. penam eorum & ibi Afflicet. Ant. de Nigr. in c. prælud. num. 46. Burg. de Paz. ad l. 1. Taur. n. 577. (53) *Constit. purit. in constit. Regn. Neapol. (54) Afflicet. in d. constit. purit. num. 8. & in constit. Juris gentium, num. 26. Maran. conf. 27. num. 7.***

jubeant causas dijudicandas esse secundum Constitutiones, Consuetudines, & Jura (55), communis earum est Interpretatio, in iis denotari primo Jus Romanum ante Longobardicum, tum ob excellentiam ejusdem, tum quod Jus Romanum hujus Regni Jus commune (56) sit.

XIII. Ex his constat, quæ sit Authoritas Juris Civilis Romanorum in Dominis Principum Italiæ. Jam de ejusdem Authoritate in Gallia quærendum erit, de qua in sequenti Capite.

(55) *Aff. Et. ad constitut. Juris gentium, num. 26. & in prælud. q. 20. Christina. d. decif. 212. n. 76.* (56) *Luc. de Perm. ad d. l. conductores, Aff. fi. in d. constit. Juris gentium, num. 26. Burg. de Paz. ad d. l. 2. Taur. num. 521. Ant. de Nigr. in d. prælud. num. 145.*

C A P. V.

De Usu & Authoritate Juris Civilis Romanorum in Regno Galliarum.

I. **S**uperatis Alpibus devenimus ad amplissimum Galliarum Regnum, e quo dum Galli contendunt Imperatorum Romanorum Dominationem & Legum Romanarum Authoritatem excludere, easdem interea præ omnibus aliis Gentibus exornarunt, solique Galliæ Jurisconsulti superioris seculi, incipiendo a *Gulielmo Budæo* (ut antiquiores taceam) tanto in Leges Romanas studio incubuerunt, tantamque literarum omnium Græcarum, Latinarum, Juris

humani Divinique omnis cognitionem ad eas illustrandas attulerunt, ut a Theologis reliquarumque Scientiarum omnium Professoribus se superari passim non fuerint. Et Jurisprudencia Romana, si apud alias gentes extincta esset, apud solos Gallos reperiri posset. In usu porro Forensi tanta est Fori Gallici eloquentia, ut sola Romana sit posterior, & ad illam admirandam Fori Romani eloquentiam proxime accedat. Ignea siquidem Gallorum ingenia penetrant omnia, ut ad quodcunque se intendant, sive Artes sive Eloquentiam, sive Arma, felicissime (1) assequantur.

II. Sed, dum de legibus Romanis in Gallia agimus, quærendum primo, quamdiu fuerit Gallia sub Imperio Romano: & deinceps de Romanis Legibus, quomodo apud Gallos in usu olim fuerint, & modo habeantur.

III. Inter Romanos & Gallos ante *Julium Casarem* varia bella gesta sunt & ancipiti Marte sæpe pugnatum. Unde a rerum Romanarum Scriptoribus traditum (2) est, Romanos cum ceteris gentibus de gloria, cum Gallis de salute certasse. Et cum certas pro stipendiis faciendis esset definita, in bello Gallico nec Sexagenarii nec Sacerdotes Militia soluti erant. Tandem vero *Julius Casar* post decennale bellum universam Galliam sub Imperium Romanum redegit, Gallique communi orbis Terrarum fato Romanis cedere coacti sunt. Ante *Julium Casarem*, *Occitania*,

(1) Scalig. contr. Cardani

(2) Thuan. hist. lib. 1. c. 6. Salust.

Britannia, Provincia *Delpbinatus* & *Sabaudia* erant in Provincie formam (3) redactæ a Romanis, & Magistratus annuos cum mero Imperio Roma missos accipiebant; & postea universa Gallia a *Cæsaris* ætate Romanis Imperatoribus paruit, primo a Legatis & Proconsulibus, post *Constantinum* a Præfectis Prætorii Galliarum & Vicariis Galliarum administrata usque ad *Hondrium* Imperatorem (4), qui *Vandalorum*, *Alanorum*, & postea *Gothorum* armis oppressus, *Atbaulpho* *Gothorum* Regi *Aquitaniam* & *Narbonensem* cedere (5) coactus est; eidemque cessit sub pacto, ne in Italia pedem figeret. Et sub ejus Imperio *Franci Rheuo* trajecto, Galliam ingressi sunt, & Regem suum *Pharamundum* constituerunt circa annum Christi *CCCC.XX.* cujus Posteris & Successores Gallorum Monarchiam adhuc possidet.

IV. Romanorum tamen dominatio non fuit extincta in Gallia usque ad *Clodoveum*, qui occiso Præfecto Prætorii, Imperatoris vindictam metuens, Romanos milites & Magistratus omnes Gallia expulit (6) circa annum Christi *CCCC.LXXXVIII.* & sub eo cœpit Regnum Franco-Gallorum (7) quod adhuc in Gallia manet & efflorescit. Atque ita Romanorum potestas in Gallia ad Francos translata est, sed pari injustitia. Neque enim Romanis aut Francis justa fuit bel.

(3) *Maynard. decis. Tholos. 98. num. 4. lib. 4. idem in qu. de droict. esent. lib. 7. cap. 26.* (4) *Panciroi. ad notit. Imper. Occident. cap. 68. Franc. de Amay. ad l. precipimus, C. de Canon. Largit. lib. 10.* (5) *Jornand. de reb. Goth. cap. 30. Ant. Dominic. de prærog. allod. cap. 5.* (6) *Hortoman. de antiq. Jur. Regn. Gall. lib. 2. cap. 2. Anst. Fontenay. Hist. & ord. Reg. rom. 2. in præf. (7) Thuan. lib. 13.*

bellorum causa in Gallos, & qui horum bellorum causas examinant, utrinque justitiam desiderant, & Francos non habuisse justam Galliarum invadendae causam (8) afferunt.

V. Quamvis vero *Johannes Igneus* & aliqui Jurisconsulti Gallici, praeter nimio libertatis Patriae tuendae studio, tradant (9) Galliam nunquam fuisse Romano Imperio subditam, neque Romanos Galliam per decem annos continuos unquam possedisse; atque ea de causa Gallos non habuisse patriam potestatem in liberos Romano Imperio (10) subditos: communiter tamen fatentur Scriptores Gallici (11), Romanos Imperatores Gallis, ut Subditis suis, dominatos fuisse usque ad *Honorium* (12), & ex eorum jussu & Imperio Romanorum Lingua & Legibus usos fuisse Gallos usque ad tempora *Francisci I.* Galliamque inde alteram Romam habitam fuisse; quod & clarissime constat ex rescriptis Imperatorum ad Praefectos, Proconsules, & Legatos suos in Galliam (13) transmissis, quae in Libris *Justinianæis* reperiuntur. Et *Accursii* argumentum multis (14) ineptum videri, dum

(8) *Salas de legib. tract. 14. disput. 7. sect. 11. Card. Bellarm. lib. 3. de Laicis, cap. 6.* (9) *Jo: Igne. in repetit. l. necessarias, §. non abas, ff. de S. C. Sillan. n. 66. Jo: Ferrald. de privil. Regn. Franc. privil. 1. Jac. Godofred. ad consuet. reform. Norm. v. reformes, in princ.* (10) *Gl. ad §. Jus autem Instit. de nupt. Dauth. in comm. de testam. §. qui testam. ac. poss. n. 169.* (11) *Jo: Filius lib. 1. de reb. Gall. cap. 1. Hottom. d. lib. 2. cap. 2. Imbert. in Encyrid. Jur. Gall. §. Gallorum filii, Coquill. ad consuetud. Franc. cap. 2.* (12) *Horoman de antiqu. Jur. Regn. Gall. lib. 1. cap. 2. Pancir. in notis. Occident. Imp. cap. 3. & 68. Castald. de Imper. u. 13. Krich. de Jur. super cap. 4. n. 83.* (13) *L. Spadonem 15. §. ult. ff. de eccus. l. 2. §. jubemus, C. de off. praef. Præf. Afric. l. Graultus. C. de adulter. l. 2. C. de municip. & origin. lib. 10.* (14) *Imb. rt. g. 9. Gallorum filii, Borrell. de Ca. h. Reg. praestan. cap. 65. n. 20.*

dum Gallos non fuisse subditos Romano Imperio asserit, quia in filios patriam potestatem non habuerunt: & in eo etiam plures egregii Jurisconsulti Galliae ab *Accursio* discedunt, asserentes (15) Gallos non solum in Provinciis Juris Scripti, sed & in consuetudinariis Patriae potestatis Jus in Liberos suos in Gallia habere. Unde filiusfamilias etiam post contractum matrimonium non potest condere testamentum (16), nisi Patre Authore: & filiam. post nuptias manet sub patria potestate, & non est in potestate mariti (17) ultra dotem & operas, quas marito debet.

VI. Post Romanos Gallia pulsos & Franco-Gallorum Regnum a *Pharamundo* constitutum, Gallorum Reges successione continua (interjectis tantum aliquibus Familiarum mutationibus) florentissimum hoc Regnum tenuerunt per mille ducentos annos; quod nulli magno Regno aut Monarchiae unquam contigit; suaeque Dominia libera ab omni Imperatorum Romanorum Dominatu conseruarunt. Gallorum etiam Reges fuisse semper supremos Principes & Imperatoribus Romanis non subditos aut obnoxios, Jurisconsulti omnes non Galli solum, sed & Itali Hispanique consentiunt, eosdemque praeter ceteris Regibus Orbis Christiani summis Elogiis celebrant.

VII. Rex Galliae est Imperator & Monarcha (18)

in

(15) *Choppin. de com. Gall. consuet. cap. 2. n. 2. Imbert. d. §. Gallorum filii, Rovillard. reliefs. forens. tit. puissance paternelle Pimell. ad Rubr C. de bon. mat. n. num. 12.* (16) *Choppin. d. cap. 2. n. 2.* (17) *Rovillard. d. §. puissance paternelle.* (18) *Bald. ad lexempla, C. de probat. Perr. Ror. ad consuet. Pictav. tit. 1. des siefs, art. 2. Bonteill. au grand. custom. lib. 2. tit. 1.*

In suo Regno, omniaque Jura Imperialia, quæ Imperatori competunt, ad Regem Galliarum (19) spectant; Juraque omnia concessa Imperatori habent locum in Rege (20) Galliarum; habet Jus, Leges & Constitutiones (21) promulgandi, habet intentionem suam fundatam in universo Regno suo quoad Jurisdictionem (22) & Imperium, Superiorem non recognoscit, cum a Deo immediate Regnum (23) teneat. Quoad subditos suos a Canonistis dicitur temporalis Deus (24) & Polus Antarcticus, qui non est eorum hemisphærii: inter reliquos Reges est ut Stella (25) Matutina, quæ præ omnibus aliis Stellis emicat & fulget, solumque Imperatorem & Regem Galliarum habere Jus imagines suas aureis nummis imponendi (26) traditum est, & quia arbitrio suo Leges condit, in Constitutionibus & Edictis suis semper subjungit Clausulam (27) (*Tel est nostre Plaisir.*) Sola vero requiritur in iis approbatio & consensus Curiarum Supremarum, & Parliamentorum (28), ne quid a Rege emanet, quod contra Leges Regias aut utilitatem Regni sit, aut Jus Tertii lædat.

VIII. Hinc etiam afferunt Galli, Regem suum poss.

(19) Boer. decis. 8. Franc. de Claper. conf. 23. qu. 1. (20) Franc. de Claper. in decis. Provinc. conf. 1. qu. 1. Cævall. com. com. qu. 824. n. 2.
 (21) Borrell. de Cast. Reg. prostan. cap. 31. n. 24. (22) Begedict. ad t. Rayvintius, v. uxoretz. nom. Adelas. n. 17. & 170. de testam. (23) Terrien. de droict. civil. de Normand. lib. 1. cap. 3. v. laix. (24) Prob. ad Jo. Monach. rubr. de sum. Trinit. in 6. n. 2. (25) Bald. ad c. fin. de probib. feud. alienat. per Fred. num. 24. (26) Procop. lib. 3. de bell. Got. Annæ Robert. lib. 2. rer. judic. cap. 1. Servin. lib. 2. Playdo. 60. qu. 5. (27) Paron. au. troiseism. Notarr. tit. de claus. cur. lib. 5. (28) Perr. Bassolad. in sit. tit. de Jur. nat. gent. & civil.

posse cogere Barones aliosque, qui Jura Regalia exercent, ad ostendendum & probandum (29) titulum suum; cum Jura Regalia antiquitus penes Reges solos essent, quæ nemo exercebat sine Delegatione Regia. Eademque primus *Hugo Capetus* ejusque posteri inferioribus Dominis concesserunt, Utili tantum Dominio (30) in eos translato, directo Dominio apud Reges ipsos remanente. Et ampliorem habere Regem Galliarum potestatem in suo Regno, quam Imperatorem in Imperio, aliqui (31) tradiderunt.

IX. Communis vero omnium Sententia est (32), Regem Galliarum neminem Superiorem in Regno suo recognoscere, Imperatori Romano non esse subditum, eoque inferiorem. Idemque Pontifices Romani in rescriptis suis (33) agnoverunt, licet ipsi in multos alios Europæ Principes Jus Supremum Sedi suæ vendicent. Quamvis vero *Jobannes Teutonicus* in Glossis suis ad ea rescripta adjecerit (34), Regem Galliarum de facto non recognoscere Imperatoris Romani potestatem, de Jure vero recognoscere debere: id fuisse illius commentum nulla ratione excogitatum dicunt Juris Canonici & Legum Interpretes, asserentes

(29) *Molina ad consuet. Paris. tit. de censib. §. 72. n. 3.* (30) *Coquil. in respons. ad consuet. Franc. cap. 6.* (31) *Bourceill au grad. const. lib. 2. tit. 1.*
 (32) *Joussier. in repet. i. d. §. non alias, Boer. decis. §. 8. n. 4. Castald. de Imper. qu. 53. Cassana. in Catalog. gl. r. mund. par. 5. consider. 28. Durand. de feud. ap. 1. Ferrald. de privileg. Regn. Franc. privileg. 1. Carol. de Grassat. de Regal. Franc. lib. 1. tit. 6. Bellug. in spec. princ. rubr. 11. Sibi igitur Cavall. com. com. qu. 824. Card. Tusch. v. Rex Franciæ, conclus. 344.*
 (33) *C. per venerabilem, qui filii sunt legit.* (34) *Gloss. d. c. per eum abilem, v. recognoscant.*

tes (35) Gallia Regem non esse Imperatori subditum, eumque nec de Jure nec de Facto debere recognoscere. E diverso iidem porro docent, Imperatorem in Gallia esse tanquam privatum (36), nullum in Gallia habere territorium, nec posse Jurisdictionem (37) exercere. Notarium Imperialem in Gallia non posse Instrumenta publica (38) rogare, & cum Imperator & Rex Gallia in eodem loco conveniunt, Imperatorem non præcedere, sed simul cum Rege Gallia (39) procedere debere; Regemque Gallia nec Imperatori nec ulli Principi fuisse unquam Feudatarium, prædicat (40) *Cujacius*, quod de aliis Regibus paucissimis dici potest. Ex his omnibus consequens est, Leges Romanas nullam habere Authoritatem in Gallia ex potestate Imperii Romani, sed ex Imperio Rationis, easdemque ex solo Regum consensu admittas esse.

X. Cum vero Leges Romanæ non eodem modo admittas fuerint in singulis Gallia partibus, eademque aliter in Aquitania & Narbonensi Gallia, quam in Gallia Celtica & Belgica receptas fuerint, distinguendas sunt Gallia partes, ut constet, quomodo in singulis Provinciis Galli Romanis Legibus obtemperaverint.

XI. Gal-

(35) *Jornoc. & Alb. in d. cap. per venerabilem Felin. in cap. novit. de judic. Odrad. cons. 69. Petr. de potest. Princ. cap. 3. qu. 4. num. 26. Aft. et. in conslit. Neapol. in prælud. qu. 20. n. 5. Menoch. cons. 2. n. 102. lib. 1. Gabr. com. conclus. lib. 5. concl. 3. Satas de legib. præf. 14. disp. 7. sect. 8. Card. Tuscob. d. conclus. 344. Borrell. de Cath. Reg. præf. in. cap. 65. (36) *Rebuff. id l. Barbarius, n. 31. ff. de off. Prætor.* (37) *Ferrald. de privil. 1. & cons. 506. lib. 2.*
 (38) *Boer. decis. 242. n. 4. Tuscob. d. concl. 344.* (39) *Guid. Pap. decis. 239. n. 2.* (40) *Cujac. lib. 1. de feud. tit. 2.**

XI. Gallia universa divisa fuit a *Julio Cæsare* in Galliam Aquitanicam, Celticam, & Belgicam, quibus *Augustus* addidit (41) quartam Narbonensem: inter eas vero sola Aquitanica, Narbonensis, & Celtica sunt sub Imperio Regis Christianissimi. Belgicæ vero partes aliquæ aliis Principibus cesserunt, & inter eas Provincias, quæ hodie in Gallia enumerantur, aliæ semper Leges Romanas observarunt, aliæ Consuetudines & Mores proprios. Ideoque pro instituti nostri ratione, sequenda est ea divisio Galliæ, qua utuntur Jurisconsulti Gallici, Galliam universam in duas partes dividentes (42), in Provincias nimirum Juris Scripti, quæ Jure Romano in Libris *Justinianais* scripto utuntur; & Provincias Consuetudinarias, quæ Moribus & Consuetudinibus propriis reguntur, quæ tamen omnes utuntur Jure Romano variis modis, ut mox docebimus, & postquam enumeratæ fuerint Provinciæ Juris Scripti, constabit quæ pro Provinciis Consuetudinariis habendæ sint.

XII. Provinciæ Juris Scripti numerantur (43) Aquitania, Gallia Narbonensis, Præfectura Lugdunensis cum Matisconensi & Forefia, & generaliter omnes Provinciæ, quæ sunt sub territoriis Parliamentorum

(41) *Panciroi. ad notit. Imper. Occident. cap. 68. Sewert. in sum. cas. referat. in Gall.* (42) *Stephan. Anfrer. in Styl. Cur. Parlam. Paris. f. 41. Gul. Ranchin. lib. 2. var. lect. cap. 3. Guesnoys. conferen. des coutumes de Franc. in prefat. Estien. Pusquier. Recherch. de Franc. lib. 9. cap. 40. Ciron. lib. 5. obser. v. Jur. can. cap. 6.* (43) *Gul. Benedict. ad cap. Raynulfus, v. & uxorem nom. Adelas. u. 448. de testam. Annæ Robert. lib. 2. rer. Judic. cap. 1. Set vin. lib. 2. Playd. 60. qu. 5. Romillard. d. S. puissance paternell. Pasq. d. lib. 9. cap. 40. Anton. Dominic. in prærog. albid. cap. 20. Aviry. in Geogr. Europ. tit. de ruyume de France.*

mentorum Tholosani, Burdegalenſis & Gratianopoli-
tani; in quibus omnes Cauſæ ſecundum Jus Civile
Romanorum exacte dijudicantur. Ad has Provin-
cias Italiæ finitimas Leges Romanæ facile pervene-
runt. Gallia Narbonenſis (quæ prius Bracchata dicta
eſt) a *Fabio Maximo* domita inter Provincias Ro-
manas quarta (44) recenſetur, & Jus Italicum confe-
cuta (45) immunitatem habuit a tributo & Censu,
multique Narbonenſes in Senatum Romanum electi
ſunt ante *Auguſti* tempora, atque Gallia Togata di-
cta (46) eſt, quod Jus Civitatis Romanæ & Jus To-
gæ Romanæ geſtandæ Narbonenſes haberent. Præter-
ea Aquitania, Delphinatus, & Sabaudia erant Pro-
vinciæ Romanæ ante *Julium* (47) *Cæſarem*, & Le-
gibus Romanis utebantur, omneſque hæ Provinciæ
Leges Romanas ſervabant, & per Præſides & Pro-
conſules Romanos regebantur uſque ad *Honorium*,
qui Jus ſuum in iſdem *Athaulpho* Gothorum Regi
ceſſit.

XIII. Gothici Reges has Provincias adepti Ro-
manas Leges eis permiferunt; e quibus *Theodoricus*
erat Romani Juris ſtudioſiſſimus, ejuſque Conſisto-
rium more Romano adornatum depingit eo ſeculo
Sidonius (48) *Apollinaris*, & *Alaricus I.* Rex Go-
thorum pro Aquitanis & Narbonenſibus Codicem
Theoſoſianum edidit (49) Anno Chriſti D.VI. per
Ania-

(44) L. 2. §. 32. ff. de orig. Jur. (45) L. ſin. ff. de cenſib. Jo: Fab. ad S. per
traditionem, Inſtit. de rer. diſt. (46) *Maynard. dec. Tholoſ. 8. lib. 4. m. 4.*
(47) *May. ard. quaſt. du dro. et. eſcr. t. lib. 7. cap. 26.* (48) *Sidon. lib. 1.*
epiſt. 2. Ant. Domonic. de prærog. allod. cap. 6. (49) *Pafq. Rocherch. d. lib. 9.*
cap. 40. Cirou. lib. 5. objer. Jur. Canon. cap. 1. Domonic. d. cap. 6.

Anianum Cancellarium suum, qui ad eum Codicem & Pauli Sententias Cæjique Institutiones Notas ascripsit. Fuitque deinceps Codex *Theodosianus* apud Gentes Christianas valde celebratus, quo usus est *Ethelbertus* noster Cantii Rex, & dicebatur Lex Romana, fuitque in magna veneratione apud Patres Ecclesiæ in Conciliis, ejusdemque Authoritatem *Ivo* & *Gratianus* in Decretis suis deinceps adhibuerunt.

XIV. Alarico autem postea cæso, Gothisque expulsis Aquitania & Narbonensi per Clodoveum Francorum Regem, a Regibus Franciis conservatæ sunt Leges Romanæ in his Provinciis; mansitque in iisdem Jus Romanum (50) illæsum a *Clodoveo* usque ad *Carolum Magnum*; Francique in his Provinciis non induxerunt legem Salicam, quæ Francorum propria erat, sed iisdem Legum Romanarum usum concesserunt; quod alii tribuunt humanitati Francorum, alii Majestati Legum Romanarum, quas postea Franci Victores ab his Populis victis mutuati sunt: & per Leges Romanas distinguebantur hæ Provinciæ a reliqua Gallia. Nam hæ Gallia Romanæ, reliquæ Galliæ partes Gallia Francica dicebantur, & Narbonenses Aquitanique dicti sunt Romani; quæ omnia ex *Marculphi* Formula eorumque seculorum Scriptoribus abunde constant.

XV. *Carolus Magnus*, Franciæ Regnum & Occidentis Imperium consecutus, in his Provinciis

M

Le.

(50) *Circa lib. 5. obsert. Jur. Canon. cap. 2. & 6. Dominic. de prærog. allod. cap. 7.*

Leges Romanas (51) conservavit. Nam *Innocentius III.* testatur (52) eum confirmasse Leges *Theodosianas* & *Carolus* in Capitularibus Leges Romanas laudavit in multis; eumque in his Provinciis Leges Romanas omnes approbasse, & iis nihil derogasse, doctissimus *Academiæ Tholosanæ Cancellarius Innocentius Cironius* (53) existimavit. Ideoque Capitulum *Caroli Magni* CC. LXIX. lib. sexto, quod prohibet usum Legum Romanarum in Judiciis, adulterinū (54) esse arguit: quia in primis *Caroli* Capitularibus Leges Romanæ sæpe allegantur & confirmantur, & est inter ea Capitularia, quæ confuse congestit *Benedictus Levi* ta, idemque potius e Legibus Gothicis in Codice *Visigothorum* petatum fuisse. Et post excessum *Caroli Magni* sub *Carolo Calvo* & Successoribus *Carolinis* in his Provinciis Leges Romanas semper observatas fuisse, earum Provinciarum Jurisconsulti (55) testantur, inter quos eximia scientia *Antonii Domini* in Libro de Allodiis conspicitur.

XVI. Sub Tertia vero Regum Linea in his Provinciis usque ad hunc diem Leges Romanas fuisse observatas, Historici & Jurisconsulti Gallici omnes consentiunt, & *Arelatenses*, Galliam scilicet *Narbonensem*, suo seculo usos fuisse Jure Scripto, *Antonius de Butrio* (56) testatur.

XVII. Hæ vero Provinciæ usæ sunt Jure Romano

(51) *Dominic. de prærog. allod. cap. 12.* (52) *Ciron. 13. de judic.*
 (53) *Ciron. ad C. super specula, de priv. in 5. collect. Honor. & lib. 5. observo. Jur. Canon. cap. 4.* (54) *Ciron. d. cap. 4. Dominic. d. cap. 12.*
 (55) *Dominic. de prærog. allod. cap. 14. Ciron. d. lib. 5. cap. 8.* (56) *Anton. de Butr. ad cap. super specula, de privileg.*

mano Regum suorum consensu & Consuetudine diuturna: ex qua ita horum incolarum Mores cum Jure Romano coaluerunt, tantusque hujus Juris amor eos incessit; ut, cum earum Provinciarum aliqua per Reges Galliae alienatae ad Coronam redierint ex Testamento vel ex Donatione vel alia Successione, Conditio semper apposita fuit, ne Legibus & Consuetudinibus Gallicis obnoxiae essent, sed omnia inter eos Judicia ex Jure Romano exercerentur, sicut antea observatum fuerat. Comitatum Tholosanum acceperunt Reges Galliae ex Donatione ultimi Comitis, sub conditione (57) ut Incolae & Subditi servarent antiqua Jura & Privilegia sua, eademque per hanc unionem cum Regno Galliae non amitterent; & ut Rex Galliae esset Comes Tholosanus. Atque ita Comitatus fuit unitus Regno Galliae principaliter, non accessorie, ut loquitur *Bartolus*; per quod genus unionis (58) antiqua Jura non extinguuntur. Et in ea unione Contractus initus est inter Regem Galliae & Ordines ejus Provinciae (59), ut in eo Comitatu & tota *Occitavia* Incolae Jure Romano uterentur, & ne exteri ibi morientes Jure *Albinatus* tenerentur. In Comitatu Provinciae & *Delphinatus* successit *Ludovicus XI.* ex Testamento *Caroli* Comitis Provinciae, ex familia *Andegavensi* ultimo mortui, cum fideicommissio (60) ut Incolas in antiquis Juribus & Mo-

M 2

ribus

(57) *Maynard. decis. Tholos. 58. n. 58. Fr. de Claper. in decis. Provinc. cons. 1. qu. 1. n. 17.* (58) *Bart. ad l. si convenerit. §. si nuda, ff. de pign. act. Felin. ad cap. translato, de constit.* (59) *Gul. Benedic. ad cap. Rymutius v. & uxorem nom. Adelas. n. 499.* (60) *Fr. de Claper. in decis. Provinc. cons. 1. qu. 1. num. 14. & cons. 3. qu. 2.*

ribus conservaret. Unde, cum Legibus Romanis antea semper usi fuerint, non possunt Reges eas abrogare, & subjicere populum Legibus aut Moribus Gallicis; sicut hæres gravatus servo libertatem dare (61), non potest operas aut jugum aliquod servitutis imponere.

XVIII. In Provinciis Juris Scripti ea est Auctoritas Legum Romanarum, ut omnia Causarum Judicia a Jure Romano petenda sint; Constitutiones Regiæ illæ solum admittuntur, quæ pro expeditiore litium processu editæ sunt, & ut loquuntur Jurisconsulti Gallici (62), in Præparatoriis Judiciorum Constitutiones Regiæ servantur, in Decisoriis Jus Romanum prævalet. Postquam vero Sententiæ latæ sunt in his Provinciis secundum Jus Scriptum, si ab iis appellatum fuerit ad Supremum Senatum Parisiensem (qui est in Provincia Consuetudinaria, & Jure Consuetudinario plerumque utitur) Causæ appellationum in secunda Instantia ex Jure Romano decidendæ (63) sunt. Atque ita in Institutione Parlamento Parisiensis Edicto *Philippi Pulchri* sancitum est: & cum aliquæ partes harum Provinciarum a Parlamento Burdegalensi ad Parisiense translata essent, conservatum est iisdem beneficium Juris Scripti, & Causæ eorum secundum Jus Scriptum in Senatu Parisiensi judicandæ (64) sunt. In his Provinciis

(61) *L. Campanus, §. si quis hac ff. de oper. libert.* (62) *Benedict. in d. 2. §. uxorem non. Adela. n. 499. Maynard. decis. Tbol. 57. num. 2.*
 (63) *Choppin. de com. Gall. consuetud. par. 2. §. 2. n. 4. Joy. in addit. ad Gf. n. 1. de edict. creat. offic. lib. 1.* (64) *Choppin. d. par. 2. §. 4.*

vinciis Testamenta conduntur, Contractus celebrantur, & Judicia omnia exercentur secundum Jus civile (65) Romanorum; & Sermone etiam Romanæ usæ sunt, usque ad *Franciscum Primum*, qui Majestatis Romanæ minuendæ vel suæ augendæ studio, lingua Gallica omnia agi permittit.

XIX. In his Provinciis multa Privilegia conceduntur ex Jure Romano, quæ in Provinciis Consuetudinariis permittæ non sunt. In his bona damnatorum non vindicantur Fisco (66) nisi in Crimine læsæ Majestatis, quia ab Imperatore *Justiniano* ita constitutum est. In his Testamentum filiæfam. octodecim annorum (67) non valet, quia Jus Romanum in ætate Minori testandi facultatem non concedit, & in iisdem, quia sunt Jura Patriæ potestatis sicut in Jure Quiritum, filiæfam. etiam post contractum Matrimonium non est sui Juris, nec sine Autoritate Parentis (68) testari potest. In his Provinciis valet pactum, ne Mater succedat liberis (69) quia Jure Romano ita constitutum est. In iisdem, prior licitator per oblationem secundi liberatur secundum Jus Civile, cum in reliquis Galliæ partibus aliter (70) observetur. In iisdem Consuetudines Feudales (71) admittuntur, quia Jus Romanum eas admittit, licet in reliquis Galliæ Provinciis Jura Feudorum (72) non recipiantur,

M 3

quia

(65) *Paban. du prem. Notair. tit. de stipulat. Roillard. d. § puissance paternell.* (66) *Choppin. d. §. 2. n. 4. authent. bona damnatorum, C. de bon. proscript.* (67) *Roillard. d. §. puissance paternell.* (68) *Choppin. d. §. 2. n. 2.* (69) *Caroi. Molinæ. conf. 15 n. 14.* (70) *Franc. de Claper. in dec. Provinc. conf. 2. qu. 1. n. 20.* (71) *Choppin. d. §. n. 4. Franc. de Claper. conf. 10. qu. 1. n. 20.* (72) *Molinæ. ad consuet. Paris. tit. des fiefs. n. 106. Guesst. conserv. des coutum. de France. in præfat. Christin. dec. Belg. 212. n. 18.*

quia proprias Consuetudines Feudales habent. Ideoque etiam in his Provinciis, cum de Feudis quaestiones incidunt, prius ad Jus Romanum quam ad Jura Feudorum recurrendum esse existimavit (73) *Carolus Molinaeus*. Et in his Provinciis porro Juris Romani Autoritas maxime apparet ex Appellationibus a Sententiis Judicum; in quibus Formulæ & Clausulæ Legum Romanarum adhibentur, omniaque secundum Leges Romanas aguntur. A quibus reliquæ Provinciæ Consuetudinariæ multum differunt in appellationibus, eisdemque differentias *Joannes Imbertus*, *Stephanus Anfrerius* (74) aliique exacte tradiderunt.

XX. Maximum vero Juris Romani beneficium est in his Provinciis, quod exteri morientes in reliquis Galliæ Provinciis non possunt Testamenta condere de bonis suis, nec heredem ab intestato habere, quia omnia bona peregrinorum in Gallia morientium cedunt fisco Regis; adeo ut Flandri, Burgundi, & Mediolanenses, licet olim fuerint subditi Regum Galliæ, tamen quia hodie de facto iis non obediunt, habentur pro peregrinis; bonaque eorum (75) Jure Albinatus a Fisco occupantur. Sed in Provinciis Juris Scripti, Comitatu Tholosano, tota *Occitania*, Comitatu Provinciæ, & *Delphinatu*, ceterisque, Peregrini habent Successores bonorum ex Testamento vel ab intestato, quia hæ Provinciæ utuntur Jure Romano,

(73) *Molinae. d.n. 196.* (74) *Anfrer. in styl. Cur. Parlam. Paris. Imbert. in pract. civil. & crimin. lib. 2. cap. 6. Loyssean. des offices lib. 1. cap. 44.*
 (75) *Bacquet. de droit. d. Aubaine. par. 1. cap. 3. & 9.*

no, ex quo omnia bona morientium ad Heredes transmittuntur.

XXI. Denique, licet hæ Provinciæ Juris Scripti habeant singulæ suas Consuetudines particulares, quæ Statuta appellantur, & in his Provinciis habent locum (76) Consuetudinum, & Latino sermone Scripta sunt, quæ plurimi Jurisconsulti Galliæ Commentariis suis e Jure Romano ductis (77) illustrarunt; eandemque vim apud eos habent, ut Statuta in singulis Italiæ (78) Civitatibus. Consuetudines tamen istæ sunt Jus privatum earum Provinciarum, sed Jus Commune nullum habent præter (79) Romanum. Et generaliter Jus Civile Romanorum in his Provinciis esse Jus Commune, a Gallis omnibus communiter (80) receptum est.

XXII. Reliquæ Provinciæ Galliæ, scilicet Gallia Celtica, & aliquæ Regiones Belgicæ, sunt Consuetudinariæ, quæ numero & amplitudine Provincias Juris Scripti multum superant. Hæ vero Consuetudinibus suis & Constitutionibus Regum reguntur, quæ e Legibus Romanis maxima ex parte petitæ sunt, iisdemque deficientibus, ad Jus Civile Romanorum in Judiciis & Decisionibus Causarum con-

M 4

fugiunt,

(76) Guesn. conferen. des coutumes de Franc. in præfat. (77) Chopin. de leg. And. municipal. in præfat. (78) Guesn. in d. præfat.
 (79) Charond. memorabl. observat. du droit. Franc. tom. 2. v. droit.
 (80) Eguin. Baye. ad l. si reus, ff. de pact. & lib. 1. de Jur. benefic. tit. 3. Molinæ. ad d. tit. 1. des fiefs. n. 108. & cons. 15. n. 14. Papon. du prem. Notair. tit. des Jurez. Charon. du droit. Franc. tit. des legs. lib. 3. & tom. 1. lib. 4. cap. 13. Anna. Robert. lib. 2. ver. judic. cap. 1. Maynard. quest. de droit. escrit. cap. 90. Coquill. ad consues. Nivern. in præfat. Basson. ad instit. de Jur. natur. gent. & civil.

fugiunt, ut mox constabit.

XXIII. Post Romanos Francorum armis Gallia ejectos, præter Consuetudines generales permixtas cum Legibus Romanorum, quibus diu paruerant, singulæ Provinciæ suas Consuetudines inter se multum discrepantes (81) retinuerunt, variæque Consuetudines novæ ortæ sunt, ex conflictu Francorum, Vandalorum, Burgundionum, aliorumque Populorum in variis Galliæ partibus sese mutuo expellentium, quarum usum Reges Francorum iis permiserunt; dum interea Gothi in Aquitania & Narbonensi Gallis Romani Juris usum concesserunt, ut jam dictum est.

XXIV. Et præter has Consuetudines, Reges Francici suas addiderunt Constitutiones pro regimine Gallorum, quæ omnes generali nomine Lex Salica dictæ sunt. Ea vero primo a *Pbaramundo* Rege primo, ascitis Sapientissimis & Jurisconsultissimis Francorum Gallorumque, anno CCCC.XXIV. condita est (82) (de quo tamen inter Gallos (83) non convenit) & ad eam plures Reges Francici insequentes Constitutiones addiderunt usque ad *Carolum Magnum*, qui Legem Salicam auxit suis Capitularibus (84), in quibus XXIII. Articulos addidit Legi Salicæ. Aliosque condiderunt *Ludovicus & Lotbarius* ejus filii, quorum primi Libri quatuor exacte col-

(81) *Raudens. decis. Pisan. 41. n. 17. Gothofred. ad consuet. Norman. v. reformeres.* (82) *Benedict. ad cap. Rainurii v. in eodem testamento. n. 166. Papon. in proleg. m. ad Arrest. Cur. Franc. Pet. Rat. ad consuet. Piët. tit. deshéjés. art. 1.* (83) *Anth. Fentiar. en const. & edict. Franc. en presaj. tom. 1.* (84) *Fontan. in d. presaj.*

collecti sunt per Abbatem *Ansegisum*. Tres vero editi sunt postea, sed non pari fide, per Benedictum *Levitam* (85), qui in illis multa adulterina, vel ex Scriptoribus non probatis immiscuit. In hac Lege *Salica* celeberrimus est ille Articulus de fœminarum Successione in Terra *Salica*, de quo Angli Gallique bello diuturno certarunt, & Jurisconsulti Gallici adhuc (86) contendunt: an de Terra *Coronæ Regiæ* sola, an etiam de privatorum hereditatibus intelligendus sit.

XXV. Ita regebantur Galli Lege *Salica* sub Regibus Francorum, neque in desuetudinem abiit usque ad Tertiam Lineam Regum, in qua Reges Galliæ deinceps condebant Ediçta & Constitutiones suas pro Jure & Majestate sua, eodem modo, quo Galliæ Reges adhuc utuntur; e quibus priorum Regum Constitutiones pleræque temporum injuria deperditæ sunt. Constitutiones vero & Ediçta Regum post *D. Ludovicum* ab anno M.CC.XXVIII. conservata & edita apud Gallos habentur (87) quæ in immensum numerum jam excreverunt.

XXVI. Consuetudines Gallicæ in multis ortæ sunt a Legibus Romanis, Neque enim Franci una cum Romanis Leges eorum statim expulerunt (88) e Gallia, sed iis indulserunt suas Consuetudines, quæ ad Leges & Mores Romanos erant accommodatæ ex usu

(85) *Dominic. de prærog. allod. cap. 7.*

(86) *Fontan. in d. præfat.*

(87) *Fontan. in constit. & ediçt. Franc.*

(88) *Papoz. in arrest. Cur. Franc.*

in pro. leg. Coquill. ad consuet. Franc. cap. 1. & 2. ad consuetud. Nivernens. in præfat. & in resp. ad consuetud. cap. 214.

usu diuturno, a seculo *Julii Caesaris* ad *Honorium & Valentinianum* Impp. cum toto eo tempore Galli sub Legum & Magistratum Romanorum administratione fuissent; & post Francorum Imperium in Gallia (89) remanserunt multi Romani, quibus uti Romanis Legibus permillum fuit. Unde Consuetudines multæ Gallorum ex Romanorum Legibus petitæ sunt, cædemque inter Consuetudines Gallicas sunt antiquissimæ. Consuetudines vero, quas a Francis habuerunt, sunt posteriores, earumque plures post *Hugonem Capetum* ortas fuisse (90) censent; nam & Leges Salicæ multæ a Jure Romano petitæ sunt, & in iis Leges Romanæ laudantur, & ob sterilitatem Legum Salicarum, quia plures Causæ occurrebant, quæ non poterant Lege Salica terminari, Galli eo tempore ad Leges Romanas (91) recurrerant. Et probabilis est eorum sententia, qui existimant (92) *Eginbartum* intelligi de Legibus Salica & Romana, ubi affirmat, in Gallia sub *Carolo Magno* duas (93) Leges fuisse.

XXVII. Ex diversitate Consuetudinum in his Provinciis laudant Galli Clementiam Regum (94) suorum, qui singulis harum Provinciarum Populis, uniuscujusque Provinciæ Consuetudinibus uti, indulserunt. Præ reliquis vero laudant *Carolus VII.* Gallorum Regem, qui, post Anglos ex suis discordiis

(89) *Coquill. in d. præfat. ad consuet. Nivern.* (90) *Coquill. d. cap. 314.*
 (91) *Ciron. ad d. cap. super specula, n. 5. & lib. 5. observ. Jur. Canon. cap. 6. & 7.* (92) *Ciron. d. lib. 5. cap. 7.* (93) *Eginbart. in vita Carol. Magn.*
 (94) *Annæ. Robert lib. 2. rer. judic. cap. 1. Godofred. ad consuetud. reform. Norman. v. reformæes.*

diis & defectione Ducis Burgundiæ debellatos, recuperata Regni Gallici Dominatione, primam curam habuit Legum & Reipub. confusæ per diuturna Anglorum bella componendæ; & ante omnia Consuetudines singularum Provinciarum per viros Juris Romani Consultissimos, ad postulationem Ordinum singularum Provinciarum delegatos componi jussit, & in scripta redegit (95) ad evitandam probationis Consuetudinum difficultatem per turbas testium: iisdemque singulæ Provinciæ adhuc utuntur. Et earum Interpretationem habemus ex Jure Civili Romanorum per doctissimos Galliæ Jurisconsultos, qui in describendis Consuetudinibus singularum Provinciarum maximam partem hauserunt ex Jure Romano, ut constat (96) in Consuetudinibus Bituricensibus, aliisque: iisdemque singularum Provinciarum Consuetudines Commentariis suis (97) ex Jure Civili petitis illustrarunt. Et post eum in eandem curam incubuerunt (98) *Ludovicus XI. & XII. Franciscus I. Henricus II. & demum Henricus III.* in Conventu ordinum Blesensi Juris Gallici componendi munus ex Consuetudinibus Provinciarum & Regum Constitutionibus demandavit celeberrimo *Bartholomæo Brissonio* (99) aliisque primariis Galliæ Jurisconsultis,

(95) *Baro. ad l. nonnunquam 11. de Just. & Jur. Charon. memorabil. observat. du droit. Franc. tom. 2. v. droits. Coquill. ad consuet. Nivern. in præfat. Godof. ad d. v. reformees. Anna Robert. d. lib. 2. cap. 1. Guesn. conferenc. des coutum. de Franc. in præfat. (96) Pasq. Recherch. lib. 9. cap. 23. (97) Choppin. de legib. And. municipal. in præfat. Coquill. in d. præfat. ad consuet. Nivern. (98) Guesn. in d. præfat. in conferenc. des coutum. (99) Charon. Pandect. du droit. Franc. lib. 1. cap. 25. tom. 1. Choppin. de communi. Gall. consuetud. par. 1. §. 4. n. 177. 5.*

sultis, qui illud perfecissent, si infelix Regis *Brissonique* mors felix propositum non impedivisset. Idemque Jurisconsulti Galliarum conjunctis votis adhuc videntur (100) exoptare.

XXVIII. Apud Reges vero magna fuit semper veneratio & Authoritas Juris Romani in his Galliarum Provinciis a primis Regum Francicorum temporibus. *Agathias* (101) testatur, Gallos ætate *Justiniani* Jus Romanum in Contractibus, & Matrimoniis, & in aliis servasse. Atque ita sub primis Regibus plurima apparent Legum Romanarum vestigia (102), Scriptoresque Gallici ab initio Monarchiæ Francicæ multa Judiciorum Exempla, secundum Leges Romanas, exhibent. In prima Regum Linea sub *Dagoberto*, filii Ducis Aquitanix, paterna hereditate fuerunt privati per Sententiam in publico Gallorum Concilio latam (103) secundum Leges Romanas, quod Patris interfecti necem secundum Leges Romanas non vindicassent. Et *Gregorius Turonensis* commemorat (104) *Guntranum* filium *Clotbarii* I. quendam *Andarchium* peritum in Codice *Theodosiano* ad summos honoris gradus evexisse.

XXIX. In secunda Regum Linea *Carolus Magnus* jussit quosdam per quæstionem habitam (105) se-

(100) *Guesn. in d. præfat. Charon. in resp. du droit. Franc. in præfat. & lib. 1. cap. 25.* (101) *Agath. lib. 1. de bell. Goth.* (102) *Papon. in arrest. Cur. Franc. in proleg. Coquill. in d. præfat. ad consuet. Niernnen.*
 (103) *Aym. de gest. Franc. lib. 4. cap. 28. Cabot. lib. 2. disput. cap. 1.*
 (104) *Gregoy. Turon. lib. 40. cap. 40. Antonn. confere. de droit. Franc. ad tit. 1. de orig. Jur. lib. 1.* (105) *Rovillard. reliefs. forens. tit. puissance paternelle. ex chron. veter.*

guas vel obscuras esse illustrandas per alias Consuetudines vicinarum Provinciarum, præsertim Parisiensis, quæ reliquarum Mater est, & ab iisdem debere Interpretationem recipere. Jus vero Romanorum non habere vim Legis in Gallia, quæ nullas alias Leges agnoscit præter suas: sed in judiciis tantum, ut Rationem, ut Exemplum, ut Æquitatis normam, ut Authoritatem Prudentium, ut veram Justitiæ rationem, ut Artem & Scientiam Juris posse adduci & allegari. Legesque Romanas non aliam habere vim in Gallia, quam bonos (110) Mores: ideoque interdictum fuisse a *Philippo III. & IV. Leges Casares* contra Constitutiones suas in Judiciis Galliæ (111) allegare; Regesque Galliæ in Academiis erigendis pro Juris Romani studio semper apponere Clausulam, se propterea non agnoscere Jus Romanum habere vim Legis in Gallia. Eaque de Causa Jurisconsultos externos de hoc Articulo tractantes affirmare, Leges Romanas non habere Legis Authoritatem in (112) Gallia, Gallosque Legibus Romanis pro arbitrio suo uti vel non uti (113) posse, Judicesque Gallorum in admissionibus suis ad Judicium Munera solenni Sacramento (114) promittere, se Constitutiones

(110) *Imbert. in d. error.* (111) *Choppin. de doman. Franc. lib. 2. tit. 15. num. 5. Charon. ad lib. 11. Cod. Henr. tit. 1. art. 3. Coquill. ad consuet. Franc. lib. 1. 2. Delom. de jurisprud. Gall. in præfat.* (112) *Bald. ad Inemo. C. de sen. & interloc. om. jud. n. 1. Arned. ad constit. Reg. lib. 1. tit. 2. in rubr. n. 14. Molin. de primogen. Hispan. lib. 3. cap. 12. n. 11. Burg. de Paz. ad l. 1. Taur. num. 5. 15. Suarez. lib. 3. de legib. human. cons. 171. lib. 1. Card. Tusch. v. Jus civi. conclus. 582.* (113) *Castren. ad constit. Reg. in præm. gloss. 5. num. 20. Blacind. in apol. contr. Buchanan. cap. 10.* (114) *Rebuff. ad*

tiones Regias & Consuetudines (nulla mentione facta de Legibus Romanis) observaturos .

XXXI. Alii vero in his Provinciis Juri Romano vim Juris Communis attribuunt , & ad illud observandum , etiam in Supremis Curiis (115) teneri Judices , & ex eo debere sub pœna nullitatis (116) Sententias ferre . Et fuit hæc quæstio olim agitata inter duos Senatus Parisiensis primarios successive Præsides , *Petrum Lizetum* & *Christophorum Thuanum* (117) ; in qua *Lizetus* contendebat Jus Civile Romanorum esse Gallorum Jus Commune , ideoque Consuetudines & Constitutiones , quæ sunt Jus Gallicum , esse Jus strictum , strictèque interpretandum . *Thuanus* vero dicebat Consuetudines & Constitutiones esse Gallorum Jus Commune ; Jus vero Romanum tantum Rationis Scriptæ in Gallia locum habere . Et hæc Opinione diversitas ad insequentes Galliarum Jurisconsultos dimanavit .

XXXII. In eo autem omnes Jurisconsulti Gallici (118) consentiunt , in omnibus causis , in quibus deficient Consuetudines & Constitutiones Regiæ , debere Judices ad Jus Romanum recurrere , & ex eo judicare ; & acerrime (119) repræhendunt illos Judices suos , qui , deficientibus Consuetudinibus &

Con-

(115) *Rebuff. de reprob. test. n. 175. Charon. du droit. Fran. lib. 3. resp. 66. & ad edict. Franc. l. de secun. nupt. lib. 3. (116) Pasq. Recherch. lib. 9. cap. 38. (117) Coquill. ad consuet. Ni vern. in præfat. (118) Molina. dn. 106. tit. des siejs. Baro. in constit. ad Senat. & omn. Pop. & de re benefic. lib. 1. tit. 3. Choppin de com. Gall. consuet. par. 2. n. 2. & 4. Terrien du droit. de Norman. lib. 1. cap. 2. v. Loix. Chesn. not. ab. quæst. de droit. tit. 64. Girard. des offic. lib. 1. tit. 2. Delom. de Jurib. Regalib. lib. 1. cap. 16. (119) Baro. de re benefic. lib. 1. tit. 3. Ranchinus, lib. 2. var. lect. cap. 3.*

Constitutionibus suis, putant se posse arbitrio suo uti, seque teneri ad Jus Romanum ex sola ratione, quam arbitrii sui faciunt. Quorsum enim tam severum examen in admissione Judicum Galliarum, non solum de vita & moribus, sed & de peritia & studio Legum Romanarum, nisi ad eas necessario (120) tenerentur & vim Legis haberent? Easdemque post Leges suas Galli necessario sequendas imponunt Judicibus suis (121) ex summa earum æquitate, iustitia, & prudentia, ob quas reliquæ etiam Gentes Europæ easdem sequuntur, & ad illud Jus, ut ad *συγκριαν* (122) confugiunt. Voluerunt scilicet Reges Galliarum, cum Mores & Leges suæ deficerent, ut Judices sui uterentur eo Jure, quo Roma omnium Gentium & Terrarum Orbis Domina usa est, & ut magis ex Legis necessitate, quam ex arbitrio suo Jura (123) redderent. Et agnoscunt porro Galli Leges Gallicas pro maxima parte cum Jure Romanorum (124) convenire; præstantissimam partem Legum Galliarum e Jure Civili (125) desumptam esse; Jus Galliarum esse multo magis incertum (126) quam Jus Romanum; Leges Romanas Gallicis longe præferendas (127) esse, magisque exerceri Gallorum ingenia (128) in explicatione Legum

(120) *Pasq. Recherch. lib. 9. cap. 38. Ranchin. d. cap. 34.* (121) *Charon. resp. du droit. Franc. lib. 3. tit. des legs. & lib. 3. cap. 87. & ad edict. Franc. lib. 3.* (122) *Baro. ad l. s. reus, C. de pact.* (123) *Carol. Fabrot. in edit.*

Βασιλικων in epist. ad Cancell. Franc. (124) *Godofred. ad consuetud. Norm. in v. consuetudines.* (125) *Delom. de Jurisprud. Gall. in præfat. & lib. 1. de jurib. Regal. cap. 16. Rovill. d. s. puissance paternelle.* (126) *Charon. du droit. Franc. lib. 3. resp. 66. Ranchin. d. lib. 2. cap. 3.* (127) *abor. lib. 2. d. s. p. cap. 1. & 4. Charon. d. resp. 66.* (128) *Godofred. in d. v. consuetud. nes.*

gum Romanarum, quam Gallicarum ; licet gentes universæ soleant suis potius Legibus, quam peregrinis delectari. Præsertim vero in Causis Criminalibus Galli omnes sequuntur Jus Civile in omnibus Provinciis, non solum Juris Scripti, sed & in Consuetudinariis: ubi per Consuetudinem aut Constitutionem non est ei (129) derogatum ; idemque ut rationem clarissimam in Criminalibus puniendis laudant & exequuntur. Et desiderant Galli Legum suarum reformationem, cupientes ex Edictis Regiis, Sententijs Supremarum Curiarum, & Jure Romano novum Codicem Juris Gallici (130) componi.

XXXIII. Consuetudinum etiam Galliæ maximam partem a Jure Romano (131) petitam fuisse asserunt. Ideoque consuetudines ex eodem Jure esse supplendas, & ab eo interpretationem accipere debere. Ideoque, cum certa ætas Testamenti condendi ex Consuetudine Britannicæ non esset definita, judicatum est (132) Majorem quatuordecim annis posse Testamentum condere, quia Jure Romano ita est constitutum ; & ex eadem causa in Provincia Melodimensi Testamentum Virginis natæ quatuordecim annos fuit validum, quia ex Consuetudine Melodimensi (133) non fuit prohibitum. Si quæ vero Consuetudines sunt contra Jus Romanum (134), ut Retractus Gentilitius, aliæque, habentur pro odio-

N

fis

(129) Papon. *au second. Notairais des juges.* (130) Charo. *du droit. Franc. en præfat.* (131) Coquiller. *sp. ad consuetud. cap. 6. & cap. 314. De lom. d. c. 16. Rovillar. d. 8. puissance paternelle.* (132) Ser. *vin. d. playd. 6. ex l. 1. caus. du testam. de Const. de Laval. in princ. qu. 5.* (133) Bourc. *el. & Jely. arrêts. cap. 33.* (134) Bourc. *au grand. costum. tit. 1.*

sis & stricte interpretandis; & Stylus Judiciorum in Gallia præter Jus Romanum admittitur; secus vero, si cum Jure Romano (135) pugnet. Atque ita Consuetudo Laodunensis, rejiciens fœminas a testimonio judiciali, rejecta est,

XXXIV. Ex eadem ratione consentiunt Jurisconsulti Gallici omnes, Gallos uti Legibus Romanis, ut Romani usi sunt (136) Legibus *Rhodiis*. Illis vero usi sunt Romani in causis maritimis, ubicunque Legibus Romanis non adversarentur, propter *Rhodiiorum* insignem justitiam & peritiam (137) Rei Navalis; ideoque iisdem, in Societatem suam ascitis, Libertatem permiserunt. Rejecerunt vero Leges *Rhodias* in iis solum casibus, in quibus contrariæ erant (138) Legibus *Cæsareis*; uti in ea *Lego Rhodisa*, per quam bona Naufragorum a Fisco occupata sunt, quæ damnata fuit ab Imperatoribus. Et ex ea causa neglectas Leges *Rhodias* a Romanis & raro in Codice *Justinianæo* commemoratas fuisse, aliqui (139) existimarunt.

XXXV. Atque ita Jus Romanum factum est Jus Gallicum (140), ex Consuetudine Galliæ, & ex consensu Regum Galliæ, qui ei Juris authoritatem tribuerunt. Neque aliam authoritatē Juri Romano in Gallia concedunt,

(135) Chopp. de comm. Gall. consuetud. in præfat. pag. 4. (136) Cujac. ad Paul. sentent. lib. 1. tit. 7. Papon. arrest. Cur. Franc. in proleg. Choppin. de duman. Franc. l. 2. tit. 15. n. 5. Guesn. conferen. des coutum. de Franc. in addit. ad tit. 1. de feud. Bouch. & Jety, arrest. de Paris. cap. 33. (137) Forcat. in cupid. cap. 9. Cujac. d. tit. 7. (138) L. de precutio ad l. Rhod. de j. aff. (139) Pruchman. §. soluta potestas cap. 3. n. 125. (140) Autumn. consi. ven. des ordonnanc. lib. 1. tit. 2. Pasq. d. lib. 2. cap. 38. Ranchin. d. cap. 3.

ant, præter eam, quæ a Regum Consensu & Moribus Gallorum indulta est. Atque inde Consuetudo in Gallia inolevit, quod cum Galli opus habent Restitutione in Integrum, quæ a Jure Civili conceditur, veluti de læsione minorum, de circumventionè ultra dimidium justiprecii, de rescissione contractuum ex dolo vel fraude, de beneficio Senatusconsulti Vellejani, aliisque remediis, quæ ex æquitate Juris Civilis dantur, non possunt Judices ea decernere Litigantibus sine Literis Regiis e Cancellaria(141) impetratis, ne viderentur *Cæsarum* Potestatem agnoscere. Sed si petatur Restitutio aliqua ex Consuetudine vel Constitutione Regia, veluti de nullitate contractuum usurariorum, vel contractuum cum Uxoribus sine consensu Maritorum, vel similibus, Judices Gallici, sine Literis Regiis, possunt ea omnia concedere.

XXXVI. Constitutionibus etiam *Cæsareis* non eandem semper Galli auctoritatem tribuunt, sed illorum præsertim *Cæsarum* Constitutiones amplectuntur, qui Romam tenuerunt, Gallosque sub Imperio habuerunt. Posteriorum vero Imperatorum Constitutiones, qui Constantinopoli sedem habuerunt, non æque agnoscunt, scilicet *Valentiniani III. Martiani, Zenonis, Anastasii, Justinii, & Justiniani;* quia sub iis Franci, Galliam ingressi, Romanorum Dominationem excusserant, quod observavit *Gai-*

N 2

do

(141) *Imbert, in enchirid. Jur. Gall. §. contractus, Circumlib. §. obseru. Jur. Can. cap. 8.*

de Coquillius Nivernensis (142) Procurator Fisci in Provincia Nivernensi : quem Patriæ suæ alterum *Papinianum* celeberrimus *Ludovicus Servinus* advocatus Regius (143) appellat .

XXXVII. In Academiis Galliæ Jus Civile Romanorum cœpit efflorescere , quamprimum *Irnerius* sub *Lothario* Bononiæ illud professus fuisset . Mox enim amplis stipendiis accersiti ex Italia *Placentinus* & *Azo* in Academia (144) Montispessulana, in Tholosana (145) *Franciscus Accursus* junior, & *Petrus de Bellapertica* : alique libros *Justinianæos* publice legerunt diu , ante Academiis in Gallia pro Legum studio institutas ; eratque Legum Professio in Academia Parisiensi (146) ante Academiis Legum erectas , & ante prohibitionem *Honorii III.* Pontificis, qui anno Christi M.CC.XX. Jus Civile Parisiis (147) legi prohibuit . Nam Aurelianensis Academia pro Legum studio prima inter Gallicas erecta fuit (148) per *Clementem V.* & *Philippum Pulchrum* Galliæ Regem anno M.CCC.XII. & postea reliquæ Academiæ Gallicæ pro Legum Cæsarearum studio per Reges Galliæ, & Pontifices institutæ sunt (scilicet Tholosana, Andegavensis, Pictaviensis, Montispessulana, Cadomenis, Burdegalensis, Bituricensis, Caduricensis,

(142) *Coquill. in com. ad consuet. Nivernens. in præfat. & in resp. ad consuet. Franc. cap. 1. & 2.* (143) *Servin. d. playd. 60. qu. 5.* (144) *Panciv. lib. 2. de Clar. leg. interpret. cap. 20. Pasq. Recherch. d. lib. 9. cap. 37. Cirron. d. lib. 5. observ. Jur. cap. 5. & ad d. cap. super specula.* (145) *Panciv. d. lib. 2. cap. 29. & 46. Pasq. d. cap. 37. Cirron. d. cap. 5.* (146) *Charon. ad lib. 11. Cod. d. Henry. tit. 1. art. 3. Choppin. lib. 3. de Doman. Franc. tit. 27. art. 13. Cirron. ad d. cap. super specula.* (147) *C. super specula, de privileg.* (148) *Choppin. d. lib. 3. tit. 27. Pasq. d. lib. 9. cap. 37.*

sis, Nannetensis, Valentina, Gratianopolitana, Remensis) e quibus Cadomensis Academiam in Normannia pro Legibus Romanis *Richardus II.* Angliæ Galliæque Rex (149) excitavit. Adeo enim ad Leges *Cæsareas* propensa semper fuerunt Gallorum ingenia, ut ante Academias suas pro Legibus erectas, publico consensu invitarent præstantissimos Jurisconsultos suos Italosque, magnis stipendiis, ad docendum Jus Civile in pristinis Academiis (150) suis, quibus tantum Theologiæ, Philosophiæ, & Artium docendarum facultas hæcenus concessa fuerat.

XXXVIII. Quæ autem fuerit causa prohibitionis illius per *Honorium III.* promulgatæ, Galli varie opinantur. *Rebuffus* (151) eam latam fuisse pro Clericis solum, non pro Laicis, eosdemque solos obligare asserit; neque etiam eum potuisse obligare Laicos ex defectu potestatis, censuit *Carolus* (152) *Molinaus*. Alii putant, (153) *Honorium* ita iussisse favore studii Theologici, & ne in primaria Regni Civitate Regumque Sede Leges Imperatoriæ viderentur agnosci (atque ita in antiqua Collectione Decretalium reperiri) & ne reliquæ Academiæ vacuæ relinquerentur, omnesque eo concurrerent pro Legibus audiendis, cum tamen nulla tum esset Academia pro Legum Professoribus. Eorum vero conjectura est maxime probabilis, qui existimant (154)

N 3

Ho-

(149) *Choppin. & Pasq. in loc. cit.* (150) *Pasq. d. lib. 9. cap. 35.*
 (151) *Rebuff. tract. nominat. qu. 5.* (152) *Pasq. d. cap. 35.* (153) *Co-*
nyll. ad consuetud. Franc. cap. 1. 2. & ad consuetud. Nivern. in præfat. Gi-
vard. des offic. lib. 1. tit. 2. (154) *Ciron. d. cap. super specula, & lib. 5. ubi*
seru. Jur. Can. cap. 8. Pasq. d. cap. 35.

Honorium voluisse conciliare auctoritatem Juri Canonico, & ut ex eo solo omnes Causæ Gallicæ, præfertim Ecclesiasticæ, deciderentur; eademque ex verbis Decretalis *Honorii* aperte colligitur. Eandem tamen prohibitionem Reges posteriores *Carolus IX.* & *Henricus III.* Edictis suis promulgarunt. Interdixerunt enim Jus Civile Parisiis (155) doceri, aut gradus Academicos in eo Jure conferri, ne submittere se viderentur Legibus Imperialibus in Sede Regni sui & Curiis suis Supremis, & ne reliquæ Academicæ suæ negligenterentur. Eandemque prohibitionem Senatus Parisiensis Decretis suis nuper (156) confirmavit.

XXXIX. Tantum vero honorem Juri civili Romanorum deferunt Galli, ut in Academiis suis nullæ aliæ Leges publice doceantur, præter Leges Romanas (157); in solo Jure civili gradus Scholastici in Academiis Gallicis conferuntur; nemo in Gallia admittitur (158) in Judicem aut Advocatum, nisi in Utroque aut altero Jure Doctor aut Licentiatus fuerit; iis solum Dignitatum porta in Curiis Galliarum Supremis aperta est, sicut & apud reliquas Europæ Nationes (paucissimis exceptis) soli Juris Romani Consulti Judicum & Advocatorum munera (159) exer-

(155) Charon. ad lib. 11. Cod. d^o Henr. tit. 1. art. 3. (156) Arrest. Par-
lam. Paris. ann. 1577. Fontan. in Edict. & constit. in præf. (157) Baro. ad
epist. Justin. ad Tribon. Girard. des offic. lib. 1. tit. 2. Ser. vin. d. playd. 60. qu. 6.
Delom. de Jurib. Regal. tit. 1. cap. 16. (158) Baro. in nonnunquam 11 ff. de
Just. & Jur. Guesnoy. conferen. des ordonn. lib. 1. tit. 21. & lib. 2. tit. 5. Pasqu-
d. lib. 9. cap. 38. Bernard. de la Roche Flamin. des Parlemen. de Franc. lib. 3.
cap. 6. Ser. vin. d. qu. 5. (159) Cabot. lib. 2. disp. Jur. cap. 4.

exercerent. Tantumque est Juris Romani apud Gallos studium, ut plures numerentur in Gallia Juris civilis studiosi & Professores (160), quam in Germania, Italia, & Hispania; & adjiciunt aliqui plures lites in Curiis Galliæ, quam apud reliquas gentes vicinas universas (161) reperiri. Et in illa magna copia Juris Civilis Professorum in Gallia superiore seculo, qui numerantur in Schola & in Foro, unicus *Jacobus Cujacius* non potest reticeri, cui tot encomia Galli merito tribuunt, ut appellent eum Jurisconsultorum sui & retro seculorum (162) Principem, a quo nativam Juris lucem & scientiam ea Ætas habuit, & postera debitura est, Tholosæ suæ & orbis decus (163), & quod nulla ætas Jurisconsultum doctiorem, acutiorem, aut judicii sincerioris vidit aut (164) videbit.

XL. Nec omitti debent Burgundiæ & Belgicæ conditiones, quæ olim pars Galliæ fuerant; quarum aliquæ adhuc Regis Galliæ Imperio parent; aliquæ cesserunt aliis Principibus, quæ tamen eodem modo, ut in Gallia, Jure civili Romanorum adhuc utuntur. Burgundiæ olim Reges (165) imperarunt, postea Duces, utrique Principes Supremi. Eademque primo per matrimonium Regno Franciæ (166) unita,

N 4

ex

(160) Pasqu. d. cap. 38. (161) Godefrid. ad consuet. reform. Normann. v. consuetudines in princ. (162) Thuan. histor. lib. 62. & lib. 99.
 (163) Ciron. in paratit. decretal. in præfat. (164) Casfabon. in Not. ad Lamprid. v. Africanus. (165) Chassanæ. ad consuet. Burgund. in proœm. Loyssean. des seigneur. cap. 2. n. 70. (166) Chassanæ. ad consuet. Burgund. tit. des fiefs. r. abr. 3. §. 5.

ex alio matrimonio cum *Maria* (167) *Caroli* ultimæ Ducis Burgundiæ filia Hispanis cessit. Sed hi Duces postea fuerunt Regum Galliæ Feudatarii, Pares Franciæ, & in Coronatione Regum Galliæ Jus augustum Diadema (168) gestandi habuerunt, paremque Romanis auctoritatem concesserunt. Burgundiam enim inter Provincias Juris Scripti enumerat (169) *Chassaneus*; atque ideo Jus civile Romanum esse Jus commune in Burgundia; & Consuetudines Burgundiæ Interpretationem accipere debere a Jure Romano; & esse ita interpretandas, ut Jus Romanum minime corrigant aut lædant; & pro decisione omnium Causarum in Consuetudinibus Burgundiæ ommissarum ad Jus Romanum esse (170) recurrendum.

XLI. Belgicæ vero Ditiones (quæ ex iisdem Nuptiis cum *Maximiliano* Austriaco in familiam Austriacam (171) illatæ sunt) pro aliqua parte sunt Consuetudinariæ, reliquæ Juris Scripti; & in iisdem post Consuetudines & Ediçta Principum causæ ex Jure Scripto sunt decidendæ; & ex eorum Principum Ediçtis in casibus ommissis ad Jus Romanum (172) est recurrendum; & in omnibus harum Provinciarum Curiiis (173), tam Parlamento Mechlinensi,

(167) *Camill. Borrell. de Catib. Reg. p. assan. cap. 254.* (168) *Choppin. lib. 3. de doman. Franc. tit. 8. n. 1.*
 (169) *Chassane. ad consuet. Burgund. tit. des successiones, rubric. 7.* (170) *Chassane. in concl. consuet. Burgund.*
 (171) *Choppin. de doman. Franc. lib. 2. tit. 4. num. 12.*
 (172) *Paul. Christine. dec. Belg. 243. vol. 1. Franc. Zypæ. in notis. Jur. Belg. tit. de legib.*
 (173) *Lud. Guicciard. in descript. Provinc. Belg. §. descriptio generalis.*

nenſi, quam Cancellaria Brabantia, aliisque inferioribus locorum Tribunalibus, Præſides & Conſiliarii omnes ſunt legum Doctores aut ſaltem Licentiati; cauſasque dijudicant ex Jure Civili & Canonico, poſt locorum Statuta, Conſuetudines, & Conſtitutiones Principum: quæ tamen ita promulgantur, ut cum Jure Civili & Canonico plurimum conveniant. Atque ita conſtitutum fuit a *Jobanne Burgundia Duce* in pluribus Ediſtis ſuis, quod & poſtea confirmatum eſt a *Carolo Burgundia Duce*, cum Senatum Meclinenſem (174) inſtitueret, appellationibus ad Parlamentum Pariſienſe deinceps interdictis.

XLII. Intei Belgas vero Batavi (175) præcipui gloriantur, ſe nunquam fuiſſe a Populo Romano debellatos; nec Bataviam fuiſſe unquam inter Provincias Romanas Populi Romani vel *Cæſarum*: ſed in ſocietatem Romanorum admiſſos, & ab iis Socios, Amicos, & Fratres Populi Romani & Imperii Romani dictos (176) fuiſſe, atque ita, ex mutua utriusque Populi Societate, Amicitia & Commerciis, Leges Romanorum a Batavis fuiſſe receptas. De tempore vero, quo Batavi receperint Leges Romanas, ipſi hæſitant. Alii conjiciunt cœpiſſe harum Legum uſum a Conſtitutione *Antonini Pii* (177), per quam omnes in Orbe Romano Cives Romani facti ſunt; atque ita eos, ut ceteros omnes Cives Romanos, eorum Leges amplexos fuiſſe. Alii putant, eos juſtitia & pul-

(174) *Dambouder in præx. rer. civil. cap. 5. n. 8. Lud. Guicciardin. in loc. cit.*
 (175) *Tacit. de mor. German.* (176) *Grot. de antiquit. reip. Batav. cap. 3. & 5. Lud. Guicciardin. in deſcript. Holland. §. anacephalæſis.*
 (177) *L. 17. ff. de ſtat. hom. & Novell. 76. cap. 5.*

pulchritudine Legum Romanarum incitatos, easdem recepisse, postquam Imperator *Justinianus* eas ordine pulchro concinnaverat. Alii libentius referunt originem Legum Romanarum apud Batavos ad tempora *Guilielmi* Hollandiæ Comitæ filii, qui Imperator Imperii Occidentalis ab Electoribus creatus, voluit, ut Batavi Jure Imperiali & Romano deinceps uterentur. Alii (cum origo Legum Romanarum apud Batavos tam incerta sit) arbitrantur Batavos paulatim (178) & tacite eas recepisse, Patronis *Causarum* eas ob eorum præstantiam allegantibus, & Judicibus ex Regulis Juris Romani causas dijudicantibus. Sed omnes demum in hoc consentiunt (179), Batavos diu Jure Romano usos fuisse, & modo uti in Judiciis suis, ubicunque causa proposita per Leges aut Consuetudines Provinciæ non est determinata. Et in hoc denique prædicanda est Batavorum gloria, qui fortitudine & constantia sua Leges Romanas suasque ad remotissimas Orbis Terrarum Partes in Asia, Africa, America propagarunt.

XLIII. Atque ita Galliam sine invidia possunt Galli appellare veram Jurisprudentiæ Romanæ (180) Sedem; qui, dum contendunt contra auctoritatem Legum Romanarum pro Majestate Regum suorum tuenda, ipsi easdem præ reliquis Gentibus exornarunt, & ab iisdem vicissim ornamentum acceperunt. Et hæc de Gallia dicta sint, quantum ex Jurisconsultis

tis

(178) *Franc. Zypæ in novit. Jur. Belg. tit. de legib. ex Grov. Isag. Jur. Holland. lib. 1. cap. 2.* (179) *Pau. Merula in synopsis. provinc. xiv. in Provinc. Holland. Zeland. & West-Friez. lib. 1. tit. 4. cap. 1. edit. ann. 1619. Zypæ 9. cap. 2.* (180) *Pasq. Recher. lib. 9. cap. 29.*

tis Gallicis assequi potui. Exactam porro Juris Romani in Gallia delineationem expectamus omnes e Tractatu eximii Antecessoris Tholosani Jo: Costa de Origine Juris in Gallia; quem Innocentius Cironius Cancellarius Tholosanus (181) laudavit. E Gallia transeundum jam est ad Regna potentissimi Regis Hispaniæ, de quibus in sequenti Capite tractandum erit.

(181) Ciron. lib. 5. observ. Jur. Canon. cap. 6. & 7.

C A P. VI.

*De Usu & Auctoritate Juris Civilis Romanorum
in Regnis Hispaniæ.*

I Ngredimur jam Hispaniam, cujus Regna olim inter varios Reges divisa sub potentissimi Regis Hispaniarum *Philippi* Corona modo coierunt. Hispanis vero Romanæ Leges semper placuerunt, ex ea similitudine Morum & Virtutum, quæ inter utrumque Populum intercessit. Cum inter Europæas Gentes nulla propius accedat ad Romanam, gravitate, constantia, & prudentia, quam Hispanica. Ipsique Galli, Hispanorum æmuli, Gentem Hispanicam esse admodum sagacem (1), bellicosissimam, & ceteros Europæ Populos ingenii præstantia superare (2) testantur;

(1) Jac. Aug. Thuan. hist. lib. 12. (2) Bedin. lib. 5. de rep. cap. 12.

stantur; & Imperium Gallicum Hispanicæ Magnitudini cedere agnoscunt; &, ubi Galli deserunt, Hispanos rerum potiri incepisse.

II. Dum vero de Legibus Hispanicis & Romanis tractamus, ante omnia cognoscendum, quamdiu Hispani sub Romanorum Dominatione fuerunt: iisque pulsus quamdiu Alanis, Vandalis, Svevis, & Gothicis, postea vero Mauris & Sarracenis paruerunt. Et denique, quando ad libertatem propriam sub Regibus suis a se constitutis redierunt; cum verissime asserat *Antonius Olibanus* (3) in Regio Concilio Aragoniæ Senator, Legum uniuscujusque Provinciæ veram cognitionem ab Antiquitatibus & Historiis cujusque Gentis petendam esse.

III. Hispaniam primo aggressi sunt Romani per *Gn. & P. Scipionem* Africanos initio secundi Belli Punici, quod Saguntini in fide Carthaginensium Sociorum suorum constantes extremo passi sunt, & demum perierint. Tum vero licet magna pars Hispaniæ, per fortitudinem Africani, Romanis acquisita fuerit: tamen inter Hispanos & Romanos per ducentos postea annos ancipiti fortuna dimicatum est, sub *Indibili Rege*, & *Sertorio Duce* fortissimo, aliisque. Hispania interea aliquando a Romanis possessa, aliquando amissa; donec postea sub *Augusto Cantabri* demum debellati sunt; & universa Hispania Romanis stipendiaria (4) facta est.

IV. Ab eo tempore Hispania Romanis paruit usque

(3) *Ant. de Oliban. in com. de act. par. 1. lib. 2. cap. 2. 7. 1. 1. civ. solus. Imper. Occident. cap. 67. Thuan. histor. lib. 1.*

(4) *Par.*

usque ad annum (5) Christi CCCC. X. quo Gothi Hispaniam Romanis ereptam tenuerunt. Interea vero Populus Romanus aliquas Hispaniæ partes per Prætores suos, plerumque *Cæsares*, totam Hispaniam Populo Romano subjectam per Proconsules, Legatos, Præsides, & post *Constantinum Magnum*, per Præfectos Prætorio Galliarum, Comites aut Vicarios gubernabat; quod ex Scriptis Jurisconsultorum Romanorum in Pandectis, & Constitutionibus, Rescriptisque Imperatorum in Codice abunde (6) constat. Omnesque fere Jurisconsulti Hispani aliique agnoscunt (7), Hispaniam universam fuisse diu sub Dominatione Romanorum. Solus *Martinus Navarrus* (8) negat, Hispanos fuisse subditos Romanis, sive, quod vi injusta & sine titulo idoneo devicti sunt; sive, quod aliqui Hispaniæ Populi, præsertim Navarræi & Cantabri, in eorum Dominationem nunquam consenserunt.

V. Post attritas deinceps *Cæsarum* vires in Occidente, Vandali, Svevi, & Alani (9), a Stilicone acciti,

(5) Covarr. ad cap. peccatum, §. 9. num. 9. de reg. jur. in 6. Pancir. d. notit. cap. 71. Thum. lib. 1. (6) L. relegatorum, §. interdicti, ff. de interd. & releg. l. 2. §. capta, ff. de orig. jur. l. pr. cia rerum, §. fin. ff. ad l. Falcid. l. servus, §. 1. ff. de st. u. lib. l. cum possessor. ff. de censib. l. 2. C. de offic. præf. præf. Afric. l. si a furioso, C. de donat. ante nupt. l. cum servum, C. de serv. supit. l. vitia, C. de acq. poss. l. fin. C. si per vim. (7) Castald. de Imper. qu. 53. Oliban. in comm. de act. par. 1. lib. 3. cap. 2. n. 3. Martens. in dialog. orator. par. 3. cap. 34. n. 6. Gutier. præf. quaest. lib. 3. quaest. 13. num. 2. Bellug. in spec. Princip. rubr. 14. §. veniamus, n. 12. per. c. 10. 8. lib. Macchabe. Franc. de Am. ad l. præcipimus, C. de Canon. Largit. lib. 10. (8) Navarr. in relect. ad cap. novit. de Judic. not. 3. n. 160. (9) Roder. Toletan. lib. 2. Rer. Hispan. §. 4. Covarr. lib. 1. præf. quaest. cap. 1. num. 1. Thum. d. lib. 1.

titi, Hispaniam aliquandiu tenuerunt. Ad quos expellendos *Honorius* Imp. usus opera Gothorum, iis dedit Aquitaniam & Galliam Narbonensem, quibus non contenti Reges Gothorum, Hispaniam invadunt, quam, exactis Romanis, quiete possederunt per trecentos fere annos usque ad annum Christi DCCXIV. (10) quo Mauri & Sarraceni, per fretum Herculeum Hispaniam ingressi, Gothos profligarunt, *Roderico*, ultimo Gothorum Rege, cæso; in quo prælio omnis fere Gothorum nobilitas cecidit, & tota Hispania cessit Ditioni Sarracenorum; præter eos Gothos (11) qui in Asturorum & Cantabrorum montibus ex eo tempore remanserunt, a quibus præcipua hodie inter Hispanos nobilitas originem suam repetit. Ideoque Biscaynos Hispani tradunt (12) esse originarios Hispaniæ Populos, cum aliis Populis nunquam commixtos; eorumque idioma fuisse unum ex iis septuaginta duabus Linguis, quas Deus in confusione Turris Babylonicæ Gentibus inspiravit; eademque de causa Biscaynos originarios omnes Hidalgos & Nobiles esse prædicant. Mauri vero Sarraceni que Hispaniam tenuerunt, supra septingentos annos usque ad annum M.CD.XCII. quo *Ferdinandus* & *Isabella* eos Hispania universa (13) expulerunt, præter illas Maurorum reliquias, quas *Philippus II.* e Granatæ Regno hoc seculo ejecit.

VI. A Sar-

(10) *Covarr. d. cap. 1. n. 1. & ad c. peccatum, §. 9. n. 9.* (11) *Navarr. d. notab. 3. n. 160. Gutierr. d. lib. 1. qu. 17. num. 160. Covarr. d. cap. 1. num. 1. Thouan. d. lib. 1.* (12) *Navarr. & Gutier. in loc. cit.* (13) *Covarr. præci. quæst. lib. 1. cap. 1. num. 1. Thouan. in loc. cit.*

VI. A Sarracenorum vero & Maurorum tyrannide primi se liberarunt Navarræi & Legionenses (14), Regesque sibi elegerunt, illi *Hennecum*, hi vero *Pelagium*, ob res strenue gestas contra Mauros. Eosque reliqui Hispani imitati sub electis a se Regibus, vel sub aliis Hispaniæ Regibus contra Mauros auxilia suppeditantibus, in varia Regna se dividerunt; quæ omnia, per admirandam ejus Gentis vel prudentiam, vel felicitatem, sub unius Regis Dominatione hodie (15) concurrunt. Arragoniæ Regnum fuit recuperatum per *Hennecum* Regem Gentis Gothicæ & Mauris, & ab eo transmissum ad *Ramirum*. Regnum Castellæ per *Pelagium*, Regnum Valentia & Cathalonæ Dominium per Regnum Arragoniæ. Regnum Toleti per *Alfonsum IV.* Castellæ Regem, Cordubæ, & Granatæ Regnum per *Ferdinandum* filium Regis Legionis, Murcia Regnum per *Alfonsum X.* Regem Castellæ. Galliciæ Regnum per *Alfonsum* Regem Asturiæ & Legionis. Granatæ & Gibraltaris Regna per *Ferdinandum*, & *Isabellam*. De solo Navarræ Regno est controversia inter Hispanos & Gallos: quia Regnum illud per *Hennecum* a Mauris recuperatum anno CM. XII. penes ejus Posterios mansit, Idemque ad Gallos deinceps transivit, ex Nuptiis *Gastonis* Comitis Fuxensis cum *Eleonora* filia *Joannis* Regis Castellæ, & *Blanchiæ* Regina Navarræ, quorum filia *Catharina* Fuxensis nupsit *Joanni Labretano*, Patri *Henrici*
La.

(14) *Garribai. Histoy. Hispan. lib. 2. cap. ult. Navarr. in d. Notab. 3. 247. 117.*

(15) *Cantli. Burrell. de Cath. Reg. p. 251. 2. cap. 46.*

Labretani, cujus filia *Joanna Labretana* nupta *Antonio Bourbonio* peperit *Henricum Magnum*, in quo Jus Regni *Navarræ* ad Coronam *Galliæ* accessit.

VII. Sed *Ferdinandus* Rex Catholicus, sub Jure Regni *Arragoniæ*, per concessionem *Julii II.* Pontificis Romani, idem *Joanni Labretano* Regi *Navarræ* ademit; cui *Julius* Sacris interdixerat, quod negaverat (16) transitum Copiis *Ferdinandi & Henrici VIII.* Regis nostri, pro Pontificis auxilio contra *Ludovicum XII.* Regem *Galliæ* missis; & *Joannem* Regno *Navarræ* exutum *Benearnum* se recipere coegit. Idemque Reges *Hispaniæ*, *Ferdinandi* Posterii, adhuc possident. Et pro Jure *Hispanorum* in Regno *Navarræ* scripserunt Jurisconsulti (17) *Hispanici* contra *Mart. Navarrum*, *Bodinum*, & *Carolum Molinæum*, qui asserunt (18), teneri Reges *Hispaniæ* *Navarram* *Labretani* Posteris restituere. Ex quo consilio deliberavit *Philippus II.* anno M.D.LIX. de concedenda *Sardinia* aut alia *Provincia* cum supremo Imperio, Regi *Navarræ* (19) in compensationem Regni sui; quem tamen postea, alio consilio usus, elusit.

VIII. Ita, pulsus tandem ex *Hispania* universa
Mau-

(16) *Thuan. lib. 1. Bodin. lib. 1. de repub. cap. 9.* (17) *Jo. Lup. de re-
sent. Navarr. par. 5. §. 3. Ann. de Padill. ad l. per agrum, C. de servit. & aqu.
num. 22. Ant. Nebrissen. de bell. instit. Ferdin. & Isabell. contr. Navarr. Bo-
rell. de Cash. Reg. præstan. cap. 46. num. 104. Anastas. Germon. de sacr. im-
munit. lib. 3. cap. 13. num. 41.* (18) *Navarr. lib. de simib. humanar. act.
Bodin. lib. 1. de Repub. cap. 9. Carol. Molinæ. ad consuet. Paris. pag. 1. §. 3.
num. 1.* (19) *Thuan. histor. lib. 23. Famiar. Strad. histor. Belg. dec. 1.
lib. 3. ann. 1562. Ser yin. Playdoy. question. si les pairs Navarrois.*

Mauris & Sarracenis, & ceteris Hispaniæ Regnis per uniones & affinitates ad Regnum Castellæ prospere accedentibus, Hispani ad miram Imperii amplitudinem pervenerunt. Acquisitis porro in Europa, Regno Neapolis & Siciliæ, Ducatu Mediolanensi, Burgundia, & præcipua parte Belgii, insigni parte Africæ & Asiæ, cum America pæne universa, Romanos Imperii ambitu superarunt. Et Gens, hæctenus inter Pyrenæos montes, Oceanum & Mare Mediterraneum conclusa, exterisque gentibus per multa secula parere assueta, præcipuis Orbis Terrarum partibus imperare videtur (20), nomenque Hispanorum ante obscurum, Terrarum Orbi formidolosum esse cœpit.

IX. Dum vero de authoritate Legum Romanarum in Hispania agimus, illud Hispanorum & reliquarum Europæ Gentium consensu receptum est; Reges Hispanorum nullo modo subesse Romano Imperio, sed esse Principes supremos & sui Juris, Legibusque Romanis non astringi. Easdem in Hispania non ex vi Sanctionis & Imperii, sed ex earum justitia & ratione, receptas fuisse. Omnes enim Jurisconsulti, non Hispani modo, sed & Galli Italique, asserunt, Reges Hispaniæ esse liberos & solutos ab omni Dominatione Imperatorum Romanorum; quod proprio sanguine & expensis, sine auxilio Romanorum,

(20) Thuan. d. lib. x.

rum, Sarracenos & Mauros Hispania (21) ejecerint; quod teneant sua Regna, ut res captas in bello (22) & Jure Gentium; quod Imperatores, Hispaniam proderelicta (23) habentes, Jus quod habuerunt amiserint; quod per tempus immemoriale Hispanos pro Jure suo non interpellaverint (24); & quod, sine lapsu tanti temporis, & cessante Sarracenorum extrusione, potuerant Hispani statim Romanorum Dominationem exuere, si vires nancisci potuissent; quia Romani sine titulo (25), per vim & injuste Hispanis imperarunt; & ad Hispaniam amissam postliminio redire potuerunt. Nec *Carolus Magnus* Hispaniam postea Jure Imperatoris Romani recuperavit, quod asserit *Jo: Faber* (26), quia *Alfonsus* Galliam & Asturiam, reliquas Hispaniæ partes Sarraceni tenebant, seculo *Caroli Magni* & usque ad tempora *Ferdinandi & Isabella*, qui (27) eos exterminabant.

X. Ex his rationibus Reges Hispaniæ neminem
Su-

(21) *Gl. in cap. Adrianus, dist. 63. Abb. & Dd. ad cap. novit, de Judic. Bald. ad lex hoc Jure, de Just. & Jur. Abb. ad cap. per venerabilem, qui fil. sint legit. Navarr. d. notab. 3. n. 105. Castald. de Imper. qu. 53. Corset. de potest. reg. par. 3. qu. 22. n. 19. Redin. de Majest. Princ. in princ. n. 15. Old. ad cons. 69. Bellug. in Spec. Princ. rubr. 14. §. veniamus, n. 25. Vasq. lib. 1. controu. illustr. cap. 22. n. 11. Card. Tusch. v. Rex Hispaniæ, conclus. 345. n. 1. Grypbiand. de Weichbild, Saxon. lib. 1. cap. 10. (22) *Arened, ad Constii. Reg. lib. 4. tit. 1. n. 16. Avendan. de exequen. reg. mand. cap. 3. num. 3.*
 (23) *Villalob. in antin. Jur. civil. & Hispan. in princ. num. 1. Bellug. §. veniamus, n. 25. (24) Felin. in cap. cum non liceat, de præscript. Covarr. ad cap. peccatum, par. 2. §. 9. num. 9. de reg. Jur. in 6. Vasq. lib. 2. controu. illustr. cap. 82. n. 21. (25) Castald. de Imp. qu. 53. Villalob. d. num. 1. Vasq. d. num. 21. (26) *Jo: Faber in proæm. Instit. n. 19. (27) Grypbiand. de Weichbild, Saxon. lib. 1. cap. 19. num. 7.***

Supertorem (28) recognoscunt, sed in suis Regnis sunt Imperatores & Monarchæ; sui que Juris & Supremi Leges pro subditis possunt condere (29), Juris Romani Sanctionibus derogantes; & nullius Superioris (30) Legibus tenentur; nec de Jure nec de facto Imperatores Romanos (31) recognoscunt. Et cum hæc Controversia olim agitata esset inter *Henricum* Imperatorem Romanum, & *Ferdinandum* Regem Hispaniæ in Concilio Turonensi sub *Victore II.* Pontifice Romano; ubi Imperator apud Pontificem per Legatos suos conquestus est contra *Ferdinandum*, quod diceret, se exemptum ab omni Jure Romani Imperii, & se Imperatorem nominaret; & rogavit, ut coram Legatis a Pontifice constitutis hæc causa disceptaretur. Qui auditis utrinque litigatoribus, pro Libertate Regis Hispaniæ (32) pronunciarunt: Regesque Hispaniæ non modo Imperatores & Monarchæ, sed & Summi Regum (33) omnium, inter Christianos, prædicantur. In hac tamen Regum Hispaniæ immunitate a Dominatione Imperatorum

O 2

il-

(28) *Nauarr. d. notab. 3. n. 161. Perez. ad ordinat. Regni. Castell. in proem. qu. 1. Greg. Lopez, ad l. 17. tit. 27. par. 3. Gomez. ad §. Injuria, Instit. de act. Salgad. de reg. protect. par. 1. cap. 1. num. 26.* (29) *Afflict. in Constitut. Reg. in prælud. qu. 2. Bellug. in d. §. veniamus, n. 13. Arned. in Reg. Constit. in prælud. lib. 2. tit. 1. Pinell. ad rubr. C. de bon. matern. n. 12. Olan. in antiq. Jur. Civil. & Can. in præfat. num. 2.* (30) *Perer. in d. proem. q. 1. Villa. ob. in antrinom. Jur. Civil. & Hispan. in pr. n. 1. Borrell. de Catb. Reg. præstant. cap. 31. n. 21. Cabed. decis. Lusit. 211. n. 3.* (31) *Engesbert. Abb. de Ortu, & interit. Rom. Imper. cap. 16. Menoch. conf. 2. n. 102. Corset. de potest. Reg. par. 3. qu. 22. n. 19. Gabriel. com. concl. lib. 5. concl. 3. Salas de legib. qu. 95. disp. 7. sect. 8.* (32) *Marian. lib. 9. de reb. Hisp. cap. 5. Azor. instit. Morall. par. 2. lib. 11. qu. 5.* (33) *Burg. de Paz. in proem. relect. ad leg. Taur. n. 144. Carol. de Grass. de except. excep. 1. num. 21.*

illud a plerisque Jurisconsultis conceditur, eum pro Ducatu Burgundiæ esse Imperatori subditum; & habere suffragii Jus in Comitibus Imperii Germanici; eundemque Jurisdictioni Camerae Imperialis esse obnoxium (34), contendunt.

XI. Neque soli Hispaniæ universæ Reges, se liberos a Romani Imperatoris potestate esse, asserunt, sed & singulorum Regnorum Hispaniæ Reges eandem immunitatem sibi semper vendicarunt. Ita Castellæ Reges esse Supremos Principes suique Juris, & non subesse Romanis Imperatoribus, sed Castellam, ut res in bello captas (35) possidere, Hispani asserunt. Eandemque libertatem postulant Reges Legionis, qui primi Hispanorum, pulsus Sarracenis, Jus pristinum recuperarunt, & neminem postea Superiorem (36) recognoverunt. Idemque Regnum postea Castellano unitum, eidem tamen postpositum est, quod Legionense olim erat Castellano Feudatarium. Quam Sententiam adversus *Carolus Molinæum Ludovicus* (37) *Molina* defendit. Eadem ratione Reges Navarræ, se esse solutos a Potestate Imperatorum Romanorum, asserunt; quod Regnum suum a Sarracenis proprio Marte recuperaverint; atque ideo se posse Leges contra Jus Civile Romanorum (38) promulgare.

XII. De-

(34) *Gail. de pac. publ. cap. 6. num. 14. Mindan. de process. lib. 1. cap. 38. n. 15. Marb. Stephan. de Jurisd. 1. 1. 2. cap. 7. n. 19.* (35) *Avendan. de exceque. mandat. reg. Hisp. cap. 1. n. 1. Arened. ad constit. Reg. 1. 4. tit. 1. n. 11.*
 (36) *Glin. cap. 6. si necesse v. restituere, de donat. int. vir. & ux. Navarr. d. notab. 3. n. 117. Borrell. de Cath. Reg. prastan. cap. 46. n. 170.* (37) *Molin. de majorat. tract. 2. d. sp. 614.* (38) *Navarr. d. n. 117. Afflict. in curia. stit. Regn. in pralud. quest. 2.*

XII. Denique Arragoniæ Reges eadem libertate contra jugum Imperii Romani gavisi sunt, quia recuperarunt a Sarracenis; & inter Supremos Principes (39) enumerantur; utuntur titulo (*per la gracia de Dios*); possunt Leges condere (40) contra Jus Romanum. Quorum etiam Potestas licet videatur coæreri, quod non possint Leges condere nisi in Comitibus Regni sui, & cum consensu (41) Præcerum, Episcoporum, Militum, & Civium; dicuntur tamen Reges Supremi; & eorum Leges appellantur Leges Regis; ipseque illis est (42) solutus; solusque potest Legum violatores punire, & cum iisdem dispensare. Eodemque Jure utitur Princeps Cathalonix & Comes Barcinonæ (quæ est Cathalonix Metropolis) eodemque modo in Comitibus leges sancit. Et licet Cathalonia fuerit Arragoniæ unita, ea tamen unio facta fuit principaliter & non accessorie, quæ ex Sententia *Bartoli* (43) priora Cathalonix Jura conservat. Et Principes Cathalonii suis Legibus Juriisque (44) fruuntur, paremque potestatem cum Regibus Arragoniæ habent.

XIII. Ex his constat, quomodo Hispania primo Romanis, deinde Vandalis, Alanis & Svevis; postea

O 3

stea

(39) C. Abbate, & ibi gl. & Innoc. de sent. & rejud. in 6. Burg. de Paz. in præm. relect. ad leg. Taur. num. 31. Borell. de arb. Reg. præstan. cap. 46. n. 53. Card. Tusch. concl. 379. (40) Afflic. in constit. Reg. in præjud. qu. 2. Belug. in spec. Prin. rubr. 12. §. quedam. (41) Bodin. lib. 1. de repub. cap. 3. (42) Salas de legib. qu. 95. disp. 14. sect. 2. §. 2. (43) Bart. ad l. si con. venerit 2. §. si Judæx. ff. de pign. act. Jos. de sess. decis. Arragon. 113. n. 30. August. Barbof. ad cap. per venerabilem. qui fil. sint legit. (44) Oliban. in comm. de act. par. 1. lib. 3. cap. 2. n. 9. & cap. 3. num. 7. Ciron. lib. 5. observ. Jur. Canon. cap. 6.

stea Gothis, demum Mauris & Sarracenis cesserit; & denique libertatem sub propriis Regibus adeptam fuerit. Jam superest a nobis quærendum, quas Leges Hispani habuerunt in tot Dominantium mutationibus; & in singulis quomodo Romanas Leges admiserunt; & quem locum inter Leges Hispaniæ Jus Civile Romanorum hodie sortiatur.

XIV. Dum Hispania erat sub Romanis Imperatoribus, solis utebantur Hispani Legibus Romanis, ut Jurisconsulti Hispani (45) tradunt; idemque Constitutiones & Rescripta Imperatorum in Pandectis & Codice clarissime probant, de quibus supra dictum est. Post eos Vandali, Alani & Svevi, dum Hispania potiebantur, vel incerto Jure utebantur (46), vel si certas habebant Leges, non constat de aliis quam Romanis. Gothi deinceps iis succedentes primo erant valde propensi in Leges Romanas, & eorum Rex *Athaulphus* Anno CCC. XII. Edicto mandat Subditis suis, ut Romanas (47) Leges simul cum Gothicis servent. Et *Athalaricus* in Constitutione sua ad populum Romanum, idem Jus Romanis & Gothicis commune futurum (48) esse pollicetur. Post eos *Alaricus* Rex Gothorum Codicem *Theodosianum* per *Anianum*, Cancellarium suum, promulgari (49) iussit, qui etiam Notas in *Pauli* Sententias, & *Caji* Institutiones (50) composuit. Sed insequentibus Reges
Go-

(45) *Mariæ in dialog. velat. par. 3. cap. 34. m. 5. Oliban. in d. lib. 3. cap. 2. num. 3.* (46) *Oliban. d. cap. 2. num. 14.* (47) *Melch. Goldast. constit. Imper. tom. 3.* (48) *Melch. Goldast. d. tom. 3.* (49) *Ciron. lib. 5. obser. 2.* *Jur. Can. cap. 2.* (50) *Decian. in apolog. adversus Alciat. lib. 2. cap. 7.*

Gothorum, odio Romani Nominis, & æmuli Legum Romanarum, earumque memoriam delere cupientes, Codicem *Theodosianum* (51) amplius ferre non potuerunt, sed Leges Genti suæ condiderunt.

XV. Primus autem *Evaricus* seu *Theodoricus* Leges Gothis scripsit, quæ postea per *Alaricum* ejus filium, & *Leuvigeldum*, Regesque Gothorum insequentes ex suis Decretis (52) auctæ fuerunt. Et demum Codicem Legum Visigothorum (qui fuerunt Gothi Occidentales in Hispania, sicut reliqui Gothi in Gallia & Italia Orientales Gothi seu Ostrogothi dicti sunt) duodecim Libris (53) comprehensum imitatione Codicis *Justiniani* promulgarunt, in quo prohibetur usus Romanarum omniumque aliarum Legum, præter Leges Gothicas (54) in eo Libro contentas. Sed in eo tamen Codice plurima ex Legibus Romanis (55) petita sunt, idemque magnam deinceps auctoritatem consecutus est inter Burgundiones (56), Saxones, aliosque Populos; & in Concilijs Ecclesiæ hæc Leges Gothorum sæpe laudantur. Atque ita Leges Gothicæ cum Romanis permixtæ observatæ sunt, non solum a Gothis, sed & a Sarra-
 cenis, & demum ab Hispanis (57) usque ad *Alfonsum X.* qui abrogatis ex desuetudine Gothicis Legibus, Romanas introduxit, & Leges Romanas Hi-

O 4

spanico

(51) *Ciron. lib. 5. observ. Jur. Canon. cap. 1. & 4.* (52) *Ciron. d. lib. 5. cap. 2.* (53) *Decian. in apolog. d. cap. 7. Choppin. lib. 2. de doman. Franc. tit. 15. n. 5.* (54) *Cod. leg. antiq. uedit. per Lindenbr. g. par. 1. post præfat. (55) Ant. August. lib. 2. de emend. Gratian. di. 2. Decian. d. cap. 7. Ciron. d. lib. 5. cap. 7. Choppin. d. n. 5. Cod. leg. 5. Antrin. de Visigoth. legib. lib. 2. tit. 1. & 9.* (56) *Ciron. d. lib. 5. cap. 2.* (57) *Ciron. d. lib. 5. cap. 7.*

spanico sermone scriptas (58) Hispanis edidit. Neque enim Leges Gothicas unquam abrogatas fuisse (59) constat in Hispania aliter, quam per desuetudinem; cum in plerisque Hispaniæ Regnis valuerunt usque ad *Alfonsum IX.* qui Leges Romanas in Hispaniam postliminio reduxit, & in plerisque Hispaniæ Regnis usque ad *Alfonsum* observatæ fuerunt. Ita *Raymundus* Princeps Cathalonix composuit Usaticos Barcinonenses ex Legibus Gothicis & Consuetudinibus Feudorum pro supplendo Jure Gothico (60) ubi defecit. Et in Regnis Arragoniæ Legionisque *Alfonfus* Rex Legibus Gothicis, pro causis de novo emergentibus (61), suas adjecit, & in Castellæ Regno, usque ad *Alfonsum* Sapientem, autoritates habuerunt.

XVI. Post ejectos Sarracenos & Mauros, Hispaniæ Reges, relictis Legibus Gothicis, Jus suum pro Subditis suis constituerunt: quod in Constitutionibus, Ordinamentis, Pragmaticis, Consuetudinibus, Legibusque Fori & Legibus septipartitis (quas alii *Alfonso IX.* alii *X.* ascribunt, forsitan quia ille componi iussit, hic confirmavit) continetur (62). Ex his omnibus componitur Jus, quod Hispani Jus Regium appellant: quanquam Leges septipartitæ, quas *Alfonfus* (ex eo sapiens dictus) promulgavit, potius Leges Romanæ, quam Hispanicæ (63) dicendæ sint. Nam

(58) *Covarr. lib. 1. var. resol. cap. 14. n. 5. Choppin. d. n. 5.* (59) *Ciron. d. lib. 5. obser. v. cap. 1.* (60) *OHban. comm. de act. par. 1. lib. 2. cap. 2. n. 9.* (61) *Roder. Toletan. lib. 5. cap. 19. Ciron. d. cap. 6.* (62) *Recopil. de las leyes por Philipp. II.* (63) *Borrell. de Cath. Reg. pressan. ca. 68. n. 2.*

Nam *Alfonfus* Romanas Leges Idiomate Hispanico pro usu Gentis suæ edi iussit, usus opera *Petri Lopez & Bartolomæi d' Arienza* in Jure Civili peritissimorum; easque Leges appellavit Romanas in Linguam Hispanicam (64) translatas; & fuisse (65) petitas, asserit, ex Imperatorum Constitutionibus in Codice *Justinianæo*, & Jurisconsultorum Scriptis in Pandectis; & vix unquam reperiri contrarias (66) Legibus Romanis: atque ideo ad Leges Romanas esse (67) reducendas, ne iis derogent; & a Legibus Romanis earum Interpretationem petendam (68) esse, & ita esse interpretandas, ut evitetur inter eas omnis discordia (69) & contradictio: cum Conditorum propositum fuerit Leges Hispanicas reducere ad Romanas (70), quantum verba pati possunt (71). Et ad Leges Partitarum adjecerunt Glossas eximii Professores Juris Romani, *Gregorius Lopez*, *Diaz de Montalvo*, aliique, qui eas a Jure Civili & Canonico petierunt. Inter eos autem laudatur præ ceteris *Gregorius Lopez*, cui & Rota Romana (72) plurimum defert.

XVII. De hoc vero Jure Regio in Hispania & Jure Civili Romanorum inter maximos Hispaniæ
Ju-

(64) *Covarr. lib. 1. var. resol. cap. 14. n. 5. Aviry in descripi. Europ. tit. de Hispan.* (65) *Choppin. de doman. franc. lib. 2. tit. 15. n. 5.* (66) *Burg. de Paz. in relect. ad l. 11. Taur. n. 443. & 565. Villalob. in antinom. Jur. civil. & Hispan. in princ. n. 15.* (67) *Burg. de Paz. ad d. l. 1. n. 565.* (68) *Covarr. lib. 1. var. resol. cap. 14. n. 1.* (69) *Gonzal. ad reg. 8. Camell. de mens. lib. 43. n. 80. Burg. de Paz. d. n. 565.* (70) *Villalob. in c. prefat. num. 15.* (71) *Petr. Barbof. ad tit. Cod. de novo Cod. facien. n. 11. Gonzal. ad d. reg. 8. gl. 9. cap. 1. num. 111. par. 1. Olan. in concorc. Jur. com. & Hispan. in prefat. ad Lector.* (72) *Gonzal. d. gl. 9. cap. 1. Barbof. d. n. 11.*

Jurisconsultos diu controversum fuit : an solum Jus Regium habeat vim Juris Communis ; an etiam Jus Romanum pro Jure Communi sit habendum . Nam alii solum Jus Regium asserunt esse Jus Commune in Hispania , & Jus Romanum habere vim rationis solam : alii vero etiam hujus Juris vim Romano simul cum Jure Regio attribuunt . Rursus de Jure *Cæsareo* & *Canonico* disceptatur ; nam aliquando Jus *Cæsareum* pro *Canonico* , aliquando Jus *Canonicum* pro *Cæsareo* admittitur . Deficiente Regio , pro Moribus uniuscujusque Regni : aliqui etiam relinquunt Arbitrio Judicis , quod Jus primo sequendum sit , prout ex causæ qualitate sibi æquius visum fuerit . De singulis hisce Articulis aliquid est dicendum .

XVIII. Prima Opinio, quod solum Jus Regium vim Juris Communis habeat , multorum Sententiis (73) confirmatur . Qui pro tuenda Majestate Regum suorum asserunt, Hispanos Legibus & Impetio *Cæsarum* non teneri ; & Leges Romanas non aliter admittunt in Hispania, quam ut rationem naturalem, & Dicta Sapientum, & non aliter , quam ut concurrant cum Jure Regio Hispaniæ , idemque confirmant ; nec nisi per Regias Constitutiones approbata fuerint . Et eam ob causam Legem fuisse latam in

Hi

(73) Jo: Lup. in repetit. rubr. de donat. int. vir. & ux. num. 19. Dico Perez. ad ord. n. Regni Castell. in proem. qu. 2. Molin. de primogen. lib. 2. cap. 12. n. 11. Vallalob. in a. tinom. Jus. civil. & Hisp. in princ. n. 10. Morl. in Empor. qu. par. 1. tit. 1. au. 16. n. 13. Bellug. in spec. princ. rubr. 11. s. his igitur, num. 3. Guttier. de juran. confirm. pra. l. 3. cap. 14. n. 5. Arened. ad constit. Reg. hb. 2. tit. 2. num. 1. Lopez. in pract. crimin. cap. 147. Salas de legib. qu. 95. disp. 7. sect. 9.

Hispania prohibentem sub pœna Capitis, Leges Romanas in Judiciis (74) allegari, cujus Legis post Odradum plures Jurisconsulti Hispani meminerunt.

XIX. Secunda Opinio a multis etiam Hispaniæ Jurisconsultis (75) defenditur, scilicet Jus Romanum in Hispania Juris Communis vim habere, & deficiente Jure Regio, causas ex Jure Civili Romanorum esse dijudicandas; & Leges Romanas appellari sæpe Jus Commune in Legibus Partitarum & Ordinamenti, & in Legibus Madriti editis anno M.D.II. & Leges Hispanicas ex Jure Civili Romanorum esse interpretandas; easdemque, si sunt correctoriæ Juris communis, esse strictissime interpretandas; & non extendi ad casus omissos (sed hos esse relinquendos dispositioni Juris communis) easque deviantes a Jure communi esse restringendas, quantum fieri potest; & Jus commune Romanorum, ut Jus commune Hispaniæ a Legibus in Lege prima Tauri esse approbatum; atque ideo Legem partitarum, prohibentem alienationem rerum Ecclesiasticarum, cœferi prohibuisse (76) concessionem ususfructus, quia ita in Jure Civili constitutum est. Et ex eadem ratione cum appellans, in Causa appellationis succumbens,

(74) *Oldrad. conf. 69. Jo. Andr. & Dd. ad cap. super specula, de privil. Mich. Ulicur. de regim. mund. par. 1. qu. 2. n. 9. Molin. de Monarch. Franc. cap. 30. Salas de legib. qu. 95. disp. 7. sect. 8. Arned. ad constit. Reg. lib. 2. tit. 1. num. 2. Lopez. in præf. crim. cap. 147. & ibi Dirz. Suartz. lib. 3. de leg. human. §. 2. n. 4. (75) Burg. de Paz. in releet. ad l. 1. Taur. n. 548. & 590. Oliban. in com. de act. par. 1. lib. 3. cap. 2. n. 8. Gomez. ad Reg. 8. Cancell. ad gl. 43. n. 80. Castill. Soto Mayor lib. 1. quotid. controvers. cap. 1. n. 52. Pinell. in repet. rubr. C. de bon. matern. par. 2. n. 12. (96) *L. tit. 7. par. 7. Castill. Soto Mayor. lib. quotid. controvers. cap. 54. num. 54.**

bens, ex Legibus Castellæ (77) fit condemnandus in expensis, ea Lex intelligenda est secundum Jus Civile, ex quo appellans justam habens appellandi causam excusatur (78) ab expensis: quia non est credendum Leges Castellæ voluisse facile recedere a dispositione Juris Civilis.

XX. In Cathalonia etiam post Usaticos & Consuetudines, iisque deficientibus recurritur ad Jus Civile (79) Romanorum; atque ideo responsum est (80), Laudum duorum Arbitrorum de tribus absente tertio valere, quia Leges Romanæ servantur in Cathalonia, nisi Canonibus contrariæ sint.

XXI. Navarræ vero Regnum licet fuerit unitum Regno Castellæ principaliter non accessorie seu submissive, ut loquuntur Jurisconsulti Navarræ: tamen utuntur Legibus suis, iisque deficientibus (81) recurrunt ad Jus Civile. Quamvis autem Jo: Martinez de Olano vehementer contendat, Navarræos post Leges & Consuetudines suas debere sequi Jus Regni Castellani primo; & non Jus Civile Romanorum; quia Regnum incorporatum debet sequi Leges Regni, cui incorporatur, ut loquitur: fatetur tamen Navarræos omnes summe elaborare pro Jure Romano post Leges suas, & ita in eo Regno praxi re-

(77) L. 1. tit. 23. lib. 4. ordinan. Castell. Arned. ibid. num. 8. Covarr. pract. quæst. cap. 27. num. 4. (78) Bald. ad l. eos §. cautione, num. 4. C. de appellat. Petr. Barb. f. ad l. eum qui, n. 79. ff. de judic. (79) Oliban. in com. de act. par. 1. lib. 3. cap. 2. n. 9. (80) Ceis. Hugo. cons. 51. n. 10. (81) Martinez de Olano. in concord. antinom. Jur. com. & Hispan. in pr. fat. n. 8. & 9. Recopilas. de las leyes de Navarr. lib. 1. tit. 3. l. 4. Armendariz. in q. ad l. ad leg. Navarr. d. lib. 1. tit. 3. l. 4.

receptum esse, ut Jus Civile sequantur; Regesque suos, cum Regno initiantur, illud Juramento promittere. Indosque, postquam ab Hispanis debellati Hispanorum Imperio cefferint, Jure Regio Hispaniæ & Jure Cæsareo regi (82) traditum est. Maximique Hispaniæ Jurisconsulti asserunt (83), Leges Romanas, non ex Jurisdictione *Cæsarum*, sed ex patientia & tolerantia Regum suorum in Hispania, vim Juris habuisse; eisdemque ab Hispanis hospitio voluntario receptas esse; & in Hispania Jus Regium & Jus Romanum in societatem coaluisse; & unum idemque Jus habendum esse; & præsertim in pœnis infligendis in Hispania (84) Jus Regium & Romanum concurrere; & Jus Regium in pœnis Jus Civile sequi.

XXII. Cum etiam Regnum Castellæ, inter Regna Hispaniæ maximum, per uniones ex prudentia ejus Gentis & successu temporum reliqua Hispaniæ Regna ad se attraxerit, ideo propalant Castellam (85), ceteros Hispanos omnes debere sequi Jus Regium Castellæ, deficientibus Legibus & Consuetudinibus propriis, quia membra caput suum sequi oportet. Arragonii tamen, Lusitani, & reliqui Hispani omnes vehementer (86) renituntur, cum Regna sua unita fuerint Regno Castellano principaliter non

ac-

(82) *Franc. de Avil. in leg. prætor. in præfat. v. i. s. i. s. par. 12. n. 13.*

(83) *Fern. Vazqu. lib. 3. de success. creat. §. 26. limit. 31. n. 70. Pinell. ad rubr. C. de bon. matern. par. 2. n. 12. Burg. de Paz. ad q. d. 1. Taur. 521.*

(84) *Comes. tom. 3. var. resol. cap. 1. n. 39. Matien. in d. al. relat. par. 3. cap. 4. num. 3. Sauts de legib. v. act. 14.*

(85) *Martin. de Olan. in concord. antimon. Jur. com. & Reg. in præfat. n. 3.*

(86) *Jos. de sess. decis. Arragon. 113. n. 29. Burg. de Paz. in relect. d. l. 1. n. 451. Oliban. com. de act. par. 1. lib. 3. cap. 2. num. 4.*

accessorie, eidemque non submissa, sed (ut loquuntur) adæquata; adque ideo, ubi Leges patriæ non disponunt, admittunt tantum Jus *Cæsareum*, & *Canonicum*; Leges vero Castellanas respuunt, cum non habeant Legum potestatem ultra Territorium ejus Regni; & non major autoritas iis tribuatur, quam sententiæ unius (87) Doctoris; eademque Regna post uniones cum Castella mansisse in primæva libertate; & non admitti inter eadem Regna remissionem delinquentium (88) affirmarunt.

XXIII. Post Jus Regium Hispaniæ in iis causis, de quibus in Jure Regio nihil est statutum, an recurrendum sit primo ad Jus *Canonicum*, an ad Jus *Cæsareum*, inter Jurisconsultos Hispanos non satis convenit. Alii, deficiente Jure Regio, Jus *Canonicum* solum pro Jure Communi agnoscunt, & ad illud pro decisione causarum recurrendum esse, affirmant (89); quod in Jure Canonico maxima sit æquitas, iidemque in foro Regio, ubi agitur de animæ periculo & de peccato, Jus *Canonicum* Juri Regio Hispaniæ anteponunt; & in Regno Arragoniæ, deficientibus Legibus fori, judicandum esse ex Jure Canonico, a *Jacobo Rege* (90) Arragoniæ statutum est.

XXIV. Alii

(87) *Fragos. de regim. seip. Christiani, par. 1. lib. 4. disp. 10. §. 3. num. 183.*
 (88) *Perr. Barbof. ad liberos absens. §. provide, n. 141. ff. de judic.* (89) *Did. Perez. ad ordin. Regn. Castell. in procem. quest. 3. Gurierr. de juram. confirm. par. 3. cap. 17. m. 8. Amat. Roderig. de process. in caus. civil. cap. 10. n. 26. Azaved. ad const. Reg. lib. 4. tit. 1. l. 1. n. 16. August. Barbof. ad tit. de emend. Cod. in procem. n. 7. Suar. de legib. lib. 3. §. 8. num. 5.* (90) *Jos. de sess. decis. Arrag. 92. par. 1. num. 9.*

XXIV. Alii contrariam sententiam defendunt (91), quod deficiente Jure Regio in Hispania, recurrendum sit ad Jus Civile Romanorum, non ad Jus Canonicum; quod Leges Hispaniæ maxima ex parte petitiæ sint e Jure Civili, non e Jure Canonico; & Jus *Cæsareum* multo magis conducatur ad Reipublicæ gubernationem, quam Jus Canonicum; & quod Senatores Regii Judicesque in Prætoriiis Regiis, & omnibus aliis Curiis Regiis, ubi deficit Jus Regium, causas ex Jure Civili Romanorum dijudicant; ipsique Reges Hispaniæ in Legibus suis Jus Civile Romanorum sæpe Jus Commune (92) appellant. Alii vero inter utramque opinionem fluctuantes hanc controversiam religioni & arbitrio Judicum (93) relinquunt; qui perpensis Partium Juribus & causarum circumstantiis, Jus Civile vel Canonicum sequantur, prout sibi æquius visum fuerit, ubi in aliquo articulo Jus Civile & Canonicum dissentiunt.

XXV. Alii demum aptissime has Opinionum varietates conciliant (94) distinguentes de Tribunalibus, scilicet in foro Ecclesiastico post Jus Regium, & aliquando etiam postposito Jure Regio, Jus Canonicum sequendum esse, In foro autem seculari,
ubi

(91) *Burg. de Paz. d. n. 520. Oliban. com. de act. par. 1. lib. 3. cap. 2. n. 8. Marten. in dial. rel. 1. ar. 3. cap. 34. n. 8. Pinell. ad rubr. C. de bon. matern. par. 2. n. 12. Choppin. de dom. in. Franc. lib. 2. tit. 15. num. 5.*

(92) *L. 3. tit. 11. lib. 1. ordin. l. 1. Taur. (93) Flor. Diez. de Men. lib. 1. pract. quest. qu. 2. n. 4. Martin. de O an. in concord. antinom. Jur. in præfat. n. 4.*

(94) *Morl. in emtor. quest. forens. par. 1. tit. 1. qu. 16. n. 13. Burg. de Paz. in relect. l. 1. Taur. n. 590. Fragos. de regim. reip. Christi. par. 1. lib. 4. disp. 19. §. 3. num. 189.*

ubi Jus Regium filet, Judicēs deberē sequi Jus Civile, exceptis solum iis causis, in quibus Jus Civile a Jure Canonico correctum est, veluti Matrimonii, Usuris, Præscriptionibus, aliisque, in quibus observatio Legum Romanarum peccatum inducit. In ista vero opinionum varietate, illud ab omnibus concessum (95) est, etiam ab iis, qui Jus Canonicum Civili anteponunt; quod si in aliqua causa nec Jure Regio Hispaniæ nec Jure Canonico aliquid cautum est, debere Judices in utroque foro ex Jure Civili judicare.

XXVI. Inane vero est illud argumentum, quo Interpretes nostri sæpe utuntur adversus Juris Civilis authoritatem & *Cæsarum* Potestatem in Hispania, petitum a Lege antiqua Hispaniæ, quæ prohibebat causarum Patronos & Judices, sub pœna capitis, allegare Leges *Cæsareas* in Judiciis, cum multi Jurisconsulti Hispaniæ asserant, non satis constare talem Legem fuisse unquam in Hispania latam; & si talis unquam fuerit Lex, fuisse conditam a Regibus Gothicis, non Hispanis. Et Hispani consentiunt universi, eam Legem per desuetudinem & contrarium multorum seculorum usum fuisse abrogatam.

XXVII. Talem vero fuisse olim Legem in Hispania, primo & præcipue tradit (96) *Oldradus*, ejusque testimonio freti sequentes Jurisconsulti Hispaniæ

(95) *Morl. in d. quæst. 16. num. 13. Arened. ad constit. Reg. lib. 2. tit. 1. num. 17. Salas. de legib. in c. 14. d. 1. p. 7. sect. 10.* (96) *Oldrad. com. fol. 69.*

nis & aliarum Gentium(97) ejusdem Legis meminerunt: quod nimis frequenter accidit in Juris nostri Interpretibus, inter quos cum eximius aliquis Doctor quid tradiderit, insequentes Jurisconsulti, re non perpensa, eum inconsulto sequuntur, quod in iis *Pannonitanus*, *Ph. Decius* (98) alique reprehendunt. Hispani vero sequentes, qui magis exacte de hac Lege quaesiverunt, asserunt, sibi non constare certo testimonio Historiarum aut Jurisconsultorum talem Legem (99) fuisse conditam. Iique qui *Oldradi*, eumque sequentium authoritati acquiescunt, eam ascribunt primis Regibus Gothicis, in Hispania imperantibus (100), qui, Arrianam hæresin amplexi, infensissimi erant *Theodosio* Imperatori; qui in Constitutione sua gravissimas pœnas contra Arrianos sanxerat (quam postea *Justinianus* primam in suo Codice inseruit) eaque de causa Codicem *Theodosianum* & Leges Romanas abolere cupiebant. Et *Carolus Molinaus* eam tribuit *Alarico* (101) primo Gothorum Regi, eandemque, ut barbaram & inhumanam (102), infectatur. Et hoc est, quod innuere videtur *Jobannes Andreas* (103), qui tradit

P

hanc

(97) *Greg. Lopez ad l.6. tit.44. par.4. Burg. de Pœz. ad l.1. Taur. n.513. Morl. d. quæst. 16. n.13. Arened. ad const. Hispan. lib.2. tit.1. n.2. Ignat. Lopez. in pract. crimin. cap.147. & ibi Diaz. n.3. Mic. Uleuv. de veget. mund. par.2. qu.2. n.9. Castald. de Imper. qu.53. Suarez. lib.3. de leg. human. §.8. num.4. Salas de legib. quæst.95. disp.7. sect.3. Blancnoda. contr. Boshan. cap.10. (98) *Abb. ad cap. ut debitus, num.22. de appell. Dec. conf. 495. num.15. (99) Bellug. in spec. Princ. rubr. 11. §. bis igitur, num.2. (100) Molina. de Monarch. Franc. n.30. non. lib.5. observ. Jur. Can. cap.4. (101) Molina. d. num.30. (102) Molina. ad consuet. Paris. tit. des fiefs. Bodin. lib.1. de republ. cap.8. (103) *Joh. Andr. ad cap. super specula, de privileg.***

hanc Legem fuisse latam in Hispania, cum Gentiles, in ea dominarentur, qui, forsan historicarum non satis peritus, intellexit Gothos; ii vero Christiani quidem erant, sed Arriana hæresi infecti, perperam de Christo sentiebant.

XXVIII. Omnes vero Jurisconsulti Hispaniæ insequentibus sunt (104) concordantes, eam Legem per multa secula fuisse abrogatam, quod usus omnium Judiciorum Hispaniæ clarissime comprobatur. Et prior Legi simile Edictum Regni Valentini memoratur, ex quo prohibiti sunt Advocati sub pœna decem Marcarum, ne in Judiciis Leges *Cæsareas* aut *Decretales*, sed tantum foros (105) Valentini allegarent: ab his tamen omnibus Hispani per multorum seculorum desuetudinem penitus recesserunt.

XXIX. Reges enim Hispaniæ in Regnis suis diu permiserunt Jus *Cæsareum* & *Canonicum* in Academiis suis (106) publice doceri; & per aliquot secula Juris Professores in iis Academiis non docuerunt (107) alia Jura, præter *Cæsarea* & *Pontificia*; eademque Jura in Legibus suis post Jura *Municipalia*, uniuscujusque Regni Jura communia (108) appellant; eaque in omnibus Judiciis & *Curiis* suis per Judices & *Causarum Patronos* allega-

ri

(104) *Bellug. in spec. P. inc. rubr. xi. his igitur, n. 2. Burg. de Paz. ad l. 1. Taur. n. 548. Oliban. in com. de act. par. 1. lib. 3. cap. 2. n. 3. Matien. in dial. relator. par. 3. cap. 34. num. 8.* (105) *Fer. Valent. 3. in proem. Mortin. in empor. d. qu. 16. n. 13.* (106) *L. 1. & 2. Taur. nov. recop. lib. 2. l. 1. & 2. Burg. de Paz. ad l. 1. Taur. n. 443.* (107) *Oliban. in com. de act. par. 1. lib. 3. cap. 2. num. 8.* (108) *Lib. 1. ordinam. tit. 11. l. 3. leg. Madrid. ann. 1502. in preluo.*

ri (109) concesserunt, (quod diuturno multorum feculorum usu in Hispania invaluit) & Lege Hispaniæ tribuitur vis Legis, non solum Juri *Cæsareo* & *Canonico*, sed & Doctorum (110) interpretationibus; in *Cæsareo Bartolo*, & post eum *Baldo*; in *Canonico Johanni Andrea*, & post eum *Panormitano*. Quæ lex licet postea revocata fuerit, quoad illorum Doctorum dicta (111) valuit tamen nec abrogata est, quoad omnium Doctorum interpretationes, quorum communem opinionem Judices Hispaniæ sequi tententur. Hispanique Legibus suis non alias *Glossas* & *Commentarios* adjecerunt, quam ex utroque Jure *Cæsareo* & *Pontificio* (102) petitos, a quibus omnes Legum Hispaniæ interpretationes accipiunt. Et in Hispaniæ Prætoriis & Curiis omnibus Regiis, nulli admittuntur in Judices aut Advocatos (113), nisi per decennium in Academijs Juris Civilis & Canonici studio incubuerint, eademque prælegerint.

XXX. Æquissimum enim censuerunt Reges Hispaniæ, ut in Causis, quæ Legibus Regiis non sunt decisæ, Judices sui secundum justissimam Legum Romanarum normam sententias ferre debeant, & non relinquuntur (114) arbitrio suo, quo nihil

P 2

in

(109) *Montalvo in l. fin. tit. 6. lib. 1. Burg. de Paz. ad l. 1. Taur. n. 528. Oliban. d. cap. 2. num. 8. Choppin. de doman. Franc. l. 2. tit. 15. num. 3.*
 (110) *Recopilar. de las leyes, lib. 2. tit. 1. l. 3. lib. 4. ordinam. tit. 1. lib. 4. Diaz. de Montalvo. ad leg. for. lib. 1. tit. 6. in addit. n. 1.* (111) *Diaz. de Montalvo. d. n. 1. Burg. de Paz. ad l. 1. Taur. n. 7.* (112) *Burg. de Paz. ad d. l. 1. Taur. n. 571.* (113) *Burg. de Paz. ad d. l. 1. n. 528. & ad l. 2. Taur. n. 8.*
 (114) *Oliban. in d. com. lib. 3. cap. 2. num. 21. Burg. de Paz. ad d. l. 1. Taur. num. 559.*

in Judiciis magis injustum & perniciosum esse potest. Eaque de causa *Jacobi Menochii* librum de Arbitrariis Judicium Quæstionibus, quamvis elegantem & doctissimum, aliqui vehementer reprehendunt, & *Menochium* damnant, quod Judices sub specie arbitrii sui, affectibus, corruptelis, sordibusque suis uti docuerit.

XXXI. Denique illud solum vim & auctoritatem Juris civilis Romanorum in Hispania satis demonstrat, quod, post Pandectas a *Lothario* Imperatore constitutas, pullosque Mauros & Sarracenos a Regibus Hispaniæ, ita excoluerunt Hispani Jus Romanum, ut præter antiquos Interpretes varios, Hispania superiore seculo produxerit multos in Jure *Cæsareo* celeberrimos: scilicet *Antonium Augustinum*, virum usque ad miraculum doctum (a quo Pandectæ Florentinæ, *Gratianus* & utrumque Jus præcipuam lucem acceperunt), *Didacum Covarruviam* in Utroque Jure & omnibus Literis peritissimum (de quo merito gloriantur *Castellani* eum nihil non scripsisse), *Martinum Navarrum* Juris Utriusque & Divini porro consultissimum, *Ferdinandum Vasquiam*, utrumque *Garciam*, *Burgensem de Paz*, *Johannem Gutierrez*, *Lud. Molinam*, *Emant Suarez*, *Alfonsum Azevedum*, aliosque plurimos; quorum scripta splendorem Juri Romano attulerunt, eademque omnes Gentes Europææ amplectuntur.

XXXII. Superest Regnum *Lusitania*, quæ est pars Hispaniæ, eamque Romani inter Provincias

Gas (115) Hispaniæ numerarunt; eademque per Reges Castellæ & Legionis a Mauris recuperata Regnisque suis unita, demum ab *Alfonso VI.* separata, suos diu Reges habuit, rerum gestarum gloria, per omnes Terrarum Orbis partes, clarissimos, usque ad *Philippum II.* Regem Hispaniæ, a quo ejusque Filio & Nepote reunita, rursus jam Regem suum consecuta est; de quorum Jure disceptatio ad me non spectat. Illud solum pro mei Instituti ratione mihi dicendum restat, quam vim & usum habeat Jus civile Romanorum in Regno *Lusitaniæ*; de quo in sequenti Capite breviter agendum erit.

(115) *Lib. 55. Pancir. notis. Occiden. Imper. cap. 67.*

C A P. VII.

De Usu & Auctoritate Juris Civilis Romanorum in Regno Lusitaniæ.

I. **A**ccessimus modo ad Lusitaniam, ultimam Hispaniæ partem, quæ ab Italia remotissima, diutissime se defendit adversus vim Romanorum; sed tandem communi reliquarum Gentium Fato, Romanorum Armis & Legibus cedere coacta est.

II. Dum Carthaginenses cum Romanis de Orbis Imperio decertarunt, Lusitani Carthaginensium Partes sequuti sunt ex antiqua amicitia, quæ inter

utramque Gentem intercessit, fœderaque perpetua & mutua connubia contraxerunt; & ex nuptiis inter *Amilcarem* Carthaginensem & uxorem Lusitanam natum fuisse *Hannibalem*, Lusitani (1) merito gloriantur; Gentemque Lusitanicam non ingeniorum tantum & scientiarum, sed & fortitudinis gloria clarissimam fuisse omnes testantur. Atque ex hoc uno satis constat, quod post everfam Carthaginem, soli Lusitani Romanos continuo ferre bello per ducentos annos (2) exercuerunt, duoque Lusitani Duces *Viriatus* & *Q. Sertorius* a Romanis Scriptoribus celebrantur, quorum ille (3) Romanos Prætores *M. Vetiliam*, & *C. Plautium* vicit; hic vero (4) cum *Decio Bruto*, *Cn. Pompejo*, & *Julio Cesare* diu ancipiti Marte dimicavit. De solo *Viriato* *L. Plarus* (5), ex Venatore Latro, ex Latrone subito Dux & Imperator, & si fortuna cessisset Hispaniæ, *Romulus*; *Sertorioque* soli se non potuisse resistere Romani (6) existimabant, nisi *Metello* Numidico *Cn. Pompejum* addidissent. Sed *Augusti* fortunæ cessit Lusitania (7), qui eam cum Hispania fere universa debellavit.

III. Post *Augustum* Imperatores sequentes Lusitaniam per Proconsules & Præsides; post *Constantinum M.* per Comites & Vicarios Hispaniarum (8), per Præfectos Prætorio Galliarum administrabant.

Et

(1) *Marian. lib. 1. histor. Hispan. cap. 6.* (2) *Navarr. ad cap. novit. notab. 3. de judic. n. 160.* (3) *Liv. lib. 52. & 54.* (4) *Plutar. in Sertor. Appian. lib. 1. de bell. civil.* (5) *Flor. lib. 2. cap. 17.* (6) *Flor. lib. 3. cap. 22. Thuan. lib. 1.* (7) *Pancirolog. tit. Imper. Occiden. cap. 67.* (8) *Pancir. d. notis. cap. 77.*

Et paruerunt *Casaribus* Lusitani usque ad Alanorum, Svevorum, Gothorum, Sarracenorum denique invasiones, & amplissima ab Imperatoribus Roman. Privilegia consecuti sunt; pluresque Romanæ Colonix in Lusitaniæ deductæ sunt, quas enumerat *Paulus* (9) Jurisconsultus, alique, & Lusitanis Juris Italici immunitatisque Tributorum beneficium (10) tributum est.

IV. Quamvis autem *Martinus Navarrus* (11) afferat, Romanos non habuisse Jus & Imperium in Lusitanos, quia nullum Domini titulum habuerunt, sed per vim & rapinam Lusitanos pertinacissime repugnantes coegerunt; Lusitanos tamen Romanorum Imperio paruisse, Jurisconsultorum Romanorum (12) testimonia, & Jurisconsulti Hispanici (13) satis probant. Tenuerunt Romani Lusitaniam, donec Alani & Svevi maximam Lusitaniæ partem adepti fuissent. Ad quos pellendos *Honorius* (14) Imperator Lusitaniam, & reliquas Hispaniæ partes Gothis, a se evocatis, concessit, cum retinere non posset, atque ita Gothi in Lusitania & reliqua Hispania dominati sunt usque ad annum D.CC.XIV. post quem Mauri & Sarraceni, pulsis Gothis, in Lusitania & reliqua Hispania dominati sunt, ut superius de Hispania dictum est.

V. Inter Hispanos Narræi constituto Rege *Ennecho*,

P 4

necho,

(9) *Lin Lusitania* 2. ff. de consib. (10) *Gutierr. pract. quest. lib. 3. qu. 4. n. 4.* (11) *Navarr. d. cap. novit. notab. 3. n. 160.* (12) *D. lin Lusitania, s. relocatorum, §. interdiscere, ff. de Interd. & releg.* (13) *Parlador. lib. 2. rer. quotidian. cap. 21. n. 3.* (14) *Govarr. ad cap. pectatum, §. 9. n. 9. par. 2. & pract. quest. lib. 1. cap. 1.*

necho, & Legionenses electo Rege *Pelagio* primi se a Sarracenorum & Maurorum tyrannide liberarunt. Reges vero Legionenses post acquisitum etiam Regnum Castellæ & Legionensi unitum, primi aliquam Lusitaniam partem a Mauris recuperarunt, eamque (15) tenuerunt usque ad *Alfonsum VI.* Legionis & Castellæ Regem: qui *Henrico*, Ducis Burgundiæ filio, ob res strenue contra Mauros gestas, *Tarefam* filiam uxorem dedit, eidemque eas Lusitaniam partes, quas habebat, sub Comitis Titulo, in dotem (16) assignavit. Idem postea *Henricus* Lusitaniam Comes reliquas Lusitaniam partes Sarracenis ademit, & in acie contra quinque Reges Sarracenorum dimicaturus acclamationibus Lusitanorum Rex (17) Lusitaniam est constitutus, circa annum M. C. XXXIX. eundemque Titulum *Alexander III.* Pontifex Romanus (18) literis suis confirmavit. Post *Henricum* Posterius ejus tenuerunt Regnum Lusitaniam separatim a Regnis Legionis & Castellæ usque ad annum M. D. LXXX. quo *Sebastiano* Rege Lusitaniam in Africa, & mox *Henrico* patruo sine liberis defuncto, *Philippus II.* Hispaniam Rex Lusitaniam Regnum (19) adeptus, idem *Philippo III.* & *Philippo IV.* transmisit, quod ad *Johannem IV.* Regem Lusitaniam Jure *Catharina* Brabantiam Duci nuptæ (quæ fuit

(15) *Nauarr. c. cap. novit. not. 2. n. 117. Molin. de Just. & Jur. tom. par. 1. disp. 576.* (16) *Borrel de Carb. Reg. preslan. cap. 46. n. 216. Garribai histor. Hispan. lib. 34. cap. 8.* (17) *Garribai, lib. 34. cap. 10. Lud. Molin. de majoratib. tract. 2. disp. 632.* (18) *Garrib. d. lib. 34. cap. 13. Choppin. de doman. Franc. lib. 2. tit. 1. n. 11. Combricen de success. regni Portugalliqu. 3. art. 2. n. 13.* (19) *Tbuan, lib. 69.*

fuit Neptis *Emanuelis* Regis Lusitaniæ ex *Eduardo* filio suo) jam rediit.

VI. Reges vero Lusitaniæ, rerum ab iis per omnes Mundi partes gestarum gloria, clarissimi extiterunt, & amplissima Domina in Asia, Africa, & America Regno Lusitaniæ adjecerunt. Siquidem *Alfonfus III.* Regnum Algarbiæ (20) acquisivit; *Sancius*, ejus successor, multas Æthiopiæ (21) partes; *Emanuel* omnium maximus præcipuam partem Indiæ (22) Orientalis subegit, & utramque Indiam cis & ultra Gangem, sinumque Perficum, & Arabicum Præfidiis suis munivit; Lusitanis porro ad alias Mundi partes arma sua admoturis, nisi Hispanorum Dominatione coerciti fuissent.

VII. Post Sarracenos & Mauros Lusitania pullos, Reges Lusitaniæ, eodem Titulo se esse liberos ab omni Romanorum Imperatorum Dominatione, quo reliqui Hispaniæ Reges, postulant; scilicet, quod, ab Imperatoribus Romanis derelicti, proprio Marte se a Maurorum tyrannide liberaverint. Neque enim justiore fuisse titulum Romanorum ad Lusitaniæ Imperium, quam Gothorum postea & Sarracenorum, qui omnes vi & Jure armorum solo Lusitaniam tenuerunt. Eorumque jurgio per Lusitanos jam excusso, Reges Lusitaniæ esse Supremos Principes, & neminem Superiorem

(20) *Mieb. Ritus de Reg. Hispan. lib. 3. Borrell. d. cap. 46. n. 216. Bodin. lib. 1. de repub. cap. 9.* (21) *Tbuan. lib. 1. Castald. de Imper. quest. 53.*
 (22) *Osov. de reb. gest. Emanuel. Tbuan. lib. 1. Bodin. d. cap. 9.*

rem recognoscere, Jurisconsulti omnes (23) agnoscunt; & ex ea causa Reges Lusitaniæ eodem Titulo uti, quo ceteros omnes supremos Principes (*per la gratia de Dios*) eisdemque posse condere (24) Leges, *Cæsareis* Legibus (25) derogantes, aliaque omnia facere, quæ Regibus Supremis competunt.

VIII. De Pontificum vero Romanorum potestate in Reges Lusitaniæ, major est controversia. Itali contendunt Regem primum Lusitaniæ (26) *Henricum* fuisse constitutum auctoritate *Alexandri III.* eisdemque esse Pontificum *Censuales*, eaque potestate usum *Innocentium IV.* *Sancio* Regi Lusitaniæ prodigo & negligenti Curatorem dedisse (27) Comitem Bononiensem, fratrem suum. Idque fecisse *Innocentium*, quia Imperium Germanicum tum vacabat, ut divinant (28) aliqui Interpretes. Vel illud tribuendum fuisse potius *foecordix* Regis Legionensis, qui Jus Feudi habuit in Regno Lusitaniæ, ut contendunt (29) Hispani. Omnes vero Hispani simul & Lusitani defendunt Reges Lusitanos adversus Pontificum Romanorum Dominationem, affirmantes, Reges illos esse liberos ab omni

ni

(23) *Gloss. in cap. Adrianus, dist. 62. Navarr. in d. cap. novit. not. 3. n. 165. Pinell. in reper. rubr. Cod. de bon. matern. par. i. n. 12. Ferrer. de Just. & injust. bell. n. 24. Cavall. com. contr. com. tom. 4. qu. 897. n. 391. Jus. de sess. decis. Arragon. 187. n. 106. Franc. Saigad. de reg. protect. par. 1. cap. 1. num. 26.* (24) *Burg. Paz. in proem. relect. ad leg. Taur. l. 1. r. 32.*
 (25) *Afflic. ad Constit. Reg. in prælud. quæst. 2. Cabed. decis. Lusitan. 211. num. 3. par. 1.* (26) *Card. Tusch. soncl. 448. v. Rex Portugall. num. 1. Laurent. Cberubin. in Bullar. Pii V. Constit. 88.* (27) *C. grandi, de supplen. neglig. prælat. in 6. Bodin. lib. 1. de repub. cap. 9.* (28) *Anchar. & Franc. ad d. cap. grandi.* (29) *Roder. Toletan. lib. 7. cap. 5. & 6. Parlador. d. cap. 21. num. 4.*

ni Imperio Pontificum æque ac Imperatorum; eosque in temporalibus Sedi Romanæ (30) non subefse. Subjungit *Innocentius*, se de hereditate Regni, contra Regem *Sancium* vel ejus filium, potestatem non vendicare.

IX. In his omnibus Imperii Lusitanici mutationibus, dum quærimus, quibus Legibus Lusitani usi sunt, satis constat ex iis, quæ supra de Hispanis dicta sunt, Lusitanos & Hispanos universos, quamdiu Romanorum Imperio paruerunt, Legibus etiam Romanis (31) paruisse; & ex iis, per Proconsules, Præsides, Vicarios, & Comites Lusitanis Jus dictum fuisse, quod Rescripta Imperatorum & Scripta Jurisconsultorum Romanorum demonstrant. Post Romanos, dum Gothi dominabantur in Lusitania, suas Leges promulgarunt Reges Gothici, quibus, cum Jure Romano conjunctis, plurimum utebantur. Neque constat, Mauros, Gentem barbaram, alias Leges induxisse. Nam Leges Gothicæ manserunt, usque ad nova Hispaniæ Regna constituta, de quibus omnibus in Hispania dictum est. Post Regnum autem Lusitanicæ constitutum, Reges Lusitanicæ, ut alii Supremi Principes Jure Majestatis usi, suas Leges condiderunt, quæ Ordinamenta & Jus Regium in Lusitania appellantur.

X. Has

(30) *Gras. de nobilit. Hispan. gl. 21. n. 45. Parlador. lib. 2. rer. quotidian. cap. 21. num. 2. August. Barboj. de potest. E. is. par. 1. cap. 2. ti. 3. num. 5. Combric. de success. Regn. Portugali. quæst. 1. art. 1. num. 15.*
 (31) *Matiem. in dial. relator. par. 3. cap. 24. n. 5. Oliban. in com. de act. par. 1. lib. 3. cap. 2. num. 4.*

X. Has vero Leges & Ordinationes Lusitanicæ simul componi jussit *Emanuel* Rex Lusitanicæ, quod reliquarum ipsius rerum gestarum gloriæ plurimum addidit. Et Ordinationum post *Emanuel* promulgatarum novam Recapitulationem componi jussit *Philippus II.*, in qua *Georgii Cabedo* (32) Senatoris Lusitanici opera adhibita fuit.

XI. Reges autem Lusitanicæ, præ ceteris omnibus Hispanicæ Regibus, cum Legibus suis, Jus Romanum amplexi sunt. Nam cum in multis Hispanicæ Regnis Jus Canonicum post Jus Regium sæpe omnibus præferatur, in aliis vero controversum sit, an Jus *Canonicum* vel *Cæsareum* prius a Judicibus sit observandum; & res quandoque ad arbitrium Judicantium redacta fuerit; in Lusitania tantum est Constitutione Regia, in casibus in Jure Regio vel omissis vel ambiguis, Judices sententias ferre debere secundum Jus *Cæsareum* (33). Et si casus in Jure *Cæsareo* non est expressus, causæ dijudicationem ex Glossis *Accursii*, *Bartoli*, *Azonis*, & aliorum Juris *Cæsarei* Doctorum (34) interpretationibus, potius quam ex Jure Canonico, petendam esse. Ideo, cum in supremo Senatu Lusitanicæ maritus querelam instituisset contra adulterum post mortem uxoris, qui casus in Legibus Lusitanicæ non est expressus :

(32) *Cabed. decis. Lusitan. tit. 211. par. 1. m. 6.* (33) *Ordin. Reg. lib. 2. tit. 64. in princ. & lib. 2. tit. Valasch. in prac. partit. cap. 12. n. 8. Suarez. de legib. lib. 3. de leg. humanum. 4.* (34) *Ordin. Reg. d. tit. 5. lib. 2. Jos. Mascard. lib. 3. concl. 113. m. 2. Fragos. de regim. rep. Christian. par. 1. lib. 4. disp. 10. §. 2. & 7. Comibr. de Jur. success. in Regn. Portugall. qu. 4. art. 3. num. 28.*

sus : Senatus censuit (35) querelam valere , quia ita in Legibus *Cæsareis* est constitutum. Et Patria potestas , licet Legibus Lusitaniæ non sit inducta , locum tamen habet (36) in Lusitania , quia Legibus Romanis sancita est . Et Jus Regium Lusitaniæ ita accommodandum est ad Jus *Cæsareum* , ut casus in eodem Jure expressi , patiantur omnes interpretationes & extensiones , quas Jus Romanum (37) admittit.

XII. Quamvis autem Jurisconsulti Lusitaniæ frequentius tradant , pro Majestate Principis suis tuenda , Jus Regium esse Jus commune (38) in Lusitania ; & Jus *Cæsareum* non habere vim Imperii , sed rationis solum ; & pœnas Jure Regio imposita tollere pœnas Juris (39) *Cæsarei* ; & in Lusitania causas esse Jure Regio , non Jure Romano (40) decidendas . Hæc Controversia per Leges Regias Lusitaniæ sopita est , in quibus statuitur Judices in casibus omiſſis in Jure Regio , vel ambiguis & obscuris , debere recurrere (41) ad Jus Romanum & ab eo Juris Regii Interpretationem petere . Atque ea de causa magni Nominis Jurisconsulti Jus Romanum in Lusitania Jus commune (42) appellant : quia Reges Lusitani illud

ap-

(35) *L. miles 11. §. adulterii. ff. de adulter. l. vim passam. 29. §. 2. & lult. ff. eod. tit. Cabed. decis. Lusitan. 261. par. 1. num. 1.* (36) *Pinell. in reser. rubr. C. de bon. matern. par. 2. num. 12.* (37) *Valasch. in prax. partit. cap. 12. n. 8.* (38) *Cald. Pereyr. in com. ad vrp. erupt. & vendit. cap. n. 5. Valasch. consuls. 103. n. 2. Gam. decis. Lusitan. 315. num. 6. & decis. 50. n. 5.* (39) *Cabed. decis. Lusitan. 200. par. 1. n. 14. & decis. III. par. 1. n. 4.* (40) *Burg. de Paz. ad 61. Taur. n. 315. Cabed. d. decis. mlt. num. 1.* (41) *Cald. Pereyr. d. cap. 1. n. 6. Augusti. Barboſ. ad tit. de emend. Cod. in proem. n. 4.* (42) *Pinell. ad rubr. C. de bon. matern. par. 2. n. 12. Smax. de legib. lib. 3. de leg. human. num. 3.*

apptobarunt, & in omnibus causis, in quibus Jus Lusitanicæ ei non derogat, Jus Romanum in Lusitania Jus commune reddiderunt.

XIII. Insignis vero Juris Romani Autoritas in Lusitania apparuit in ardua illa Controversia, de successione in Regno post mortem *Sebastiani* Regis Lusitanicæ Anno M. D. LXXVIII. in qua Controversia hæc fuit facti species.

XIV. *Emanuel* Rex Lusitanicæ mortuus anno M. D. XXI. reliquit quatuor filios & duas filias; primum *Johannem III.* ex cujus filio *Johanne* natus *Sebastianus*, qui in Regno successit, & in Africa sine liberis mortuus est. Secundum, *Ludovicum* Patrem *Antonii* Prioris de Crato, mortuum ante *Sebastianum*. Tertium, *Henricum* Cardinalem, qui *Sebastiano* in Regno successit. Quartum *Eduvardum*, qui duas tantum reliquit filias, *Mariam*, uxorem Ducis Parmæ, & *Catharinam*, uxorem Ducis Brabanticæ. E filiabus *Emanuelis* *Isabella* nupta *Carolo V.* filium habuit *Philippum II.* *Beatrix* nupta *Carolo*, Duci Sabaudicæ, filium habuit *Emanuelem Philebertum*, Ducem Sabaudicæ. Post mortem *Sebastiani* *Henricus* Cardinalis in Regno succedens, primo cogitavit de Nuptiis: a quibus cum abstineret, sive ex senectute & corporis imbecillitate, sive ex difficultate obtinendæ dispensationis Romani Pontificis, per *Philippi* Oratores Romæ procurata, ab ordinibus Regni sui in Comitibus interpellatus, ut controversia de Regni successione per Leges & via Juris definiretur; constituit quinque Delegatos seu Governatores

hernatores (inter quos erat unus *Didagus Lupus Sola* Senatus Juridici Præses) plena potestate iis data, ut hanc causam dijudicarent, si Regem, ante hanc litem de Regni Successione terminatam, mori contingeret. In quo ridicule erratum est a Lusitanis, cum notissimi Juris sit Jurisdictionem regiam & delegatam morte mandantis expirare, & per Edictum suum evocavit *Philippum*, *Bragantium*, *Parmensem*, *Sabaudum*, & *Antonium* Competitores, ut de Juribus suis docerent. Qui omnes per Procuratores suos comparuerunt; misitque *Philippus* (43) *Ludovicum Molinam*, & *Rodericum Vascom*, Juris Romani peritissimos, ut partes suas tuerentur.

XV. Cum vero hæc Controversia Legibus Lusitanæ non esset decisa, recurrerant Procuratores *Bragantini*, *Parmenses* & *Sabaudi* ad Jus *Cæsareum*, & implorabant beneficium Repræsentationis (44) ex Jure Romano, per quam filius in successione Patris loco habetur, & hanc causam ex Jure Romano definiri debere contendebant. Ideoque *Henricus* Rex consulit Juris *Cæsarei* Professores in Academia Conimbricensi (45), *Anton. Valascom*, *Lud. Corream*, *Eman. Soarez*, *Rod. Lopez*, *Lud. Bast. de Brito*, *Alvarum d' Andrada*, aliosque, qui omnes pro *Bragantino* respondebant, Pro *Parmensi* respondebant Jurisconsulti (46) *Patavini*, & fin.

(43) *Thuan. lib. 69. Conestagg. histor. de P. union. di Portugall. a Castill. lib. 3.* (44) *Thuan. & Conestagg. in loc. cit.* (45) *Conimbricen. de Jur. success. Lusitan. qu. 4. art. 2. n. 17.* (46) *Thuan. d. lib. 69. Conestagg. d. lib. 3.*

singuli Competitores Professorum Juris Romani in variis Academicis sententias pro se conquirebant. Solus *Philippus* declinabat Jus *Casareum*, asserens, non Jurisperitorum opinionibus dari aut adimi Imperia, sed ea armis quæri, & parata iisdem armis, æquabili Jure temperatis, conservari. Ideoque armis usus *Alvarum Toletanum*, Ducem *Albanum*, jussit exercitum ducere in Lusitaniam, per quem Lusitanos Imperio suo parere coegit, & V. viros tandem pro Jure suo provinciari (47) passus est.

XVI. Cum autem *Philippici* jactarent hæc Principum quæstiones ex Jure Gentium, non ex fætionibus Juris *Justinianæi*, esse decidendas, respondit *Albericus* (48) *Gentilis*, in hac quæstione ad eundem esse Juris *Casareï* Professores; Jusque *Justinianæum* non esse privatorum tantum, sed & naturæ Gentiumque, & extincto jam Romano Imperio, in omnes Gentes effusum esse. Adeoque infensus erat *Philippus* Jurisconsultis *Conimbricensibus*, qui pro *Bragantino* respondissent, ut de abolenda Academia *Conimbricensi* cogitaret: quam tamen injuriam generose postea dissimulavit, eisdemque Juris Professores, auctis stipendiis, summo postea favore profecutus (49) est. In hac tamen unione Regni *Lusitanici* cum *Castellano* per *Philippum II.* quia facta fuit æque principaliter, non accessorie, singula Regna servarunt sua Privilegia, quibus usa sunt ante unionem. Ideoque delinquentes non fuisse remittendos

(47) *Tbuan. lib. 70.* (48) *Alber. Gentil. lib. 1. de Jur. bell. cap. 3.*
 (49) *Tbuan. lib. 73. Consess. reg. d. lib. 3.*

mittendos inter Castellanos & Lusitanos, contra opinionem Castellanorum, *Petrus Barbosa* (50) Senator Lusitaniæ asseruit.

XVII. Denique Jus *Cæsareum* in Academia Conimbricensi a Professoribus ejusdem Juris amplis stipendiis docetur: in omnibus Regiis Curii a Judicibus & Causarum Patronis allegatur: in Lusitania nulli alii in Judices aut Advocatos, præter Juris Romani peritos, admittuntur; solaque Lusitania *Ant. Goveanum*, *Petrum Barbosam*, *Ariem Pinellum*, *Eman. Acoftam*, *Caldum Pereyram* aliosque plurimos produxit, qui Jus Romanum scriptis suis illustrarunt. Et hæc de Lusitania dicta sint.

XVIII. Post Galliam & Hispaniam debellatas, Romani Oceani terminis noluerunt contineri, sed in Britanniam nostram navigarunt, sive ambitione, sive avaritia impulsæ. Neque enim alium justum titulum habuerunt, & ad Britannos nostros fasces & Leges suas attulerunt, quas tamen Britanni non facile admiserunt, sed cum pluribus Imperatoribus Marte dubio diu pugnarunt; qui Britannici nomen ambientes, illud non sine multis periculis & sanguine compararunt. Itaque jam in Britanniam nostram, omnium totius Orbis Insularum primam, est trans-eundum, ut videamus, quem usum Legum suarum Britannis Romani reliquerint. Cum vero Regis Britannicæ nostræ dominia contineant tria Regna Angliæ, Scotiæ, & Hiberniæ; primo dicendum est

Q

de

(50) *Petr. Barbof. ad l. heres absens, §. proinde n. 102. ff. de judic.*

de Regnis Angliæ & Hiberniæ, quæ Legibus inter se conveniunt. De Scotia deinceps agendum erit, quæ aliis Legibus regitur, & Scoti præ ceteris Britannis omnibus Leges Romanas maxime coluerunt.

C A P. VIII.

*De Usa & Autoritate Juris Civilis Romanorum
in Regno Angliæ.*

I. **B**ritannia nostra, ut a toto Terrarum Orbe per Oceanum, ita a reliquis Gentibus Europæis per usum Juris Civilis Romanorum divisa est; cum Principes nostri non tantam Legibus Romanis Autoritatem inter suas Leges, quantam reliqui Principes Europæi, concesserint. Hinc apud eos vulgò traditum est, Jus civile Romanorum parum admitti. Scriptoresque magni nominis (1) apud Gallos nobis vicinos, nullum Juris civilis Romanorum usum esse apud Anglos, asseruerunt. Quorum error facilis esse potuit, cum non viderant Jus Romanum Scriptis Britannorum, sicut aliarum Europæ Gentium, elaboratum & illustratum; ex Libris vero Legum nostrarum, idiomate iis incognito conscriptis, assequi non potuerunt, quem usum & auctoritatem apud Britannos nostros habeat.

II. De Autoritate vero Juris civilis Romanorum in Britannia ut distincte agamus, explicandum im-

(1) Forcatul. de Gallor. Imper. & philosoph. lib. 7. Choopin. lib. 2. de doman. Franc. tit. 15. sum. 5.

imprimis habeo , sub quorum Principum Dominatione & Imperio fuerit Britannia a primis temporibus Gentis nostræ . Sub Romanis primum, deinde Saxonibus, postea Danis, & demum Normannis. Et ita in singulis hisce Imperii Britannici mutationibus facilius constabit , quæ Leges Britannis nostris datæ fuerint, & inter eas quomodo Jus civile Romanorum admissum fuerit ; & quam hodie Authoritatem apud Nos habere debeat.

III. Britannia nostra, Oceani terminis conclusa, a nullo Principe extero tentata est , usque ad *Julium* (2) *Cæsarem* ; neque enim *Hercules* aut *Bocchus* , aut aliquis priorum Principum eum attigerat , ait *Diodorus Siculus* , qui res Romanorum seculo *Julii & Augusti* descripsit . Et quæ de Britannis a Romanis relata erant , pro fabulis habuit prudentissimus (3) *Polybius* : post quem *Dio Cassius* (4) testatur, nec Græcos nec Romanos de Britannis certi aliquid novisse, eaque, quæ de Britannis prodiderunt, conjecturis solis assequutos fuisse. Primus autem Romanorum *Julius Cæsar*, post Gallias debellatas, in Britanniam navigavit cum Legionibus Romanis, sive causatus auxilia Britannorum contra Romanos Gallis transmissa, sive potius ambitione propagandi Imperii Romani ; & post aliquas victorias in Britannos, iis tantum obsides dare & tributa annua pendere imperavit. Atque ideo *Cornelius Tacitus* (5) eum Romanis Britanniam ostendisse, potius,

Q 2

(2) *Diod. Sicul. histor. lib. 4.*
(5) *Tacit. in vit. Jul. Agric. 6.*

(3) *Polyb. lib. 3.*

(4) *Diod. lib. 39.*

tius, quam tradidisse, asserit.

IV. Post *Julium*, Imperio populi Romani in *Cæsares* translato, Imperatores insequentibus summis viribus Britanniam acquirere contenderunt. Nam *Augustus* in Britanniam (6) cum exercitu navigare constituerat, nisi Pannoniorum primo & postea Cantabrorum defectionibus avocatus fuisset. Et *Tiberius* Britannorum tributis acquievit, quæ cum sub *Claudio* denegarent, ille cum exercitu in Britanniam (7) profectus, opera *Auli Plantii*, *Vespasiani*, & *Ostorii Scapulae*, Britannos insigni prælio superavit, & Romam rediens de iis eorumque Duce *Caractaco* splendidum triumphum (8) egit, titulumque *Britannici* assumpsit. Post eum *Nero* Imperator Britanniam amisisset (9), nisi *Suetonius Paulinus* fortiter restitisset; neque Britanni, usque ad *Vespasianum* ejusque filium *Domitianum* Imperatores, debellari potuerunt. Interea vero Britanni cum Romanis æquo fere Marte per C. XXX. annos (10) pugnaverant. Tum vero Principum suorum dissidiis & factionibus divisi, bellaque Civilia inter se exercentes, facile a Romanis Ducibus superati sunt, qui, summa Gentis nostræ infelicitate, sub unius Regis administratione nunquam fuerant, sed inter varios Regulos & Principes distributi viam servituti Romanæ faciliem præbuerunt. Sub *Vespasiano* enim & *Domitiano*, post Britannos Australes, etiam Septentrionales,

(6) Tacit. in vit. Agric.

(7) Diod. lib. 60. Tacit. lib. 12. annual.

(8) Sueton. in Claud. cap. 17.

(9) Tacit. lib. 14. annual. Sueton. in Ne-

ron. c. 17. 40.

(10) Dio. lib. 55.

trionales, & *Caledonii* debellati, Insulæque Britannicæ Romanorum Imperio adjectæ sunt, prudentia & fortitudine *Petiti Cerealis*, & *Julii Agricolæ*. Britanniaque univèrsa tum primum in Provinciâ Romanæ formam redacta est, & ex ea felici amissione libertatis (11) Romanos Mores, Leges, Linguam, Eloquentiam, domorum splendide ædificandarum artificium, viarum publicarum structuram, & omnes Romanas artes acquisivit. Et quod summi beneficii loco est, harum rerum omnium gestarum memoriâ, *Cornelii Taciti*, *Agricola* Generi, & reliquorum Romanorum Scriptis debemus, quæ aliter cum priorum Britannorum gestis, inter Druidum Cere monias & Jura, oblivione sepulta periissent.

V. De Britannia, jam ad Provinciæ formam redacta, conservanda sub Dominatione sua magis solliciti erant Imperatores insequentes, quam de reliquis Imperii Provinciis; & ad coercendas Britannorum defectiones sæpius in Britanniam profecti sunt, quam in reliquas Provincias, & præ reliquis titulis suis, ex victoriis Britannicis se Britannicos appellari ambiebant. Sub *Hadriano* Imp. cum Septentrionales Britanni adversus *Cn. Trebellium* Legatum *Cæsaris* arma moverent, *Hadrianus* Imp. in Britanniam profectus eos in fugam egit; & ut Pictorum, Scotorumque incursiones arceret, murum per LXXX. millia passuum ex stipitibus magnis & cespitibus (12)

Q 3

con-

(11) *Tacit. in vit. Agric.* (12) *Lamprid. in Hadrian. Pancivol. in notis, Imp. Occident. cap. 89. Fran. de Armay. l. i. C. de annon. & tribus. lib. 10.*

construxit, qui barbaros intra suos terminos contineret. Cum vero Picti Scotique, muro perfosso (13) iterum Britannos Australes aggredierentur, sub *Antonino Pio & Commodo* Imp. *Helvius Pertinax* (14), in Britanniam Præses missus, eos aliquandiu continuit. Donec, sub *Septimio Severo*, *Virius Lupus*, Præses Britanniae, fere oppressus Britannorum defectionibus Imperatoris auxilium imploraret. Qui cum *Bassiano & Geta* filiis, & *Papiniano* Præfecto Prætorio, in Britanniam profectus (15) per tres annos hic mansit, murum *Hadriani Lapideum* fecit, & Britannos Septentrionales Caledoniosque cum insigni tamen Romanorum clade, superavit, & Eboraci tandem mortuus est. Quem *Herodianus*, præ reliquis Imperatoribus Romanis, bellicis operibus clarissimum prædicat; & Britannici maximi titulus ei tributus est.

VI. Post *Severum*, ejusque filium *Caracallum*, a sequentibus Imperatoribus Britannia vix coerceri potuit; quod aliarum Provinciarum bellis avocati, Britannorum defectionibus sedandis pares non essent, pluresque Romani Duces, assumpta Imperiali potestate, Tyrannorum more, Britanniae dominationem occuparent; e quibus fuerunt *Carausius & Allectus* sub *Diocletiano* Imperatore; contra quos missus *Constantius Chlorus* Præses, Britanniam Romano

(13) *Buchanan. lib. 5. rer. Scotice* (14) *Herodian. in Pelrin.*
 (15) *Spartian. in Sever. Herodian. lib. 3. cap. 14. & lib. 4. cap. 3. Dio. lib. 76.*
in excep. Xiphilin. Bed. lib. 1. histor. Anglic. cap. 5. Euseb. lib. 6. ecc. les. hist.
cap. 7. Pancir. in notis, Occident. Imp. cap. 73.

mano Imperio restituit, idemque a *Diocletiano Caesar* declaratus, ex *Helena Coelsti*, unius Britannicæ Regulorum filia, *Constantinum* genuit, qui post Patris obitum a Legionibus Britannicis in Imperio successor salutatus, per eorum fortitudinem *Maxentium*, Imperii æmulum, Roma & Italia expulit, solusque Romano Imperio potitus est.

VII. Hic Britannorum omnium, qui unquam fuerint, longe clarissimus, non solum Natalium suorum gloriam Britannicæ nostræ attulit, verum & novam Provinciæ formam apud nos induxit (16), constituta Britannia sub Præfecto Prætorio Galliarum, Duce & Comite Britannicæ, Comite Littoris Saxonici per Britanniam, & Vicario Britannicæ, qui omnes res belli pacisque apud Nos administrabant. Et primus omnium Imperatorum Romanorum Religioni Christianæ libertatem, Lucem publicam & splendorem indulxit. *Constantinum* vero *Magnum* fuisse in Britannia ex *Helena* matre Britannæ natum, constanter asserunt, non soli Historiæ nostræ Scriptores, sed & (17) exteri. Idemque contra *Julium Firmicum*, & *Justum Lipsium* strenue defendit Reverendissimus *Jacobus Usserius* (18) *Archiepiscopus Armachanus*, qui suo merito, ob insignem literarum omnium Scientiam, inter Britannicæ nostræ ornamenta annumerandus est. In eo solo hic noster *Constantinus* Imperatorum Romanorum sine con-

Q 4

troverfia

(16) *Pancir. in notis. Occiden. Imp. cap. 69. 72. 73. 89.* (17) *Card. Baron. tom. 3. Annal. eccles. ad ann. 306. §. 14. Forcatul. de Gallor. Imp. & Philosoph. lib. 7.* (18) *Jacob. Usser. de primo. d. eccles. Britann. cap. 2.*

troverſia primus infelix fuit , quod nimio termino-
rum Romani Imperii propagandorum ſtudio, Roma
Sedem Imperii *Byzantium* tranſtulerit, locum amœ-
num æque ac munitum, & in omnium Orbis Terra-
rum Gentium quaſi medio collocatum. Nam barba-
ræ Gentes abſentia Imperatorum provocatæ, Gothi
& Longobardi Italiam, Vandali, Svevi Gothique
Hiſpaniam, Franci Galliam, Scoti Pictique Britan-
niam invadunt, & ruina Romani Imperii in Occi-
dente ſtatim ſequuta eſt.

VIII. Poſt *Constantinum, Constantinus & Con-
ſtantius* ejus filii, & poſt eos *Gratianus* Imp. Bri-
tanniam tenuerunt uſque ad *Valentinianum*, ſub
quo *Theodoſius, Legatus Caſaris*, Britanniam, Sco-
torum, & Pictorum incurſionibus iterum oppreſ-
ſam, ita pacatam reddidit, ut pars Britannia, a *Theo-
doſio* ſubaſta, Valentia (19), Imperatoris arbitrio,
diceretur. Eidem deinceps ad Imperium eveſto ſuc-
ceſſit *Theodoſius II.* ejus filius; & poſt eum *Hono-
rius* ætate minor, cujus adoleſcentiæ a *Theodoſio*
Patre præfeſtus *Stilicho*, Britanniam (20) iterum
a Scotis Pictiſque liberavit. Verum cum poſtea ſub
hoc *Honorio & Arcadio* Imper. Scoti cum Pictis &
Attacotis, Britanniam noſtram jam exhaustam (mi-
litibus Britannis ad alias Imperii Romani Provin-
cias adverſus barbaros tuendas evocatis) iterum in-
grederentur, omniaque apud Nos vaſtarent, miſeri
Britanni fruſtra Imperatorum auxilium implorant.
Quo-

(19) *Amnian. Marellin. rer. geſtar. lib. 28.*
lib. Stilic. lib. 21.

(20) *Claudian. de lau-*

Quorum gemitus *Gildas* (21), primus Scriptorum nostrorum, & post eum *Beda* (22) describunt, *Se nimirum a Barbaris ad Mare, a Mari ad Barbaros repelli, & per duo funerum genera jugulari*, frustra queruntur. Nec enim *Honorius* aut post eum *Valentinianus III.* Britannos defendere potuerunt, Britannia Scotis & Pictis, post quingentos annos a *Julii Caesaris* in Britanniam ingressu, derelicta.

IX. Ita miseri Britanni, Scotis Pictisque viribus imparos, ab iisdem & a Saxonibus deinceps, alii in Britanniam Armoricam in Gallia, alii in Walliam & Cornubiam apud nos sese recipientes, fuga salutem quærunt: & qui supererant, Anglo-Saxones vicinos, Germaniæ Populum, ad expellendos Scotos Pictosque accersunt. A Romanis vero deserta Britannia circa annum Christi (23) CD. XXXV. anno vero sexagesimo ante Christum natum *Julius Caesar* Britanniam ingressus est.

X. Saxones a Britannis contra Scotos Pictosque acciti, post eos fortitudine sua ejectos, Britannos hospites per fide tractarunt. Nam Insulæ nostræ amœnitate & ubertate capti, queruntur stipendia promissa sibi non fuisse soluta, nec se satis esse remuneratos a Britannis; eaque de causa (24) *Hengistus* & *Horfa* ex populationibus & spoliis Britannorum mercedem armorum suorum contra Pictos Scotosque

(21) *Gild. epist. de excid. Britann. Huntingdon. histor. lib. 1.*

(22) *Bed. lib. 1. histor. cap. 13.*

(23) *Bed. lib. 1. histor. cap. 15. Chron. Sa-*

xon. edit. per decess. W. beloc.

(24) *Malmesbur. lib. 1. cap. 1. Buchanan.*

rer. Scotiæ, lib. 5. in Eugen. reg. 41. Camden. in Britanniæ Romanæ in Bri-

tanniæ.

que arbitrio suo æstimant, ad eosque postea aliæ Saxonum Copiæ accedentes, Britannos in variis Insulæ partibus superant, novaque Regna & Principatus apud Nos constituunt, & demum septem Regna (25) in variis Britannicæ nostræ partibus condiderunt.

XI. Primum Cantianorum Regnum assecutus est *Hengistus Saxo*, anno salutis CD. LV. Secundum Regnum Australium Saxonum initium habuit ab *Ella*, anno CD. LXXXVIII. sed post paucos Reges in Occidentalium Saxonum potestatem venit. Tertii Regni Orientalium Anglorum *Offa* fuit primus Rex anno D. LXXV. Quartum Regnum Orientalium Saxonum cœpit ab *Erchenwino* anno D. XXVII. Quintum Regnum Merciorum seu Mediterraneorum Saxonum inchoatum fuit a *Crida* Saxone anno D. LXXXII. Sextum Regnum Northumbrorum fuit primo possessum ab *Ida* anno Salutis D. VII. Septimum Regnum Occidentalium Saxonum primus acquisivit *Cerdicus* anno Salutis D. XXI. cujus Successores sive fortitudine sua, sive viribus Populi sui, omnium Britannorum robustissimi paulatim reliquos Saxonicos Reges superarunt, & tandem omnes Britannicæ partes a Saxonibus possessæ in *Egberti* Regis Occidentalium Saxonum potestatem (Heptarchia extincta) venerunt (26) anno DCCC. Isque primus Britanniam nostram
An.

(25) *Hoved. annal. par. 1. Huntingd. lib. 2. hist. Camden in Britanp. S. Anglo Saxonos.*

(26) *Camden. d. S. Anglo Saxonos.*

Angliam, & Nostrates Anglos Edicto suo (27) appellari jussit, & ex eo deinceps ab omnibus Gentibus Angli dicti sumus.

XII. Post *Egbertum* in Regno Angliæ, a Saxonibus acquisito, successit *Ethelwolphus* ejusque Posterum per C. LXXV. annos, in quo tamen a Danorum incursionibus insignes sæpe clades & damna acceperunt. Tandem Regnum Angliæ per aliquot annos amiserunt a Danis acquisitum, qui illud aliquandiu tenuerunt: donec Reges Anglo-Saxonici Angliam iterum, pulsas Danis, recuperatam, brevi postea Ducibus Normanniæ cedere coacti sunt, quorum posterum adhuc hoc Regno potiuntur.

XIII. Dani vero sub *Ethelwolpho* (28) Cantium, prædonum more ingressi, diripiunt, deinde sub *Etheldredo* Northumbriam; postea sub *Alredo* Londinum & Oxoniam; denique tributum (29) ab Anglis exigunt. Et demum *Sveno* (30), Danorum Rex, totius Angliæ Imperium obtinuit anno M. XIV. & post eum *Canutus* ejus filius, qui Regnum (31) Angliæ per XXVIII. annos tenuerunt. Eo autem mortuo Angli, odio Danorum, *Edvardum Etheldredi* Regis filium e Normannia exulem revocant, isque, ope *Gulielmi Norbi* Ducis Normanniæ, Rex Angliæ creatus, felicissime magna pietatis & justitiæ laude per XXIV. annos in Anglia (32) regnavit,

(27) *Polidor. histor. Anglic. lib. 5. Camden. d. S. Anglo-Saxones.*

(28) *Polydor. lib. 7. Camden. in Britann. S. Dani.* (30) *Polydor. d. lib. 7.*

(31) *Polydor. lib. 8. Camden. d. S. Dani.* (32) *Cæstren. lib. 1. cap. 50. Germanicæ. lib. 6. cap. 9. Polydor. lib. 8.*

vit, ediditque plures Leges adeo justas & Anglis gratas, ut apud eos adhuc summe celebrentur; tandemque inter Divos relatus est. *Edvardo* autem sine liberis mortuo, Regnum Angliæ ambiebat *Edgarus Etheelingus, Edmundi* (qui ferreum latus dictus est) nepos ex filio, Anglis gratissimus. Sed, cum puer esset & Regni administrationi parum idoneus, *Haraldus, Godvini* Comitis Cantii filius ex sorore *Canuti* Dani, Regnum Angliæ occupat, & se ab Archiepiscopo Eboracensi anno M. XLVI. Regem inaugurari procuravit.

XIV. *Gulielmus* Normanniæ Dux ab *Haraldo* Rege Angliæ constituto per Legatos Regnum sibi restitui (33) postulavit, tum quod proximo affinitatis gradu *Divo Edvardo* conjunctus esset, utpote filius *Roberti* Ducis Normanniæ, per *Emman. Richardi* Normanniæ Ducis filiam, matrem *Divi Edvardi*; tum quod *Divus Edvardus* hereditatem Regni Anglicani sibi promississet, si sine liberis moreretur; & *Haraldus* in Normannia auxilium suum *Gulielmo*, ad Regnum Anglicanum acquirendum, post *Divum Edvardum* juramento sancte pollicitus fuisset.

XV. *Gulielmus* ad Jus suum vendicandum, & ad castigandam *Haraldi* perfidiam, cum exercitu Angliam ingressus, *Haraldo* cæso, Regnum Angliæ adeptus est anno M.LXVII. ejusque Posteris adhuc eo potiuntur. *Gulielmo*, post Regni Anglici administrationem

(33) *Polidor. lib. 3. Camden. in Britann. & Normann.*

ministratiōem per XXI. annos , mortuo (34) *Guilielmus Rufus* ejus filius secundo genitus in Anglia successit anno M.LXXXVIII. & post eum, sine liberis mortuum, *Henricus I.* filius natu minor *Guilelmi I.* & in eo post Regnum XXXV. annorum etiam sine filiis mortuo, omnis *Guilelmi I.* virilis (35) & legitima proles defecit, eique successit *Stephanus* Blesensis *Henrici I.* ex sorore *Adela* nepos anno M. C. XXXVI. *Stephano* *Henricus II.* & post eum *Ricardus I.* ejus filius. Atque ita Normannorum & exterorum Imperium apud Nos cessavit; nam *Ricardus* ejusque Posterii fuerunt Angli, in Anglia nati moribusque Anglicanis usi. Id quoque gloriæ Gentis Anglicanæ tribuendum est, quod, cum Normanni Anglos odio haberent, eorum Leges abrogare, Morēsque ad Normannicos trahere contenderent, Anglorum tamen nomen (36) conservarunt, summo sibi honori ducentes Anglis imperare. Atque adhuc apud eorum Posterios manet Anglorum Nomen & Regnum; iisdemque Regnum Scotiæ per felicissimæ memoriæ *D. Jacobum* accessit.

XVI. Ex his satis constat, quas Principum mutationes Britannia nostra hucusque passa fuerit. Jam redeundum ad Leges Britannorum in his singulis Imperii Britannici mutationibus; & inter eas, quem usum Romanorum Leges sortitæ fuerint, & quæ Legum Romanarum authoritas in Anglia adhuc superstit.

PARS

(34) *Polydor. lib. x.*

(35) *Polydor. lib. xi.*

(36) *Polydor. lib. xi.*

PARS SECUNDA.

I. **A**nte Romanorum ingressum in Britanniam, Duce *Julio Casare*, nulla extat, nec rerum gestarum in Gente nostra Historia, nec Legum memoria, præter illam, quam a Romanis Scriptoribus habemus. In Britannia vero & Gallia, refert *Cæsar* (37), Sacrorum & Legum potestatem fuisse penes Druidas; eorum Judices simul & Sacerdotes, eisdemque de omnibus Controversiis publicis privatisque constituisse; & si quod admissum facinus vel cædes facta, vel de hereditate aut finibus controversia esset, eosdem præmia pœnasque decrevisse; eique, qui eorum Decretis non staret, Sacrificiis interdicebatur. De eorum vero Legibus aut Ceremoniis Sacrorum nihil extat: nam literis aliquid mandare non erat (38) illis permittum. De Legibus vero in Britannia nihil mutavit *Cæsar*, quæ suis Regibus concessa, & suis Legibus usa (39) est; tantum Obfides & Tributa imperata sunt; Britanniamque ante Claudium sui Juris *Seneca* (40) appellat.

II. Claudius vero Britanniam ingressus, in ea parte Insulæ, quam debellavit, Leges Romanas indixit, atque ideo *Druidas* Ediçto suo (41) sustulit, unde de morte Claudii lufit *Seneca* (42):

II.

(37) *Cæsar. l. b. 6. de bell. Gallic.* (38) *Cæsar. d. lib. 6. de bell. Gall. Auth. canon. in ordin. Reg. Gall. in præfat. Ciron. lib. 5. observ. Jur. Canon. ca. 7.* (39) *Dio. lib. 53. Camden. S. Romani in Britan.* (40) *Seneca in Etav.* (41) *Sueton. in Claud. c. 25.* (42) *Seneca in Lud. de rebus Claudii.*

<i>Ille Britannos</i>	<i>Colla catenis</i>
<i>Ultra noti</i>	<i>Jussit, & ipsum</i>
<i>Littora Ponti:</i>	<i>Nova Romana.</i>
<i>Et cæruleos</i>	<i>Jura Securis</i>
<i>Scuta Brigantes</i>	<i>Tremere Oceanum.</i>
<i>Dare Romuleis,</i>	

Claudiumque Coloniam duxisse Cameloduni, narrat Tacitus (43), *Ut esset subsidium adversus Rebelles, & imbuendis Sociis in officia Legum.* Et de Claudii temporibus antiquum Poetam intelligit Magnus Jos. (44) Scaliger;

*Cernitis ignotos Latia sub Lege Britannos,
Sol citra nostrum flectitur Imperium.*

III. Sub Nerone postea recenset Tacitus Britannorum querelas (45): *Singulos sibi olim Reges fuisse, nunc binos imponi, e quibus Legatus in Sanguinem, Procurator in Bona saviat, & externos fremitus in Curia (46) eorum audiri.* Universam etiam deinceps Britanniam, præsertim fortitudine & prudentia Julii Agricolaë debellatam, in provinciæ formam redegerunt Imp. *Vespasianus & Domitianus.* Iidemque & sequentes Imperatores, usque ad *Honorium & Valentinianum III.* Britanniam per Leges Romanas gubernarunt; Britannisque per Magistratus Romanos, Proconsules, Præsides, Legatos, Prætores, Præfectos Prætorio, postea Comites Britannicæ, eorumque Vicarios, abrogatis Legibus Britannicis,

(43) Tacit. lib. 12. *Annal.* (44) Scalig. in *Carstell. Camden.*
d. 5. *Romani in Britan.* (45) Tacit. in *vit. Agric.* (46) Tacit.
lib. 14. *Annal.*

nicis, ex Legibus Romanis Jus dixerunt.

IV. Sub *Domitiano* autem ita Leges Romanæ in Britannia invaluerunt, ut *Agricola* Britannos hortaretur, ut Tempia (47), Fora, Domos extruerent; Britannique adeo se ad artes Romanas accommodaverant, ut a Gallis Eloquentiam Romanam & peritiam (48) Advocatorum didicerint. Posteaque suo *Marco Antonio* Imp. *Aristides* Orator Græcus inter encomia Romæ ponit (49), quod Leges suas omnibus etiam Britannis communes reddidisset, eosdemque terminos Imperio & Legibus suis posuisset. Romaque deinde a *Claudiano* (50) *Armorum Legumque Parens*, & a *Sidonio Apollinari* postea (51) *Legum Domicilium* appellata est.

V. Romanarum etiam Legum usus & exercitium in Britannia evidentissime constat ex eo, quod sub *Septimio Severo* Imp. *Æmilius Papirianus* Eboraci Præfecti Prætorio Munus (quod in Imperio Romano Supremum fuit) gesserit & Jus dixerit. Cujus rei fides tribuenda est *Dioni Cassio* viro Consulari, qui sub *Severo* vixit, & res gestas *Severi* (52) scripsit, licet a reliquis Historiæ Romanæ Scriptoribus omittatur.

VI. *Severus* enim cum *Antonio Caracalla* & *Geta* filiis, ad evitandum Legionum otium & Filiorum luxuriam Romæ, in Britanniam veniens, relicto *Geta* filio cum Consiliariis & amicis antiquissimis

(47) *Tacit. in vit. Agric. in Rom. encom.*

(48) *Juvenal. Satyr. 6. lib. 3. de Laud. Sicilic.*

(49) *Aristid. in vit. Diom. Cass.*

(50) *Claudiam. lib. 1. epist. 6.*

(51) *Jo. Leunclav. in vit. Diom. Cass.*

quissimis in interiore parte Insulæ, quæ Romanis parebat, ut Juri dicundo rebusque administrandis præesset, ipse cum *Antonino* & exercitu in *Caledonios* profectus est; & dum simul equitarent, *Antoninus* refrænato equo magno silentio gladium distinxit, ut Patrem feriret; a quo facinore, clamore militum avocatus, abstinuit. *Severus* autem rem dissimulavit, donec rebus compositis, ad Prætorium rediret, ubi filium, cum *Papiniano* & *Castore*, amicis intimis, ad se vocat, gladiumque in medio collocari jubet, & Filium increpans quod tantum facinus, Sociis & hostibus videntibus, usus esset attentare, eum porro ita alloquitur: *Si me sublatum cupis, manu tua me interfice; vel hic adest Papinianus (53) Præfectus Prætorio, cui jubere potes ut me interficiat, isque Mandatis tuis, cum Imperator sis, obtemperabit.* *Papinianus* enim fuit primus omnium in Consiliis (54) *Severi*, tum ob insignem præ reliquis omnibus Juris Scientiam, tum quod *Severo* ex secunda uxore affinitate conjunctus (55) esset.

VII. *Severus*, post suos *Caledonis* Eboracum rediens, ibi promulgavit Legem illam (56), qua constitutum est, Servum alienum acquirere dominium bonæ fidei possessori, sive ex re ejus sive ex operis suis; malæ autem fidei possessori nihil acquirere. Quæ data fuit Eboraci *Faustino* & *Ruso* *Coss.* qui fuit ultimus (57) Annus Imperii *Severi* (quo *Severus*

R

Ebo.

(53) *Dio. lib. 76. in excerpt. Xiphilin.* (54) *Lamprid. in Sever.*
 (55) *Spartian. in Caracall.* (56) *L. i. C. de rei vindic.* (57) *Cont. in fasc. consular.*

Eboraci mortuus est) eademque scripta fuit a *Papiniano*, quia Interpretes nostri opinantur (58), omnes Constitutiones *Severi & Antonini*, quæ in Codice *Justiniano* reperiuntur, a *Papiniano* multa cum deliberatione conscriptas fuisse: neque *Papinianum* solum, sed *Ulpianum* etiam & *Paulum* fuisse hic in Britannia Assessores in Prætorio cum *Papiniano* Præfecto, Viri doctissimi (59) existimarunt; eosdemque omnes *Getæ* Consiliarios fuisse assignatos. Et inter Britannicæ nostræ decora numerandum est, quod *Papinianus* in ea Jus dixerit, *Primus* (60) *omnium Jurisconsultorum, qui fuerunt vel futuri sunt, quem nemo unquam Juris Scientia superavit, nec in posterum æquare poterit*, ut eum prædicat *Cujacius* (61): magisque Britanniam nostram ornat si *Ulpianus & Paulus* (primi post *Papinianum*) in Auditorio *Papiniani* hic assidebant.

VIII. Britanniam nostram sub Legibus Romanis administratam fuisse, habemus etiam testimonia *Ulpiani & Javoleni* in Pandectis. Filiisfam. apud Britannos erant in patria potestate ex Jure Romano, & Patres filiis pupillariter substituebant; sed non potuerunt Patres pupillariter substituere filiis, nisi prius in Testamento heredem suum scripsissent; atque ita Imperatorem *Severum* ad *Virium Lippum* Præsidentem Britannicæ rescripsisse, refert (62) *Ulpianus*.

(58) *Marth. Wesubec. in Papinian.* (59) *Selden. dissertat. ad Flet. cap. 4. de Lamprid. in Alex. Sever. & lecta. ff. si cert. pet. ut.* (60) *L. cum Papinianus 12. C. de sen. & interloc. omn. jud. Jac. lect. in orat. de Amyl. Papinian.* (61) *Cujac. in proem. ad quæst. Papinian.* (62) *L. moribus 2. §. prius. ff. de vulg. & pupil. Coppin. de com. Gall. consuet. par. 2. tit.*

nus. Ita etiam in Testamento *Seji Saturnini*, clas-
sis Britannicæ Archigubernii heredi fiduciario insti-
tuto restituendam esse hereditatem, si is, cui resti-
tuenda erat hereditas, decessisset, priusquam dies
cessisset, respondit (63) *Javolenus*.

IX. Britanni porro nostri non tantum ad Le-
ges, verum etiam mores, habitus, Linguam, Elo-
quentiam, & omnes Artes Romanas se accommoda-
bant; quod ex Divina benignitate in gentem no-
stram promanavit, quæ aliter nativam barbariem
retinisset. Neque enim eandem Saxonum, Dano-
rum, aut Normannorum, Gentium magis barbara-
rum, Moribus exuisset: sed quicquid apud majores
nostros pulchrum aut splendidum fuit, Romanorum
Moribus, Virtutibus & Imperio tribuendum est:
Britannique nostri ita se ad disciplinam Romano-
rum composuerunt, ut Britanniam vocatam fuisse
Romaniam, *Gildas* (64) noster testetur.

X. Et Britanni denique non prius Romanas
Leges deseruerunt, quam ipsi a Romanis derelicti
erant; quod in *Honorii* tempora incidit. Tum
autem *Trans-Rhenani Barbari*, cuncta pro libito
invadentes, Britannos eo redegerunt, ut Romano-
rum Legibus non amplius obedientes, propriam Rem-
pub. arbitrato suo constituerent, ut ait (65) *Zosimus*:
quam tamen libertatem statim amiserunt, & a Saxo-
nibus debellati eorum Legibus parere coacti sunt.

R 2

XI. Cum

(63) *L. Sejus Saturninus* 46. ff. ad S. C. Trebell. (64) *Gild. in epist.*
de excid. Britann. (65) *Zosim. lib. 6. Pancirol. in u. orit. Occiden.* 1mo
cap. 73.

XI. Cum vero aliqui Jurisconsulti Anglicani magni nominis tradiderint (66), Romanos Leges suas Britannis non imposuisse, sed iis uti suis Legibus & Consuetudinibus permisisse, quibus rationibus ducti illud asseruerint, non possum assequi; nec ipsi se explicant, cum hoc repugnet fidei Historiarum Romanarum, & deinceps Anglicarum omnium. Et contrariam Sententiam evidentissimis testimoniis defendunt clarissimi hoc seculo gentis nostræ Scriptores, *Gul. Camdenus* (67), & *Job. Seldenus* (68), quorum ille Britanniam nostram Chorographia & annalibus *Elizabethæ* apud exterarum gentes illustrem reddidit; hic vero ad Juris patrii exactam scientiam, Legem *Mosaicarum* reliquarumque Gentium & Literarum porro omnium, non Latinarum modo & Græcarum, sed & Hebraicarum, & gentium Orientalium singularem cognitionem adjecit; iisque postea accessit *D. Henr. Spelmanus* (69), insignis & acutissimus Antiquitatum Britannicarum Explorator. Qui omnes amplissimis rationibus probant, Romanos abrogatis Legibus Britannicis, Romanas in Britanniam induxisse, & secundum eas Jus dixisse, quamdiu Imperatores Romani Britannia nostra potiti sunt. Eorumque, in Literarum omnium & Antiquitatum gentis nostræ cognitione, longe præstantiorum, Sententiam sequi debemus.

XII. Sed

(66) *Fortesc. de laud. leg. Angl. cap. 17. D. Edward. Coke. lib. 2. relat. & lib. 6. relat. in præfat.* (67) *Camden. in Britan. S. Roman. in Britan.* (68) *Selden. in iur. ad Fortesc. cap. 17. in analect. lib. 1. cap. 5. in iur. Hebr. lib. 2. cap. 29. Dissert. ad Fleetam. cap. 4.* (69) *D. Spelmanus in Concil. ad ann. 185. p. 17. 35.*

XII. Sed huic Sententiæ adversari videtur Epistola ad *Eleutherium* Pontificem Romanum missa a *Lucio* uno Regum Britannicorum, quem fuisse Regem *Icenorum*, nempe *Norfolciæ*, *Suffolciæ*, & agri *Cantabrigiensis* sub *Antonino Pio*, & *Commodo* Imp. perhibetur, in qua Leges Romanas & *Cæsareas* sibi ab *Eleutherio* transmitti petiit, quod inepte fecisset, si Britanni eo tempore Leges Romanas habuissent. Hæc Epistola non ante *Henrici VIII.* tempora typis (70) evulgata est, quam posteriores Scriptores Anglici aliquot (71) retulerunt, ad fidem Epistolæ commentitiæ adhibendam, ex errore proclives in honorem Gentis nostræ; in qua etiam *Lucius*, omnium Regum Christianorum primus, a Pontifice Sacris Christianæ Fidei initiari petiit.

XIII. Verum hæc Epistola ex eo suspecta habetur, quod Britannici Scriptores antiqui, qui hujus Epistolæ (72) meminerunt, in ea nihil de Legibus Romanis referunt, & recentiores Scriptores Anglici (73) ex multis rationibus hanc Epistolam spuriam & adulterinam esse contendunt; quod hæc Epistola scripta referatur anno Christi C. LXIX. cum *Eleutherius* Sedem Romanam non obtinuerit ante annum CLXXX. Quod contineat verba Latinitatem Normannicam & Jus Anglicanum redolentia. Quod in ea allegentur Sacræ Scripturæ ex transla-

R 3

tione

(70) 12. H. 8. *Spelman. ad d. ann. 1285.* (71) *Fox. in Martyrol. lib. 2. Gul. Lambard. in audiar. Leg. Edv. v. confess. antiquit. Britan. pag. 4.*
 (72) *Epit. histor. Bed. in fin. Jo: major. de gest. Scotor. lib. 1. cap. 13. Jo: Bale. in Scriptor. Britan. eccl. 1. v. Lucius Pius.* (73) *Spelman. ad d. ann. 1285. Wheloc. in legib. Gul. Eastard.*

tionem *Diſi Hieronymi*, qui ad ducentos annos poſt *Eleutherium* floruit. Et quod nec *Galfredus* Monumethenſis, nec *Hovedonus*, nec alii Hiſtorici Angliſi antiqui ejus meminerint. Et aliæ porro conjecturæ contra *Lucii* Epiſtolam proferuntur, nempe, quod Pontifex *Lucium* compellet in plurali, *Vos eſtis Vicarius Dei*. Quam compellationem a recentioribus Principibus aſſumptam, ſermo Romanus ejus ſæculi non admittit. Quod Pontifex aſſerat: *Se Leges Cæſaris poſſe ſemper reprobare*. Quod verba, *Proteſtatione & Pace*, non Romanum, ſed recentiorum Anglicanum ſermonem referant. Quod in antiquis exemplaribus Legum *Gulielmi Nothi* hæc Epiſtola non reperiatur. Quod Leges *Gulielmi* & Conſuetudines Londinenſes (inter quas hæc Epiſtola edita eſt) ex gravibus etiam cauſis ſuſpectæ ſint. Et demum, ſub aliis ſuſpicionis & falſi conjecturis, laborat hæc Epiſtola *Lucii*, quas doctiſſimus *D. Gerardus Longbainius*, Collegii Regiſtæ apud Oxoniſes Præpoſitus, cum multis aliis Obſervationibus ſuis de Antiquitatibus & Legibus Romanorum in Britannia (quarum ille, ut & Hiſtoriæ univerſæ, eſt valde peritus) mihi amice communicavit. Ex his conſtat, Britannos Legibus Romanis paruiſſe, quamdiu ſub Imperio Romano fuerunt, donec, a *Cæſaribus* derelicti, Saxonum & Danorum Dominationi ceſſerunt.

XIV. Sub Saxonibus verò & Danis quamvis pauciora Legum Romanarum veſtigia reperiamus, utpote, intentis ad eas ſolas Leges ferendas, quæ
Bri-

Britannos & Anglos sub jugo suo arctius coercent: sub iis tamen constabit, Reges eorum, qui reliquis Pietate, Virtute, & Gloriæ cupiditate præcelluerunt, in Judiciis & Jure dicundo inter subditos suos ad exemplar Romanorum sæpius se composuisse. Ita sub Heptarchia Saxonum, refert *Beda* (74), *Ethelbertum* Regem Cantii circa annum salutis DC. XIII. Decreta Judiciorum inter subditos suos, juxta exempla Romanorum cum Consilio Sapientum, constituisse. In quibus ante omnia sancivit pœnas in auferentes res ab Ecclesiis, Episcopis, vel aliis quibuscunque; eademque fuisse Anglico sermone conscripta, suoque seculo observata, *Beda* testatur. Et hic primus Regum Saxonorum Leges (75) tulit, & post eum *Inas* Rex Saxonum Occidentalium aliis promulgavit; & deinceps Leges *Mercias Offa*, *Merciorum* Rex. Post eos celeberrimus *Aluredus* Occidentalium Saxonum Rex prioribus Legibus alias addidit, & *Aluredo* Reges succedentes *Edvardus* senior, *Athelstanus*, *Edmundus*, *Edgarus*, *Etheldredus* Saxones, posteaque *Canutus* Danus, suas Leges ediderunt, quæ adhuc extant, easdemque ex Lingua Saxonica *Gulielmus Lambardus* Latinas reddidit.

XV. In his vero Legibus omnibus non multâ deprehenduntur judicia Legum Romanarum, quæ post *Justiniani* seculum a Gentibus Europæis vix cognitæ fuernt; Regesque Saxonici Dominationi

R 4

sue

(74) *Beda lib. 2. hister cap. 5. Spelm. in glossar. v. lex Anglorum.*(75) *Spelm. d. v. lex Anglorum.*

fuæ per Leges suas constituendæ sollicitè incumbēbant, licet eorum plurimi Justitia & Pietate insignes fuerint; quorum zelo in Fidem Christianam & Pietati splendidæ, apud nos Ecclesiæ Cathedralis & Monasteria & Collegia Sacra plurima tribuenda sunt. Verum hæc a Danis non potuerunt expectari, qui Angliam ingressi circa annum DCCC. non solum Urbes, Oppida, Ecclesia, Monasteria, sed & Leges, Scientias, & Literas omnes vastarunt (76) & profligarunt, cum essent Ethnici & a fide Christi (77) abhorrent. Danis autem pulsis, *Divus Edwardus*, quem Confessorem dicimus, ex omnibus prioribus Legibus Anglorum, Danorum, & Merciorum, unam Legem communem (78) edidit, quæ *Leges Edwardi Confessoris* hodie dicuntur; quas Angli deinceps adeo amplexi sunt, ut, post Normannorum Dominationem, quoties Populus ex Legibus asperioribus concitatus inciperet tumultuari, Reges eorum animos delinire solebant, promittendo, se *Leges Edwardi Confessoris* restitutos; Regesque nostri iis seculis, cum inaugurati erant, se *Leges Edwardi* observaturos sacramento polliciti sunt.

XVI. Iisdem seculis, quibus Saxones & Dani Anglorum Imperium habuerunt, Britanni in Walliam ab iis pulsi, suos Reges habuerunt; quorum tamen nullas habemus Leges scriptas ante *Hovvum Bonum* (*Hovvel Dba*) eorum Regem circa annum

(76) *Spelm. in Concil. ad capitul. incert. edit.* (77) *Hæc. Boetb. hist. Scot. lib. 10.* (78) *Gommedicor. lib. 6. cap. 9. Ran. Cestren. lib. 1. cap. 50. Polydor. hist. lib. 3. Spelm. d. v. lex Anglorum.*

num CM.XL. qui, convocatis Episcopis & Laicis doctissimis, Leges antiquas correxit, & novas condidit, quas per *Elegaridum Longvaridum* (79), Virum pro eo seculo doctum, Latine scribi & promulgari jussit. Inter eas Leg. LXXXV. laudatur Lex Romana (80), quod duo testes sufficiunt, ubi testium numerus non definitur, & quod unius testimonium non fit (81) admittendum: in ea tamen Lege plures enumerat, quorum soli testimonio sit credendum; scilicet, dominum inter duos homines, Abbatem inter duos Monachos, Patrem inter duos filios, Sacerdotem de testimonio sibi attestato, Puellam de virginitate, si rapta sit, latronem ad patibulum ductum de sociis suis, aliique ibi enumerantur. Neque his seculis expectare possumus multa Legum Romanarum testimonia, in quibus Jus *Justinianæum* delituit. Scientiarum omnium in Europa fuit obli-
vivo miranda, ut supra (82) dictum est; & apud nos Literas omnes, Dani præsertim, profligarunt; eademque vestigia Legum Romanarum, quæ sub Regibus nostris Saxonice reperiuntur, petita erant e Codice *Theodosiano* (83), *Gaji*, *Pauli*, *Ulpiani* fragmentis, quæ cum aliqua parte Pandectarum apud Europæos extabant.

XVII. Progrediendum igitur ad Normannorum tempora, quorum Primi Reges Reip. Anglica-

ne

(79) *Ju: Bal. cent. 2. v. Blegaricus.* (80) *Leges Howvelli Dda. M.S. apud Clariss. Selden. l. 35. tit. numerus testium.* (81) *L. 3. C. Theodof. de fid. test. & l. 9. C. Justin. de testib.* (82) *Lib. 1. cap. 5.* (83) *Freber. in edit. Græc. Rom. in ep. st. ad Rud. II. Imp. clariss. Selden. dissert. ad Fleæ. cap. 5. Germ. lib. 5. obser. Jur. Canon. cap. 2.*

næ gubernationem in multis mutarunt, pluribusque Legibus, prioribus abrogatis nova condiderunt, eamque Reip. & Legum formam apud Nos constituerunt, quam hodie habemus sub Regibus nostris, qui *Gulielmo I.* legitime succedentes, ab eodem & titulum & numerum Decessorum describunt. Normannos vero Juris civilis Usum & Autoritatem apud Nos in multis induxisse, ex sequentibus constabit.

XVIII. *Gulielmus* Normannorum Dux Coronam Angliæ adeptus, licet se propalaret esse legitimum *Divi Edvardi* heredem ex donatione *Edvardi*, & qui erat *Edvardi* pronepos ex sorore, tamen proximitate inferior erat *Edgaro*, quem *Etholingum* appellarunt Angli, ut delicias Gentis fuæ. Atque ideo alias armorum suorum causas, nempe cædem *Alfredi* fratris *Edvardi* & *Roberti* Cantuariensis Archiepiscopi exilium adjecit, ex quibus omnibus justum sibi bellum fuisse in *Haraldum* & *Anglos* decrevit. Postquam vero Coronam induisset, ex potestate sua Leges plures mutavit, quæ & sub Successoribus receptæ sunt; novam Juris dicendi formam in multis constituit: prædia Anglorum plurima ex Allodialibus Feudalia fecit: multa tributa & vectigalia imperavit, quibus Angli prius soluti erant; & demum moriens, exheredato *Roberto* Normannorum Duce, filio primogenito, *Gulielmum* (quem *Rufum* dicimus) secundogenitum in Regno Angliæ heredem instituit, quod omnino in successibus legitimis nefas est admittere. Consuetudi-

nem

nem diuturnam de successione Primogeniti in Gallia & in Anglia in omnibus hereditatibus invaluisse, Interpretes (84) nostri testantur.

XIX. *Gulielmus* hic (quem vulgo Conquestorem dicimus) initio Regni, Procerum precibus ductus, primo observari iussit *Leges Divi Edwardi* (85), una cum iis, quas ipse conditurus erat. Sed pacato Regno, *Leges* suas inducturus, ex *Legibus Merciorum, Danorum, & Occidentalium Saxonum*, quæ apud Nos erant celebriores, *Danicas* (86) prætulit, quia cum Normannicis magis conveniebant; Normannique a Danis oriundi eodem Cognatione attingebant; iisdemque Consuetudines Normannicas (87) immiscuit; & ex iis omnibus *Leges* suas compositas promulgavit, quarum pleræque apud Nos adhuc valent. Et quamvis illius Successores *Gulielmus II. Henricus I. Stephanus, Henricus II.* aliique deinceps Anglos, res novas molientes, ex *Legum Normannicarum* causa, sæpe pacarent, polliciti *Legum Divi Edwardi* restitutionem, illud tamen nunquam præstiterunt: tantum *Barones* nostri a *Johanne & Henrico III.* *Chartam Libertatum* obtinuerunt, quæ in multis articulis asperitati priorum *Legum* temperamentum adhibuit,

(84) *Bald. in l. cum in antiquioribus n. 18. C. de Jur. delib. Patron. in cap. ex inscriptione, n. 6. de Jur. patron. Tiraquell. de Jur. primogen. q. 21. num. 2. 3. Gul. Bened. ft. ad cap. Raymutius. de testam. v. in eodem testam. 1. num. 166.* (85) *Ingalph. Abb. Croylas. d. in fin. histor. Howed. in Gul. 1. par. 150. & par. 608. Gemeticen. d. lib. 6. Spelm. in glossar. v. lex Anglorum.* (86) *Gemeticen. d. lib. 6. cap. 9. Howed. annal. par. 2. in Herr. II. Spelman. d. v. lex Anglor.* (87) *Camden in Britann. 5. Normann. Spelm. in d. v. Lex Anglorum.*

buit, quam Magnam Chartam appellarunt, eademque apud Nos in summa veneratione adhuc habetur.

XX. Leges vero Conquestoris Anglis primo duræ videbantur, easdemque excutere sæpe tentarunt; sed per aliquot secula insequentia Consuetudine & Consensu Gentis nostræ confirmatæ deinceps iisdem gratæ fuerunt, & in mores nostros abiierunt. Nam Consuetudinis apud omnes Gentes miravis est, postquam uniuscujusque populi consensu recepta fuerit. Atque ideo Lex Tyranno, Consuetudo Rēgi (88) comparari solet; Legesque ex præscripto datæ speciem servitutis habent, consuetudines vero consensu receptæ, ut Liberis imperant.

XXI. Illud autem asperum in Legibus Conquestoris visum est Anglis, quod, cum priorum Regum Leges sermone Latino vel Saxonico scriberentur, ille Leges suas promulgari, Actionum formulas, Acta Judiciorum, & Sententias Judicum, idiomate Normannico (89) scribi iussit; quod nec ab Anglis nec a Gallis (quorum plurimi tum erant subditi Regi nostro) intelligebantur, eademque Lingua pueros in Scholis instrui mandavit. Quod Mandatum in Romanis imperiosum (90) appellat *D. Augustinus*, qui Gentibus a se debellatis in Judiciis & omnibus Actis publicis Lingua Romana uti præceperunt; id tamen apud nos valuit usque ad *Edwardum III.*

(88) *Dios. Chrysostom. orat. 76.* (89) *Ingulph. loc. cit. Polyd. lib. 9.*
 (90) *August. lib. 19. de Civit. Dei, cap. 17.*

Edwardum III. sub quo Lege lata permissum (91) est; omnes deinceps actiones & postulationes in Curiiis Regis sermone Anglicano proponi .

XXII. Consuetudines vero Normannicas fuisse per Conquestorem Anglicis immistas , ex earum similitudine in multis Articulis clarissime constat. Et ex hac similitudine testantur Jurisconsulti Gallici (92) *Carolus VI. & VII.* Gallorum Reges , post recuperatam Normanniam sub *Henrico VI.* Rege nostro , quam Decessores sui a Conquestoris tempore possederant , non reformasse statim Consuetudines Normanniæ , quia immutatæ non fuissent per Anglos , utpote cum Consuetudinibus Anglicis convenientes; quod in reliquis Provinciis omnibus Galliæ præstiterunt , in quibus Consuetudines omnes ab Anglis inductas expurgarunt, & ad antiquas redierunt. Consuetudines vero Normanniæ ultimo reformatæ erant ab *Henrico III.* Gallorum Rege anno M. D. LXXXIII. nam eousque antiquæ Normanniæ Consuetudines apud eos manserunt.

XXIII. Conquestor potestate sua usus Juris dicundi formam apud Anglos in multis mutavit, novasque Curias & Tribunalia vel constituit vel immutavit - Cancellariorum sub Regibus Anglo-Saxonicis aliquando mentio est ; sed sub Conquestore Cancellaria constituta est , quæ deinceps sub Successoribus perpetua fuit , cui præsidet Cancellarius a Rege constitutus ; (quod apud Nos Supremum Mu-

(91) *Svat. 36. Edov. 3. cap. 19.*
reforma. Norman. in princ. & reformees.

(92) *Jacob. Godofrid. ad consuetud.*

Munus est) e qua emanant (93) *Diplomata Regia & Brevia originalia*, Mandata etiam pro Inquisitionibus Feudalibus. Eique præsertim demandata est potestas Juris Anglicani rigorem temperandi & moderandi, ubi æquitas postulat, remediaque concedendi contra fraudem, fiduciam violatam, omnemque dolum malum in causis ejus Fori propriis, sicut & apud Romanos Prætor (94) habuit Juris Romani adjuvandi, supplendi, vel corrigendi potestatem, Quamvis vero aliqui apud Nos Viri docti existiment, eam potestatis amplitudinem judicandi de causis ex æquo & bono, & moderandi Juris Anglicani, a Conquestore Cancellariis non fuisse concessam, sed paulatim per secula insequentia crevisse; constat tamen, Cancellarios fuisse usos ea potestate sub *Henrico II.* quia Jo: Sarisburiensis *Becketi* Cancellarii coætaneus Librum suum ita (95) alloquitur:

*Querendus Regni tibi Cancellarius Angli,
Primus sollicita mente petendus erit.*

*Hic est, qui Regni Leges cancellat iniquus,
Et mandata pii Principis æqua facit.*

Si quid obest populo, vel moribus est inimicum,

Quicquid id est, per eum desinit esse nocens.

Et *Alexander Neckham* (96) de *Becketo* ita: *Beatus*
siquidem Thomas Cantuariensis dummodo Cancellarius

(93) *Spe. man. in gl. ff. in Diatrib. de cancellar.* (94) *L. Jus autem, §. Jus Prætorium ff. de Just. & Jur. Civ. ac. ad d. l. Jus autem, lib. 2. de sent. Papin. Pancir. lib. 1. Tresaur. var. lect. jur. cap. 25. Franc. de Amya. lib. 1. obs. v. at. Jur. cap. 13. n. 11.* (95) *Jo: Sarisburian Polycrat. in præf. ad opus suum.* (96) *Alex. Neckh. super cantuar. lib. 4. cap. 5. M S. in B. elioro. Bodlesian.*

rius fuit, Leges iniquas cancellavit.

XXIV. A seculo Conquestoris constitutæ sunt apud Nos Curia *Banci* Regii pro dijudicandis iis Causis, sive Criminalibus sive Civilibus, quæ inter Regem & Subditos agitantur; & Curia communium Placitorum, in qua Subditorum lites disceptantur; & Curia Fisci, seu *Ærarii* Regii (ad quam spectat Judicium Causarum omnium de Multis, Feudorum alienationibus, Bonorum publicatione, Regiis Censibus, solutione Vestigialium, aliorumque, in quibus de Jure Fisci Regii agitur) quæ a Lingua Normannica derivata Curia *Scaccarii* dicta est. E quibus Curii licet aliquæ, præsertim vero Curia *Banci* Regii, tradantur a Viris Juris Anglicani peritis fuisse Conquestore antiquiores; illud tamen omnibus constat, has Curias a seculo Conquestoris per sexcentos annos durasse, & apud Nos adhuc manere.

XXV. Præcipue vero Potestate sua usus est Conquestor in tempore Juris reddendi, & in modo probationum & Judiciorum. Nam, cum apud alias Gentes Europæas Jus semper dicatur, exceptis temporibus Messis, Vindemiarum, & aliquarum Feriarum; Conquestor statuit quatuor anni terminos Juri dicundo certo dierum numero circumscriptos, extra quos nemo in Curiiis Regiis supremis in Jus vocari possit. De modo vero Judiciorum & probationibus constituit, omnes quæstiones facti dijudicandas esse per duodecim Viros juramento astrictos, quos Juratores dicimus, qui, auditis Testibus,

de

de facto pronunciant, quæstione Juris, si qua superfit, Judicibus reservata. Cujus Judicii Modi licet aliqua vestigia appareant apud Anglo-Saxones, Conquestore antiquiora, ab eo tamen in certam formam (97) redactum fuisse constat, & ab Anglis post Conquestorem constanter servatus fuit.

XXVI. Conquestor porro forum Ecclesiasticum a Laico distinxit. Nam, cum antea sub Anglo-Saxonibus singulis Mensibus *Aldermannus*, seu Præses una cum Episcopo Jus dixissent, in Curia Centenaria, quam *Hundredum* dicimus, mandavit Episcopis & Archidiaconis, ne deinceps Jus dicant in Curia Centenaria, sed in loco per Episcopum designando; ibique judicent secundum Canones & Leges Episcopales, & contumaces contra eorum mandata excommunicationis sententia & Brachio Regio parere cogantur, cum præcepto Vice-Comitibus & Præpositis Regiis dato, ne aliquem in Jus vocent coram Se de iis, quæ ad forum Episcopale (98) spectant.

XXVII. Sub Conquestore ejusque filio *Gulielmo Rufo* nihil auditum in Anglia de Jure Civili: neque enim Pandectæ a *Lothario* Imp. restitutæ sunt ante annum M.C.XXVIII. qui fuit vicesimus octavus annus, postquam *Henricus I.* Rex nolter regnare cœpisset; ipsumque *Irnerium*, postquam Bononiæ diu Jus Civile docuisset, anno M.C.XC. ibi

OC.

(97) *Spelm. in glossar. v. Jurata.*
* *lib. 2. cap. 6. sect. 1. 35. Char. 2. Rjcb. 201. 1.*

(98) *Coke. Instit. par. 3. cap. 54.*

occubuisse (99) tradunt. Quamprimum autem *Irenæus* Bononiæ Jus civile profiteri cœpisset, idem apud Nos præstitit *Vacarius*: ita enim *Gervasius Dorobornensis* (100) in vita *Theobaldi* Archiepiscopi Cantuariensis sub *Henrico I.* Tunc *Leges & Causidici* in Angliam primo vocati sunt, quorum primus *Magister Vacarius* hic in *Oxenfordia* Legem docuit. *Vacarius* autem Jus civile apud nos legit Oxoniæ anno M.C. XLIX. (qui incidit in *Stephani* Regis nostri annum decimumquartum) quod historia Normannica per *Andream Quercetanus* edita nobis prodidit. Ubi ita de *Vacario* (101) *Magister Vacarius* gente Longobardus, vir honestus & Juris peritus, cum *Leges Romanas* anno ab *Incarnatione* M.C. XLIX. in Anglia discipulos doceret, & multi tam divites quam pauperes ad eum causa discendi confluere, suggestione pauperum de *Codice & Digestis* excerptos novem *Libros* composuit, qui sufficiunt ad omnes *Legum lites*, quæ in *Scholis* frequentari solent, si quis eos perfecte noverit. Fuitque *Legum Romanarum Professio* prius ad Nos per *Vacarium*, quam ad Gallos per *Placentinum* allata, qui post *Vacarii* mortem in *Academia Montispeffulana* anno M.C. XCVI. legere (102) incepit.

XXVIII. Hunc *Vacarium* valde celebrat clarissimus *Seldenus* (103) existimans eum fuisse *Rog-*

S

rium

(99) *Panzir. de Clar. legum interpret. lib. 2. cap. 13.* (100) *Gervasius Doroborn. in vit. Theobald. M.S. in Biblioth. Cottov.* (101) *Chronic. Norman. ex biblioth. S. victor. Paris. edit. per Andr. du Chesne. ann. 1619. pag. 983.* (102) *Vasq. Recherch. lib. 9. cap. 37.* *Panzir. de Clar. leg. interpret. lib. 2. cap. 120.* (103) *Selden. dissert. ad Flet. cap. 7.*

riam illum, qui inter Jurisconsultos Italos ex *Irenii* Schola numeratur; & qui scripsit *Tractatum de Præscriptionibus* ab Interpretibus nostris sæpe laudatum; eundemque fuisse Authorem illius *Summæ*, ex cujus invidia *Placentinus* suam *Summam* composuit, & post eum *Azo* suam *Summam*; qui præ reliquis omnibus *Summarum Juris civilis* Scriptoribus hodie prædicatur; & fuisse hunc *Vacarium* virum celeberrimum ex eo constat, quod post electionem *Juris* in *Anglia Abbas Beccensis* in *Normannia* factus est, & post mortem *Theobaldi* electus est *Archiepiscopus Cantuariensis*, quam tamen electionem, sive religione sive vitæ *Monasticæ* amore ductus, repudiavit, & in *Monasterio Beccensi* obiit anno *M.C.LXXX*.

XXIX. Sub eodem *Stephano Rege Theobaldus* *Archiepiscopus Cantuariensis* misit *Thomam Becketum* *Clericum Londinensem* in *Italiam*, ut *Juri civili Bononiæ* operam (104) daret, & ad res publicas gerendas esset instructior; qui rediens *Oxonii Legum Doctor* creatus est, & inter *Juris Romani peritos Oxonienses* (105) enumeratur. Eundemque postea ad *Cælestinum Papam*, pro revocanda *Potestate Legatina* concessa *Henrico Wintoniensi Episcopo*, *Regis fratri*, misit *Theobaldus*; & infra triennium post mortem *Stephani* ab *Henrico II.* obtinuit,

(104) *Gervas. Dorobern. M.S. in vit. Theobald. Antiqu. Britan. in vit. Theobald. Quadrilog. lib. 1. cap. 5.* (105) *Jo: Grandison. Epif. Saxon. de vit. & mirac. Th. Beckst. cap. 2. Tworn. antiqu. Oxon. lib. 2. pag. 171.*

tinuit, ut *Becketus* Cancellarius Angliæ (106) constitueretur.

XXX. Cum vero sub Rege *Stephano* Legum studium, Oxonii a *Vacario* inceptum, plerique omnes Clerici Laicique amplecterentur, in immensum cresceret numerus Studiosorum Legum Romanarum: Theologi & Artium Professores, invidia perciti, (forfan etiam per gratiam Windoniensis, qui *Theobaldo* infensus erat) ita valuerunt apud Regem *Stephanum*, ut Edicto suo (107) prohiberent, ne amplius docerentur Leges Romanæ in Anglia, & ut nemo retineret earum Libros, & silentium *Vacario* indictum fuit. Quam prohibitionem aliqui detorquere volunt, ut intelligatur de Decreto *Gratiani*, cum *Gratianus* nondum decretum edidisset; & *Vacarius* Leges, non Decretum, docuisset; & Leges nominet *Sarisburiensis* (108), quas *Theobaldus* in Angliam induxisset. Sed parum valuit *Stephani* Prohibitio, nam eo magis invaluit virtus Legis, Deo favente, quo eam amplius nitebatur impietas subvertere, quæ sunt verba *Sarisburiensis*, qui ea ætate fuit valde celebris, & ab *Henrico II.* factus est Episcopus Carnotensis; statimque ab excessu *Stephani* sub *Henrico II.* studium Legum Romanarum magis cœpit efflorescere, & *Becketus*, commendatus a *Theobaldo*, ad dignitatem Cancellarii evedtus est.

XXXI. Eo Seculo omnes Literarum studiosi.

S 2

Re.

(106) *Antiqu. Britan. in vit. Theobald. ex Hoveden.* (107) *Jos. Sarisbur. in Polycr. lib. 3. cap. 22.* (108) *Polycr. d. cap. 22.*

Religiosi & Seculares, a vide Leges Romanas secuti sunt, a quibus opum & Dignitatum præmia expectabant; Scriptoresque nostri ejus Seculi *Job. Sarrisbariensis*, *Petr. Blesensis*, *Girald. Cambrensis*, insignem Juris Romani peritiam libris suis (109) demonstrant. Unde Professores Theologiæ, Philosophiæ, & Artium ejus Seculi, graves reliquerunt querelas contra Leges Romanas, quod post eas admiffas reliquarum Scientiarum omnium studia neglecta erant; Legumque etiam studiosi, sine omni aliarum Artium apparatu, Leges discebant; & quod Clerici Legum studio nimis incumbebant. *Giraldus Oxoniensis* omnia hæc Seculi sui vitia in Studiosis increpat (110); & narrat, quendam *Martinum Clericum* vehementer ita reprehendisse Oxonienses in publico eorum Conventu, & quod *Leges Imperiales reliquas Scientias omnes suffocaverant*; & ita *Minervium* eximium Oratorem Parisiis in Auditorio suo vaticinatum fuisse, quod Leges reliquas Scientias obliteraturæ essent: quæ omnia scripsit *Giraldus* sub *Henrico II.* nam inscripsit opera *Balduino* Cantuariensi Archiepiscopo, qui sub *Henrico II.* eandem sedem tenuit. Et eodem Seculo queritur *Daniel Morlaeus* (111) (studiorum causa primo Lutetiam, deinde Toletum profectus, postea Oxonium reversus, ubi, refert, Legum Studium

tum

(109) *Selden. dissert. ad Flet. cap. 8.* (110) *Girald. Cambren. in præfat. ad lib. 1. distinet. & lib. 1. disti. et. cap. 1.* (111) *Dan. Morle M. S. biblioth. C. L. C. Oxon. in præfat. ad libr. de natur. infer. & superior. vide Leiland. collect. III. tom. 4. pag. 192.*

tum floruisse) quod pro Titio & Sejo Aristoteles & Plato penitus oblivioni traderentur; & quod Ulpiani traditiones aureis literis repræsentarentur. Eodemque Seculo Rogerus Baconus in Philosophiæ, Mathematicæ, Artiumque Scientia tum celeberrimus insectatur (112) Prælatos, quod Studium Theologiæ negligenter, quod cavillationes Juris desederent Philosophiam (commemorans etiam Edictum Regis Stephani, qui Leges prohibuisset) & Regulares, Franciscanos scilicet & Dominicanus, licet alias imperitos, magnam Scientiæ famam comparasse; quod Clerici Seculares ex appetitu divitiarum & honorum a quadraginta annis studio Legum Romanarum se addixissent, nullum per illud tempus Tractatum in Theologia composuissent.

XXXII. Sub Henrico III. Rege nostro Steph. Langtonns, insignis Professor Philosophiæ & Theologiæ in Academia Parisiensi, posteaque Cantuariensis Archiepiscopus, Monachos nostros ejus Seculi exagitat (113), qui Decretistas se dici cupiebant, & relicto agro veri Booz, nempe Sacra Scriptura, ad alium agrum, id est, Scientiam secularem pro cupiditate terrena transfirent. Et deinceps Robertus Holcott, Ordinis Prædicatorum Northamptoniensis, queritur de numero confluentium ad Legum Studium (114), Leges & Canones istis temporibus

S 3

ribus

(112) Rog. Bacon. *M.S. in biblioth. Bodlei. de utilit. scient. & in oper. minor. cap. 4. 5. 6.* (113) Steph. Langton. *in expos. ecclesiastic. fol. 201. M.S. in biblioth. Batiol. Oxon.* (114) Rob. Holcot. *in comment. ad lib. Sapient. in præfat.*

ribus innumerabiliter sunt fecunda, concipiunt divitias & pariunt dignitates. Ad illas defluunt quasi tota multitudo Scholarum his diebus. Sub Regibus vero nostris *Richardo I. Morlaus*, *Henrico III. Neckamus*, & *Langtonus*, *Edwardo III. Holcotus*, floruerunt. Sub *Henrico* etiam *II. Rege* nostro *Ealredus Abbas Rievallensis* in Diocesi Eboracensi, & *Hugo de S. Victore de Claustri* abusionibus scribentes, duodecim enumerant, inter quas *Monachus Casidicus* quinta collocatur.

XXXIII. Legum autem Romanarum Studium Oxonii apud nos tum floruisse satis constat ex iis Juris civilis Professoribus, quorum memoria adhuc superstes est. Eo enim Seculo statim post *Irneriam* plures Legum *Cesararum* Professores Oxonii claruerunt, qui etiam apud Italos celebrantur. Inter eos memoratur *Aldricus* (115) Professor Legum Oxonii, cujus dicta sæpe allegat *Fr. Accursius* in Glossis suis, idemque in Jure civili multos libros erudite scripsit. Post eum *Ricardus Anglicus*, & *Gui. de Drogeda* Legum Professores Oxonii membrantur a *Jo: Andrea* (116), quorum ille summam Ordinis Judiciorum, hic libellum de Ordine Judiciorum copiose scripsit. Idemque ab aliis *Gulielmus Dorochius*, ab aliis *Gal. de Drogbeda* appellatur. Post eos numerantur (117) *Alanus Gulielmus*, *Jo:*
Se-

(115) *Jo: Pisse. in append. cent. 1.* (116) *Jo: Andr. in addit. ad Specul. in proam.* (117) *Jo: Bale. de scriptor. Angl. cent. 12. Jo: Pisse. tom. 2. ad ann. 1366. & in append. cent. 4. Iberic. Gentilis in orat. de Laudib. Academ. Perusinae. & Oxoni.*

Severleus Dioceseos Sarisburiensis Professor Legum Oxonii, qui lecturas edidit in Jus civile, *Stephanus* Anglus, qui Juri Civili & Canonico Oxonii egregiam operam dedit, *Stathamus*, & celeberrimus *Mylius*, aliique plurimi. Tantoque studio in Academiis omnes Laici Clericique ad Leges *Cæsareas*, & Canones advolabant, ut *Math.* Parisiensis recitet (118) Constitutionem *Innocentii IV.* eo Seculo editam, quæ prohibet deinceps in Gallia, Anglia, Scotia, Hispania, & Hungaria ullum Advocatum aut Legum Professore ad Ecclesiasticas Dignitates assumendum aut admittendum; & quod de cetero Leges *Cæsareæ* in his Regnis non legantur, si Reges & Principes consensum præbuerint. Sed hi Principes conservarunt Leges *Cæsareas*, Legumque Romanarum Professores & Studiosos Reges nostri, præ reliquis *Edwardus I. & III.* plurimo semper favore prosecuti sunt.

XXXIV. Sub *Edwardo III.* cum Capitulum Wintoniense elegisset *Vilhelmum de-Ralegh* in Episcopum suum, Rege invito, Rex appellavit ab ea Electione ad Pontificem Romanum. Appellationemque suam Oxonium (119) misit ad Doctores legentes in Jure, aliosque ejusdem Juris peritos, consilium eorum querens, qui eam approbarunt. Sub eodem *Edwardo III.* cum Magistri & *Baccalauræi* Theologiæ & Artium Oxonii, numero suo freti, Statuta quædam edidissent, contra Doctores & Bac-

S 4 calaureos

(118) *Math. Paris. ad ann. 1254. & in additam. p. 583. edit. noviss.*

(119) *Ror. Paten. an. 28. H. 3. membr. 12. & 13. Math. Paris. ad ann. 1242.*

calaureos Decretorum & Legum, de Responsionibus Baccalaureorum in Utraque Facultate, & contra contumaces Sententiam Banni tulissent, ex qua rela Doctorum & Baccalaureorum Legum Rex constituit Episcopos Londinensem, Eliensem & alios, Delegatos suos. Qui, auditis litigatoribus, Statuta, & Sententias Banni revocarunt; quæ omnia Rex Charta sua (120) confirmat, & in eadem singularem protectionem & gratiam Doctoribus, & Studiosis Juris Civilis & Canonici pollicetur, eademque omnia per Chartam Regis *Richardi II.* postea (121) confirmata sunt.

XXXV. Curam vero Juris civilis in Anglia docendi in *Edwardo I.* Rege nostro retulerunt Jurisconsulti exteri, de qua a nostris nihil proditum est, qui Bononia (ubi Jus docuit) in Angliam invitavit *Franciscum Accursium* juniorem (celeberrimi *Francisci Accursii* filium, qui scripsit Glossas in Jus civile) ad Jus civile docendum Oxonii. Is vero transiens per Tholosam publice legit famosam illam *L.unic. C. de senten. quæ pro eo quod inter.* De quo meminit *Bartolus* (122) in Commentariis ad illam Legem; eundemque appellant Regis Angliæ Advocatum, Regique placuit ut Oxonii legeret. Et Mandatum extat inter Chartas Regias ad Vice-Comitem Oxoniensem (123), ut ei traderet Manerium

Re-

(120) Rot. Paten. 50. ed. 3. par. 1. membr. 10. & 14. in dors. & 33.

(121) Rot. Paten. 20 Rich. 2. par. 3. membr. 26. & 37. (122) Bart. ad l. unic. C. de senten. quæ pro eo quod inter. Concenat. in not. ad Bart. ibid. Choppin. lib. 3. de doman. Franc. tit. 27. num. 14. (123) Rot. Paten. 4. ed. 1. membr. 25.

Regium Oxonii pro habitatione sua cum uxore & familia : eidemque porro concessit Manerium de *Martlegb*, quod in manu Regia tum erat, ratione minoris ætatis *Hugonis le Dispens.* filii *Johannis* defuncti, qui in capite tenebat; in qua Charta Rex *Franciscum Accursum* (124) *dilectum & fidelem Secretarium nostrum* appellat. Idemque *Franciscus Accursus* in alia Charta videtur denotari per nomen *Francisci* de Bononia, in qua *Franciscus* de Bononia Legum Doctor, & Illustris Regis Angliæ Consiliarius (125) appellatur. Utrum vero *Franciscus Accursus* Oxonii docuerit apud Nos, non constat; tantum referunt Itali (126), cum a Bononiensibus, metu confiscationis bonorum suorum, fuisse revocatum. Idem etiam *Edwardus* cum ex morte *Alexandri* Scotorum Regis enata fuisset ardua illa Controversia inter Anglos & Scotos, de directo totius Britanniæ Dominio, & Convantum Ordinum Norhamæ super *Tuveda* indixisset, ex universo Regno suo evocavit Legum Romanarum & Canonum peritissimos: eos enim præcipue huic Controversiæ dijudicandæ idoneos esse censuit, de quo postea (127) erit dicendi locus.

XXXVI. Insigne est etiam illud Testimonium ex Charta *Henrici* Regis missa ad alteram Academiam Cantabrigiæ, in qua mandat Studiosis Juris Civilis & Canonici, ut intersint Lectionibus publicis

(124) *Claus. 8. ed. 1. membr. 10. dorf.* (125) *Claus. 8. ed. 1. membr. 16. dorf.* (126) *Alber. ad libi qui, C. de rescind. vendit. Pancirol. de clar. leg. Interp. lib. 2. cap. 12.* (127) *Infra cap. 19. de Regno Scotorum*

blicis suarum Facultatum, & ut Ordinariis & Be-
dellis earundem Collectas solvant. Eamque Char-
tam fuisse *Henrici I.* datam anno M.C.II.asserit *Cajus* (128), vir doctissimus, pro defendenda Aca-
demie sue antiquitate; quod Historie temporum
convenire non potest: cum eo anno nec Libri *Ju-*
stiniani fuissent per *Lotharium* restituti, nec *Gra-*
tianus Decretum edidisset; & in eadem Charta Rex
inscribitur Rex Angliæ & Franciæ, & Dominus
Hiberniæ, quæ fuit Charta *Henrici V.*; eademque
in illius Academiæ (129) Registro adhuc servatur.
Neque enim aliquis Regum nostrorum se Dominum
Hiberniæ ante *Henricum II.* nec Regem Franciæ
ante *Edwardum III.* appellavit.

XXXVII. Ex his clarissime constat, Legum
Romanarum Studium apud Nos a Seculo Regis
Stephani floruisse, ejusdemque maximam curam
Reges nostros semper habuisse. Regesque nostri ab
Henrico VIII. annua Salaria Juris civilis Professori-
bus Regiis ex Ærario Regio concesserunt, cum
Professores ejus Juris antea Collectas annuas ab
Auditoribus suis habuissent. Et in Academia Oxo-
niensi Serenissimus *D. Jacobus* Professoribus Juris ci-
vilis, præter annum Salarium, Præbendam, seu
Canonicatum in Ecclesia Cathedrali Salisburgensi,
in perpetuam elemosynam contulit (quod con-
cessionis genus apud nos ab oneribus maxime solu-
tum est). Et in utraque porro Academia nostra am-
plissimi

(128) *Cajus lib. 2. histot. Cantabrig. pag. 125.*
in regist. *Merchants. Cantabrig.*

(129) *Dat. 3. H51*

plissimi Collegiorum Fundatores plurimi multa Sodalitia constituerint, ex quorum proventibus Studiosi Juris civilis aluntur.

XXXVIII. Denique, cum post imminutos redditus & potestatem Episcoporum per *Henricum VIII.* Juris civilis Studium languescere inciperet, ejusdem conservandi cura in *Edwardo VI.* Rege nostro, optimæ spei adolescente, & ad omnia Litterarum studia summe propenso, apparuit. Nam cum anno secundo Regni sui, pro lustranda utraque Academia Oxoniensi & Cantabrigensi, Visitatores constituisset Comitem Warwicensem, Episcopos Lincolnensem & Rossensem, *D. Pagettum contra Rotulatorem* Hospitii Regii, *D. Petream* Legum Doctorem Regia Secretis, aliosque Viros primarios, iisdemque in Mandatis (130) dat, sibi indicatum fuisse Juris civilis Studium in utraque Academia per aliquot annos non solum defueruisse, verum etiam propemodum extinctum fuisse; ideo illis omnibus curam & sollicitudinem imponere, ut omnibus quibus possent viis & modis illud studium excitent, & amplificent. Et hæc dicta sint de Jure civili in Scholis & Academiis Anglorum. De ejusdem vero Usu & Authoritate in Judiciis jam agendum restat.

PARS

(130) *Rom. pat. a. ed. 6. par. 3. in d. v. in d. v. Convers.*

P A R S T E R T I A.

I. **A**ngliæ Reges Jure suo, præ reliquis omnibus Europæ Regibus, se liberos esse & immunes ab omni Dominatione Imperatorum & Imperio Legum Romanarum, profitentur; cum solo armorum Jure Romani Britanniam acquisiverint, eandemque deinde Britannis cesserint, & pro derelicta (1) habuerint. Unde Jurisconsulti Italici, Hispanici, & reliquarum Gentium asserunt (2) communiter, Leges nostras non recognoscere Imperatorem nec de facto; in Regno suo solo Deo inferiores esse; habere in Anglia omnia Jura Suprema, & esse Monarchas; ac ab iis, ut a Supremis Principibus, non posse appellari; post *Constantinum Magnum* habuisse Jus gestandi Imperialem Coronam; & in libris Cæremoniarum Romanæ Ecclesiæ recenseri inter paucos Europæ Reges, qui Jure suo unguuntur & coronantur. Ideoque *Jac. Cujacius* (3) sine ratione tradidit, Regem Angliæ fuisse aliquando Feudatarium

(1) *L. i. ff. pro derelict. l. peregre 44 ff. de acq. possess. Bellag. in spec. Princip. §. venimus, rubr. 14. n. 35.* (2) *Burt. ad l. hostes, n. 6. ff. de capt. Bald. id eap. cum venissent, num. 2. de eo qui mitt. in poss. Aff. Et. ad cons. Regn. in princ. qu. 2. Castald. de Imper. qu. 52. Corset. de potest. reg. par. 3. qu. 21. num. 22. Engelb. Abb. de ort. & progress. Rom. Imper. cap. 26. Pacian. lib. 2. de probat. cap. 35. Gabr. com. conclus. lib. 5. con. clus. 2. Scacc. de judic. civil. & crimin. lib. 1. cap. 16. num. 3. & de appell. qu. 26. limit. 5. Barbos. ad cap. per venerabilem, qui fil. sint legit. n. 26. Burg. de Paz. in proem. relett. ad 11. Taur. n. 31. Franc. de Balbo. de Monar. Reg. cap. 2. n. 75. Arnis. de Jur. Majest. lib. 1. cap. 2. num. 6. Salas de legib. tract. 14. disput. 7. sect. 3. Azor. Inst. Moral. par. 2. lib. 11. cap. 5. Ben. Stracch. de mercat. par. 4. n. 27.*
 (3) *Cujac. lib. 1. de feud. tit. 1.*

rium Imperatori, Galliæ vero nunquam; cum eodem Seculo tam Britanni quam Franci Imperatorum Dominationem excusserint. Britannique etiam, Romanorum Arma adversus Scotos Pictosque implorantes, alium Titulum *Pro Derelicto* acquisiverint; ejusdem etiam Libertatis tuendæ studio Leges Romanas inter suas Leges non admiserint.

II. Ex hac ratione forsan inducti Interpretes nostri communiter tradunt (4), quod apud alias Gentes, si Principes vel privati mentionem faciunt de Jure, in Pactis, Contractibus, Legibus, Statutis, Compromissis, Testamentis, vel aliis Actibus quibuscunque, intelliguntur de Jure civili Romanorum, quod omnibus Gentibus commune est: sed si Rex Angliæ mentionem facit de Jure, de Jure suo & Anglicano solum est intelligendus. Atque ideo *Edvardus II.* Edicto suo apud nos (5) constituit, ne Notarii Imperiales officia sua in Anglia exercerent ne Imperiali Dominationi subjectos se viderentur agnoscere.

III. Sed Jurisconsulti non tribuunt eandem immunitatem Regibus Angliæ a dominatione Romani Pontificis; cum asserant (6) eos esse Feudatarios Romanæ Sedis; eamque Servitutem contraxisse

(4) Bald. ad cap. cum venissent, n. 2. de eo qui mitt. in possess. Dec. in cap. 1. in lectu de constit. & cons. 610. n. 6. & in l. 2. n. 2. qu. vid. non per. part. Felin. ad cap. causam, num. 17. de rescript. Andr. ab exce. ad rubr. de constit. n. 134. Jac. Merloch. cons. 148. n. 46. lib. 2. Perez. ad Ordin. Regni. Castell. in proem. qu. 2. Card. Tusch. conclus. 582. v. Jus civile, num. 38.

(5) See d. dissert. ad cler. cap. 9. per claus. 13. ed. 2. memb. 6. in dor.

(6) Choppin, lib. 2. de doman. Franc. tit. 1. num. 11. Bodin. lib. 1. de Repub. cap. 9.

se *Jobannem Regem nostrum cum Innocentio III.* eumque se Pontificis Vasallum constituisse. Atque ideo, cum *Alexander III.* Pontifex Roman. agnoscit (7) *Causam possessionis Prædiorum in Anglia* spectare ad Regem *Henricum II.* animadvertit *Hofstiensis* (8), quod si sub Rege *Jobanne* hoc accidisset, non derogasset Pontifex Juri Regio, si cognitionem causæ Possessionis sibi arrogasset; quia Regnum suum feudatarium Pontifici reddidisset; eandemque ob causam Anglos crimina perpetrantes, in Anglia captos, Roma non remittendos (9), sed a Marescallo Romano puniendos esse. Sed hæc inania sunt: nam non habent aliam probationem Pontifices, quam ex Censu promisso per Reges nostros *Inam Anglo-Saxonem & Jobannem*; ex quo contendunt Reges nostros iis esse vectigales (10), quodque lata sit differentia inter Regna Vectigalia & Feudataria: cum etiam fateatur (11) *Cujacius* Regem *Galliæ Carolum* Pontifici censum dedisse; omnes tamen Jurisconsulti prædicant, *Galliæ Reges*, præ reliquis Regibus omnibus, maxime liberos esse, Neque etiam in alterutro Casu potuerunt Reges nostri Successores suos, sine consensu Ordinum Regni obligare, nec Successorum Jura in Regno suo diminueri, ut supra dictum est.

IV. Angli autem Leges suas semper exacte conservarunt,

(7) C. causam 7. qui fil. sint legit, Cujac. ad cap. cause 4. & cap. causam 7. e. d. rit. (8) Hofstiens. ad d. causam que, & Cujac. ibid.

(9) Card. Tusch. conclus. 339. v. Rex Angliæ. (10) Card. Tusch. v. Papa concius. 41. n. 32. (11) Cujac. ad cap. de illis 6. de dispens. impub. d. l. ber. ad litem illi, n. 3. de constit. eun.

servarunt, & quotiescunque ab iis in Comitiis publicis rogata est aliqua mutatio Legum suarum ex æquitate Juris Romani, alioquin satis justa, semper repugnarunt; cujus rei in Tabulis Parliamentariis multa exempla reperiuntur. In Curiis Parliamentariis sub *Henrico III.* cum Episcopi rogerent (12) Proceres, ut statuerent, filios natos ex Concubina ante matrimonium habere Jus Legitimum Successionis in hereditatibus paternis, sicuti filios natos ex subsequenter nuptiis, sicuti *Justinianus* Imperator ex gravibus causis constitueret, quæ in ea Constitutione (13) exprimuntur, & Ecclesia eosdem legitimos esse (14) judicasset. Responderunt Comites & Barones una voce; nolimus Leges Angliæ mutari, quæ hucusque usu sunt approbatæ. In Parlamento sub *Richardo II.* cum *Thomas* Dux Gloucestræ aliique Proceres accusarent *Alexandrum Nevillum* Eboracensem Archiepiscopum, *Robertum de Vere* Ducem Hiberniæ, aliosque, de Crimine Majestatis, & Professores Juris Anglici simul cum Doctores Juris civilis de Jure respondere jussi retulissent, Accusationis formulam non fuisse rite conscriptam, secundum Jus Anglicum nec Romanum: Comites & Barones pronunciant, Accusationem fuisse rite factam, secundum Leges Parliamentarias, & protestantur, se nunquam passuros ut Regnum Angliæ
per

(12) *Parlam. 20. H. 3. Statut. de Merton. cap. 9. Coke. lib. 8. relat. in præfat.*
 (13) *L. cum quis 10. C. de natur. lib.*
 (14) *C. 1. & cap. tanta 6. qui fil. sint legit.*

per Jus Civile Romanorum (15) gubernetur. Hæc vero licet iis temporibus ex subito calore studioque Partium forsan prolata, tamen apud nos deinceps constanter servata fuere; & in judiciis, quæ secundum Jus Anglicanum exercentur, Juri Civili Romanorum Authoritatem tribui nunquam passi sunt.

V. In Judiciis Anglicanis distinguenda sunt ea, quæ exercentur ex mero Jure Angliæ, ut sunt Curia Banci Regii, Communium Placitorum, aliæque iisdem subordinatæ, ab iis, in quibus non ex mero Jure Anglico, sed ex æquo & bono Jus dicitur, qualia sunt Cancellaria, & Curia Libellorum Supplicum. De quibus separatim dicendum est.

VI. Judicia, quæ secundum merum Jus Anglicum exercentur, nihil commune habent cum Jure Civili Romanorum: in iis enim Probatio tantum facienda est per testes præsentis, in Judicio palam testimonium proferentes; & potestas judicandi de Probationibus & tota facti Controversia est pœnes duodecim Viros, qui aliquando sunt Juris & literarum imperiti, Controversia sola Juris, quæ ex facto oritur, Judicibus relicta. Constat autem Jus Angliæ (16) ex Consuetudinibus Angliæ (qua ratione dicitur Consuetudinarium & non scriptum (17)) & Statutis per Regem in Comitibus Parliamentariis cum

(15) *Regul. Parlam. xi. R. 2. in Turri Lond. Davison velat. Hibern. in præfat.* (16) *Cok. Instit. par. i. lib. i. cap. i. sect. 2. & lib. 8. relat. in præfat. Doct. & Juden. lib. i. cap. 4. Cuvvill. Instit. lib. i. tit. 2.* (17) *Black. de legib. & consuet. Angl. lib. i. in princ. D. E. lesur. in Case. de postnati. Dav. in relat. Hibern. in præfat.*

sum consensu Ordinum Regni conditis . In quibus omnibus si qui casus omitti sint , vel si quid obscuri vel ambigui emerferit, quod Interpretationem desiderat , non recurrunt Judices ad Jus Civile Romanorum, ut apud alias Gentes Europæas, sed suo arbitrio & conscientiæ relinquuntur; nisi tanta sit Causæ difficultas , quam Judices non possint dirimere; tunc enim defertur ad Curiam Parlamenti per eam (18) terminanda .

VII. Ad hoc Jus Anglicanum accesserunt scripta antiquorum aliquot Jurisconsultorum insignium , *Glanville* , *Bractoni* , *Brittoni* , *Thontoni* , & *Fleta* , qui Consuetudines & Leges Anglicanas Tractatibus suis, ut *Papinianus* , *Ulpianus* , *Paulus* , & reliqui Jurisconsulti Romani , Edieta Prætorum & Constitutiones Principum suis libris explicarunt . Et post hos accesserunt Relationes annales rerum Judicatarum in Curiis Regiis sub singulis Regibus ab *Edwardi III.* Seculo , in quibus recitantur singulorum Judicum rationes & sententiæ , quas pro Tribunali magno sæpe cum ingenio & acumine protulerunt . Ad quas novissime rerum suis Seculis Judicatarum relationes addiderunt *Dyerus* , *Ploverdenus* , & *Cokus* , Viri apud nos celeberrimi , & in Jure Anglico peritissimi ; iidemque omnes libri relationum pro Commentariis ad Jus Angliæ, & Expositionibus

T

sitionibus

(18) *Black. lib. 1. cap. 2. Sect. Couvel. Instit. de Jur. nat. gent. & civil.*
§. 6.

sitionibus Rescriptorum Originalium (19) hodie habentur.

VIII. Inter Scriptores Juris Anglicani primus memoratur *Ranulphus Glanvilla* sub *Henrico II.* Capitalis Justitiarius; post eum *Henricus Bractonius* sub *Henrico III.* Capitalis etiam Justitiarius; deinde *Jobannes Britton* Justitiarius Angliæ; & sub *Edwardo I.* *Gilbertus Thorntonius* Capitalis etiam Justitiarius Angliæ *Bractonum* in Compendium rededit; & sub eodem Rege Author incertus *Fleta* dictus, quem nuper clarissimus *Seldenus* (20) edidit & illustravit, *Thorntonii* vero nomen sepultum resuscitavit. Neque tamen Scriptores istos celeberrimos, aut libros nostros rerum Judicatarum Juris Authoritatem apud nos habere constat; nam *Tractatus* Jurisconsultorum nostrorum scripti sunt ab iis, qui *Legis condenda* potestatem non habuerunt, & rerum per priorum seculorum *Judices Judicatarum* exemplis non semper tenentur præsentis seculi *Judices*, nisi *Causis* coram se agitatis existimaverint convenire. Neque enim par in parem *Imperium* (21) habet, nec *Antecessor* habet plus potestatis, quam *Successori* relinquit; neque potest quis legem *Successori* ponere, cum utriusque æqualis sit (22) potestas, & *Legibus* non exemplis sit *judicandum*, ut *Imperator*.

(19) *Coke. 3. Relat. in præsent.* (20) *Selden. dissert. ad Flet. cap. 1. 3. & 10.* (21) *Lille 12. §. 4. ff. ad S. C. Trebell.* (22) *L. nam Magistratus 4. ff. de recept. arbitr. l. judicium 52. ff. de judic. Dec. ad cap. 1. de conslit. num. 15. Bald. ad cap. 1. num. 7. qui success. dar. sensam. gl. ad cap. ult. in fin. de rescript. in 6.*

rator noster *Justinianus* rescriptit.

IX. Hi vero Jurisconsulti Anglicani fuerunt Juris civilis peritissimi, & ab eodem lucis & ornamenti plurimum ad Jus Anglicanum illustrandum acceperunt. Erat enim *Bracton* (23) Juris *Cæsarei* Professor *Oxonii*, & *Britton* (24) Juris utriusque Doctor, librosque incipiunt *Glanvilla* (25) & *Bracton* verbis & methodo *Justiniani* in Institutionibus. Idemque omnes per Tractatus suos ad decidendas controversias gravissimas, non solum in privatis Causis, sed & de publica Regni administratione, Juris civilis testimonia & auctoritatem sæpe adhibent. Et a Rege *Stephano*, per ducentos circiter annos, usque ad *Edwardum III.* tantum erat Legum Romanarum apud nos studium, non in Academicis solum, sed & in Foro, ut in relationibus & in postulationibus Advocatorum frequentissimæ adhuc reperiantur Juris civilis allegationes, quod *Seldenus* multis testimoniis ad *Fletam* (26) comprobavit. Tantusque Juris civilis Professoribus honoris seculis delatus est, ut sub *Henrico II.* plures numerentur istius Juris periti. Idemque Clerici, *Simon de Pateshull* Decanus Ecclesiæ D. Pauli Londinensis, *Johannes Mansell*, alique plures, qui ad Justitiariorum Munera in Curiis Regiis (27) admissi sunt.

X. Judicia apud Anglos in Curiis, quæ non ex

T 2

mero

(23) *Bale. Scriptor. Britan. cent. 3. Coke. lib. 3. Relat. in prefat.*

(24) *Bale. cent. 4. v. Joann. Beckton. Corvell. interp. v. Britton.*

(25) *Glanvil. de legib. Angl. in princ. Bale. d. cent. 3. Coke. lib. 1. Relat. in prefat.* (26) *Selden. dissert. ad Flet. cap. 3. & 8.* (27) *Coke. d. lib. 3. in prefat. Spehn. in glossar. v. Justitiarii.*

mero Jure Anglicano, sed ex æquo & bono exercentur, cum Jure civili Romanorum plurimum conveniunt, quarum suprema Cancellaria prima est. In Cancellaria Actiones per Petitionem seu Billam proponuntur, Testes secreto examinantur, Acta & Decreta sermone Anglico aut Latino, non Normannico, scribuntur; nihil ibi geritur per Duodecim viros, sed sententiæ omnes per Cancellarium proferuntur. Cancellarii autem fere omnes, a Conquestoris Seculo præcipue, post *Thomam Becketum* Cancellarium ab *Henrico II.* constitutum, fuerunt Episcopi aut Clerici plerumque Legum Romanarum periti (28) usque ad *Henricum VIII.* quo *D. Richius* (29) primus Juris Municipalis Apprenticius Cancellarii Munus obtinuit; post quem etiam aliquos Episcopos Juris Romani peritos, sed plerosque Juris Municipalis consultos, Reges nostri ad hoc Munus admoventur.

XI. In hac etiam Curia Assessores seu Magistri plerumque fuerunt Juris civilis Doctores; & Clericos hujus Curie antiquitus habuisse eximiam Juris civilis scientiam, clarissimum est ex unico libro Registri Brevium Originalium: qui Liber vere dicitur fundamentum (30) Legum Angliæ & Registrum (31) Cancellariæ, par illi libro Actionum, quem *Cnejus Plavius* Populo Romano (32) exhibuit, qui, in muneris compensationem, eum ex Liberto Tribunalum Ple-

(28) *Speelman. in glossar. v. Cancellar.* (29) *Brook. 36. H. 8. 106*
well. Cases. §. 293. (30) *Coke. d. lib. 3. Relat. in præfat.*
 (31) *Edw. v. r. cap. 24. Covell. Interpret. v. Registrum.*
 (32) *Lo. §. postea ff. de orig. Jur.*

Plebis & Senatorem creavit. Brevia autem & Rescripta in Registro magna cum brevitate, acumine, & judicio fuisse conscripta a Viris peritis Legum Romanarum, legentibus satis constat. Idque mihi sæpius observavit & retulit *Galielmus Noxanus*, nuper apud Nos Procurator Regius & celeberrimus suo Seculo Juris Anglicani Professor. Eademque Brevia habemus in Registro diserte & acute composita a Clericis hujus Curie, quibus hoc Munus a Statuto (33) demandatum est. Idemque cum essent Juris civilis periti & in Sacris constituti, atque ita ex Jure Canonico uxores ducere non possent, iis ex posteriore Lege lata indultum est (34), ut post uxores ductas possint Munera sua exercere, & studiorum suorum præmiis frui. In Curia etiam libellorum supplicum Custodes privati sigilli fere omnes fuerunt antiquitus Episcopi, Prælati, in Legibus Romanis vel utroque Jure versati, Magistri libellorum supplicum plerumque Juris civilis Professores, quibus ex Jurisdictione ejus Curie potestas judicandi ex æquo & bono demandata est. Ad omnes enim Curias, in quibus non merum & Consuetudinarium Jus, sed æquitas spectanda est, nullius Gentis Leges tam accommodatæ sunt, quam Jus civile Romanorum, quod amplissimas continet Regulas de Contractibus, Testamentis, Delictis, Judiciis, & omnibus humanis actionibus, ut supra dictum (35) est.

T 3 XII. De

(33) 13. *Edw. I. Stat. Westm. 1. c. 24. Bract. de legib. Angl. lib. 1. cap. 17. Coke. par. 1. Instit. sect. 101. lib. 2.* (34) *Statut. 14. H. 3. cap. 8.*

(35) *Lib. 1. cap. 2.*

XII. Denique, ut me contraham, summa fere per fuit benignitas Regum nostrorum in Episcopos, Clericos, & Juris Romani Professores, quos ad summa Reip. munera & ad omnia publica Negotia gerenda, præ reliquis omnibus, plerumque adhibuerunt; quod ex hystoriæ Gentis nostræ Scriptoribus constat. Et in Regno *Edwardi III.* clarissimum est, a quo Munera Cancellarii, Thesaurarii, Custodis Privati Sigilli, Rotulorum, Guardaropæ, Cancellarii, & Camerarii Scaccarii, aliaque fere omnia publica Munera iis (36) commissa sunt. Sed redendum est ad Institutum meum, & recensenda sunt ex Curia, in quibus ex Consuetudine Angliæ Judicia exercentur ex solo Jure civili, quæ sunt sub tribus Capitibus I. Curia Militaris sub Conestabili & Marescallo Angliæ. II. Curia Admiralli. III. Curia omnes Ecclesiasticæ sub Archiepiscopis, Episcopis, & Archidiaconis, quæ omnes Professoribus Juris civilis hætenus permiffæ fuerunt.

XIII. In Curia Militari Judices sunt Conestabilis, & Marescallus Angliæ, qui pari potestate in Causis pronunciant, executione Mandatorum ejus Curia soli Marescallo (37) demandata. Hæc Officia non constat apud Nos fuisse inducta sub Regibus Anglo-Saxonicis, sed citra Normannorum tempora ad exemplum Gallorum, qui Romanos imitati antiquitus habuerunt Conestabiles, & Marescallos a *Caroli Magni* ætate, Magistris Equitum, & Tribu-
nis

(36) *Stow. in Edw. 3. p. 420.*

(37) *Coke. 2. 4. Instit. c. 27.*

nia Celerum apud Romanos valde similes, ut Scriptores Gallici (38) testantur.

XIV. Summa autem horum Munerum semper apud Nos fuit dignitas. Nam Conestabiles Angliæ plerumque constituti sunt (39) Filii, Fratres, aut Avunculi Regum nostrorum, aliive ex primis Proceribus. Idemque Munus, ad Staffordos Duces Buckinghamiæ, Jure hereditario delatum, in *Edvardo* Duce Buckinghamiæ sub *Henrico VIII.* defecit; tantaque fuit Constabulariorum potestas, ut Regibus nostris suspecta esse cœperit. Et *Finexius* Justitiarius interrogatus (40) ab *Henrico VIII.* quanta esset Constabularii potestas, responsum declinavit, asserens hanc questionem ad Leges Armorum, non ad Jus Anglicanum pertinere. Et deinceps hoc Officium raro & pro tempore tantum a Regibus nostris concessum est. Multique pariter Marescalli Angliæ Viri primarii antiquitus (41) enumerantur: fed *Thomas Mowbrajus* Dux Norfolciæ sub nomine Comitis Marescalli Angliæ Primus (42) hoc munus a *Ricardo II.* consecutus est. Idemque Officium nuper gessit nobilissimus *Thomas Howardus* Arundeliæ & Surriæ Comes, ex antiqua *Mowbrajorum* familia Comitum Angliæ primus, vir, natalibus & virtutibus clarissimus, moribusque priscis (43) antiquos Angliæ Proceres representans, ab omnibus

T 4

Ju-

(38) *Lupan. de Magistrat. Franc. cap. Marescallus. Titius. lib. 2. cap. de Conestab. & Marescall. Tiraquell. de nobilit. cap. 2. num. 17.*

(39) *Goko. p. 4. Instit. cap. 17.* (40) *Kelov. Report. Ter. Mich. 6. H. 8. fol. 171.* (41) *Coke. d. c. 17.* (42) *Coke. 1. p. Instit. lib. 2. cap. 2. sect. 153.*

(43) *Henr. Morton. in plac. & rōn. ad Reg. Caroli redue.*

Juris Romani Professoribus, pro sua in eam scientiam benignitate, semper commemorandus, eidemque nuperrime Patavii mortuo, *Henricus Houvardus Movvbrajus*, Baronum Angliæ primus, non familiæ tantum & honorum, sed & virtutum Paternarum verus heres in eo munere successit.

XV. Cognoscunt Conestabilis & Marecallus in Curia Militari de criminibus perpetratis extra Regnum Angliæ, de Contractibus factis apud Exteros, & de Rebus, quæ ad bellum & arma spectant, sive in Regno Angliæ, sive apud externos.

XVI. Si Anglus Anglum accuset de Crimine læsæ Majestatis commisso extra Angham, agit (44) coram Conestabili & Marecallo; & probatio fit per Testes, vel ex antiquo hujus Curie more, per Duelum. Si subditus Regis nostri occidat alium Regis Subditum in Scotia vel alibi apud externos, de hoc non potest agi in Curia Juris Anglicani, sed coram (45) Conestabili & Marecallo, nec de iis etiam in Parlamento (46) agi potest. Ideo cum *Franciscus Dracas* in re Navali apud Nos celeberrimus, capite multasset *Dourishium* in America anno XXV. *D. Elisabethæ*, ejusque cædis vindictam *Doarishii* frater & heres a Regina peteret, Judices Regii de hac re consulti responderunt, de hoc crimine posse agi solum coram Conestabili (47) & Marecallo, &
Re-

(44) Coke. 1. p. Instit. lib. 2. cap. 3. sect. 102. 37. H. 6. fol. 3.

(45) Rot. Pavlam. 3. H. 8. membr. 38. Starf. pl. Coron. fol. 65. Coke. d. sect. 102. & p. 4. Instit. c. 17. & p. 2. Instit. ad Magn. Char. c. 29.

(46) Sicut. 1. H. 4. c. 24. (47) Coke. d. lib. 2. cap. 3. sect. 102.

Regina ex gravibus causis Conestabilem constitue-
re recusante, accusatio evanuit. Et cum nuper *VVil-*
lielmus Holmestus Anglus gladio occidisset *VVilliel-*
lum VViseum Anglum in Insula Terræ Novæ in
America Ann. Christi M. DC. XXXII. (Regis *Carolæ*
Anno VIII.) Annoque sequenti vidua *VVillielmæ*
VVisei a Serenissimo Rege *Carolo* ad accusationem de
Mariti cæde admitti peteret, nobilissimus Comes
Lyncius pro ea causa sola Conestabilis Angliæ con-
stitutus, & Comes *Arundeliæ*, Comes *Marescallus*
Angliæ, condemnarunt sententia, in Curia Militari
publice lata, *Holmestum*, mense Aprilis anno M. DC.
XXXIII. ad pœnam capitalem; quam subiisset, si
Rex eidem criminis abolitionem ex gratia non in-
dulisset. Si Anglus in Gallia lethale vulnus inferat
Anglo, ex quo, in Angliam rediens, moriatur; con-
tra eum non ex Jure Anglicano (48), sed tantum
in Curia Militari agi potest. Et licet aliqua Statuta
recentiora cognitionem criminum læsæ Majestatis
in aliquibus Causis tribuant Judicibus Banci Regii
aut Commissariis Regiis, per ea tamen Jurisdictio
Conestabilis & Marescalli tolli non (49) intelli-
tur.

XVII. Cognitio Contractuum in Regionibus
exteris initorum ad hanc etiam Curiam spectat. Ita
Pountneyus sub *Henrico IV.* egit contra *Bornejum*
Militem pro M. XX. libris Anglicis ei mutuo datis
Burdegala in Vasconia, coram Conestabili & Mare-
scallo

(48) Coke. d. sect. 102. & p. 1. Instit. lib. 3. c. 12. sect. 745.

(49) Statut. 25. H. 8. cap. 5. 1497. 6. c. 11. Coke. p. 1. Instit. cap. 17.

Itallo ex ea stipulatione debitis, quod libri Juris Anglicani (50) testantur. In Scriniis vero publicis Regis nostri, in Turri Londinensi, frequentissima sunt exempla rerum in hac Curia judicatarum, de omnibus generibus contractuum civilium in Regionibus exteris celebratorum, præsertim sub *Edwardo III. Richardo II. Henrico IV. V. VI.* dum Reges nostri Normannia, Aquitania, Vasconia, Andegavia, aliisque amplissimis Provinciis in Gallia potiebantur, quæ in hoc tantum foro dijudicabantur, eademque a Jurisconsultis nostris (51) enumerantur. Et generaliter apud Nos receptum videtur, cognitionem (52) Contractuum in Regnis exteris initorum ad hoc Forum; Contractuum vero, infra Dominia Angliæ celebratorum, ad Juris Anglicani Tribunalia pertinere.

XVII. Sed horum Contractuum cognitio ad Forum Juris Anglicani postea deducta fuit ex fictione, declarando hos Contractus in aliqua parte Angliæ initos fuisse: nam apud nos receptum esse videtur, si Anglus alterius Angli bona in Regionibus exteris abstulerit, vel Anglus cum Anglo contractum aliquem inierit, posse de his agi in foro Juris Anglicani (53), supponendo, res fuisse ablatas aut contractus initos in aliquo loco hujus Regni. Eodem plane modo quo Testamenta Civium Romanorum

(50) *Ter. Mich. 13. H. 4. Dalt. 10. fol. 5.* (51) *Coke. p. 1. Instit. lib. 3. cap. 13. fol. 745. & p. 4. Instit. c. 17. Selden. ad Fortesc. cap. 32.*
 (52) *Ter. Mich. 13. H. 4. Dalt. 10. Fortesc. de leg. Angl. cap. 32.*
 (53) *Regist. 129. Coke. 4. p. Instit. fol. 40. 48. Ed. 3. fol. 3. Broth. rit. fait. 95. & nouv. Casés, 366. Coke. p. 1. Instit. fol. 261.*

manorum ab hostibus captorum per fictionem postliminii & fictionem Legis *Cornelia* (54) sustinentur. Cum enim Civis Romanus factus hostium servus libertatem & omnia Jura civilis Romani amittat, atque ita Testamentum prius factum irritum fiat, si postea ab hostibus revertatur, Testamentum valet per fictionem postliminii, per quam fingitur nunquam fuisse ab hostibus captus, sed in Civitate semper mansisse. Si vero apud hostes mortuus est, per fictionem Legis *Cornelia* fingitur mortuus antequam caperetur, & Civis Romanus decessisse: cum hoc tamen discrimine, quod Leges Romanae has fisiones ad sustinendam Civium Testamenta induxerint, & non ex solo Jurisconsultorum usu ortae fuerint.

XIX. De Controversiis omnibus, quae de bello & armis agitantur, Jure ordinario soli cognoscunt (50) Constabilis & Marescallus. Si exterus in Angliam veniens bellum moveat contra Regem nostrum, non ex Jure Anglicano (56), sed tantum in Curia Militari accusari & puniri potest; & ob eam causam appellantur Custodes Communis Pacis Regni, cujus cura in rebus Belli & Armorum iis demandata est.

XX. Cum etiam Nobilium apud nos duo tantum sint Gradus (57), Majorum scilicet, ut sunt Duces, Marchiones, Comites, Vice-Comites, & Barones,

(54) L. hostes, ff. de capt. §. si ab hostibus, Instit. quib. mod. Jus patr. poss. l. apud hostes, de Juis, & legit. Dd. in d. §. si ab hostibus. Franc. de Arma. obser. Jur. lib. 2. cap. 1. & 2. (55) Statut. 17. R. 2. c. 2.
 (56) Finch. in memorieby. lib. 4. cap. 2. (57) Smith. lib. 1. de Repub. Anglor. cap. 17. & 18.

iones; Minorum, ut sunt Milites, & quos Generosos dicimus; hi omnes secernuntur a Plebeis per Arma & Insignia, de quibus controversiarum omnium cognitio ad Curiam militarem pertinet. Et gravissimæ sæpius in hac Curia intentatæ sunt lites de Armorum Jure, cum duæ Familiæ eadem Arma & Insignia vendicarent, & altera alterutram ab eorum Jure excluderet, quales fuerunt illæ causæ Armorum agitatæ inter *D. Reginaldum Grejum* (58) de *Ruthin*, & *D. Edwardum Hastingsum*, inter *D. Richardum Scropum* (59) & *D. Grosvenorem*, inter *Thomam Bavdium* (60), & *Nicholaum Singletonium*, aliæque plurimæ, quæ post acerrimam contentionem, aliquando sententia Judicum, aliquando duello finitæ sunt. Nam quotiescunque eadem Arma & Insignia assumunt duo pluresve, & cum quis contendit alium non habere Jus Arma gestandi, nec esse Nobilem aut Generosum, alterve se injuria affectum dicat, quod arguatur non esse Nobilis aut Generosus, nec habere Jus Armorum: hæc omnia in hujus Curie cognitione versantur.

XXI. Hujusque Curie dignitatem auget, quod Fæciales hujus Curie sunt Ministri (61), nempe, *Garterius Rex Armoꝝ Anglicorum*, qui solemnitatibus Augusti Ordinis Periscelidis inservit, *Clarentius Rex Armoꝝ partium Angliæ Australium*, *Norroyus Rex Armoꝝ partium Boreali-um*,

(58) 2. H. 5. p. 3. m. 15. 14. R. 2. p. 1. m. 47. (59) 14. R. 2. p. 1. m. 24.
 (60) 17. R. 2. p. 1. m. 12. (61) *Spehman in glossar. v. Heraldus. Coke*
p. 4. Instit. c. 17.

Hum; & sub iis sex alii inferiores, quos *Heraldos* dicimus. Quorum omnium præcipua munera sunt, esse Nuncios Belli Pacisve, servare Gradus Genealogias & Arma Familiarum; disponere solemnia Coronationum Regum nostrorum & Duellorum coram Conestabili & Marescallo; ducere Funera Nobilium & Generosorum, ubi Funerum solennia adhibentur, præter alia, quæ eorum officio incumbunt. Idemque omnes in unum Collegium ascripti, multisque privilegiis a Regibus nostris donati, sub Potestate & Jurisdictione Conestabilis & Comitis Marescalli munera sua exercent.

XXII. Juris vero civilis Romanorum Usus & Authoritatem in hac Curia, omnes Juris municipalis Consulti apud Nos (62) agnoscunt; unde appellant Jus civile in hac Curia Legem Regni, Legem Regis, Legem Terræ (63), & continentur, Causas ex hoc Jure & Consuetudinibus Armorum, & non ex Jure Municipali Anglorum esse dijudicandas; & ex ea ratione condemnati in hoc Foro, ex delicto ad pœnam Capitalem, prædiæ & Jus sanguinis non (64) amittunt. Inde etiam Conestabili & Marescallo rerum publicarum cura impeditis, aliquoties Legum Doctor, aliusque Legum Cæsarearum peritus pro vita sua ad prosedendum in omnibus ejus Curie causis

(62) *Forse. de legib. Angl. cap. 32, Finch. in nomotechn. lib. 4. cap. 2. Coke. p. 1. Inst. c. 1. sect. 3. & p. 4. Instit. c. 74.* (63) *Ter. Mich. 37. H. 6. f. 3. Ter. Pas. 37. H. 6. Trespas 8. f. 21. Kelov. Ter. Mich. 6. H. 8. f. 171. Coke. p. 1. Instit. lib. 1. c. 1. sect. 3. & p. 4. Instit. c. 74.* (64) *Coke. p. 4. Inst. lib. 4. c. 17.*

sis constitutus (65) est. Et sub *Edwardo IV.* ejusdem Jurisperitus Promotor *Causarum Regiarum* (66) in ea Curia datus est: quod etiam munus *Serenissimus Rex Carolus*, anno septimo. . . . Regni sui, mihi per literas suas Patentes sub magno Sigillo Angliæ concessit. Ibi enim omnes causæ aguntur ad formam a Jure civili præscriptam, per libellum seu petitionem Causæ proponuntur, Testes secreto examinantur, Exceptiones, Replicationes, alique *Causarum termini* secundum Jus civile proponuntur & observantur; Sententiæ ex Scriptis pronunciantur, Appellationesque in scriptis interponuntur; & pro Dignitate ejus Curia, quotiescunque proponitur exceptio declinatoria contra Curia Jurisdictionem, ad *Dominos consilii Regii Secretioris* defertur; appellationesque a Sententiis definitivis ad Reges ipsos, non ad Cancellarios sæpissime interpositæ sunt, qui plerumque summos Angliæ *Proceres*, & aliquos Juris civilis *Doctores Delegatos* nominarunt. Hæc omnia constant ex Actis publicis *Causarum* ejus Curia, quæ in *Scriniis Regiis* in *Turri Londinensi* servantur, in quibus etiam doctissimæ *Juris Romani Allegationes* sæpe reperiuntur.

XXIII. Secundo, in Curia Admiralli Jus dicit magnus Angliæ Admirallus, vel ejus Locumtenens, aliive ab eo delegati. Galli vero asserunt (67) hoc Munus

(65) *Coke. d. e. 17. in par. 2. paten. 23. H. 6. membr. 20. 23. Edw. 3. membr. 2.* (66) *Pat. 8. Edw. 4. membr. 1. Coke. d. c. 17.* (67) *Fo. cas. de Gal. Imper. & Philosoph. hb. 2.*

nus *Prefecti Maris & Admiralli* apud eos coepisse, & ab iis ad alios *Populos* manasse. Neque constat apud nos fuisse *Admirallos* sub Imperio *Conquestoris* aliorumque *Regum* subsequen-
*ti*um, sed circa *Edwardi* tempora, fuisse primo constitutos. Ab eo vero tempore *Reges* nostri *Admirallos* (68) nominarunt plerumque maximos *Angliæ* *Proceres*, cum in *Regno*, *Oceano* fere concluso, necessarium sit magnam esse ejus *Potestatem*, cui *Maris & littorum* custodia demandata est. Siquidem de criminibus omnibus super *Mari* commissis, & de causis omnibus *Civilibus* super *Mare* & ad *Res Marinas* spectantibus (69) cognoscit, cum *Mare* sit extra *Imperium Juris Anglicani* & sub potestate *Admiralli*, ut *Juris Municipalis* nostri *Professores* (70) agnoscunt.

XXIV. *Jus* autem dicit *Admirallus* ex *Jure Civile* (71) *Romanorum*, & ejus *Curia* *Consuetudinibus*; *Jus* enim *Civile* tantum valere in hac *Curia*, secluso *Jure Municipali*, *Jurisconsulti* nostrates (72) consentiunt. Ideo ex *Sententia Capitali* in hac *Curia* lata, ex *homicidio*, *latrocinio*, *piratia*, aliisque criminibus (*Majestatis* excepto) reus *prædia* & *Jus sanguinis* (73) non amittit, sicut in *Jure Anglicano*, quia ex *Jure Civili* condemnatus est. Et quia crimi-

num

(68) *Coke*, p. 1. *Instit.* lib. 3. c. 13. sect. 439. *Selden.* ad *Forrest.* c. 32. *Coovell.* interp. v. *Admiralli.* *Statut.* 13. R. 2. c. 1. 28. H. 8. c. 15. 2. H. 4. c. 15.

(69) *Forrest.* de legib. *Angl.* cap. 32. *Finch.* *monotech.* l. b. 1. c. 2.

(70) *Coke*, p. 1. *Instit.* lib. 3. c. 13. sect. 439. & lib. 5. c. 12. sect. 745.

(71) *Statut.* 8. *Eliz.* c. 5. (72) *Forrest.* de leg. *Angl.* c. 32. *Finch.* *monotech.* lib. 4. c. 2. *Coke*, p. 3. *Instit.* c. 22. & p. 1. *Instit.* lib. 1. c. 1. sect. 3. & p. 2. *Instit.* ad m. 29. *Char.* c. 29. (73) *Coke*, p. 1. *Instit.* lib. 3. c. 13. sect. 745.

nam cognitio in ea Curia ex Jure civili pernicioſa tandem viſa fuit ; quia eo Jure Rei non aliter condemnantur, quam ex propria confeſſione, vel Teſtibus de viſu deponentibus, qui de rebus ſuper Mari geſtis difficulter plerumque haberi poſſunt, atque ita graviffimorum criminum Rei ſæpius impune evaſerunt. Ideo ſub *Henrico III. Lege lata* (74) abrogatum eſt in eo Articulo Jus civile, & fancitum, ut deinceps quæſtiones Facti in Cauſis criminalibus per duodecim Viros, ſecundum Juris Anglicani formam dijudicarentur.

XXV. Juri etiam civili in foro Admiralli accedunt leges Oleroniæ a *Richardo I. Rege* noſtro latæ in Inſula Oleronia, quæ tum erat ſub ditione Regum noſtrorum : ex quibus una cum Jure civili in hac Curia (75) Jus dicitur. Et Conſtitutiones illæ de rebus Marinis, quæ per varios Principes (76) Romæ, Piſis, Genuæ, Maſſiliæ, Barcinonæ, Meſſinæ, & alibi promulgatæ ſunt, & Conſuetudines illæ, quæ inter Acta publica ejus Curia adhuc (77) habentur. Et ſub hac denique Curia videtur recenſenda Curia Mercatorum (78), in qua lites de contractibus Mercatorum ex æquo & bono, ſecundum Jus civile Romanorum, terminandæ ſunt.

XXVI. Tertio, in Curiiſ Eccleſiaſticis Jus dicunt Archiepiſcopi, Epifcopi, Archidiaconi vel *Vicarij*

(75) Statut. 23. H. 3. c. 15. (76) Coke. p. 1. Inſtit. lib. 1. c. 1. ſect. 3. & lib. 3. c. 7. ſect. 439. (77) in libr. nigr. Admirall. (78) Forteſch. de legib. Angl. c. 32. & Sel-den. in Not. ibid. Statut. 27. Edu. 3. c. 3.

curi Generales, Commissarii aut Officiales ab iis constituti; quorum potestas distincta cœpit a Conquestore, qui Forum Episcopale a Seculari distinguit, ut supra dictum est. His vero, benignitate Regum nostrorum & consuetudine Angliæ, cognitio multarum Causarum criminalium, & civilium concessa est. Cognoscunt enim de Blasphemia, Apostasia, Hæresi, Schismate, Simonia, Incestu, Adulterio, Stupro, Fornicatione, Castitate attentata, Ordinibus Sacris, Institutionibus ad Beneficia Ecclesiastica, eorumve destitutionibus, Officiorum Divinorum Celebratione, Matrimonio, Divortio, jactitatione Matrimonii, Decimis, Oblationibus, Mortuariis, Reparatione Ecclesiarum, Dilapidatione Bonorum Clericorum, Pensionibus, Procurationibus, Testamentis, Codicillis, Legatis, Successione in bona Intestatorum per Administrationes, aliisque, quæ a Jurisconsultis nostratibus (79) exacte recensentur. De his omnibus in hoc Foro Jus dicitur ex Jure civili. Cui porro accessit Jus Canonicum cum Constitutionibus Provincialibus Cantuariensis Provinciæ, & Legatorum Romanorum ad Reges nostros missorum. Ex quibus omnibus constituitur Lex, quam nostrates appellant Ecclesiasticam, ex qua has Causas esse judicandas (80) agnoscunt.

XXVII. De Jure civili nulla est controversia: nam

V

om-

(79) Coke, p. 5. Relat. in *Cavodryes. Case. Cosens*, in apolog. pro Cur. Eccles.
 (80) Coke, p. 1. *Instit. lib. 2. cap. 6. sect. 125. & lib. 3. sect. 648.*
 Coke, lib. 5. Relat. in *Cavodryes. Case.*

omnium consensu receptum est, & in hoc Foro (81) Lex Terræ appellatur. De Jure canonico ab *Henrici VIII.* Regno Angli hæsitantur. Ante eam Ætatem tanta erat apud Nos potentia Episcoporum, & Prælatorum, tantaque erat reverentia Regum nostrorum erga Sedem Romanam, ut maxima pars Epistolarum Decretalium in libris Juris canonici ad Anglos (82) missa sit. Post ejectionem vero Romani Pontificis potestatem ab *Henrico VIII.* deliberatum est in Comitibus Parliamentariis de abrogando Jure Canonico, & novo Jure Ecclesiastico condendo. Ea-que cura demandata est (83) triginta duobus Viris summæ Dignitatis, Theologiæ Jurisque Civilis, & Municipalis peritissimis, qui vel sentientes se huic oneri impares (neque enim est paucorum hominum, vel unius Seculi) vel ex aliis causis, novi tantum Juris delineationem (84) fecerunt, quæ non placuit; sed eadem Lege lata confirmatum est (85) Jus Canonicum, exceptis iis Articulis, in quibus est sacris literis, Regiæ prærogativæ, Juri, Moribus, aut Statutis Angliæ contrarium, eodemque Jure Canonico adhuc utimur, sicut & in aliis Principum Protestantium Dominiis etiamnum manet, ut supra dictum (86) est.

XXVIII. Post Jus Canonicum sunt Constitutiones Archiepiscoporum Cantuariensium in Conciliis

(81) *Coke. p. 1. Instit. c. 5. sess. 3. de sp. impub. Gentil. lib. 1. de Nupt. c. 19.* (82) *Cujac. ad c. de illis. 6. de Statut. 25. H. 9 c. 19.*
 (83) *Reformat. leg. Angl. sub Henr. 8. & Edw. 6. H. 3. c. 19. Coke. 4. polysit. c. 74.* (84) *Statut. 25. H. 9 c. 19.* (85) *Statut. 25. H. 9 c. 19. Coke. 4. polysit. c. 74.* (86) *Libert. cap. 7.*

his Provincialibus editæ: e quibus eas, quæ a *Stephano Langtono* Archiepiscopo ad *Henricum Chicheley* sunt latæ, eruditis commentariis (87) illustravit *Gulielmus Lyndevodus* Legum Doctor, Officialis Curie Cantuariensis constitutus a *Chicleio* Archiepiscopo (qui etiam Legum fuit (88) peritissimus) & singulariter est commemorandus, cum sit primarius inter paucos Anglos, qui Juris Romani scientiam in scriptis prodiderunt. Ille vero cum esset Officialis Cantuariensis, a Rege *Henrico V.* legatus missus est (89) ad Reges Hispaniæ & Lusitaniæ; quibus Legationibus defunctus post *Henrici* Regis mortem rediit ad Munus Officialis, & deinceps Custos Privati Sigilli (90) & Episcopus Menevensis factus est. Et post Sicæ sunt Constitutiones Legatiæ, a Legatis Pontificiis *Othone Primum* (91) deinceps *Othobono* Legato a latere a *Clemente IV.* in Angliam misso (cui etiam in Cathedra Romana (92) successit) factæ, ad quas *Joannes de Atho* Juris utriusque Doctor (93) Glossas & Commentarios addidit.

XXIX. Ex his omnibus Jus dicitur in Foro Ecclesiastico (94) ad Juris Civilis & Canonici normam. Actio per libellum proponitur, post litem contestatam; Testes secreto examinantur; dantur Exceptiones & Replicationes, & observantur Termini Causarum

V 2

rum

(87) *Lyndevod. in e. ad hæc. de pen. Provinc. in præfat.* (88) *Lyndevod. ad Constitut. Provinc. in præfat.* (89) *Jo: Bale. Scriptor. Britann. cent. 7. v. Gul. Lyndevode.* (90) *Lyndevod. ad e. ad hæc, v. minime admittatur, de pen.* (91) *Jo: de Arbo. ad constitut. Othob. Mandata Dei.* (92) *Jo: de Arbo. ibid.* (93) *Jo: de Arbo. ibid.* (94) *Smish. de Rep. Angl. lib. 3. cap. 13.*

rum utroque Jure præscripti; Sententiæque in Scriptis promulgantur; & a Sententiis appellatur ab Episcopo ad Archiepiscopum, ab Archidiacono ad Episcopum, vel omisso medio ad Archiepiscopum. Ab eo vero cum olim appellaretur ad Pontificem Romanum usque ad *Henricum VIII.* post Pontificiam potestatem abrogatam, appellatum est ad Regem (95) in Cancellaria. Ubi Delegati constituti ex Jure Civili & Canonico Sententias vel revocant vel confirmant; Sententiisque, ita latis ex Jure Civili, acquiescunt Judices Fori Municipalis, iisdemque fidem adhibent; & a se examinandas non esse (96) consentiunt, nisi Prohibitioni Regiæ locum esse existimaverint. Et post abrogatam Pontificis Romani Auctoritatem, pro conservando apud Nos Juris Civilis studio, illud indultum est, ut Legum Doctores (97) possent deinceps Jurisdictionem Ecclesiasticam exercere, licet non essent sacris Ordinibus insigniti, & uxores duxissent, quod Juris Canonici Institutis repugnabat.

XXX. Inter Curias Angliæ, in quibus Jus dicitur ex Legibus Romanis, non sunt omittenda Privilegia Regum nostrorum concessa utrique Academiæ, Oxoniensi & Cantabrigiensi, ex quibus Studiosi non sunt in Jus vocandi ad Tribunalia Juris Municipalis, sed coram Cancellario Academiæ, ejusve Commissario, in Actionibus Personalibus pro debitis,

(95) *Statut. 25. H. 8. c. 19.* (96) *Coke. lib. 5. Relat. in Cowdryes. case & Speckets case 7. Relat. Ketnes case 8. Relat. Nethams. case.*

(97) *Statut. 37. H. 8. c. 57.*

bitis, computis, & aliis quibuscunque Contractibus, & injuriis, & pro Criminibus multis (excepto homicidio, & mutilatione membrorum) Eorumque omnium cognitio conceditur Cancellario Academiae Oxoniensis, infra ejusdem Academiae Territoria, per *Richardum II.* Regem (98), si alteruter litigantium sit e numero Studioforum, iisve ullo modo interveniens; eidemque Academiae concessa fuerunt privilegia ex gratia Regum (99) *Joannis, Henrici III. Edwardi I. & III.* cum coercitione contumacium per Incarcerationem, Bannum, & per censuras excommunicationis & suspensionis, iis a Pontificibus Romanis, praesertim *Innocentio IV.* & Archiepiscopis Cantuar. indultas. Paribusque utitur privilegiis altera Academia Cantabrigiensis, licet Chartae pleraeque ex bello sub *Henrico III.* & incendio, injuria Oppidanorum Cantabrigiensium, sub *Richardo II.* illato, perierint. In his omnibus Cancellarius utriusque Academiae Causas dijudicat per Jus Civile & Consuetudines Academiae, & in Statutis Academiae Cantabrigiensis a *D. Elizabetha* conditis (100) speciatim permiffum est. Ideo in Libellis, Productionibus Testium, Sententiis, aliisque omnibus Causarum Terminis, proceditur secundum Juris Civilis Formam, & a Sententiis per Cancellarios latis ad Regentes, & demum ad Regiam Majestatem appellatur.

XXXI. Denique inter Juris Civilis praeconia

V 3

non

(98) Rotul. char. an. 14. R. 2. membr. 14. in Tur. Lond.
 (99) Arch. v. Academ. Oxon. (100) Ann. 12. Eliz.

non possum illud præterire, quod, postquam hoc Jus a *Lothario* restitutum sub *Stephano* Rege nostro in Anglia doceri cœperat, insequentibus Regibus nostris ejusdem Juris Professores adhibuerunt in Legationibus ad alios Principes in omnibus Contractibus, Pactis, Societatibus, Fœderibus cum exteris Principibus, aliquando solos, quandoque Proceribus, Episcopis, vel in alia Dignitate constitutis, adjunctos: cum solenne sit apud Principes externos ejusdem Juris Professoribus in his Causis uti: neque enim hæc idonee tractari possunt ab aliis, quam peritis ejus Juris, quod Christianis Principibus commune est. Idque constat ex Instrumentis harum pactio- num, & Fœderum (101), quæ in Scriniis Regiis servantur. Et hic mos valuit apud Principes nostros usque ad *D. Elizabetham*, quæ etiam hujus Juris Professoribus a Secretis, a Consiliis, a Legationibus, aliisque administrationibus publicis usa est. Verum in ejus declivi ætate, qui negotiis publicis admoti sunt, consultius sibi existimarunt (quod etiam sub Successoribus inolevit) Amanuensium potius, in transcribendis Fœderum & pactio- num Exemplaribus, operam, quam Juris Romani peritorum scientiam ad- vocare; forsitan enim inciderant in illam antiquam Cautelam de Testamentis (102), *A Testamento Dolus malus, & Jurisconsultus abesto*. Ita a publicis, & a privatis Negotiis undique excludimur.

XXXII. Quin

(101) In recept. Scaccar. & in Rotul. forinsce. Turr. Lond.

(102) Lud. Servin. Playdoy. sur le testamen. du sen. Couste de Lavall. quest. 5.

XXXII. Quin & imperiti Scribæ & Tabelliones nostri contendunt cum primis Legum Professoribus, scilicet *Certant cum Cynnis ulula*, ut ex *Virgilio* (103). Aliquando in publicis Academiae nostræ Oxoniensis Comitibus *Albericus Gentilis* (104) celeberrimus Legum Professor peroravit; & quod gravius est, Jurisconsulti nostri Municipales nos insectantur (105), quod peregrinas Leges apud nos inutiles investigemus, & quod Cives simus in aliena Repub. Hospites in nostra; cum meminisse potuissent, quid in eos pro nobis Exteri retorserint. Sed me reprimo, & contemtis tabellionibus, cum Jurisconsultis nostris redibimus in gratiam; monendique erunt Adolescentes Academici, ut relicto Jure Civili Rom. aliis Gentibus, quæ illud satis colent, ad patrias Leges se convertant, ex quibus commoda, & honores Patriæ suæ possint consequi. Nam & aliquando observavit *Desiderius Erasmus* (106), apud nos aliam viam ad rem & gloriam parandam magis idoneam vix reperiri: quod & ante eum vir primarius ex Jurisconsultis nostratibus (107) asseruerat. Mihi jam satis est indicasse, Jus Civile apud Anglos aliquando in honore & pretio fuisse; & videtur Jurisconsultos Gallicos, *Stephanum, Forcatulam, Renatumque Choppinum* recte vaticinatos fuisse, nullum Juris Civilis Romanorum usum in Anglia ali-

V 3

quan-

(103) *Virgil. Eclog. 8.* (104) *Alber. Gentil. in orat. de Laudib. Acad. Perus. & Oxon. ann. 1604.* (105) *Davis in Relat. Hibern. in præfat.*
 (106) *Erasm. lib. 10. Epist. 30. Ulric. Huttm.* (107) *Forstsc. de legib. Angl. cap. 54.*

quando futurum esse. Et hæc de Anglia dicta sint.

XXXIII. Progrediendum jam esset in Scotiam, in qua majores honores, & ampliora præmia Juris Civilis Professoribus decernuntur. Sed quia Anglia & Hibernia iisdem Legibus utuntur, de Hibernia primo dicendum erit. De qua in sequenti Capite.

C A P. IX.

*De Usu & Authoritate Juris Civilis Romanorum
in Regno Hiberniæ.*

I. **H**iberniam fuisse sub Romanorum Imperio, aut Romanos fuisse eandem ingressos, nobis constare non (1) potest: tantum eam circumnavigatam fuisse a *Julio Agricola*, eumque invadendæ Insulæ occasionem quæsisse, *Cornelius Tacitus* (2) prædixit.

II. In Hiberniam autem plures Populi commiserunt, & in ea cum Hibernis sedes posuerunt (3). Scoti vero eandem bello aggressi sunt, ut Insula amœna & fœcunda fruerentur; deinde Britanni nostri, sæpe Romanorum armis oppressi, ad eos confugerunt; & Hispani, ad evitandum Vandalorum furorem, alii-que. Qui, cum Hibernis unum Populum constituentes, unum Regem (4) raro sortiti sunt; sed in quatuor Provincias divisi, ad Austrum Momoniam, ad Aquilonem

(1) *Camden. in Britann. cap. Hibernia.*

(2) *Tacit. in vit. Agric.*

vol. (3) *Bed. lib. 1. Eccles. histor. Anglor. cap. 1.*

(4) *Polydor. histor. Anglic. lib. 13.*

lonem Ultoniam, ad Orientem Lageniam, ad Occidentem Connaciam, totidem Regibus paruerunt: qui omnia Jura Regalia exercebant, ut constat de Electione Episcopi Rossensis in Provincia Connaciæ ex Rescripto *Innocentii III.* (5) ad Archiepiscopos *Armachanum & Casbelsensem*, ubi *Jac. Cujacius* reprehendit Scriptores Historiæ Hibernicæ, qui ea Jura non videntur assequi.

III. Quamvis vero *Edgarus* Anglorum Rex circa Annum salutis CM. LX. in diplomate suo enunciet, se maximam partem Hiberniæ (6) & Civitatem Dubliniam subjugasse: Reges tamen nostri insequentibus eam non retinuerunt. Neque Hiberni sub Dominatione Regum nostrorum fuerunt, usque ad *Henricum II.* qui, accepta occasione ex odio reliquorum Regulorum adversus *Rodericum* Connaciæ Principem ob ejus tyranidem, Hiberniam universam facile in suam potestatem redegit, Anno M.C.LXXI. *Henrici* & ejus Posterorum Imperio (7) se submiserunt, accedente *Hadriani* Romani Pontificis consensu, qui in Regis nostri desiderium valde propensus fuit, ut Hibernos a barbarie sua ad Christianos mores reduceret: Hibernorum enim summa semper fuit reverentia erga Romanam sedem, quam etiam hodie profitentur.

IV. *Henrico* successit *Joannes* & Posterum, cum titulo solo Dominorum Hiberniæ, sub quo tamen
om-

(5) C. cum olim 7. de dol. & contumac. & ibi Cujac. (6) Polydr. d. lib. 13. Camden, d. 6. Hibernia. (7) Rich. Stanibursi. lib. 3. de reb. Hibern.

omnia munera Regalia exercuerunt : nam Duces & Marchiones crearunt, aliisque omnibus Juribus Regalibus usi sunt, quæ supremis Regibus competunt, & eandem habebant Regiam & supremam potestatem (8) in Hibernia, quam habebant in Angliæ Regno. Et sub hoc Titulo Reges nostri potiti sunt Hibernia usque ad *Henricum VIII.* qui omnium Ordinum consensu in publicis Hiberniæ Comitibus Rex Hiberniæ declaratus (9) est. Eundem tamen Regis Hiberniæ Titulum *Paulus IV. Philippo & Mariæ* (10) concessit, ne Titulo in Comitibus Parliamentariis Hiberniæ dato acquievissent, & Juri suo cessisse videretur; & forsan *Philippus & Mariæ* Titulum Regis Hiberniæ, iis legitimo Jure prius delatum, iterum a Pontifice acceperunt, ut ad Sedem Romanam nuper postliminio reversi obedientiæ suæ eidem testimonium relinquerent.

V. Et licet multi tradiderint (11), Angliam, & Hiberniam esse Feuda a Pontificibus Romanis Regibus nostris concessa, *Joannemque* Regem nostrum se *Innocentio III.* Vasallum constituisse pro Regnis Angliæ & Hiberniæ; hujus Juris non aliud testimonium exhibuerunt, quam Acta & Registra Romanæ (12) Ecclesiæ, in quibus Ministri ejus Sedis Angliam & Hiberniam inter Feuda Pontificum inscripserunt, atque ita ipsi suæ Potestatis & Judices & Te-

(8) Statut. Hibern. 33. H. 8. cap. 1. Polydor. d. lib. 13. Stanib. st. d. lib. 3.

(9) Statut. Hibern. d. c. 1. 33. H. 8. Coke. p. 4. Institut. Cherubin. in Buller. in Pio V. constit. 38. p. 2. (10) Laurent.

dom. in Franc. c. 1. n. 11. Bodin. lib. 1. de Repub. cap. 9.

(12) Bodin. d. cap. 9.

Testes sunt; & Nostrates hoc semper constanter (13) negarunt. Neque potuit *Joannes* aut alius Regum nostrorum, vel alienatione Regnorum, vel servitute imposita, Jus Posterorum (14) lædere: neque enim licet Principi Subditos suos ad alterius Principis obsequium reducere, neque Successoribus suis damnum inferre; sed iisdem Jura omnia integra relinquere debet, quæ a Decessoribus acceperat.

VI. De Legibus vero Hiberniæ ante Dominationem *Henrici II.* Regis nostri, non multa habemus testimonia: quia Reges eorum priores non Coronæ impositæ solemnitate, non unctiōnis Sacramento, nec Jure hereditario vel alterius successiōnis, sed vi tantum & armis Insulæ Imperium obtinuisse, & suo more Regni gubernacula suscepisse, asserit *Giraldus* (15) Cambrensis. Consuetudinum tamen Hiberniæ aliarumque Legum ejusdem, sermone Hibernico conscriptarum, plurima apud eos adhuc extare volumina, mihi retulit Reverendissimus *D. Usserius* Archiepiscopus Armachanus, & totius Hiberniæ Primas; cujus eximia Divini Humanique Juris omnis Scientia, magnam Hibernicæ Genti gloriam attulit.

VII. Post *Henricum II.* Hiberni Legibus, & Consuetudinibus Angliæ (16) paruerunt, iisdemque se submiserunt; eosdem habuerunt Judices, eadem

(13) *Camden. d. c. Hibernia.* (14) *Bald. in preclud. feudor. & in tit. de Pac. constant. v. successorum, Chop. de doman. Franc. lib. 2. tit. 1. n. 2. Molin. in consuet. Paris. l. 1. §. 3. gl. 4.* (15) *Girald. Cambren. de reb. Hibern. c. 30. in append. ad Staniburgh.* (16) *Status. Hibern. 1. Jac. c. 11. & 21. Jac. Coke. p. 1. Instit. lib. 2. c. 11. sect. 222. & p. 4. Instit. c. 6.*

dem Tribunalia, eadem Mandata seu Brevia Regia, idemque Jus Anglis & Hibernis dictum est. Et *Joannes Brittonas* (17), se librum suum de Legibus Angliæ & Hiberniæ, jussu Regis nostri *Edwardi I.* composuisse, asserit. Ita Legibus Anglicis usi sunt Hiberni sub Regibus *Henrico II. Joanne, Henrico III. Edwardo I.* aliisque succedentibus, usque ad *Henricum VII.* Sub quo, cum orta esset controversia, an Statuta, in Comitibus Parliamentariis Angliæ edita, tenerent Hibernos, ubi expresse Hiberni non nominarentur: ad evitandum hunc scrupulum lata est Lex (18) in Comitibus Hiberniæ, quod Omnia Statuta in Anglia prius edita, valerent deinceps in Hibernia, & in Comitibus Hiberniæ confirmabuntur, quam Legem *Poyningi* Legem, a *D. Edwardo Poyningo* Prorege Hiberniæ, deinceps appellarunt.

VIII. Ita Consuetudines, Leges, Statuta ab Anglis acceperunt Hiberni. Et Judices porro Hibernici, secundum rerum in Anglia Judicatarum Exempla, Sententias tulerunt; nam rerum in Hibernia per quadringentos Annos judicatarum relationes nullæ extant ante *Joannem Davisum* Procuratorem Regium sub *D. Jacobo*, qui rerum sui temporis in Hibernia Judicatarum relationes Typis mandavit; ex quibus constat, Hibernos se accommodare non ad Jura Anglicana tantum, sed ad Leges *Cæsareas*
etiam

(17) *Britton. de legib. Angl. in prolog.* (18) *Statut. Hibern. ann. 10. H. 7. cap. 22. Coke. 4. p. Instit. c. 76. & 2. p. Institut. lib. 2. c. 11. sect. 212.*
(19) *Davies Relat. Hibern. case. de Commend.* (20) *Davies in d. case de Commend.*

etiam, & Jus (20) Canonicum, quatenus ea inter Leges Anglicanas admittuntur.

IX. Denique, quoad Jura Sacrorum & Divinorum in Hibernia, in Synodo (21) Casselensi sub *Henrico II.* sancitum est, ut Divina eodem modo celebrarentur in Hibernia, sicut in Ecclesia Anglicana; & deinceps, ut Episcopi (22) eligendi essent in Hibernia eodem modo, qui in Anglia invaluerat; atque ita inter utramque Gentem Juris omnis Divini & Humani Communio sub uno Rege intercederet.

X. De singulis Causarum generibus, in quibus Hiberni utuntur Jure Civili Romanorum, superfluum est hic repetere ea, quæ de Anglia supra dicta sunt, cum eadem sit ejus Authoritas apud utramque Gentem. Illud solum non possum omittere, quod plerique Scriptores tradunt, Hibernorum ingenia valde propensa esse ad Jus Civile & Canonicum. Nam *Polydorus* noster inter mores Hibernorum (23) refert, quod a pueris Grammaticæ & Juri, tam Pontificio quam Civili, operam dant. Et *Hannibal Rosellus* Monachus Calabriae, apud suos percrebuisse dicit (24), Hibernos olim studio Juris Pontificii delectari solitos, & fuisse optimos Canonistas. Et *Richardus Staniburstius* (25) Hibernus, quod a primis Annis Juris Civilis & Pontificii studio dediti sunt; Hiberniaque produxit celebrem Juris Civilis Professorem Oxonii, qui

(21) *Girald. Camb. en. lib. 2. cap. 34. Davyes d. case de Commend.*

(22) *Coke. p. 4. Instit. c. 76.*

(23) *Polydor. d. lib. 13.*

(24) *Rosel. in*

Trismegist. Pymand. lib. 5. comment. 11. dial. 6. §. de Insulis Britan.

(25) *Staniburst. de reb. Hibern. lib. 1.*

(26) *Jo. Andr. in addit. ad Specul. in pream.*

qui Summam ordinis Judiciorum composuit; eumque commemorat Jo: Andreas (26) inter Jurisconsultos Anglicos sub nomine *Gulielmi de Drogheda* (alii nominant *Gulielmum Darochium*(27), sed videtur potius nominandus *Gulielmus de Drogheda*(28) a loco ubi natus est) qui sub *Edwardo III.* Jus Civile Oxonii legisse dicitur, eundemque Juris utriusque consultissimum Jo: Lelandus appellat. Hibernique non immerito *Marianum* Scotum illustrem Historicum vindicare cupiunt, cum ipse se Scotum Hibernensem (29) appellet, & universæ Britanniae nostræ summo est ornamento; qui & ab Anglis summe est celebrandus (30), quorum res gestas a *Beda* Seculo ad sua tempora discrete & accurate descripsit.

XI. Et hæc dicta sint de Hibernia. Jam ad Scotos libenter propero, quia Scoti, præ ceteris Britannis omnibus, Jus Civile Romanorum amplectuntur,

CAP. X.

(27) Jo: Bale. de scriptor. Britanni. cent. 6. Jo: Pits. de scriptor. Angli. lib. 14. (28) Jacob. Wava de scriptor. Hibern. lib. 1.
 (29) Marian. Scot. ad an. 1328. (30) Nich. Harpsfeld. Hist. Eccles. Angli. sicul. 11. cap. 26.

C A P. X.

*De Usu & Authoritate Juris Civilis Romanorum
in Regno Scotiæ.*

I. **Q**Uæ de Scotorum rebus scripta sunt ante Romanorum tempora, ut de Britannis omnibus dixit (1) *Polybius*, fabularum fere loco habenda sunt; & ea, quæ de hujus Gentis origine in Britannia traduntur, ex conjecturis solis pendere, doctissimus *Camdenus* (2) existimavit, acutissimumque *Georgium Buchananum* hac in re expectationem omnium fefellisse.

II. In hanc Britannia Partem e Scythia primo venerunt Picti (3) & in parte Britannis proxima sedes (4) posuerunt; & post eos Scoti ex Hibernia (5) huc advolarunt, partemque Insulæ Septentrioni proximam tenuerunt. Scotos enim Hiberniam coluisse, & inde ad hanc Insulæ partem venisse, omnium consensu (6) receptum est. Unde Hiberni Scotorum nomine (7) sæpe apud antiquos Scriptores appellati sunt.

III. Venerunt autem Scoti in hujus Insulæ partem Septentrionalem, circa annum salutis CD. XI. sub

(1) *Polyb. lib. 3.* (2) *Camden. in Britanno. §. Scoti.*

(3) *Hed. Eccles. Histar. Angl. lib. 1. cap. 1.*

(4) *Jo: Major. de gest. Scot. lib. 1. cap. 11.*

(5) *Polyd. bist. Angl. lib. 3. Jo: Major. d. lib. 1. cap. 11.*

¶ 12. (6) *Camden. d. §. Scoti.* (7) *Jacob. Usser. Archiepis. Armach. de Britanno. Eccles. primord. cap. 16. Jo: Cuyus. de antiqu. Academ. Cantabr. p. 72.*

XI. sub Theodosio & Valentiniano (8), inclinante jam Romano Imperio, quam Albaniam primo appellarunt; & amicitia cum Pictis ex Connubiis, & Fœderibus contracta, quod essent Septentrionales magisque robusti & bello assueti, Britannos in Australi Insulæ partē molliores, primo latrociniis, deinde bello, aggrediuntur, eosdemque Saxonum auxilia implorare coegerunt; qui post bella diuturna cum Pictis Scotisque, eos infra partes Insulæ Septentrionales coegerunt; donec tandem Saxones Britannos ipsos sub suam dominationem redegerunt. Interea vero Scoti Pictique mutuis dissidiis provocati inter se bella exercuerunt, usque ad *Kennethum II.* Scotorum Regem, qui universam Pictorum (9) Gentem delevit circa Annum DCCCXL postquam Picti per septingentos quinquaginta Annos in Britannia fuissent. Et ex eo tempore Scoti totam eam Britannicam partem tenuerunt, quæ Scotia deinde dicta est.

VI. Monarchiam autem Scotorum fuisse antiquissimam, Scoti omnes asserunt; rerumque Scoticarum Scriptores tradunt, se habuisse Reges suos ex Gente sua supra mille octingentos (10) Annos, quod nulli Genti ab Orbe condito adhuc contigit, seque Imperatoribus Romanis (11) aut aliis Principibus exteris nunquam paruisse; & recentiores Juris consulti

(8) *Polydor. lib. 3. Camden. d. §. Scoti.* (9) *Polyd. lib. 4. Hæctor. Boeth. histor. Scot. lib. 10.* (10) *Hæctor. Boeth. histor. Scotor. lib. 1. Alex. Leo. in præfat. ad Hæct. Boeth. Jo: Major. de gest. Scot. lib. 1. cap. 7.*
 (11) *Jo: Major. de gest. Scot. lib. 1. c. 14. Thom. Dempster. in appar. ad histor. de Regn. Scotor. cap. 17.*

consulti Reges Scotorum non esse sub potestate Romanorum Imperatorum (12) testantur .

V. Hic autē occurrit antiqua illa controversia inter Reges Anglorum, & Scotorum, de Supremo hujus Insulæ Dominio, quæ inter utramque Gentem gravissima sæpe bella excitavit. Angli enim semper contenderunt, Reges suos esse directos Dominos totius Insulæ, Scotosque habuisse Regnum suum a Regibus Angliæ, Jure Beneficiario in feudum ab iis datum, fidemque, & obsequium, ut Vassallos, Dominis suis jurejurando promississe: ita enim *Edredo* Anglorum Regi (13) Scotos juramentum fidelitatis, & homagium præstitisse, & *Kennetum* Regem Scotorum (14) *Edgaro*, & *Constantinum* Regem Scotorum *Athelstano* (15) Anglorum Regi; cui cum *Athelstano* Regnum restitueret, dixisse perhibetur, *Gloriosius esse Regem facere, quam Rex esse*: & *Malcolmum* Scotorum Regem *Gulielmo* (16) primo Regi nostro, & *Ducanum Malcolmi* filium *Gulielmo* (17) *Ruso*, & *Davidem* Scotorum Regem *Matilda* (18) Imperatrici filix *Henrici I.* eaque de causa eundem *Davidem* evocatum a Rege *Stephano* ad prestandum fidelitatis sacramentum recusasse, quod

X

illud

(12) *Winther. in Parthen. litigios. lib. 1. c. 16. n. 31. Bene venit. Stracok. de Mercat. p. 4. n. 27. Azor. instit. de al. lib. 11. p. 2. cap. 5.* (13) *Marian. Scot. M. S. in Biblioth. Bodle. ad ann. 968. Jo. Tymnuth. histor. ad ann. 947. M. S. in ead. biblioth.* (14) *Marian. Scot. ibid. ad ann. 972. Chron. Abingdon. M. S.* (15) *Jo. Tymnuth. histor. ant. ad ann. 925. Chron. Abingdon. M. S. in biblioth. Ox.* (16) *Histor. Hen. lib. 2. Chron. Abing. Math. Westm. ad ann. 1071. Math. Paris. ibid.* (17) *Chron. Abing. Chron. Saxon. in Colleg. S. Benedict. Cantabrig.* (18) *Chron. Abing. ad ann. 1127.*

illud sacramentum *Matildæ* prestitisset. *Davidis* vero filium *Henricum Stephano* homagium (19) præstitisse, & *Malcolmum* Regem Scotorum (20) *Henrico II.*, & cum eo Procures Scotiæ, tanquam principali Domino suo, & *Gulielmum* Scotorum Regem, *Joanni* (21) Regi nostro, & *Alexandrum* Scotorum Regem; *Henrico* (22) III. eundemque *Alexandrum* (23) *Eduardo I.* simile sacramentum præstitisse.

VI. *Alexandro* autem Scotorum Rege sine liberis mortuo, *Io. Balliolo* & *Davide Bruceo* de Regni successione contendentibus, Procures Scotiæ hanc Controversiam deferunt *Eduardo I.* ut Domino Principali, & Judici suo. Qui convocatis Ordinum Comitibus *Norhamæ* (24) super *Tuveda*, & evocatis Juris Civilis, & Canonici per totam Angliam peritissimis, quos huic Controversiæ dijudicandos maxime idoneos existimabat, qui Sententia sua miserunt, Supremum Dominium Regni Scotiæ ad Reges Angliæ pertinere, & *Eduardus* pro Jure suo pronunciavit, ejusque Decreto Procures Scotiæ consensum suum præstitērunt; a quo tamen postea discesserunt, & *Balliolus* ab *Eduardo* Scotorum Rex constitutus est.

VII. Ad

- (19) Chron. Abingdon. ad ann. 1135. (20) Chron. Abingdon. ad ann. 1175. *Matth. Westm. inst.* ad eund. art. Roger. Hoved. in Henr. 2.
 (21) Chron. Abingd. ad an. 1200. (22) Chron. Abingd. ad an. 1251.
 (23) Chron. Abingd. ad ann. 1278. (24) Chron. Abing. ad an. 1290. *Matth. Westm. inst.* & *Matth. Par. ad eund. ann. Niph. Tri verb. ad. 39, 1297.*

VII. Ad hæc omnia respondent Scoti (25) Reges suos pro Cumbria & Westmaria, posteaque Huntingdonia, & non pro Regno Scotiæ fidem, & homagium dedisse; & hujus probationis Exempla conficta fuisse ab Anglis, *Eduvardum I.* Regem nostrum acquisito Scotiæ Dominio omnia Vetustatis monumenta apud Scotos aboleuisse, ex quibus veritas posset elucescere. Causa hac (Regno Scotiæ vacante) ad Sedem Romanam delata, Pontificem judicasse regum Scotiæ esse liberum, neminemque in Scotia Rege superiorem esse in temporalibus; *Baltolum*, repugnantibus Scotis, fidem dedisse *Eduwardo*; eumque ideo a Scotis Regno pulsum fuisse; *Eduvardum III.* Regem nostrum Scotiam ab hac servitute liberam esse pronunciosse; omniaque, quæ ab Anglis producentur, esse testimonia domestica (26), quorum fides a Jure improbatur,

VIII. Ceterum *Georgius Buchananus* ita fervet in hac Causa, ut dicat (27), testes Anglorum in hac Causa esse multos Scriptores Anglos ignobiles, quibus ad fidem conciliandam *Marianum* Scotum, fama illustri hominem, adjiciunt; in *Mariano* autem in Germania edito nullam hujus rei esse mentionem, & Anglos monet ut alium *Marianum* proferant, Scriptoresque Anglos non intelligere; Britanniam

X 2

ple.

(25) *Hect. Boeth. histor. Scot. lib. 12. 13. & 14. Jo. Major. de Gest. Scotor. lib. 3. cap. 6. & 13. lib. 4. cap. 16. & 18. lib. 5. cap. 9. & 17. Buchanan. lib. 5. rer. Scotic. in Balliol. Reg. 96.* (26) *L. & etiam 2. C. de testib. & ibi Dd. §. in testamen. 9. Instit. de testam. l. 1. §. ad questio em. ff. de questron. Spec. Tit. de Teste §. 1. n. 11.* (27) *Buchanan. lib. 6. rer. Scot. in Reg. 75. & lib. 2. in Rege. 95.*

plerumque apud *Bedam*, & Veteres denotare eam Britanniae partem, quae est intra vallum *Hadriani* aut *Severi*; atque ita intelligendos esse de iis Regibus, qui toti Britanniae imperasse dicuntur.

IX. Ad *Murianum* vero frustra provocat *Buchananus*, ejusque editionem Germanicam; nam *Marianus* pro illustri Historico ab omnibus celebratur; editionem ejus germanicam fuisse mancam, & mutilam, & in ea fuisse omissa fere omnia, quae ad res Anglicanas spectant, doctissimi hujus seculi scriptores (28) observarunt. Adeo etiam Britanniae appellatio intelligenda est, non de ea Britanniae parte, quae est intra murum *Hadriani*, & *Severi*, sed de tota Insula Britanniae, ut antiqui Reges Anglorum se totius Britanniae Gentiumque in circuitu persistentium, & non Britanniae tantum, sed & Albionis Monarchas, Reges, Rectores, & Basilees inscripserint, atque ita in Privilegiis, & Chartis *Egberti*, *Egbrithi*, *Athelstani*, *Alfredi*, *Edmundi*, aliisque, & in Historicis nostris adhuc (29) conspicitur.

X. Hoc autem Jus Anglorum defendi posset non ex Scriptoribus solum nostris, sed & exteris, & ex publicis Instrumentis, quae in *Scriniis* Regum nostrorum custodiuntur; nisi divini Numinis benignitate, unversa haec Disputatio inutilis reddita fuisset.

(28) *Mich. Harpsfeld. hist. eccles. Anglic. secul. 11. cap. 26. Jacob. IV. de scriptor. Hibern. lib. 1. p. 50.* (29) *Job. Tynmouth. histor. actus. li. 18. cap. 1. Alred. Rivallen. in libell. de Regib. Hist. Ethen. lib. 2. & 2. Chron. Anglon. omnes M. S. in Biblioth. Bodlein. Oxon.*

fuiſſet. Nam cum rerum Scoticarum Scriptores ſemper ante hac vota ſua (30) publicaverint, ut per Nuptias inter utramque Familiam Regiam Regna coaleſcerent, atque in hanc curam Scotos omnes Patriæ ſuæ ſtudioſos debere incumbere, cum non alia ratione bella inter utramque Gentem evitari poſſent; illud feliciffime evenit nuper, in *Jacobo Rege noſtro*, qui ex Nuptiis *Jacobi IV.* avi ſui cum *Margarita Henrici VII.* Regis, noſtri filia (31) utriusque Regni hereditatem adivit, eamque ad Poſteros ex divina Clementia eſt tranſmiſſurus. Atque ita ſicut uſusfructus ad Dominium directum rediens conſolidatione (32) extinguitur: ita & Feudum, quod uſusfructui ſimile eſt, & recepti juris eſt, Feudum ad directum Dominium rediens conſolidatione (34) extingui. Unde tota hæc Diſputatio de Jure Feudali Scotiæ evaneſcit.

XI. Quoad Leges etiam Scotiæ (de quibus agimus) hæc Diſputatio porro de Jure Feudi eſt nullius momenti: quia Principes Feudatarii poſt inveſtituram in Regnis & Dominiis habent omne Dominium, & directum & ſubalternum, ut ait *Baldus* (35). Et a Jurisconſultis noſtris communiter traditur, eos habere poteſtatem Legum ferendarum, & omnia ſupre-

X 3

morum

(30) *Hæſt. Biſt. hiſtor. Scot. ſ. Scotor. Regim. deſcript. Jo. Major. de geſt. Scot. lib. 2. cap. 7. lib. 4. c. 17. lib. 5. c. 17.* (31) *Jo. Major. de geſt. Scot. lib. 4. c. 17.*

(32) *Uſi tibi. 17. ff. quib. mod. uſusfruct. amitt. ſ. item ſuntur. Inſt. eod. tit. l. idem. 6. ff. de uſufr. accreſc.* (33) *Henr. Roſemb. de feud. cap. 7. qu. 24. num. 21. Hub. Giphani. Tract. de jur. feud. cap. 14. num. 6.*

(34) *Fr. Hottoni. diſſertat. de feud. cap. 31.* (35) *Bald. a. 4. l. c. ſende cognati.*

morum Principum Jura ; & illud Dominium, quod a Superiore recognoscunt (36), est quoad Regnum universum, sed non quoad particularem Jurisdictionem in Subditos suos, in qua Princeps superior non potest se immiscere, sed subditi tenentur eorum Legibus & mandatis, nec possunt ab eorum Sententiis appellare ad Superiorem, nec ejus Mandatis obtemperare debent.

XII. Leges autem & consuetudines Scotorum cum Anglicanis plurimum conveniunt, quod facile accidere potuit ex similitudine morum, & Linguae communiõne inter Populos vicinos in eadem Insula natos. Nam in utroque Regno (37) Leges eodem modo conduntur in Comitibus Parliamentariis ; habent similes Procerum Nobilium, & populi Ordines; in utroque Regno ad Coronæ Successionem, & alias hereditates omnes mortuorum heredes eodem modo vocantur; habent similes Juris exequendi Ministros, Vice-Comites aliosque; Actionum formulæ, Brevia, Placita, Verba forensia, in utraque Gente fere similia sunt. Neque tamen inde deduci potest (quod aliquibus (38) placet) unum olim fuisse regnum, cum hoc Historiarum utriusque Gentis fidei repugnet.

XIII. Leges antiquæ Scotorum variæ referuntur, & aliquæ à moribus Christianis abhorrentes,

(36) *Ant. de Petr. de potest. princ. p. 1. c. 6. num. 50. Dacian. Respons. 56. vol. 5. num. 1. Borrell. de Cathol. Reg. præstat. cap. 31. num. 18. Scac. de appellat. quest. 6. limit. 5.* (37) *Coke. p. 4. last. c. ap. 75.* (38) *Coke. d. c. 75.*

tes, quæ præcipue *Eveno III. Regi* (29) Scotiæ referuntur; sed laudantur maxime leges *Keune-
thi*, qui Pictos Scotia expulit Anno DCCCXXXIX. Is immensam Legum congeriem in brevem redegit formam, pluresq; adjecit (40); & post eum *Malcol-
mus* condidit volumen Legum Municipalium (41) quæ adhuc observantur. Constat autem Jus municipalem Scotorum (42) (sicut, & anglicanum) ex Consuetudinibus Scotiæ, & statutis in Parliamentis, sicut & apud Nos in Comitibus Parliamentariis per Regem promulgatis.

XIV. Jus Consuetudinarium Scotiæ continetur in illo libro, cui Titulus, *Regium Majestatem*, qui fere in omnibus, quoad rerum dispositionem, & compositionem verborum, convenit cum libro *Glanvillæ* de Legibus & Consuetudinibus Angliæ, & post *Glanvillam* scriptus; quia *Glanvillæ* sæpe in ejus *M. S.* Exemplari, licet non impresso (43) laudatur. Hic liber, *Regiam Majestatem*, ascribitur (44) *Davidi I.* circa Annum MCLIII. scriptus, post paucos Annos a Legibus Romanis per *Lotarium* relictis, quas Scotos eo tempore comparasse inde constare potest, compositusque fuit ad exemplar Institutionum *Justiniani*, sicut ex principio utriusque Libri iisdem verbis composito apparet; eumque alii ascribunt (45) potius *Davidi II.* eam ob causam, quod

X

liber

(39) *Buchanan. rer. Scotic. lib. 4. in Eveno. 3. Reg. 16.* (40) *Hest. Boeth. histor. Scot. lib. 11.* (41) *Hest. Boeth. d. lib. 11.* (42) *Jo. Lest. epif. Rossen. de morib. & reb. gest. Scotor. lib. 1. C. leges Scotiæ.* (43) *Præfat. ad Glanvill. edit. ann. 1604.* (44) *Præfat. ad Regiam Majestatem. in fin.* (45) *Spelman. in glossar. v. Lex Scotor.*

liber *Glanvilla* post tempora *Davidis* I. sub *Henrico* II. Rege nostro scriptus est.

XV. Post Jus hoc *Scotiæ* Municipale *Scoti* adhibent *Juris Civilis Romanorum* Authoritatem: nam & *Processus Judiciarios*, *Formulas*, & pleraque alia in *Legibus* suis *Municipalibus* *Scotos* ex *Jure Civili* mutuatos fuisse, testatur *Jo. Skenans* (46); & *Glossæ* ad *Leges Scotorum* fere omnes ex *Jure Civili Romanorum* depromptæ sunt. In iis, quæ in *Legibus Scotorum* contra *Jus civile Romanorum* statuta sunt, *Jus Civile* cedit: sed ubi *jus Municipale* deficit, & in *Casibus* omissis, *Judices Scotorum* non *arbitrio suo* relinquuntur, sed ex *Jure Civili Romanorum* judicare (47) debent. Et invaluit hæc opinio apud *Populos* exteros, quod *Angli* lites dirimunt ex *solo Jure suo Municipali*, *Scoti* vero, ut *ceteræ Gentes Europææ*, *Jure Civili* (48) utuntur.

XVI. Ideoque *Georgius Buchananus* (*Juris nostri* consultis alias satis infestus) in *Judices suos patrios* iniquus est, qui tradit (49), in *Scotia* nullas pene esse *Leges*, præter *Conventuum Decreta*, eoque non in *perpetuum*, sed in *tempus facta*, *Judicesque*, quantum in se est, *Latiorum Legum* impedire, *Civium bona* *Judicum* *arbitrio* esse concessa, eorumque esse *perpetuam potestatem*, & *imperium plane Tyrannicum*;

(46) *Jo. Skenæ. ad Regiam. Majest. Scotiæ. in annot. ad lib. 1. c. 7. v. 2.*

(47) *Jo. Lisi. d. lib. 1. cap. Leges Scotor.* (48) *Forcât. li. 7. de Galder. Imper. & Pbilos. Polyc. li. 1. lib. stor. Anglic. Petr. c. Amiry. in Geograph. Europ. Tit. d'Escaffé.*

(49) *Bushanan. lib. 14. Rer. Scotiæ. ad ann. 1532.*

nicumzquippe quorum arbitria sola pro Legibus sint: cum constet ex rerum Scoticarum Scriptoribus, Judices ad Leges suas, & post eas, ad Jus Civile teneri.

XVII. Scoti porro summis semper præconiis ornarunt Jus Civile: e quibus *Hector Boetbius* (50) refert, Leges Romanas a *Justiniano* in Epitomen redactas fuisse tanta ratione & Sermonis venustate, ut nulla sit Natio tam fera vel ab humanitate abhorrens, qua eas non fuerit admirata. Scotorum Reges adeo propensi semper fuerunt in Jus Civile Romanorum (51); ut in Academia Aberdinensi instituerint Collegium, in quo Jurisconsulti Leges *Cæsareas* profitebantur, & in Academia *S. Andreae* in Collegio *S. Salvatoris* unum Professorem aluerint, qui Leges publice doceret; & ex antiquo More ejus Gentis, Scoti ad exterarum Academiis peregre proficisci solent, in quibus tantam sæpe Legum *Cæsarearum* scientiam comparant, ut plurimi eorum in Academiis exteris; præsertim Gallicis, Jus Civile magna cum Gentis suæ fama publice docuerint. Et ex hujus juris conservandi studio, *Jacobus Stuartus* Scotorum Rex (52) edixit, ne cuiquam insignem hereditatem adeundi Jus esset, qui prorsus Juris Civis aut Municipalis Scotiæ ignarus esset.

XVIII: Præterea laudatur ab antiquis rerum Scoticarum Scriptoribus Politia Ecclesiastica Anglicana, in cujus Tribunalibus Causæ ex jure Civili &

Ca

(50) *Hector Boetbius* Scriptor. Scotor. lib. 9. (51) *David Cameron* de Scotor. doct. in lib. 2. cap. 4. (52) *Hector Boetbius* lib. 7.

Canonicæ judicantur. Post quam Politia Ecclesiastica Scotorum est tempore, & dignitate posterior: nam Scotia non fuit in Diœceses distributa ante (53) *Malcolmum III.* & Anglorum Politiam Ecclesiasticam valde laudant, eamque Scoticæ esse longe præferendam (54) ipsi confitentur.

XIX. Hactenus de Usu, & Authoritate juris Civilis Romanorum in magna Britannia, & Hibernia. Superfunt tantum ex Regnis Europæis, Polonia, Hungaria, Dania, Sævia, Bohemia, in quibus facilis erit labor meus, quia Gentes Septentrionales plerumque de Legibus parum sollicitæ sunt, & lites apud eas aliquando sicut Armis, & Duello (55) non Legibus finiuntur; hi enim Populi vi & robore Corporis (56) sicut Australes ingenio, & ratione magis pollent. Unde hi Populi ab Interpretibus nostris recensentur inter eas Gentes, quæ suis Legibus, & Moribus (57), non Jure Civili Romanorum, reguntur; Gentibusque Septentrionalibus magis placent suæ Leges, quam Jus Civile Romanorum: & quo sunt Septentrioni viciniore, eo longius a Romanis Legibus (58) recesserunt. Sed hi tamen Populi omnes Jus Civile Romanorum inter suas Leges admiserunt, quod in singulis breviter demonstrabimus

XX. Emen-

(53) *Heët. Roet. histor. Scot. lib. 10.* (54) *Jo. Major. de gest. Scot. lib. 1. cap. 6. & lib. 3. cap. 6.* (55) *Mintber. in Parthen. litigios. lib. 2. cap. 2.* (56) *Aristot. lib. 7. Politic. cap. 7. Bodin. lib. 5. de Repub. cap. 1.* (57) *Jo. Andr. ad. c. super specula num. 2. & ibid. Hostiensis. de Privileg. Castald. de imperat. qu. 53. Caldas de Legib. Tract. 95. de sp. 7. sect. 8. Azor. instit. Mor. tit. p. 2. lib. 11. cap. 5.* (58) *Nicol. Bets. tract. de pact. fam. illustr. cap. 1. num. 26.*

XX. Emenso igitur Oceano, trajiciendum e Britannia in Poloniam, de qua in sequenti Capite.

C A P. XI.

De Usu & autoritate Juris Civilis Romanorum in Regno Poloniae,

I. **M**AXIMA pars Regni Poloniae est in Sarmatia Europaea, aliqua in Germania; in quo praeter Poloniam Majorem & Minorem, Magnus Ducatus *Lithuaniae*, Ducatus *Russiae*, *Prussiae*, *Masoviae*, *Samogitiae*, *Pomeraniae*, & *Livoniae*, magnum & potentissimum hujus Regni Corpus (1) constituunt.

II. Has autem Provincias fuisse sub Imperio Romanorum nobis non liquet; sed antiquissimi hujus Gens Incolae; *Sauromatae* seu *Sclavi*, summam potestatem plerumque uni tribuebant, ipsisque sibi Duces (2) eligebant, quorum prius inter eos memoratur *Lechus* eorum Dux. Quo sublato; Gens perterrita unius Principis, duodecim Palatinis Remp. commisit, ita aliquando sub Palatinis, quandoque sub uno Duce erat eorum administratio usque ad *Przemislaum*; qui circa Annum DCCCLX. Dux electus (3) est, & post eum alii Duces successerunt usque ad annum M.I. quo *Boleslaus I. ab Otbone III. Im.*

(1). *Statut. Regni Polon. in princ. in descrip. Regni Polon.* (2) *Martin. Cromer. de reb. Polon. lib. 2.* (3) *Martin. Cromer. de Repub. Polon. lib. 2.*

- Imperatore Regio Diademate ornatus (4) est; & post eum Poloni Reges suos habuerunt, qui successerunt non jure hereditario, sed per Senatorum & Nobilium suffragia electi. Apud Polonos tamen ea semper fuit fides & observantia in suos Reges; ut, eorum sobole mascula relicta, neminem hucusque in Regem (5) elegerint, sed iis tamen defertur potestas Regia per modum Electionis, ne tantulum de Jure Electionis liberæ decedere videantur; Regumque potestas ita apud eos temperata (6) est, ut non possint Leges ferre sine Senatus & Nobilium assensu (plebi enim nulla administratio conceditur) & ipsi Legibus Regni tenentur.

III. Regibus tamen summa alioquin Authoritas tributa (7) est; nam apud eos est Juris dicendi potestas; ipsi solum poenas Legum condonant, & gratias concedunt; ipsi milites conscribunt, omni umque Bellicorum munerum concessionem penes se habent; ipsi omnes Magistratus, & Honores largiuntur; ipsi Senatores, Magistratus, & Judices constituunt, qui omnia sub Regum nomine expediunt; ipsi Juribus omnibus Regalibus utuntur, ac si Regni hereditatem a Majoribus transmissam adivissent. Sed ex hac Regum potestate limitata consuluit (8) *Castrensis*, donationem duarum Civitatum factam Fratribus Crucigeris a *Casimiro* Poloniae Rege,

(4) *Cromer de reb. Polon. lib. 5. Thuan. Hist. lib. 56.* (5) *Statut. Polon. edit. Cracov. ann. 1600. in princ.* (6) *Cromer. de Repub. Polon. lib. 1.* (7) *Thuan. lib. 56.* (8) *Castren. cons. 347. Card. Tusc. v. Re: Polonia. conclus. 347.*

Rege, fuisse irritam, quia Senatus & Nobilium consensus non intervenerat: atque ea de Causa Reges Poloniae, cum corona induuntur, de servandis Legibus & formulis administrandi sibi praescriptis Juramentum (9) praestant; & Jo: Bodinus refert (10), Henricum Ducem Andegavensem nuper electum Regem Poloniae idem Juramentum praestitisse.

IV Ad Poloniam accesserunt Ducatus *Lithuania*, Borussia, Livonia, aliaeque Provinciae. *Lithuaniam Jagello* (11) ultimus *Lithuaniae* Dux reddidit feudatariam Regno Poloniae in beneficii remunerationem, quia Poloni eum in Regem suum elegissent Anno 1396. Borussia postea a Militibus Ordinis *Theutonici* debellata sub *Frederico II.* eorum potestati (12) cessit, cujus partem Milites *Casmiro* Regi Poloniae vendiderunt Anno MCCCCLVII. Altera pars Borussiae est penes Marchionem *Brandeburgicum*. Livoni vero Provinciam suam *Sigismundo* Regi (13) Poloniae dederunt Anno MDLXI. quod adversus *Moscov* se defendere non potuissent. Haec autem aliaeque Provinciae amplae, Feudi Jure, Regibus Poloniae sunt obnoxiae, de quibus rerum Polonicarum Scriptores abunde tractant.

V. De Poloniae Regno contendunt Imperatores & Pontifices Romani, utrinque asserentes, sibi in Poloniae Reges potestatem esse. Imperatores (14), quod

Ca-

(9) *Cromer. de Republ. Polon. lib. 2. cap. 8.* (10) *Bodin. lib. 1. de Republ. cap. 8.* (11) *Thuan. d. lib. 56.* (12) *Cromer. de Republ. Polon. lib. 2. Alex. Guagnini de desc. p. Polon. Thuan. lib. 21. & 56.* (13) *Thuan. lib. 26.* (14) *Arum. de Jur. Public. discurs. 13.*

Carolus Magnus in his Provinciis omnibus dominatus fuerit usque ad Scythiam, & quod *Boleslaus*, Dux Poloniæ (15) coronam Regiam beneficio *Othonis III.* Imperatoris acceperit. Pontifices vero, quod *Boleslaus* Rex Poloniæ, ob cædem *Stanislai*, Archiepiscopi Gnesnensis, sacris interdictus, & Regia Dignitate spoliatus (16) sit; ejusque Successores ea abstinuerunt, solo Ducum titulo usi, usque ad *Ladislavum*, cui *Johannes XXII.* Pontifex Romanus Regiam Dignitatem restituit sub onere Tributi annui Pontificibus præstandi, & ex eo tempore Reges Poloniæ Regio Imperio usi sunt. Sed a Romani Pontificis Dominazione Reges Poloniæ jamdiu (17) se liberarunt, neque unquam Romanæ Sedis Feudatarii sed Censuales (18) tantum dici potuerunt. *Otho* autem *III.* cum corona Regia *Boleslaum* indueret, eum Socium & Amicum Imperatoris, non Vasallum & Feudatarium, salutavit.

VI. Jurisconsulti vero omnes (19) asserunt, Reges Poloniæ esse Supremos; neminem in Dominiis suis Superiorem recognoscere; omniaque habere Jura Regalia, quæ supremis Principibus competunt. Quæ potestate usus *Casimirus Magnus* Rex Poloniæ, prohibuit (20) Appellationes deinceps interponi a Po-

(15) *Franc. Horoman, in disput. feudal. cap. 8. Choppin. lib. 1. de Dominiis. Tit. 1. n. 12.* (16) *Bodin. lib. 1. de Repub. cap. 9. Choppin. d. Tit. 1. n. 23.* (17) *Otho. Frizing. lib. 1. cap. 15. Cromer de reb. Polon. li. 4. Arumæ. de jur. publ. v. 3. c. 14.* (18) *Arnisa. de jur. Majest. lib. 1. cap. 5.* (19) *Mat. Cun. de Pact. lib. 1. cap. 6. n. 126. Rozz. decif. Litzhan. 3. n. 3. Arnisa. de jur. Majest. lib. 1. cap. 2. Azor. Instit. Moral. p. 2. li. 11. cap. 5.* (20) *Rome. de Repub. Polon. lib. 2. Næg. bawer. histor. Polon. lib. 3. Meib. Goldast. de jurit. & priv. regn. Bohem. lib. 4. cap. 13. n. 73.*

Poloniæ Curia ad Magdeburgum (quod antea factum erat in honorem Juris Saxonici) & instituit Tribunal Cracoviæ (quæ Regum Poloniæ sedes est) ad quod omnes appellationes in posterum devolvendæ erant. *Casimirus* autem instituit supremam Curiam pro Jure Saxonico Cracoviæ Anno MCCCXII. appellationibus deinceps interdictis ad Curiam Magdeburgensem; idemque postea *Ladislaus Jagello* confirmavit, & utriusque Principis decreta inter Statuta (21) Poloniæ repèriuntur, Et qui studio asserende Majestatis Imperatorum tradunt, Reges Poloniæ liberos esse a potestate Imperatorum ex solo Privilegio ab Imperatoribus indulto, fatentur (22) tamen non posse *Cæsares* hæc Privilegia aut turbare aut revocare. Et nullo Jure potest Imperator vindicare potestatem in Polonos, cum nunquam fuerint sub Populo Romano (23) aut *Cæsaribus*; & *Augusto* satis fuerit *Sarmatas Danubio* prohibere (24), qui etiam *Lentulum* Legatum suum monuit, ne temere *Sarmatas* inquietaret; ideoque non Imperium, sed ratio sola Polonos ad Juris Romani observationem adduxit.

VII. Poloni (Gens ad bella potius quam ad Leges nata) antiquis temporibus nullas habuerunt Leges scriptas (25), sed Regum arbitrio se permittebant, & post Regiam potestatem Senatorum & Nobilium

(21) Statuta Polon. Tit. de privil. jur. Theuton. (22) *Mindan. de mand. Jud. lib. 2. cap. 67. n. 4.* (23) *Cromer. de Repub. Polon. lib. 2. Neugebauer. Rer. Polon. lib. 3. Stravolff. in Polon. §. Leges.* (24) *Flor. l. liq. cap. 12.*
 (25) *Neugebauer. Rer. Polon. lib. 1. Stravolff. d. §. Leges.*

bilium administratione temperatam, cum ad judicium Fora Causæ delatæ essent, hi vel ex consuetudinibus Patriis, vel ex Jure Saxonico (26) lites dijudicabant, ubi Legum auxilio Causarum difficultas indigebat. Leges enim Saxonice antiquissimæ (27) erant latæ diu ante ætatem *Caroli Magni*, earumque magna Authoritas erat & apud Polonos, & apud multos alios finitimos Germaniæ Populos, quæ eas amplexi sunt; (exceptis iis quatuordecim Articulis Juris Saxonici, quos *Gregorius Pontifex Romanus*, damnavit, ut Juri Divino, & Naturali contrarios; eisdemque postea *Alexander Rex Poloniæ* reprobavit, qui in Statutis Poloniæ (28) enumerantur) quod justæ in omnibus Causis viderentur, & in criminibus præsertim puniendis valde severæ, quo nihil ad Respublicas conservandas magis salutare esse potest. Juris autem Saxonici seu *Theutonici* usus ex privilegio Polonis concessus est; eaque de causa statutum est a *Casimiro* (29), Milites Polonos, qui Jure *Theutonico* omisso, regi se passi sunt Jure Polonico, si deinceps in Judicio conveniantur, non possint se per Jus *Theutonicum* defendere.

VIII. Primus *Casimirus Magnus* Leges (30) Polonis cum consensu Senatorum & Nobilium scri-

(26) *Cromer de reb. Polon. lib. 2. Royz. in dedif. Lithuan. in præfat. Danub. in Comm. de testam. S. qui testam. fac. passim. 170. & in præleg. n. 5. Partben. Litigios. lib. 2. cap. 2. Goldast. de jurib. & privil. regn. Bohem. lib. 4. cap. 14.* (27) *Gryphind. de Weichbild. Saxon. cap. 14. & 45. Treustler. Diss. 1. thes. 10.* (28) *Statut. Polon. p. 1377.* (29) *Statut. Casimir. ann. 1368.* (30) *Cromer. de Repub. Polon. lib. 2. Arnisa. de jur. Majestat. lib. 2. cap. 6. n. 14.*

psit ; & post eum Reges alii suas Leges aliquas dederunt ; & *Ladislaus Jagello* in Statuto suo , edito Anno MCCCCXXIII. mandat Judicibus suis , ne judicia & sententias ferant secundum alios modos & Consuetudines (31) , præter eas , quæ in *Libro Casmiri* editæ sunt . Sed maxima pars Legum edita est a *Sigismundo I. & II.* (32) ; eæque Leges omnes Statuta dicuntur , quæ congesta & edita sunt Anno MDXX. jussu *Sigismundi* Regis per *Johannem Herbortum* Regi a secretis , in quo Rex plurimum Juris Canonici , & Civilis Doctorum (33) operam adhibuit . Et in Statutis Poloniæ aliquoties allegatur Jus Romanum ; veluti in Contractibus eum filiosam . in Patris potestate constituto laudatur (34) Senatusconsultum Macedonianum ; & ex eo Contractus irritus declaratur , & in aliis multis Jus Polonicum ad Jus Civile accommodatum reperitur .

IX. Ex his in Polonia primo Jus dicitur , eoque deficiente ad Jus Saxonicum Judices recurrunt ; & si Jus Saxonicum causam in Judicio agitatum non exprimat , vel ambiguum sit , Judices non relinquuntur suo arbitrio , sed secundum Jus Civile Romanorum Sententias (35) ferre debent , cum libri Juris Saxonici ex Jure Civili & Interpretationibus

Y

Ju-

(31) *Ladisl. Jagello in Statut. Polon. cap. de Nobilib. Tit. 3.*

(32) *Cromer. d. lib. 2. Naugebau. Rer. Polon. lib. 1.* (33) *Statut. Regn. Polon. Tit. Statut. Stravosc. d. §. Leges.* (34) *Statut. Polon. cap. de Nobilib. Tit. 3.* (35) *Melch. Goldast. de jurib. & privil. Regn. Bohem. lib. 4. c. 15. Christoph. Sturc. in Comm. ad Tit. ff. de Reg. jur. in epist. ad Reg. Polon.*

Jurisconsultorum Saxoniorum (36) patiti sunt. Et receptum est apud Saxones, aliosque Populos omnes, qui Jure Saxonico utuntur, Casus in Jure Saxónico omisos (37) ex Jure Civili decidendos esse, Jurisque Saxonici vel ambigui, vel obscuri Interpretationem (38) a Jure Romano petendam esse. Est enim Jus Saxonicum Jus Municipale, stricteque interpretandum (39), ut omnis cum Jure Civili repugnantia evitetur, & intelligatur a Jure Civili deviasse quam minimum fieri possit, ut reducatur ad Juris Civilis equitatem, ubi nimis acerbum videtur, & ubi cum Jure Civili convenit, ut patiatur omnes ampliaciones & Interpretationes, quæ in Jure Civili reperiuntur.

X. Post Jus Saxonicum alia Jura Municipalia, scilicet Jus *Culmenense*, & Jus *Lubecense*, e Germania petita in Regis Poloniae Dominiis, præsertim in Prussia & Mazovia (40) admittuntur, quæ cum Jure Saxonico multum conveniunt; & ex iis ita Jus dicitur, ut iis deficientibus, Judices ex Jure Civili Causas judicent, & ex eo horum Jurium Municipalium Interpretationem petant. Et inter ea Jura municipalia Jus *Cæsareum*, ut Jus commune (41) & præ omnibus sequendum, enumeratur.

XI. De-

(36) *Grypiand. de Wicbia. Saxon. cap. 36. 37. & 41.* (37) *Goldast. d. Wb. 4. cap. 15.* (38) *Pansemana. in resp. inter consil. l. C. German.*

(39) *U. oler. Medic. Germ. in. 135. num. 11. Idem de Præfess. ex. tit. Epist. ad Duc. Saxon. Beuff. ad l. ad movendi, num. 187. & 876. ff. de jurejur.*

(40) *Cromer. de Repub. Polon. hb. 2. Masb. Steph. p. 1. disp. 1. vol. 1. Stravolfe. in Polon. s. leges. Jus Provinc. Ducat. Pruss. edit. ann. 1620.* (41) *Jus Provinc. Ducat. Pruss. edit. per Mare. Brandenburg. ann. 1620.*

XI. Denique insignis semper fuit Regum Procerumque Poloniarum favor & pietas in Ecclesiam & Episcopos, qui amplam Potestatem & Jurisdictionem Archiepiscopis, Gnesnensi & Leopoliensi, Episcopisque subisdem constitutis concesserunt, qui in foro Ecclesiastico cognoscunt (42) de Heresi, Schismate, Magia, Simonia, de Decimis, Censibus, & Reditibus Ecclesiasticis, de cæde Clericorum aut vi in illata, de Jure Patronatus, Matrimonii, Legitimatione, de Testamentis aliisque, in quibus eorum Cancellarii & Officiales ex Jure Canonico, eoque deficiente, ex Jure Civili (43) Jus dicunt. Eademque Cause omnes in constitutione *Sigismundi* Anno 1532. enumerantur (44); & a *Ladislao Jagello* Cracoviarum constituti sunt Professores Legum & Juris Canonici, cum Studium Generale Cracoviarum institueret (45); quod postea *Urbanus* Pontifex Romanus confirmavit. Ita hi Populi Septentrionales, ad quos Romani fasces non pervenerunt, Romanorum Legibus se submiserunt. Hæc de Polonia. In sequenti Capite progrediendum ad Hungariam.

Y 2

CAP.

(42) *Cromer. de Rep. Polon. lib. 2.* (43) *Cromer. d. lib. 2. Neugebauer. d. lib. 1.*
 (44) *Statut. Polon. per Johann. Herber. tit. Spirituales*
causæ. (45) *Statut. Polon. per Johann. Herbort. tit. Schola Cracovienfis.*

C A P. XII.

*De Usu & Auctoritate Juris Civilis Romanorum
in Regno Hungariæ.*

I. **H**ungaria est ea provincia, quam Romani Pannoniam inferiorem seu Proconsularem & Daciam vocabant. Hanc incolebant Pannonnes liberi & suis Legibus utentes, nec a Romanis tentati ante Syllam (1), qui, eos aggressus, turpi victoria repulsus est. Et Romani postea Pannoniorum bello abstinerunt usque ad Augustum, sub quo Romanorum dominationi cesserunt. Isque in eos exercitum duxit, neque ab iis unquam læsus, neque ullum crimen obiciens, sed militum exercendorum & ex alienis bonis alendorum(2) causa, *omne id justum censens, quod armis potentior contra infirmiore[m] decerneret*; adeoque vix defendi poterit Suetonius, qui Augustum nulli Genti sine justis & necessariis causis bellum intulisse (3), prædicat.

II. Ita Romanis paruerunt usque ad *Constantinum* (4); sub quo, Sede imperii Constantinopolim translata, & Legionibus revocatis, quæ ad repellendos barbaros a limitibus Romani Imperii in Septentrione collocatæ fuissent, Vandali, propriis Sedibus a Gothis expulsi, *Constantini* permissu, eam

(1) Jo: Sambuc. in Chronolog. Hungar. (2) Dio. Cass. lib. 49.
(3) Sueton. in August. cap. 21. (3) Jo: Sambuc. in d. Chronolog.

eam (5) ingressi sunt, eamque tenuerunt per XL. annos, Eisdem postea Gothi Pannonia (6) expulerunt, ex Fœdere iêto cum *Gratiano* Imperatore, usque ad Annum Christi CCCLXXXVII. quo *Hunni*, Gens Scythica, Pannoniam ingressi sub *Arcadio* (fractis jam Romani Imperii viribus) eam (7) tenuerunt, regemque *Attilam* (8) constituunt, qui se flagellum Dei & Ferrarum Orbis appellavit, per cuius quidem Tyrannidem Deus Populos Europæos & Asiaticos severe castigavit.

III. Post ejus excessum Ostrogothi Hunnos coegerunt in Scythiam redire (9) Anno 458. & Pannoniam possederunt (10) usq; ad Annum DXXVI. quo Longobardi, pulsus Ostrogothis, Pannoniam (11) subjugarunt, iidemque postea, a *Narsete* in Italiam acciti, Hunnis veteribus amicis suis Pannoniam concesserunt (12) Anno DLXVII. Hunni-que ex eo tempore (quamvis ab Imperatoribus Constantinopolitanis & deinceps a *Carolo Magno* sæpe debellati) Pannoniam tenuerunt, & ex suo nomine Hungariam (13) appellarunt. Regesque suos habuerunt. Idolis servientes usque ad *Stephanam* (14), qui circa annum Christi millesimum, ducta *Gyela* Imperatoris Sorore, sacris Christianis initiatus est.

Y 3

Et

(5) *Ant. Bonfin. rer. Hungar. lib. 2. Decad. 1. Jo: Sambuc. in d. chronolog.* (6) *Oros. lib. 7. histor. cap. 32. Jo: Sambuc. in chronolog.* (7) *Jo: de Tburocz. in cronic. Hungar. cap. 13. Mich. Ruvius. de Regib. Hungar. lib. 1. Bonfin. lib. 3. decad. 1. Sambuc. in chronol.* (8) *Tburocz. in d. cap. 13. Mich. Riv. d. l. 1. Bonfin. & Sambuc. in loc. citat.* (9) *Bonfin. & Sambuc. ibid.* (10) *Bonfin. & Sambuc. ibid.* (11) *Bonfin. lib. 7. Dec. 1.* (12) *Bonfin. d. lib. 7. Tburocz. Chron. Hungar. cap. 10. 11. Rbe-man. lib. 1. rer. Germanic.* (14) *Bonfin. lib. 10. Dec. 1.*

Et ex eo tempore Hungari Fidem Christianam amplexi sunt .

IV. Post *Stephanam* habuerunt Hungari Reges suos continua serie succedentes, sed Procerum Populique suffragiis creatos usque ad *Ludovicum*, ex cujus filio *Maria* Nuptiis cum *Sigisfrundo* Rege nata est *Elisabetha*; qua deinceps, nupta *Alberto Austriaco* (15) Imperatori, Cognam Hungaricam deduxit, in familiam Austriacam. Reincepsque Austriaci ex eo tempore Regnum Hungariae cum Imperio Germanico tenuerunt.

V. Reges vero Hungariae se liberos esse ab omni dominatione sive Imperatoris, sive Pontificis Romani asserunt. Et licet Pontifices Romani dicant, hos Reges Hungariam Jure Feudi (16) à Sede Romana habuisse, eidemque Consuetudinem praestare debere; illius tamen Potestatis non aliam probationem edant, quam ex aedibus (17) Vaticanis, & ex Pontificum Epistolis (18) Decretalibus. Ad quas respondent Hungari, Pontifices in sua Causa non Testes, nec Judices idoneos (19) esse; Regesque Hungariae immunes ab omni Dominatione Imperatorum, & Pontificum, Jurisconsulti (20) communititer tradunt.

VI. Po-

(15) Bonfin. lib. 1. Dec. 2. Mich. Rit. de Reg. Hungar. lib. 2. Borret. de de Cath. Reg. Praestant. cap. 46. (16) Azor. Instit. Moral. par. 2. lib. 1. c. 5. Bodin. lib. 1. de Repub. cap. 9. (17) Bodin. d. cap. 19. (18) G. licet de. vot. redempt. c. intellectu 33. jurejur. (19) In antibus 9. C. de rest. §. 9. Instit. de Testam. (20) Afflict. in Const. Napol. in praesent. q. 26. Azor. Instit. Moral. p. 2. lib. 1. c. 5. Jus Consuetud. Hungar. in proleg. §. 1. 2. Engelb. Abb. de ut. & success. Rom. imp. cap. 16.

VI. Potestas autem Regum Hungariæ ita temperata est sicut in Polonia. Neque enim Reges possunt Leges condere sine consensu Populi (21): quæ tamen, postquam conditæ sunt, Principis non Populi Statuta nominantur: ea vero quæ a Rege solo constituuntur, Decreta appellantur. Et ex hac Potestate Regum limitata videtur emanasse, quod cum *Andreas* Rex Hungariæ transiisset in Venetos omne Jus suum in Dalmatia pro vectura exercitus sui in Palestinam: mandat *Honorius* III. Pontifex (22) eam Alienationem revocari, quia non poterat successorum suorum Jus minuere. Et Reges Hungariæ, cum Corona induuntur, omnia Jura Coronæ illibata servare, juramento (23) promittunt.

VII. Præter Leges Hungariæ est Jus Regni Consuetudinarium, quod in scripta redactum est per *Stephanum Verberium* (24) Jurisconsultum doctissimum, ad Mandatum Regis anno MDXIV, continetque totum Processum Judicarium in Hungaria, qui constat (25) ex Regum Decretis, ex Principum Privilegiis in Judiciis approbatis, & Sententiis Judicum, quæ ex longo usu in Consuetudinem transiverunt. Inter has vero Leges & Consuetudines Hungariæ non possumus expectare, ea Juris Romani vestigia a Gente, armis potius quam

Y 4

Lc.

(21) *Steph. Verberius in oper. Triparsi. jur. Hungar. pag. 2. tit. 2.*

(22) *Ciron ad. c. intellectu. num. 5. de jurejur. in compilat. Honor.*

(23) *D. c. intellectu. de jurejur. Arumæ. de Comit. cap. 3.* (24) *Steph. de Verber. in oper. triparsi. jur. Hungar. in præfat. Nic. Istnans. de reb.*

Hungar. lib. 4. in fin. (25) *Steph. de Verber. oper. triparsi. jur. Hungar. pag. 1. tit. 6.*

Legibus semper intenta, qualia habemus apud reliquas Gentes Europæas, quæ, sub Regibus plurimumque suis, pace & otio magis gavisæ sunt; cum nulla Gens inter Europæas tot Dominiorum mutationes, & funestas bellorum clades passa fuerit,

VIII. Illud tamen apud Hungaros omnes receptum est (26), Leges Hungariæ a Juris *Cæsarei* & *Canonici* fontibus promanasse, præsertim vero ex Jure *Cæsareo* petitas fuisse; Consuetudines Hungariæ compositas (27) fuisse ad normam & methodum Juris Civilis Romanorum; Processum Judiciorum, qui in Hungaria hodiè servatur, adductum fuisse (28) e Gallia per *Carolum* Regem Hungariæ, quem e Jure Romano petitem fuisse vulgo notum est. Hungarique Leges Romanas multis præconiis (29) semper ornantur; & inter tot armorum strepitus Hungaria semper habuit Viros insignes scientia Legum, & Literarum Romanarum, & superiore sæculo (30) *Job. Sambucum*, *Audr. Dudithium*, *Janum Pannonium*, aliosque Viros clarissimos produxit.

IX Denique Hungaria fuit olim Imperii Romani, contra Nationes Scythicas, posterioribus Sæculis Orbis Christiani contra Turcarum arma Antemurale & Propugnaculum (31); eademque superiore Sæculo valde imminuta fuit (32) captis

Bel-

(26) *Steph. Verb. d. p. 2. tit. 6. Dan. Cromer. inter. resp. Nicol. Reusner. vol. 3. cons. 24.* (27) *Steph. de Verb. d. p. 2. tit. 6.* (28) *Verb. d. p. 2. lib. 6.* (29) *Martin. Schodol. in disquisit. de regn. Hung.* (30) *Thuan. lib. 19. & 61.* (31) *Pii II. Orat. Suasor. pro bell. Turc. inferen. Aud. Dudith. Orat. 1. in Concil. Trident.* (32) *Thuan. histor. lib. 1.*

Belgrado, Buda, Strigonio, Alba Regali, Quinque Ecclesiis, aliisque Præfidiis. Partesque reliquæ Hungariæ ad Septentrionem Danubii, in Poloniæ & Cassoviæ finibus, Turcarum continuis incurſionibus obverſantur. Et communibus omnium Christianorum precibus rogandus est clementissimus Dominus noster Jesus Christus, ut velit Hungariam, Orbis Christiani litem, contra immanis Tyranni potentiam & furorem, conservare.

C A P. XIII.

*De Usu & Auctoritate Juris Civilis Romanorum
in Regno Daniæ.*

I. **R**egnum Daniæ continet Australem partem Cimbricæ (1) Chersonesi, & plures insulas in Sinu Balthico, cui deinceps Norvegia & Holfatia acceſſerunt. Danorum Gens, a Gothis orta, armis semper fuit potentissima, quibus alias Nationes exteras sæpe afflixit, ipsa ab aliarum Gentium armis immunis. Neque enim constat, Daniæ Imperatoribus Romanis paruisse, neque ab iis in Provinciæ formam redactam fuisse, neque eorum nomen Orbi innotuisse ante ætatem *Justiniani* (2) nostri, sub quo Galliam invaserunt. Danorum vero victoriæ de Gentibus aliis a sedebellatis sunt celeberrimæ (3) quorum Reges vel Duces Hiberniam, Angliam, Scotiam

(1) *Cromer. de regn. Polon. lib. 5. Thum. lib. 5. Britann. 3. Daniæ*

(2) *Camden. in*

tiam, Saxoniam, Sclavoniam, Livoniam, Curlandiam, Poloniam, Russiam, Sueciam, Norvvegiam, Islandiam saepe devicerunt, earumque (4) plurimis Reges eorum imperarunt, easque aut Tributarias aut Censuales reddiderunt.

II. Scriptores autem rerum Danicarum asserunt, Danos suos semper Duces, & Principes habuisse continua serie succedentes, per Annos MXL. ante Christum natum; eosdemque se ab armis, & Dominio populi Romani & *Cesarum* liberos conservasse; & in illa dominatione, quam sibi assumunt Imperatores in multos Principes Europæos, Danorum Reges se iidem non subesse, semper (5) prædicarunt; Regumque suorum in Danos Imperium pene cum iplo Orbe (6) ortum esse.

III. Quamvis vero *Petrus* Danorum Rex, Coronam & dignitatem Regiam a *Federico* I. Imperatore (7) acceperit, pluresque Reges Danie insequentes fidem & obsequium Imperatoribus iuramento præbuerint: easque de causâ aliqui Scriptores rerum Danicarum, & Jurisconsulti tradant, Reges Danie esse Principes Feudatarios (8) sub Imperio Romano; Libertatem tamen antiquam jamdiu

(3) *Krantz. in Dan. per. tot. Krantz. in Norveg. lib. 1. cap. 28. Moer. in histor. Dan. lib. 2. c. 3.* (4) *Krantz. in Danic. lib. 1. cap. 2. & seqq. Isaac. Pontan. rep. Danic. lib. 1.* (5) *Krantz. in Dan. lib. 1. cap. 2. & seqq.* (6) *Krantz. in Dan. Morisot. Orbis Mart. lib. 2. cap. 15.* (7) *Nyrenz. lib. 6. Dan. cap. 17. Loyseau. des seigneur. cap. 2. num. 40.* (8) *Helmold. lib. 1. histor. Sclav. cap. 91. Cujac. lib. 1. de feud. tit. 1. Horsmann. de feud. cap. 8. Bodin. lib. 1. de rep. cap. 3. & 9. Choppin. lib. 3. de Roman. Franc. Tit. 26. num. 5. Arri. de jur. Majest. lib. 1. cap. 1.*

diu vendicantur Danis Reges. Et Senatores, Proceres, Ordinesque Regni Danici diu contendunt, Reges suos non potuisse Regnum alterius Principis Dominationi, sine consensu suo, subicere; neque potuisse *Petrus Regem, Frederici dolo circumventum, Successores suos ledere*. Ideoque Reges Danie non esse Imperatoribus obnoxios, sed esse Supremos Principes, neminemque superiorem recognoscere, Historici & Jurisconsulti (9) probant.

IV. Illud tantum a Danis conceditur, Regem suum pro Ducatu *Holsatiae* (10) esse Imperatori subditum; inter Ordines & Status Imperii annumerandum; & Jurisdictioni *Cæsareæ* debere parere, eodem modo, quo reliqui Ordines & Principes Imperii; & quemadmodum Rex Hispanie pro Ducatu Burgundie Imperatori subest.

V. Idcirco Danie Reges ut alii Principes Supremi, condunt Leges etiam Juri Romano (11) repugnantur, utantur Legibus & Consuetudinibus suis, easdemque ad alias Gentes traduxerunt. Atque ita *Guilielmus* Rex noster Jure Conquestoris usus; cum Leges pro Anglis debellatis quaereret, Danicis præsertim Legibus (12) usus est, ex amore in gentem Danorum, a quibus Noomanni orti sunt. Neque ad Leges Romanas tenentur Dani ex vi Imperii, sed solum Rationis, ex qua Leges Romanas suis

(9) *Lud. Schrader. cons. 2. num. 32. Guil. de pac. publ. cap. 6. num. 14. Eder. Kirabonius Tom. 4. Consil. Germ. cons. 17. num. 18. Falck. Admibon. in Pothien litigios. lib. 1. cap. 16. num. 32.* (10) *Guil. de pac. publ. cap. 6. num. 14. Admib. Steph. de juris. d. p. 1. c. 1. num. 2. num. 19.* (11) *Lud. Schrader. cons. 2. num. 32.* (12) *Rog. Howed. annals p. 2. in Hunt. 2.*

fuīs Legibus immiscuerunt: nullas enim Leges scriptas habuerunt Dani ante *Valdemirum* Regem, qui Anno Christi MCCXXXII. Leges & Statuta priorum Regum collegit, easque una cum prioribus Legibus Cimbricis, & Danicis composuit, aliasque addidit (13) in publicis Regni sui Comitibus, ejusdemque Leges Dani deinceps valde laudarunt, & secuti sunt,

VI. Ante *Valdemiram* Danos usos fuisse Jure *Cæsareo*, testantur Scriptores Historiæ (14) Danorum: illud enim colebatur & ab exteris, qui Collegiis & Monasteriis præfecti erant, & a Danis, qui Jus *Cæsareum* in Academiis Galliæ & Italiæ didicissent. Post *Valdemiram* autem, Legesque ab eo compositas, Dani magis se accommodarunt ad Jus Civile & Canonicum: quia Leges Daniæ maxima ex parte ex Jure Civili & Canonico (15) desumptæ sunt: & Scriptores Danici, se sub Legibus & Statutis Romanorum & Canonum vivere (16) gloriantur. Danosque etiam laudat *Helmoldus* (17) pro bonarum Artium scientia & peritia Juris Canonici & Civilis, quam suo seculo Lutetiam proficisci soliti acquirebant.

VII. In *Holsatia* ex alia ratione Jus *Cæsareum* admittitur: quia *Holsati* (18) utuntur Jure Romano & *Lubecensi*, quod ex Jure Saxonico compositum

(13) *Isaac. Pontani. hist. Danor. lib. 6.* (14) *Pontani. d. lib. 6.*
 (15) *Georg. Loric. in addit. ad consil. poster. num. 92.* (16) *Loric. d. num. 92.* (17) *Helmold. lib. 3. Chron. Sclavor. cap. 5.* (18) *Cothman. resp. 40. num. 52. Aviry. in descript. German. §. Holface. Jun. ab Elzevert. tract. de Holsat.*

fitum, deinde a Jure *Cæsareo* Interpretationem accipit, & ab eo in casibus omissis ad Jus *Cæsareum* recurritur. Ideoque a Sententiis in Holsatia latis ad *Cameram Imperialem* appellatur, in qua omnes *Causæ ex Jure Romano* Judicantur.

VIII. Denique *Leges Romanæ* ad *Islandiam* (ultimam *Tulen*) penetrarunt; iique, qui ejus *Gentis Leges* (19) commemorant, easdem *Juri Cæsareo*, & *Canonico* valde consentaneas esse, tradiderunt.

GAP.

(19) *Angrim Jonæ* tract. de *Island.*

C A P. XIV.

De Usu, & Auctoritate Juris Civilis Romanorum
in Regno Sveciæ.

1. **S**veci Danis finitimi cum illis in multis conveniunt; Gentis origine, utrinque Gothis oriundi, in utraque Gentis antiquitate, in matre utriusque Gentis Societate, per quam sub uno Rege sæpe coaluerunt, in moribus, institutis, & Legibus, in quibus magna inter utramque Gentem similitudo perpetuo intercessit.

Scythas autem Svecos, Getas, & Gothos fuisse eundem semper Populum, licet a variis Gentibus diversis nominibus appellentur, Sveci (1) asserunt; & in hoc amplissimum Septentrionis Imperium, ab antiquissima Seculorum memoria, in hoc Svecorum, & Gothorum Regnum coaluisse, Neque enim constat, Gothos habuisse alibi fixam sedem & domicilium, quam in (2) Svecia: sed ex ea in omnes Romani Imperii partes, Italiam, Hispaniam, Galliam, & Germaniam dimanarunt, ubi sæpius dominati sunt, ipseque, præ aliis Populis omnibus, Romanum Imperium dissiparunt: siquidem *Emilianus*, & *Volusianus* Imp. cum iis Fœdus pepigerunt; *Gallus* Imp. Tributum Gothis solvere (3) spondit.

Quæ

J. B. Meffert. in edit. leg. Svecic. in epist. ad Gust. 3. Reg. Svec.
 (2) *Leg. Svec. & Gothor. lib. 2. cap. 1.* (3) *Ola. Magn. lib. 6. de Hist. Svec.*
Svec. Histor. cap. 12.

Quæ res omnem ignominiam excedit, quæ unquam Romano Nomini irrogata est. Ab *Alarico*, & *Atbanlpho* Gothorum Regibus Roma capta & direpta est; & *Atbanlphus*, ingenti Romani Nominis delendi libidine inflammatus, Romæ Sedem fingere, eamque pro Roma Gothiam & Imperium Romanum, Imperium Gothicum appellare (4) statuerat, nisi precibus uxoris suæ *Placidie* (quæ fuit *Honorii* Imp. soror) delinuitus, ab eo consilio destitisset. Ipsi interea a Romanis non aliud passi sunt (5), quam quod aliquando ingressi limites Imperii Romani, per potentissimos Romanorum exercitus repulsi, in sedes suas redire coacti sunt, quod sub *Trajano* & *Adriano* Imp. contigit; Svecique in Regno suo nunquam a Romanis debellati sunt, sed habuerunt Reges suos, qui a Noæi diluvio (6) Sveciam tenuerunt; dum Populi ad alia Regna acquirenda se diffunderent, Regesque eorum continua serie succedentes a Scriptoribus (7) rerum Svecicarum enumerantur, qui tamen electionis Jure, non per parentum successionem, ad Regnum admittuntur (8).

III. Inter Danos & Svecos ex vicinitate quandoque odia, quandoque Societates contractæ sunt; Svecique, a Danis aliquando debellati, sub jugum Danorum (9) redacti sunt; Danique rursus a Sve-

(4) *Oros. lib. 7. cap. 45. Jf. Pontan. Danic. histor. lib. 2.* (5) *Krantz. in Svec. lib. 2. cap. 3.* (6) *Sator. in histor. Reg. Svec.* (7) *Krantz. in Svec. Jo. Magn. de Gorb. Regib.* (8) *Leg. Svec. & Gorb. lib. 2. cap. 3.* (9) *Krantz. in Svec. lib. 2. cap. 19. Jon. Kaldric. in Descrip. Dan. in Margaret. Regim. 95. Jon. Mag. de Gorb. Ransib. lib. 7. cap. 1.*

a Svecis victi Regibus Sveciæ (10) paruerunt, & sopitis rursus inimicitiiis, ex mutuo Fœdere electi sunt Reges alternis vicibus, qui utrumque Regnum (11) tenerent. Sed a *Christiani* primi Comitibus Oldenburgiæ tempore (12) Anno MCCCCXLVIII. electi, Regis Daniæ, Svevi *Carolus*, *Canuti* Regis Daniæ filium, Regem (13) constituerunt, & exinde uterque Populus suos Reges habuit; quæ omnia ab utriusque Gentis Historiarum Scriptoribus luculente narrantur. Et a nobis præsertim memorandi sunt Sveci, quod Angli & Sveci perpetua Fœderis Societate contra Danos (14) conjuncti fuerint.

IV. Eandem vero a Romanorum Imperatorum Dominatione immunitatem Sveci, quam Dani, vendicant, & Svecorum Reges esse liberos a Romano Imperio, neminemque Superiorem recognoscere Jurisconsulti (15) similiter asserunt; atque ideo Svecos non obligari Romanis Legibus, sed inter eas Gentes recensentur (16), quæ suis Legibus & Moribus utuntur.

V. Legum autem Svecorum primum conditorem

(10) *Krantz. in Svec. lib. 1. cap. 31. & lib. 2. cap. 24. Jon. Koldring. in descripi. Svec. Saxæ. Gram. histor. Dan. lib. 8.* (11) *Jo. Magn. de Goth. Regib. lib. 4. cap. 10. & lib. 1. cap. 1. Krantz. in Svec. lib. 5. cap. 1. 9. & 38. Jon. Koldring. in descripi. Dan.* (12) *Jo. Koldring. in histor. Reg. Dan. Reg. 9.* (13) *Touan. lib. 1.* (14) *Jo. Magn. de Goth. Regib. lib. 17. cap. 18.* (15) *Kyrbow. Tom. 4. Consil. Germ. cons. 27. num. 28. Parthen. Litigio. lib. 2. cap. 2. num. 32.* (16) *Jo. Andr. ad c. super specula & ibid. Hostiens. de Privileg. Nicol. Bets. de pact. famil. illustr. c. 1. num. 26. Choopin. de Com. Gall. Conjuetud. p. 2. §. 4.*

torem fuisse *Zamolxim* Sveci (17) asserunt, eandem-
 que a Pythagora accepisse, quæ cum deinceps pro
 temporum & rerum varietate mutationem postula-
 rent, Reges Svecorum ex Jure Naturali, Divino,
 Canonico, & Imperiali (18) eas in multis immutaf-
 se: ita enim *Ingonem II.* Anno CM. *Canutum* Anno
 M. C. LXVIII. *Jerlerum* Anno M. CC. LI. Leges
 Svecicas mutasse, & ad mores Christianos accom-
 modasse; eandem per Regem *Birgerum* Anno M.
 CC. XCV. fuisse iterum reformatas; & demum ex
 mandato *Christophori* Svecorum Regis Anno M.
 CD. XLI. novum Codicem Legum Svecicarum fuis-
 se compositum per *Nichol. Ragnaldi* Archipræsulem
 Ubsalensem, qui Diplomate Regio confirmatus est.
 Idemque postea Anno M. D. LXXXI. Latino ser-
 mone donatus est a *Reginaldo Ingemundi* Decreto-
 rum Doctore, & Archidiacono Ubsalense, & per
Johannem Messenium Stockholmie nuper (Anno
 M. DC. XIV.) editus est, iisdemque Legibus Sveci
 hodie utuntur.

VI. Verum a gente bellicosissima (quorum ar-
 ma hodie Europa patitur) non possumus expectare
 adeo exactam Legum formam, cum aliqui Sveciæ
 Reges prohibuerint (19) Advocatos causarumque Pa-
 tronos, & sanxiverint, ut unusquisque suam cau-
 sam coram Judice proponat.

VII. Unde apud Svecos pauca habemus Le-
 gum Romanarum indicia, cum Romani Leges suas

Z

nun.

(17) *Jo. Messen. in d. epist. ad Gustav.*
 (19) *Avit. in d. tit. du R. J. de Suede.*

(18) *Jo. Messen. in d. epist.*

nunquam Svecis imposuerint. Et de Svecis que-
runtur Germani (20), quod Leges Romanas videan-
tur contemnere, quæ omnes aliarum Gentium Le-
ges interpretandi artem continent.

VIII. Ideo redeundum est ad Germaniam, quæ
Leges Romanas semper amplexa est, & in Bohemia
concludemus; quæ licet Germaniæ (21) pars sit, ta-
men se liberam esse ab Imperio Romano asserit, &
inter Septentrionalia Europæ Regna recensetur.

(20) *Besold. dissert. de lib. jur. cap. 11.* (21) *Æne. Silv. lib. 1.
bistor. Bohem. cap. 1. Jo. Dabran. bistor. Bohem. lib. 1. Choppi. de Com. Gall.
consuet. d. p. 2. §. 4.*

G A P. XV.

De Usu & Authoritate Juris Civilis Romanorum in Regno Bohemiæ.

I. **B**ohemiæ est pars Germaniæ (1), intra Sylvam
Hercyniam undiquaque conclusa: in quam
primo Boji Galliæ Cisalpinæ Populi a *Julio Casare*
sedibus suis pulsi (2) migrarunt, & incultos Her-
cyniæ Sylvæ campos incoluerunt; iidemque, per
Quados seu Marcomannos non diu postea infestati,
Bohemiæ relicta, in Noricum vicinum concesserunt,
quæ nunc Bavaria dicitur.

II.

(1) *Thucyd. lib. 2. Jo. Dabran. bistor. Bohem. lib. 9. in princ.*
(2) *Dabran. bistor. Bohem. lib. 2.*

II. Marcomanni (3) sub Duce suo *Mirobudo* *Bojis* succedentes vicinos Populos subjugarunt, & ex potentia sua in societatem Romanorum sub *Nerva* & *Trajano* admissi, in magnum Imperii fastigium pervenerunt: in quo manserunt usque ad Romani Imperii vires sub *Valentiniano* imminutas. Ex quo tempore Vandali (4), aliique Populi ex Sarmatia, Marcomannis fere omnibus deletis, Bohemiam iterum quasi incultam reliquerunt; & eam postea ingressi sunt alii Populi (5) ex Croatia vel Russia, quorum Posterii Bohemiam tenuerunt, a Germanicis nationibus distincti lingua Illyrica seu Sclavonica (6), qua soli ex Germanis hodie Bohemi utuntur.

III. Bohemi, ex Croatia præsertim orti, in Bohemiam commigrantes primo constituunt Principem (7) *Czechum*, qui inter eos non alia potestate usus est, quam Judicis & Prætoris, ex æquo & bono, sine scriptis Legibus, gubernans. Huic successit *Crocus*, eoque mortuo *Lybussa* (8) virgo, ejus filia, per quatuordecim annos Bohemis Jus dixit; cujus memoria apud Bohemos adhuc celebratur: eademque ex vaticiniis, velut altera *Sybilla*, magnam sibi auctoritatem conciliavit. Verum, Bohemis fœminei Imperii pertæsis, ipsa ex divinatione maritum accipit *Przemyslaum*, qui Dux & Princeps

Z 2

a Bo.

(3) *Paterc. lib. 2. Dubran. d. lib. 1.* (4) *Cromer. de reb. Polon. lib. 1. cap. 14.* (5) *Cromer. d. cap. 14.* (6) *Tbuan. lib. 2. Cromer. d. cap. 14.* (7) *Ane. Sylv. histor. Bohem. cap. 2. Dubran. lib. 1. Alb. Miræ. de rebus Bohem. cap. 2.* (8) *Æne. Sylv. histor. Bohem. cap. 5. Dubran. lib. 1. Cosm. Pragen. cron. lib. 1.*

a Bohemis constitutus (9) est, circa Annum Christi DCC.X. cui successit *Neramyslus* filius, & post eum alii Principes, quandoque Patribus succedentes, quandoque a Populo cooptati usque ad *Vratislaum*, qui Anno M.LXXXVI. ab *Henrico* Imperatore Rex (10) Bohemiæ creatus est, (quam dignitatem ab *Ottone* Imperatore oblatam *D. Venceslaus* antea (11) repudiaverat) cum Principes Bohemiæ ante eum Ducum titulo solo usi fuissent. Et in rescriptis Pontificum *Alexandri III.* & *Innocentii III.* hi Principes appellantur Duces (12) Bohemiæ; & post eos *Ladislaus* a *Frederico I.* Insignia Regia accepit (13) Anno M. C. LIX. quos plures Bohemi reprehendunt, existimantes, consultius eos fecisse si, exemplo *D. Venceslai*, Coronam & Insignia Regia a Germanis oblata rejecissent.

IV. Sed ex eo tempore in Bohemia successerunt Reges. Idemque Regnum jam est penes Austriacos, qui illud ab Anno M. D. XXVI. tenuerunt, quo *Ferdinandum* Austriacum (14) Ordines Bohemiæ Regem elegerunt. Ad Rêgnum Bohemiæ accesserunt postea *Moravia*, *Silesia*, & *Lusatia* per eundem *Henricum IV.* Imperatorem adjunctæ (15) quæ Dignitatem & Potentiam Regni Bohemici multum augent.

V.

(9) *Ane. Sylv. histor. Bohem. cap. 6. Dubran. lib. 2. Alb. Mira. de reb. Bohem. cap. 2.* (10) *Ane. Sylv. histor. Bohem. cap. 22. Dubrav. lib. 9.*
 (11) *Ane. Sylv. histor. Bohem. cap. 24.* (12) *C. constit. 46. de testib. c. veniens. 15. de accusat.* (13) *Ane. Sylv. histor. Bohem. cap. 24. Loysseau des seigneur. cap. 2. n. 82. Avuma. ad auct. Bull. discurs. 4. & 5.* (14) *Alber. Mira. de reb. Bohem. cap. 3.* (15) *Ane. Sylv. histor. Bohem. ca. 22. & Dubrav. lib. 9.*

V. Reges vero Bohemiæ non eandem habent immunitatem ab Imperatorum Dominatione, quam reliqui Principes Europæi. Eos enim Imperatoribus fuisse aliquando Tributarios & Feudatarios (præsertim pro Moravia, Silesia, & Lusatia) multi tradunt (16); eos Coronam & insignia Regia ab Imperatoribus habuisse, (17) constat; iisdem Imperatoribus multa Privilegia indulgisse (18); (quorum acceptatio submissionem & subjectionem denotat) eorum Dominia esse Imperii Germanici Provinciam (19); eos habere munus Electoris in Comitibus pro Imperatore eligendo; eos inter Germaniæ Principes (20) annumerari, Regesque Bohemiæ in Camera Imperiali in causis, præsertim violatæ Pacis publicæ & Justitiæ denegatæ vel protelatæ, posse in Jus (1) vocari. Et Jurisconsulti Gallici tradunt, solos Reges Bohemorum ex Europæis *Cæsari* (22) subjici, Regesque Bohemiæ non tam re ipsa, quam appellatione (23) Reges esse.

VI. Et quamvis Reges Bohemiæ contendant pro libertate sua, se non teneri Constitutionibus (24) Imperii, sed uti Legibus suis; nec ad contributiones & collationes Imperii obligari; nec in Imperii

Z 3

Cir.

(16) *Helmoold. annal. Slavor. cap. 1. Cromey. de reb. Polon. lib. 2. & 24. Franc. Hotom. in dissert. feud. cap. 8. Arumæ. ad aur. Bull. discurs. 5. (17) Arumæ. ad aur. Bull. discurs. 4. (18) Aur. Bui. cap. 7. Besold. in discurs. pol. cap. 7. n. 10. Arumæ. ad aur. bull. discurs. 5. (19) Arumæ. d. discurs. 4. Besold. d. cap. 7. n. 10. (20) Tb. Mich. de jurisdict. conclus. 22. & 54. Besold. d. cap. 7. (21) Mich. Goldast de jurib. & privileg. Regn. Bohem. lib. 4. cap. 13. n. 19. & 21. Arumæ. ad aur. Bull. discurs. 6. conclus. 18. (22) Choppin. lib. 2. de doman. Franc. tit. 1. m. 15. (23) Bodin. lib. 1. de Reg. pub. c. 3. (24) Arumæ. ad aur. Bull. discurs. 4. Besold. d. cap. 7. n. 10.*

Circulis comprehendi, & præter casus expressos, se Imperatoris vel Camerae Imperialis Jurisdictioni non esse (25) obnoxios. Germani retorquent, exemptionem a Foro non inducere immunitatem (26) a Suprema Potestate; & Imperatorum Privilegia, Regibus Bohemæ concessa, non esse intelligenda private (27), ut se & Successores excluderent, sed ut cum iis concurrerent; neque potuisse Imperatores ex abdicatione suæ Potestatis Jus Successorum (28) imminuere.

VII. Reges Bohemæ tamen in Subditos suos eandem Potestatem sibi vendicant, quam reliqui Supremi Principes; & potestatem Imperatorum admittunt solum in universum Regnum (29), non in singulos Cives, & Subditos Bohemos, siquidem non sint sub Imperatorum potestate & Jurisdictione; eos non posse coram Imperatore aut ad Cameraam Imperii evocari, nisi testimoniis solius dicendi (30) causa; a sententia Regis Bohemæ non posse eos appellare (31) ad Imperatorem, sed superesse tantum Remedium supplicationis, eamque Regi Bohemæ esse (32) porrigendam, & nisi Rex eam admittere recusaverit, ad Imperatorem vel Cameraam, non nisi ex causa denegatæ Justitiæ (33), esse recurrendum.

VIII.

(25) Goldast. lib. 4. cap. 13. (26) Th. Mich. de jurisd. conclus. 22.
 (27) Muscorn. de jurisd. cap. 2. n. 34. (28) Baid. in proem. ff. n. 32. Goldast. d. cap. 13. n. 31. (29) Goldast. d. lib. 4. c. 13. n. 15. (30) Goldast. d. c. 13. n. 29. Rulant. de commissar. p. 1. cap. 25. n. 25. (31) Aur. Bull. rit. 8. §. 1. Goldast. d. c. 13. n. 8. (32) B. sold. de appellat. c. 2. n. 29. Arumæ. de aur. Bull. discurs. 5. conclus. 17. (33) Goldast. d. cap. 13. num. 22.

VIII. Bohemi sub primis Ducibus & Regibus suis non habuerunt alias Leges, quam Consuetudines suas, & Statuta Constitutionesque Principum suorum. Neque enim Germanorum Leges admiserunt, sed tantum, deficientibus Statutis suis, pro causis dijudicandis recurrere ad Jus Saxonicum (34), quod commune Bohemis (45) & Polonis esse, Imperatores *Othones I. & II.* voluerunt. Eoque Jure usi sunt Bohemi usque ad *Carolus IV.* Imperatorem, qui ante susceptam Coronam Imperialem Bohemiarum Rex erat, eaque de causa in aurea Bulla multa Privilegia Bohemiarum Regibus concessit, Bohemisque Regis sui eligendi facultatem indulgit. Ideoque promulgando & confirmando Bohemiarum Regum Leges & Constitutiones Bohemicas in scripta redegit, ne Judicum arbitria pro Jure haberentur, quod antea apud eos invaluerat, ut narrat *Dabravius* (36), quia arbitria saepe variantur, Jus autem scriptum eadem semper voce loquitur, & unicuique quod suum est juste tribuit.

XI. Inter has denique Legum mutationes, Bohemi semper Jus Civile Romanorum admiserunt: nam, dum Jure Saxonico utebantur, cum eo ita conjunctum erat Jus Romanum, ut non aliam Interpretationem, quam a Jure Romano acciperet, & causarum judicia, deficiente Jure Saxonico, a Romano peterentur, quod supra (37) satis probatum

Z 4

est.

(34) *Spec. Saxoniæ*, & *Weichbild. Magdeburg. art. 10.* (35) *Goldast. d. cap. 15. num. 3.* (36) *Dabravi. hister. Bohem. lib. 2. cap. 2. & 11.* (37) *Lib. 2.*

est. Postquam vero Leges Bohemicæ scriptæ sunt; licet Bohemia numeretur inter eas Gentes Septentrionales, quæ Legibus & Consuetudinibus suis (38) reguntur, concors Jurisconsultorum omnium sententia (39) est, & in Bohemia & in Germania univèrsa, Jus Romanum esse eorum Jus Commune. & deficientibus eorum Constitutionibus & Statutis Municipalibus, ad Jus Civile Romanorum omnium usu receptum esse recurrendum.

X. Et sic à Germania incipientes, per amplissimas Europæ Provincias in circulo progressi, ad Germaniam (cujus Bohemia pars est) iterum redimus, in qua solæ reliquæ illius Magni Imperii jam inclusæ continentur; reliqui omnes illius proceræ Arboris rami in Asia, Africa, & Europa avulsi sunt. Hæ vero reliquæ cum sint umbra tantum, & imago Magnitudinis Romanæ, Divinæ Providentiæ Gloriam nobis exhibeat, quæ, licet magnam illius Imperii molem, ut fumum, dissipaverit, voluit tamen Leges Romanorum apud Gentes Europæas, ut veram justitiæ & prudentiæ Civilis Normam, conservari; quas, una cum Fidei Christianæ lumine, & literarum omnium Scientia, solis Europæis concessit. Et in hac Divinæ Potentiæ simul & benignitatis contemplatione attoniti hæremus omnes, & obstupescimus; quod, extincta fe-
re

(38) *Job. Andr. & Hostien. ad c. super specula. de privileg. Bosf. de part. fam. illustr. cap. 1. n. 20.* (39) *Ordinat. Camer. p. 2 tit. 13. & 57. Mynsig. cent. 5. observ. 96. Gail. lib. 2. observ. 20. Guldastr. de jurib. & privileg. regni. Bobenz. lib. 4. cap. 15. n. 10.*

re *Cæsarum* Dominatione, Legum *Cæsarum* Imperium adhuc apud Europæos omnes manet: iidemque, excusso jugo servitutis Romanæ, Legibus Romanis sponte (40) se subjiciunt, quas etiam illæ Gentes amplexæ sunt, ad quas Arma Romana non (41) pervenerunt: quod hætenus in singulis Principum Europæ Dominiis demonstrare conati sumus. Nunc tantum mihi reliquum est, ut cum benigno Lectore meo paucis concludam.

(40) *Pasq. Recherch. li. 9. cap. 33.* (41) *Aiber. Gentil. de Arm. Roman. lib. 2. cap. 13.*

Conclusio operis ad Lectorem.

TAndem ad Lectorem meum me converto. Si cui animus & otium fuerint hæc nostra perlegisse, siue exterum siue nostratem; ab exteris audaciæ culpam deprecor, quod Britannus, a reliquo orbe divisus coram iis de ipsorum Legibus, ut *Pbormio* coram *Annibale* (1), differere ausus fuerim, quorum nec Mores exploraverim, nec Regiones inviserim. Mihi quidem, ad multos annos elapsos, in peregrinatione mea Galliam, Italiam, & Germaniam perlustrare contigit, in quarum Academiis Leges Romanas, e Cathedris Professorum splendide explicatas audivi: sed qui in earum Tribunalibus & Curiis non fue,

(2) *Cic. de Orator.*

fuerim versatus, in Legibus earum hospes mansitum receptum sit ab omnibus Jurisconsultis (2), Leges magis ex usu, & praxi, quam ex libris, disci; in Academijs deliberari tantum legum Flores, in Foro & Curijs fractus colligi; Leges siquidem in Academijs deglutuntur, in Foro digeruntur. Unde *Baldus* Practicam Scientiam digestivam, eamque optimam Legum intellectricem (3) appellat.) Apud Nostrates autem faciliorem veniam me consecutum spero, qui post transactos studiorum Academicorum cursus per multos annos exegerim in praxi Curiarum nostrarum, & Causarum Judicijs, quæ magnam Juris Civilis Romanorum Jurisque communis Angliæ communionem, & commixtionem habent. Quæ ex praxi, simulque lectione librorum Juris Anglicani, multa observare necessum habui. Erit apud utrosque excusationi locus, si quid erratum fuerit, quod in Legibus singularum Gentium non multa mea tradiderim, sed ea potius, quæ a Jurisconsultis, & Historicis earundem Gentium acceperim; mihi que sufficiat Authores meos laudare & nominare, eosdemque denunciare, quod in emtione & contractu civili solenne (4) est. Qui si me, eorum Authoritatem secutum, aliquando in errorem pellegerint, post denunciationem

(2) *Coler. de process. execut. p. 1. cap. 2. n. 26. Corut. in Synag. n. Com. Opin. in prefat. Cotta in memorabil. jur. v. Practica.* (3) *Bald. ad l. Evrylins n. 11. ff. de Minor. & izus. feud. tit. feud. sine culp. non amitt. & in c. ex teno e. de Testib.* (4) *L. Herennius. 63. ff. de Evict. Mart. prob. l. b. 6. Saturnal. cap. 7.*

nem tenentur mihi de Evictione (5) Famæ meæ, qui etiam erroribus meis renunciare paratus sum; cum singulæ Gentes Authores probatiores suppeditaverint. Porro Lectoris mihi benignitatem conciliabit, quod hæc scripserim in furore Belli Civilis, ubi Leges minimum locum habent, & quod has cogitationes meas descripserim sæpius perturbatas, vel ex Civitatibus, in quibus commoratus sum, obsidione, vel ex rapinis, proscriptionibus, sequestrationibus, confiscationibusque prædiorum & bonorum meorum; & quod inter hæc infortunia, præ reliquis omnibus, me afflixerit mors carissimæ uxoris meæ *Margarethæ Southworthiæ*, fœminæ sanctissimæ, prudentissimæ, modestissimæ, conjugisque incomparabilis; quæ præter luctuosum sui desiderium, duarum Filiarum nostrarum & rei familiaris curam mihi reliquit: contra hæc tamen omnia animum meum tenuit Divina *Clementia* erectum, intrepidum, constantem in fide regi meo servanda, propositique mei in hoc Opere tenacem, ut demonstrarem Nostratibus, quantum honorem exteri Juri Civili Romanorum exhibent, exterisque pariter eximium Juris Civilis usum apud nos hæctenus fuisse. Sperantem porro, posse me in hoc genere argumenti, quod a nemine adhuc tractatum vidi, hoc audaci conatu meo clarissimos aliarum Gentium Jurisconsultos excitare (sicut *Afrania* fœmina inverecunda, apud *Ulpianum*

(5) L. rem. 29. l. si fundo 53. l. si ideo. 55. d. l. Herennius. 63. ff. de Evict. l. emptori. 8. C. eod. l. iii.

pianum (6), *Causam dedit edicto de Postulando*) ad accuratiores edendos *Tractatus*, de legibus singularum *Gentium*, & ad luculentius demonstrandum, quis inter eas singulas locus *Juri Romanorum* datus sit. *Ubicunque demum in hoc Opere benignus Lector me errasse observaverit* (sicuti in tot *Gentium Legibus* investigandis, me aliorum *Au- thoritatem* secutum sapius errasse necesse est) ignoscet nimio meo *Juris Civilis* ornandi studio; cum hoc tantum in votis mei habuerim, ut possim *Juri Civili Romanorum* in *Anglia* retinendo inservire, eidemve, si discessum paraverit, valedicere, juxta persolvere, & parentare. *Vale.*

Sacrosanctæ individue Trinitati Laus, Ho- nor, & Gloria. Amen.

IN-

(6) *L. i. ff. de postul.*

I N D E X

R E R U M

Præcipuarum in his duobus Libris: in quo
 numerus primus Librum, secundus
 Caput, tertius Paragraphum,
 quartus Folium,
 denotat.

- A**ccursus scripsit glossas in Jus civile; ejusdem encomia. Lib. 1. cap. 5. par. 14. fol. 60.
- Accursii Authoritas. 1.8.6.96.
- Admiralli dignitas in Anglia. 2.8. p.3.23.397.
- Admiralli fori Jurisdictionio. 2.8. p.3.23.302.
- In Admiralli foro proceditur secundum Jus Civile. 2.8. p.3.24.303.
- Advocati interdicti in Svecia. 2.14.6.353.
- Æquitas in omnibus legibus scriptis admittenda. 1.3.1.24.
- Jus Albinatus non admittitur in provinciis Juris scripti Gallia. 2.5.20.182.
- Ancora observatur Jus Civile. 2.3.17.146.
- Andr. Alciatus Jus civile ornavit. 1.5.17.63.
- Antonius Augustinus laudatur. 1.7.4.79.2.6. 31.228.
- In Anglia nullum esse Juris Civiles usum ab exteris tra.

INDEX RERUM.

- traditum.* 2.8.p.1.1.242.
- Angliæ nomen impositum Britannia ab Egberto.* 2.8.p.1.11.250.
- Angli a Danis debellati.* 2.8.p.1.12.251.
- Angliæ Reges non subditi Imperatori, nec recognoscunt superiorem.* 2.8.p.3.284.
- Angliæ Rex mentionem faciens de jure intelligitur de jure Anglicano.* 2.8.p.3.2.285.
- Angliæ Rex non est feudatarius Rom. Pontificis.* 2.8.p.3.3.285.
- Angli nunquam passi mutationem juris sui ex equitate Juris Romani.* 2.8.p.3.4.287.
- Anglicani Juris Scriptores antiqui, & relationes rerum judicatarum.* 2.8.p.3.7.289.
- Anglicani Juris Scriptores peritissimi Juris Civitis.* 2.8.p.3.p.291.
- Angli Reges an fuerint supremi domini totius Britannia.* 2.10.5.321.
- Appellationes in Causis criminalibus ubique interdita.* 2.2.7.125.
- Appellatio ab Interlocutoria Sententia prohibita in Germania & ex Concil. Tridentino.* 2.2.10.127.
- Appellationes judicantur secundum Jus Civile in Provinciis Juris scripti Gallia.* 2.5.19.181.
- Aquitania Provincia Romana ante Julium Cæsarem.* 2.5.12.175.
- Arbitria Principum & Magistratum an præferenda sint legibus scriptis?* 1.3.1.24.
- Argumentum a contrario sensu non valet in usibus seu.*

INDEX RERUM

- feudorum*. 1.6.9.71.
Arragoniæ Reges sunt Principes supremi, & soluti legibus. 2.6.12.213.
Arragoni sequuntur Jus Canonicum pro Cæsareo. 2.6.23.222.
Attila Rex Hunnorum flagellum Dei. 2.12.2.341.
Authenticæ in Codice a quo Collectæ. 1.4.13.45.
Ad Avenionensem Civitatem titulus Pontificis. 2.3.2.135.
Azo docuit Jus Civile in Gallia. 1.5.14.60.

B.

- B**asilii Macedo composuit librum βασιλικῶν 1.4.3.50.
Basilii Macedonis virtutes. 1.5.3.51.
Basilii & Leonis invidia contra Justinianum. 1.5.4.52.
Bartoli commentarii in Jus Civile. 1.5.15.61.
Baldus docuit Jus Civile, ejus encomia. 1.5.15.61.
Bartolus & Baldus dicti Doctores Longobardici. 1.5.15.62.
Baldi inconstantia notatur. 1.8.9.99.
Baronii Tomus undecimus Annalium prohibitus a Rege Hispaniæ. 2.4.4.161.
In Batavia Jus Romanum est jus commune. 2.5.42.201.
Bella Romanorum injusta cum Sabinis, Fidenatibus, Vejentibus, Albanis, Gabiis, Volscis, Rn.

INDEX RERUM.

- Rutilis, aliisque Populis finitimis.* 1.1.2.2.
*Bella Romanorum injusta cum Latinis, Samnitibus,
 & Tarentius.* 1.1.3.3. & 4.
*Bella Romanorum cum Italia Populis per quingentos
 Annos.* 1.1.4.4.
*Bella Romanorum injusta in Sicilia, & primum bel-
 lum Panicum.* 1.1.5.4.
Bellum secundum Panicum injustum. 1.1.6.4. & 5.
Bellum tertium Panicum injustum. 1.1.7.5.
*Bella Romanorum injusta in Macedonia, Creta,
 Corsica, & cum Mitridate.* 1.1.8.5. & 6.
*Bella Romanorum injusta cum Partibus, & Numan-
 tinis.* 1.1.9.6. & 7.
Bella Romanorum injusta cum Judæis. 1.1.10.7.
Bella Romanorum injusta cum Britannis. 1.1.
 11.7.8. & 9.
*In Belgicis ditionibus Jus Rom. est Jus commune post
 Consuetudines & edicta Principum.* 2.5.41.
 200.201.
*Bycayni originarii Hispania, & sunt omnes nobi-
 les & Hidalgis.* 2.6.5.205.206.
*Bohemia primo possessa a Bojis, deinde a Quadis
 seu Marcomannis.* 1.15.1.354.
Bohemia postea possessa a Croatis, & Russis. 2.15.
 2.355.
*Bohemi soli in Germania utuntur Lingua Sclavo-
 nica.* 2.15.2.355.
Bohemie principes primo Duces, deinde Reges. 2.
 15.3.355..356.
Bohemie Regnum cessit Austriacis adjecta Moravia,
Si,

INDEX RERUM.

- Silesia, & Lusatia.* 2.15.4.356.
- Bohemia Regnum subditum Imperatori.* 2.15.5.357.
- Bohemorum Privilegia non inducunt exemptionem ab Imperio.* 2.15.6.357-358.
- Bohemia Rex habet supremum Imperium in subditos suos.* 2.15.7.358.
- Bohemi post Leges suas recurrerant ad Jus Saxonicum,* 2.15.8.358.359.
- Bohemorum Leges in scripta redactæ per Carolum IV. Imp.* 2.15.8.359.
- Bohemi post leges suas recurrunt ad Jus Civile.* 2.15.9.359-360.
- Bononia observatur Jus Civile.* 2.3.17.145.
- Brachium seculare indultum Christianis ab Imperatoribus Rom. ethnicis.* 1.3.9.30.31.
- Ad Britanniam Romanorum titulus.* 2.7.18.241.242.
- Britannia, a nullo Principe extero tentata ante Julium Cæsarem.* 2.8.p.1.3.243.
- Britannia sub Vespasiano & Domitiano in Provincia formam redacta.* 2.8.p.1.4.244.
- Britannia pars pacata a Valentiniano, & Valentinia dicta.* 2.8.p.1.8.248.
- Britannia a Scotis & Pictis vastata.* 2.8.p.1.8.248.
- Britannorum querela de Romanis.* 2.8.p.1.8.248.
- Britannia derelicta à Romanis.* 2.8.p.1.9.249.
- Britannia dicta Anglia ab Egberto.* 2.8.p.1.11.250.251.
- In Britannia Legum potestas penes Druidas sub Ju-*

A a

lio

I N D E X R E R U M .

- lio Cæsare , 2.8.p.2.1.248.
Britanni mores & artes Romanas acceperunt . 2.
 8.p.2.9.249.
Budæus & Galli Jus Civile ornarunt . 1.5.17.63.
Burgundiæ Ducatus Hispanis cecit . 2.5.40.264.
In Burgundia Jus Civile est Jus commune . 4.5.40.
 199.
Buchanani sententia de supremo dominio Britan-
niæ . 2.10.8.223.
Buchanani iniqua censura in Judices Patrios . 2.
 10.16.328.

C.

- C**arolus Magnus Romanorum Imperator . 1.5.
 12.58.
Canonum Conciliorum autoritas . 1.7.2.76.
Canonista sequendi , ubi agitur de peccato & salu-
te animæ , præ Theologis , & jurisconsultis . 1.
 8.13.101.
Carolus Magnus divisit Imperium Romanum . 2.
 2.1.120.
Camera Imperialis instituta VVormatiæ dein Spiræ .
 2.2.7.125.
Camera Imperialis jurisdictio . 2.2.7.126.
Camera Imperialis quot sunt Judices . 2.2.8.126.
In Camera Imperiali judicatur secundum Jus Roma-
num . 2.2.8.126.
Carolus M. conservavit Leges Romanas in Provin-
ciis Juris scripti Gallie . 2.5.5.170.

Ca₇

INDEX RERUM.

- Capitularia Caroli M. collecta per Abbatem Ansegisum & Benedictum Levitam.* 2.5.24.185.
- Castellæ Reges neminem superiorem recognoscunt.* 2.6.11.212.
- Cataloniæ Principes sunt Principes Supremi & soluti legibus.* 2.6.12.213.
- In Catalonia post Usaticos recurritur ad Jus Romanum.* 2.6.20.220.
- Cancellariæ Curia potestas a Couquestore.* 2.8. p.2.23.269.
- Cancellarii Angliæ plerumque Juris Civilis periti.* 2.8.p.3.10.291.
- Cironius edidit quintam Collectionem Decretalium.* 1.7.6.81.
- Clientiam obsequium in Patronos Jure Rom.* 1.6. 2.65.
- Clementinæ editæ per Clementem Quintum.* 1. 7.7.82.
- Claudius Imperator de Britannis triumphum egit.* 2.8.p.1.4.244.
- Claudius induxit Leges Romanas in Britanniam.* 2.8.p.2.2.254.
- Clerici Cancellariæ Juris Civilis periti.* 2.8.p.3. 11.292.
- Consensus Populorum & Principum non reddit Imperium Rom. justum.* 1.1.18.14.
- Constitutiones Principum quæ?* 1.3.6.28.
- Codex Gregorianus, Hermogenianus, & Theodosianus.* 1.3.8.30.
- Constitutiones Imp. Rom. ante Constantinum laudantur*

INDEX RERUM.

- dantur* . 1.3.10.41.31.
- Constitutiones Imp. Rom. post Constantinum dubia
ex defectu potestatis* . 1.3.10.31.
- Codex Justinianæus a quibus compositus* 3 1.4.12.
44.
- Codici an addendæ sint Constitutiones Græcæ* . 1.
4.13.45.
- Constantinopolis excidium* . 1.5.10.56.
- Columbinus primus inter Glossatores Pseudorum* .
1.6.13.74.
- Communes opiniones Doctorum sequenda a Iudici-
bus* . 1.8.8.97.
- Communes opiniones Doctorum æstimantur ex num-
mero* . 1.8.10.99.
- Constantinopolitani Imperatores asserbant se esse
successores Alexandri M.* 2.2.4.123.
- Constitutiones Imperiales sunt Jus Municipale in
Germania* . 2.2.9.126.
- Cosmus Mediceus creatus Dux Hetruria* . 2.3.6.
139.
- Codex Theodosianus editus per Alaricum Regem
Gothorum* . 1.5.13.59.
- Constitutiones Regum Gallia post Legem Salicam* .
2.5.25.185.
- Consuetudines Gallia multa ortæ sunt a Legibus
Romanis* . 2.5.26.185.
- Consuetudines Gallicæ in scripta redacta per Reges
Gallia* . 2.5.27.186.
- Codici Justinianæi translatio in Linguam Galli-
cam* . 2.5.29.188.
Con:

INDEX RERUM

- Consuetudines esse Jus commune in Gallia .* 2.5.
30.189.
- Consuetudines Gallia Interpretationem recipiunt
a Jure Romano .* 2.5.33.193.
- Codex Visigotorum laudatur .* 2.6.15.215.
- Colonia Romanorum in Lusitania .* 2.7.2.229.
- Constantinus Chlorus , Praeses Britannia Pater
Constantini Magni .* 2.8.p.1.6.246.
- Constantinus M. declaratus Imperator in Britan-
nia .* 2.8.p.1.6.246.
- Constantinus C.natus in Britannia .* 2.8.p.1.7.
247.
- Conquestoris mutationes in Legibus : .* 2.8.p.2.18.
266.
- Per Conquestorem Leges compositae : .* 2.8.p.2.19.
267.
- Conquestoris Leges consuetudine approbatae .* 2.8.
p.2.20.268.
- Consuetudines Normannicae similes consuetudinibus
Anglicis .* 2.8.p.2.22.269.
- A Conquestore termini Judiciorum & Judicia , per
Duodecim Viros .* 2.8.p.2.25.271.
- Constabilis & Marescalli dignitas .* 2.8.p.3.14.
295.
- Ad Constabilem & Marescallum pertinet cognitio
criminum & contractuum apud exteros , & res
armorum .* 2.8.p.3.15.296.
- Sub cognitione Constabilis , & Marescalli est cri-
men Laesa Majestatis , & homicidium apud exte-
ros .* 2.8.p.3.17.297.

I N D E X R E R U M .

- Contractus in Regionibus exteris sub cognitione
Conestabilis & Mareſcalli . 3.8.p.2.17.297.
& 298.*
- Contractuum exterorum cognitio ducta ad Forum
Anglicanum ex fictiones , ut in fictione Postlimi-
nii . 2.8.p.3.18.298.*
- Consolato del mare . 2.8.p.3.25.304.*
- Constitutiones Provinciales in Anglia . 2.8.p.3.26.
305.*
- Constitutiones Legatina in Anglia . 2.8.p.3.28.
306.*
- Cujacii observationes , Opus divinum . 1.5.6.53.*
- Jac. Cujacii elogia . 2.5.39.198.*
- Curia Banci Regii , communium placitorum , fisci
Regii , a saculo Conquestoris . 2.8.p.2.24.271.*
- Curiarum Anclia divisio ex mero Jure & ex equo
bonoque . 2.7.p.3.5.289.*
- Custodes Privati sigilli Juris Civilis periti . 2.8.
p.3.11.292.*
- Curia Anglia in quibus Jus dicitur ex jure Civi-
li . 2.8.p.3.12.294.*
- In Curia Militari Judices , Conestabilis & Mare-
ſcallus . 2.8.p.3.13.294.*
- Ad Curiam Militarem spectant causae de bello &
armis . 2.8.p.3.20.299.*
- Ad Curiam militarem spectant causae de armis &
insignis nobilium & generosorum . 2.8.p.3.20.
300.*
- In curia militari proceditur secundum Jus Civile .
2.8.p.3.22.301.*

Cu-

INDEX RERUM.

Curia Mercatorum de Contractibus Mercatorum .
2.8.p.3.25.304.

Curia suprema pro Jure Saxonico Cracovia . 2.11.
6.335.

D.

Danis pulsus Eduvardus Rex Angliæ creatus .
2.8.p.1.13.251.

*Danielis Morlæi querela de numero Studiosorum in
Jure Civili* . 2.8.p.2.31.275.

*Dani a Romanis nunquam victi , sed Danorum vi-
ctoria de aliis Gentibus sunt celebres* . 2.13.1.
345.

*Danorum Reges antiquissimi & nunquam a Roma-
manis subjugati* . 2.13.2.346.

Danorum Reges non recognoscunt Superiorem . 2.
13.3.346.

*Danorum Rex Imperatori subditus pro Ducatu Hol-
satiæ* . 2.13.4.347.

*Danorum Leges , & Statuta Valdemirus primus
collegit* . 2.13.5.347.

*Danorum Leges desumptæ ex Jure Civili & Cano-
nico* . 2.13.6.348.

Inter Danos & Svecos magna conjunctio . 2.14.1.
350.

Decretales Epistolæ quæ sint ? 1.7.2.76.

Decretum Gratiani a quibus compositum ? 1.7.3.
77. approbatum . 1.7.4.78.

Decretum Burchardi & Ivonis . 1.7.5.80.

INDEX RERUM

- Decretalium sex collectiones.* 1.7.6.80.
- Decretalium pars maxima de Controversiis Anglicanis.* 1.7.15.87.
- Didacus Covarruvias laudatur.* 2.6.31.228.
- Doctorum Interpretationes superflua, si libri Irisc. Rom. superessent.* 1.8.1.92.
- Doctorum commentarii inducti ex ruina Imperii Romani.* 1.8.2.92.
- Doctorum Interpretatio magistralis tantum & probabilis.* 1.8.3.93.
- Doctorum Interpretationes necessariae ad Jus Civile.* 1.8.4.94.
- Doctorum Interpretationes, ut responsa prudentum.* 1.8.5.95.
- Doctorum Interpretationes confirmantur Legibus multarum Gentium.* 1.8.6.96.
- Doctorum Interpretationes in ordinem redigenda. Conclus. Lib. 1.* 6.107.
- Doctorum Interpretationes observantur in Hispania.* 2.6.29.226.
- Doctorum Communes Opiniones sequenda.* 1.8.8.97.
- De Doctorum opinionibus Regula.* 1.8.9.99.
- Doctores sequendi ex professo tractantes, non obiter.* 1.8.11.100.
- Doctores imitantur aves.* ibid.
- Doctores sequendi potius in Commentariis, quam in Consiliis.* 1.8.12.100.
- Doctores sequendi, praeter alios, qui honores contempserunt.* 1.8.14.102.
- Do-*

INDEX RERUM

- Doctorem opiniones novissima sunt sequenda*. 1.8.
15.102.
De Doctorem opinionibus remissive. 1.8.16. *ibid.*
Druidae habuerunt potestatem Legum sub Julio Ca-
sare. 2.8.p.2.1.254.
Magnus Dux Hetruria est Princeps supremus. 2.
3.7.140.

E.

- E** *Boraci promulgata est L.1.C.de rei vendic.* 2.
8.p.2.7.257.
Eboraci mortuus est Severus. 2.8.p.1.5.246.
Eboraci Jus dixit Papinianus 2.8.p.2.5. *ibid.*
Ecclesiastici Fori Cause in Anglia. 2.8.p.3.26.
305.
In Ecclesiasticis Curis Jus dicitur in Anglia ex
Jure Civili & Canonico & Constitutionibus
Provincialibus. 2.8.p.3.26.305. & 2.8.p.3.29.
307.
Ecclesiastica Politia Anglicana a Scotis laudata.
2.10.18.329.
Edictum Praetoris de vi & metu a Spiritu Sancto.
1.1.18.15.
Edicta Praetorum & Aedilium Curulium annua. 1.
3.5.26.
Edictum perpeludm Salvi Juljani. *ibid.*
Edicta Regum Galliae post Legem Salicam. 2.5.
25.185.
Eduvardus Rex Angliae creatus, Donis pulsus. 2.
8.p.1.13.251. Edu,

INDEX RERUM.

- Eduvardi III. *Gratia in juris Civilis studiosos* 2.
8.p.2.34.279.
- Eduvardi VI. *cura de Juris Civilis studio in Aca-*
demiis Anglicis. 2.8.p.2.38.283.
- Egbertus, *deleta Heptarchia, Britanniam nomi-*
navit Angliam. 2.8.p.1.11.250.
- Europæi *se submitunt Legibus Romanis post extin-*
ctam Cæsarum dominationem. 2.15.10.360.
- Extravagantes edita per Joannem vigesimum secun-*
dum. 1.7.7.82.

F.

- A** Nt.Fabri *Codex Fabrianus laudatur.* 2. 3.
25.152.
- Feuda Romanis incognita, & ex moribus posterorum*
Gentium orta sunt. 1.6.2.65.
- Feuda ab Alexandro Severo & Constantino M.*
cæperunt. 1.6.2.66.
- Feudi Jus in quibus consistit?* 1.6.2. *ibid.*
- Feuda originem habuerunt a Longobardis in Italia.*
1.6.3. & 4.67. & 68.
- Feudorum consuetudines in scripta redactæ.* 1.6.
4.68.
- Feudorum consuetudines sunt Jus non scriptam.* 1.
6.6.69.
- Feudorum libri sunt authentici.* 1.6.7.70.
- Feudorum primus Glossator Columbinus.* 1.6.13.
74.
- Feudorum Interpretes numerantur.* *ibid.*
Ferz

INDEX RERUM.

- Ferrariæ Duces habuerunt omnia Jura supremorum principum .* 2.3.13.143.
- Ferraria ad Sedem Romæ est devoluta .* ibid.
- Ferrariæ Jus Civile est Jus Commune .* 2.3.25.152.
- Jus Feudale admittitur in Provinciis Juris scripti in Gallia .* 2.5.19.181.
- Feudum consolidatione extinguitur .* 2.10.10.325.
- Feudatarii Principes habent omnia Jura Regalia .* 2.10.11.326.
- Faeciales, & Heraldici sub Jurisdictione Conestabulis & Marefcalli .* 2.8.p.3.21.300.
- Florentini quandiu fuerunt sub Imperatoribus .* 2.3.6.139.
- Florentini habuerunt omnia Jura Regalia .* 2.3.7.140.
- Florentiæ Jus Civile est Jus Commune .* 2.3.20.148.
- Forum Ecclesiasticum à Laico, distinctum per Conquestorem .* 2.8.p.2.26.272.
- Franci in Gallia constituunt Pharamundum Regem suum .* 2.5.3.168.
- Franci permiserunt Leges Romanas Provinciis Juris scripti in Gallia .* 2.5.14.177.
- Franciscus Accursius evocatus Bononiæ ad docendum Jus Civile Oxoniæ .* 2.8.p.2.35.280.

G.

G *Alli an habuerunt fenda ante Longobardos ?* 1.6.4.68.

Gal-

INDEX RERUM.

- Gallici Jurisconsulti laudantur .* 2.5.1.167.
Gallici fori eloquentia . ibid.
Gallia a Julio Cæsare redacta in potestatem Romanorum , iisque paruit usque ad Honorium Imp.
 2.5.3.168.
In Gallia constitutum Regnum Franco-Gallorum .
 2.5.4.169.
Galli fuerunt in potestate Romanorum usque ad Honorium . 2.5.5.170.
Galli an habeant potestatem patriam in liberos ?
 ibid.
Gallorum Monarchia duravit per mille ducentos Annos . 2.5.6.171.
In Gallia omnia jura Regalia in Dominio Regis . 2.5.8.173.
Gallia divisio in Provincias Juris scripti , & Provincias consuetudinarias . 2.5.11.175.
Gallia Narbonensis , dicta Togata , domita a Fabio Max. 2.5.12.175.
In Gallia conservatae Leges Rom. in Provinciis Juris scripti , sub tertia Regum Linea . 2.5.16.178.
In Gallia Leges Romanae servatae in Provinciis Juris scripti , ex Pactis Regum Galliae . 2.5.17.179.
In Gallia Provinciis Juris scripti servatur Jus Civile , in Judiciis , Contractibus , Testamentis . & Appellationibus . 2.5.18.180.
In Gallia Provinciis Juris Scripti multa privilegia concessa ex Jure Rom. 2.5.19.181.
In Gallia Provinciis Juris scripti Statuta sunt Jus Municipale ; solum Jus Rom. est Jus commune .
 2.5.21.183. Gal-

INDEX RERUM:

- Gallia Consuetudines varia.* 2.5.23.184.
- Gallici Juris componendi cura demandata Barnabæ Briffonio.* 2.2.27.186.
- Galli observarunt Leges Romanas in prima Regum Linea.* 2.5.28.188.
- Galli observarunt Leges Romanas in secunda & tertia Regum Linea.* 2.5.29.189.
- Gallia Judices in defectu Consuetudinum & Constitutionum, debent judicare secundum Jus Romanum.* 2.5.33.193.
- Galli omnes sequuntur Jus Romanum in criminalibus Causis.* 2.5.32.191.
- In Gallia non admittuntur Consuetudines contrariæ Romanis Legibus.* 2.5.33.193.
- Galli admittunt Leges Romanas, ut Romani Leges Rodias.* 2.5.34.194.
- In Gallia Juris Romani authoritas ex consensu Regum Gallia.* 2.5.35.195.
- In Gallia soli Juris Civilis Professores sunt Judices & Advocati.* 2.5.39.198.
- Gallia vera Jurisprudentiæ Romanæ sedes.* 2.5.43.202.
- Gentes, a Romanis debellatæ, Libertatem suam juste recaperarunt.* 1.1.20.16.
- Germaniæ divisio in decem Circulos.* 2.2.6.124.
- Genueses sunt liberi ad Imperatore, & habent omnia Jura Majestatis.* 2.3.12.143.
- Genuæ Jus dicitur ex Jure Civili.* 2.3.23.150.
- Gentes Septentrionales minus colunt Jus Civile.* 2.19.19.330.

Gi-

INDEX RERUM.

- Giraldi Oxoniensis querela de numero Studiosorum
in Jure Cicili . 2.8.p.2.32 277.
- Gothi permiserunt Leges Romanas in Provinciis
Juris scripti in Gallia . 2.5.13.176.
- Gothicorum Regum Leges scriptæ . 2.6.16.216.
- Gothi & Sveci idem Populi . 2.14.2.350.
- Gothi ex Svecia vastarunt Imperium Romanum .
2.14.2.350.
- Græcorum Interpretum Commentarii & Synopses
in libros βασιλικῶν . 1.5.7.54.1.7.3. & 4.78.
79.
- Græca Lingua demum permixta Constantinopoli . 2.
1.11.117.
- Græci a Majoribus retinuerunt Scientias & Verba.
ibid.
- Gratianus composuit decretum . 1.7.3.77.
- Gratianus in Decreto quandoque erravit . 1.7.4.79.
- Guido Coquilus laudatur . 2.5.36.195.
- Gulielmus Normanniæ Dux misit ad Haraldum pro
restitutione Regni . 2.8.p.1.14.252.
- Gulielmus caso Haraldo creatus Rex Angliæ , ejus.
que Posteris succedunt . 2.8.p.1.15.253.
- Gul. Lyntuvodi commentarii in Constitutiones
Cantuarienses . 2.8.p.3.28.306.
- Gulielmus de Drogheda J.C. Oxonienses fuit Hiber-
- nus . 2.9.10.218.

H.

- H** Armenopuli Promptuarium. 1.5.7.54.
- Hadrianus Imperator in Britanniam profes-
sus

INDEX RERUM.

- Etas ibi murum construxit .* 2.8.p.1.5.245.
- Haraldus creatus Rex Angliæ post mortem Eduvardi .* 2.8.p.1.13.251.
- Henrici V. cura de Juris Civilis Professoribus Cantabricia .* 2.8.p.2.36.281.
- Hispanica Gentis elogium .* 2.6.1.203.
- Hispania quando a Romanis subjugata ?* 2.6.3.204.
- Hispania diu sub Romanorum imperio .* 2.6.4.205.
- Hispaniam tenuerunt Gothi trecentos Annos .* 2.6.5.206.
- Hispaniam tenuerunt Mauri & Saraceni per septingentos Annos .* ibid.
- Hispanarum Nobilitas præcipua orta a Gothis .* ibid.
- Hispania Regna recuperata a Mauris & Saracenis .* 2.6.6.207.
- Hispanici Imperii magnitudo .* 2.6.8.209.
- Hispania Reges sunt liberi ab Imperatore, & Principes supremi .* ibid.
- Hispania Reges neminem superiorem recognoscunt ,* 2.6.10.211.
- Hispania Reges pro Ducatu Burgundia sunt subditi Imperatori .* 2.6.10. ibid.
- Hispani sub Romanis & Gothis habebant Leges Romanas .* 2.6.14.214.
- In Hispania servata Leges Gothica usque ad Alphonsum Nonum .* 2.6.15.215.
- In Hispania Controversia de Jure Regio, & Jure Romano .* 2.6.17.217.
- In

INDEX RERUM:

- In Hispania Jus Regium esse Jus Commune .* 2.6.
18.218.
- In Hispania Jus Romanum esse Jus Commune .* 2.
6.19.219.
- In Hispania Jus Regium & Jus Romanum concurrunt .* 2.6.211.220.
- Hispania Regna , post Leges suas observant Jus Cæsareum & Canonicum , non Leges Castellæ .* 2.
6.22.221.
- Hispani communiter sequuntur Jus Cæsareum , præ Canonico .* 2.6.24.223.
- In Hispania in Foro Ecclesiastico sequuntur Jus Canonicum , in Seculari Jus Civile .* 2.6.25.
224.
- De Hispania Lege , prohibente Jus Civile allegari in Judiciis sub pœna capitis .* 2.6.29.226.
- In Hispania Jus Civile solum docetur in Academiis & observatur in Curiis .* 2.6.29.227.
- In Hispania soli Juris Civilis Professores sunt Advocati & Judices .* 2.6.29. *ibid.*
- Hibernia nunquam sub Romanis .* 2.9.1.312.
- Hibernia Incolæ ex variis Populis .* *ibid.*
- Hibernia quatuor Provinciæ : Memonia , Ultonia , Lagenia , Connacia .* 2.9.2.313.
- Hibernia Dominus primus , Henricus Secundus .* *ibid.*
- Hibernia Rex primus , Henricus Octavus .* 2.9.
4.314.
- Hibernia an sit Feudum Romanæ Ecclesiæ ?* 2.9.
5.314.

Hi.

INDEX RERUM.

- Hiberniæ Leges antiquæ.* 2.9.6.315.
Hiberni usi sunt Legibus Anglicis, post Henricum II. ibid.
In Hibernia Relationes rerum judicatarum per Joh. Davisium. 2.9.8.316.
Hiberni communicant cum Anglis in Sacris & Episcoporum electione. 2.9.2.312.
Hiberni propensi ad Jus Civile, & Canonicum. 2.9.10.317.
In Holsatia admittitur Jus Civile. 2.13.7.348.
Hunni pulsi ab Ostrogotbis, sed restituti a Longobardis, & ab ipsis dicta est Hungaria, 2.12.3.341.
Hungaria Regnum cessit Austriacis. 2.12.4.342.
Hungariæ Reges non recognoscunt superiores. 2.12.5. ibid.
Hungariæ Regum potestas temperata. 2.12.6.343.
Hungariæ Jus Consuetudinarium, per Stephanum Verbentzium. 2.12.7. ibid.
Hungariæ Consuetudines & Judicia composita sunt ad normam Juris Civilis. 2.12.8.344.
Hungaria propugnaculum Orbis Christiani contra Turcas. 2.12.9. ibid.

I.

- J**acobi Menochii liber de Arbitrariis Judicium questionibus reprehenditur. 2.6.30.227.
Imperatores Romani appellantur Pontifices Maximi, usque ad Gratianum. 1.3.7.29.

Bb

Im-

I N D E X R E R U M.

Imperatorum improberum Constitutiones justissima.

1.3.9.30.

Imperator an sit Mundi Dominus? 2.1.2.109.

Imperator non est Mundi Dominus per Sacras Litteras, nec Jure Natura aut Gentium. 2.1.3.110.

Imperator an sit Mundi Dominus, est questio facti, non juris. 2.1.4.111.

Imperator est Mundi Dominus quoad Jurisdictionem, non quoad Dominium rerum singularum. 2.1.

6.113.

Imperatoris electio translata in Septemvros, Electores Germaniae. 2.2.2.121.

Imperium Romanum translatum in Germanos. 2.2.3. ibid.

Imperator an possit eligi solus Germanus? ibid.

Imperium Romanum in Germania sola. 2.2.4.122.

Imperium Germanicum, an Aristocraticum, an Monarchicum? 2.2.5.123.

Imperium Germanicum est vere Romanum. ibid.

Imperator non habet Jurisdictionem in Territoriis Pontificis Romani. 2.3.3.136.

Imperator in Gallia est privatus. 2.5.9.173.

Imperatorum Constantinopolitanorum Constitutiones non admittuntur a Gallis. 2.5.36.195.

Interpretatio prudentum ad Leges 12. tabularum. 1.3.3.26.

Infortiatum unde ita dictum? 1.4.11.44.

Institutiones Justinianæ laudantur. 1.4.14.46.

Institutiones Juris Canonici per Paulum Lancellotum. 1.7.8.82.

102

INDEX RERUM.

- Indi reguntur jure Regio Hispania, & jure Casareo.* 2.6.21.220.
- Irnerius Jus Civile docuit Bononia.* 1.5.14.60.
- Islandia Leges accommodata Juri Civili & Canonico.* 2.13.8.349.
- Itali Jus Civile primo illustrarunt.* 1.5.16.62.
- Italia Principes omnes se submitunt Legibus Romanis.*
- Itali magis favent Juri Civili, quam Statutis suis.* 2.3.27.153.
- In Italia exteri tenentur solo Jure Civili.* 2.3.31.156.
- Itali post Gothos & Longobardos pulsos, redierunt ad Leges Romanas.* ibid.
- Jurisconsultorum testimonia de injustitia Romanorum in bellis.* 1.1.15.11.
- Jus Gentium non defendit injustam Regnorum acquisitionem.* ibid.
- Jurisconsultorum elogia de Jure Civili Romanorum.* 1.2.5.6.22.
- Jus civile Rom. est Ratio scripta, & Jus Commune.* ibid.
- Jus Civile Rom. habendum pro Jure Gentium, & Naturali.* ibid.
- Judæi recipiunt Jus civile Rom. in defectum Legis Mosaicæ.* ibid.
- Jus Civile Papianum sub Regibus Romanis.* 1.3.1.24.
- Jurisconsulti Romani Pontifices Maximi.* 1.3.3.26.

INDEX RERUM.

- Jurisconsulti apud Græcos viles.* ibid.
- Jurisprudencia Media quæ.* ibid.
- Juris Romani interpretatio penes Collegium Pontificum.* 1.3.7.29.
- Jurisconsultarum Rom. laudes, e quibus Pandectæ sunt compositæ.* 1.3.14.34.
- Jul. Cæsar cogitavit de Jure Civili in ordinem redigendo.* ibid.
- Justiniani res gestæ bello & pace.* 1.4.1.36.
- Justinianus non fuit Literarum expertus contra Suidam.* 1.4.2.37.
- Justinianus orthodoxus in Fide Christiana.* 1.4.2. ibid.
- Justinianus relatus in numerum Sanctorum.* ibid.
- Justinianus appellatus Magnus.* 1.4.3.38.
- Justinus Imp. decessit in amentia, non Justinianus.* ibid.
- Jurisconsultorum Romanorum laudēs.* 1.4.5. & 6.39.
- §.40
- Justinianus an Jurisconsultorum Scripta deleri jussit?* 1.4.7.40.
- Justinianæ libri suppressi in Europa per quingentos Annos.* 1.5.1.49.
- Justinianæ libri recepti Constantinopoli usque ad Photam & Basilium.* ibid.
- Justinianus passus pœnam Talionis a Basilio & Leone.* 1.5.4.52.
- Justinianæ libri neglecti post editos libros βασιλικῶν.* ibid.
- Jus dictum in Oriente ex libris βασιλικῶν, usque ad*

INDEX RERUM.

- ad Constantinop. deletam.* 1.5.10.56.
- Justinianæi libri ad Illyricum tantum pervenerunt.*
1.5.11.57.
- Juri Civili acceperunt Jus Feudorum, Jus Canonicum, & Doctorum scripta.* 1.5.18.64.
- Jus Feudorum Jus non scriptam.* 1.6.6.69.
- Jus Feudorum connexum cum Jure Rom. & ab eo interpretationem recipit.* 1.6.9.71.
- Jus Feudorum connexum cum Jure Canonico.* 1.6.10.73.
- Jus Canonicum ortum ex ruinis Imperii Rom. & auctoritate Pontificum.* 1.7.1.76.
- Juris Canonici Interpretes enumerantur:* 1.7.9.83.
- Juris Canonici & Civilis connexio.* *ibid.*
- Inter Jus Canonicum & Civile mutua Interpretatio.*
1.7.11.84.
- Jus Canonicum sequendum, ubi agitur de peccato vel salute animæ.* *ibid.*
- Jus Canonicum & Jus Civile in unam societatem coierunt.* 1.7.13.85.
- Jus Canonicum ortum à Jure Civili.* 1.7.13.85.
- Jus Canonicum decidit Causas profanas & Civile.*
1.7.14.86.
- Jus Canonicum receptum a Gentibus Christianis:*
1.7.15.87.
- Jus Canonicum conservatum per Principes Prestantes.* 1.7.16.88.
- Judæi non tenentur Jure Canonico.* 1.7.18.90.
- Juris Canonici utilitas & necessitas.* 1.7.19. *ibid.*
- Jurisconsultus nemo idoneus, sine cognitione Juris*

INDEX RERUM.

- Civilis & Canonici.* ibid.
- Jus Canonicum & Jus Feudorum, sunt membra Juris Civile.* 1.7.20.91.
- Jus Civile non consistit sine Doctorum Interpretationibus.* 1.8.4.94.
- Jus Civile Romanorum est Jus Commune in Germania.* 2.2.9.126.
- Jus Civile Roman. in Germania observatur ab omnibus naturalibus & exteris.* 2.2.10.127.
- A Jure Saxonico Germani in multis recedunt ad Jus Cæsareum.* 2.2.15.130.
- Jus Lubecense in Germania.* 2.2.16.131.
- Jus Culmenſe in Germania.* ibid.
- Jus Canonicum ſervatum per Principes Proteſtantes in Germania.* 2.2.18.132.
- Jus Romanum Jus Commune in Germania.* 2.2.19.133.
- Juris Civilis Professores ſoli ſunt Judices in Camera, & in Academiis Germania Jus docent.* ibid.
- Juris Civilis uſus apud Venetos.* 2.3.19.148.
- Jus Civile eſt Jus Communes in Italia.* 2.3.26.152.
- Jus Longobardicum interpretationem recipit a Jure Civili.* 2.4.10.164.
- Jus Civile eſt Jus commune in Regno Neapolis & Sicilia.* 2.4.11.165.
- Jus Romanum eſt prius Jure Longobardico in Regno Neapolis & Sicilia.* 2.4.12.166.
- Juriſconſulti Gallici laudantur.* 2.5.1.167.
- Jus Romanum eſſe Jus Commune in Gallia.* 2.5.3.191.

De

INDEX RERUM.

- De Jure Communi in Gallia dissertatio inter Petrum Lizetum & Christophorum Thuanum.* *ibid.*
- Jus Civile lectum in Gallia Academiis, ante Academias pro Legum studio constitutas.* 2.5.37.196.
- Jus Civile prohibitum legi Parisiis.* 2.5.38.197.
- Jus Regium in Hispania ex quibus consistit?* 2.6.16.216.
- Judices non sunt relinquendi arbitrio suo.* 2.6.30.227.
- Jurisconsulti Hispania clarissimi.* 2.6.31.228.
- An Jus Civile admittendum sit in controversiis, de Successione Regnorum?* 2.7.16.240.
- Jurisconsulti Lusitanici clarissimi.* 2.7.17.241.
- Juris Civilis Professores celebres Oxonii sub Ed. Wardo I. II. III.* 2.8.p.2.33.278.
- Juris Civilis Professorum Salaria & premia, in Academiis Anglicis.* 2.8.p.2.37.282.
- Juris Anglicani Judicia nihil commune habent cum Jure Civili.* 2.8.p.3.6.288.
- Jus Anglicanum constat ex Consuetudinibus, & Statutis Regni.* *ibid.*
- Jurisconsultorum Anglicorum scripta & res judicata, an habeant Juris Auctoritatem.* 2.8.p.3.8.290.
- Juris Civilis Professores ad Judicium Munera in Anglia.* 2.8.p.3.9.291.
- Juris Civilis Professoribus maxima Munera concessa sub Ed Wardo III.* 2.8.p.3.12.294.
- Jus Canonicum receptum sub modo in Anglia.* 2.8.p.3.26.304.

I N D E X R E R U M.

- Jus Civile & Canonicum in Curiiis Academicarum
Angliæ ex Privilegiis Regum.* 2.8.p.3.30.308.
- Juris Civilis Professorum usus in Legationibus
aliisque publicis Muneribus.* 2.8.p.3.31.309.
- Jus Civile in Anglia neglectam.* 2.8.p.3.32.310.
- Jus Saxonicum in Germania receptura a multis Po-
pulis.* 2.2.12.128.
- Jus Saxonicum compositum in tribus libris.* ibid.
- Juris Saxonici pars, quæ dicitur Weichbild.* ibid.
- Jus Saxonicum redactum est ad Jus Civile Roma-
norum.* ibid.
- Jura Municipalia in Germania.* ibid.
- Jus Saxonicum recipit Interpretationem a Jure Ci-
vili.* 2.2.13.129.

L

- L** *Atina Lingua usus an conservei Dominationem
Romanorum.* 2.1.7.114.
- Latina Lingua servata a Romanis in omnibus Pro-
vincis suis.* 2.1.8.114.
- Latinam Linguam Romani Græcis imponebant.* 2.
1.9.115.
- Latina Lingua diu servata Constantinopoli, & in
Orientè.* 2.1.10.116.
- Latina Lingua adhuc servata apud Europæos.* 2.1.
12.118.
- Latina Lingua usus abolitus per aliquos Principes
Europæos.* 2.1.13.118.
- Latina Lingua excellentia.* ibid.
- Lg.

INDEX RERUM.

- Leges Romanorum sanctissima & iustissima.* 1.2.3.
18.
- Legibus scriptis, an Magistratum arbitrio, gubernari satius sit?* 1.3.1.25.
- Leges duodecim Tabularum fons Legum Romanorum.* 1.3.2.26.
- Leges Romanae latae a Populo Romano.* 1.3.4.27.
- Legum ferendarum potestas primum Caput Majestatis.* 1.3.4.27.
- Lex Regia sub Augusto lata.* 1.3.6.28.
- Leo Philosophus reprehendit Libros Justinianæos.*
1.5.4.52.
- Leunclavii Ecloga, & libri Paratitlorum.* 1.5.7.
54.
- Legum mutationes periculosa.* 1.7.17.89.
- Legum optimus censor Usus.* ibid.
- Legum latio, & interpretatio, ejusdem potestatis.*
1.8.2.92.
- Leges Victorum Populi debellati sequi debent.* 2.1.
1-108.
- Legum Romanorum usus an conservet Dominatorem Romanorum.* 2.1.7.114.
- Legum Romanorum usus an impediatur praescriptionem Principum contra Romanos?* 2.1.13.118.
- Leges Municipales apud Romanos quæ?* 2.3.28.
153.
- Leges Longobardicae servatae in Regno Neapolis & Sicilia, post Carolum Magnum.* 2.4.6.162.
- Leges Longobardicae laudantur.* ibid.
- Leges Longobardicae contemptui habita post Lotharium*
suum

I N D E X R E R U M.

- rium Imperat. 2.4.8.163.
- Leges Longobardica tantum valent in aliquibus locis ex consuetudine.* ibid.
- Leges Romanae semper servatae in Regno Neapolis & Sicilia.* 2.4.9.164.
- Lex Salica lata a Pharamundo, aucta a Carolo M. & aliis Impm.* 2.5.24.184.
- Legis Salicae Articulus, de foeminarum Successione in Gallia.* ibid.
- Lege Salica deficiente, recarrebant Galli ad Leges Romanas.* 2.5.26.185.
- Leges Romanas esse Gallicis praesferendas, Galli agnoscunt.* 2.5.32.191.
- Lex Rhodia, de Naufragiis, rejecta a Romanis.* 2.5.34.194.
- Legum cognitio in singulis Gentibus petenda ex historiis Gentis.* 2.6.2.204.
- Legionis Reges neminem superiorem recognoscunt.* 2.6.11.212.
- Lex, prohibens Jus Civile, in Hispania, condita a Gothicis Regibus.* 2.6.27.224.
- Lex prohibens Jus Civile in Hispania, in consuetudinem abiit.* 2.6.28.226.
- Leges Lusitanicae compositae ab Emanuele, & a Philippo II.* 2.7.10.236.
- Leges Romanae in Britannia, usque ad Honorium.* 2.8.p.2.3.255.
- Leges Romanae receptae in Britannia, sub Domitiano, & Successoribus.* ibid.
- Legum Romanarum testimonia in Britannia ex Pandectis.*

INDEX RERUM:

- Etis:* 2.8.p.2.3.258.
- Leges Romanae deserta a Britannis.* 2.8.p.2.10.259.
- De Legibus Roman. in Britannia testimonia Virorum doctissimorum.* 2.8.p.2.11.260.
- Legum Romanarum vestigia sub Ethelberto, Rege Cantii.* 2.8.p.2.14.262.
- Leges Edwardi Confessoris.* 2.8.p.2.15.263.
- Leges Howelli Dha in Wallia.* 2.8.p.2.16.264.
- Leges per Conquestorem compositae.* 2.8.p.2.19.267.
- Leges & Acta Judiciorum Linguae Normannicae.* 2.8.p.2.21.268.
- Legum Rom. studio incumbere Studiosi plerique, sub Stephano Rege & sequentibus.* 2.8.p.2.37.275.
- Leges magis ex usu & praxi, quam ex libris discuntur. Conclusio Operis.*
- Libri Juris Rom. per Justinianum compositi.* 1.4.4.39.
- Libri βασιλικῶν, ex quibus Libris compositi.* 1.5.6.53.
- Libri βασιλικῶν tribuendi Basilio, an Leoni.* 1.5.5.52.
- Libri Βασιλικῶν editi per varios, & per Carolum Fabrotum.* 1.5.6.53.
- Ex libris βασιλικῶν Jus dictum in Orientali Imperio.* 1.5.8.55.
- Libri Feudorum conscripti per Obertum Orceum & Gerardum Capagistum.* 1.6.5.68.
- Libri Feudorum sunt authentici.* 1.6.7.69.
- Libri Feudorum recipiuntur a Gallis.* 1.6.8.70.
- Li.

INDEX RERUM:

- Libri Feudorum recepti a Principibus Christianis* .
1.6.11.73.
- Libri Feudorum duo tantum recepti.* 1.6.12.74.
- Longobardorum Leges barbara.* 1.5.11.73.
- Longobardi in aliquibus observant Leges Romanas.* ibid.
- Lotharius Imp. restituit Pandectas.* 1.5.19.59.
- Longobardi primo induxerunt Feuda in Italia.* 1.6.3. & 4. 67. & 68.
- Lucensis Resp. habet omnia Jura Supremorum Principum.* 2.3.8.140.
- Luca Jus Civile est Jus Commune.* 2.3.20.148.
- Lusitania Hispaniae pars & Provincia.* 2.6.3.2. 228.
- Lusitani diu cum Romanis dimicarunt.* 2.7.2.229.
- Lusitani sequebantur Carthaginenses contra Romanos.* ibid.
- Lusitania domita ab Augusto.* ibid.
- Lusitanorum Privilegia concessa a Romanis.* 2.7.3.230.
- Lusitania Domini Romani, post eos Gothi, & deinde Mauri & Saraceni.* 2.7.4.231.
- Lusitania data ab Alfonso in dotem Henrico cum Terefia filia.* 2.7.5.231.
- Lusitanici Regni dominia.* 2.7.6.233.
- Lusitania Reges non recognoscunt Superiorem, & sunt Principes Supremi.* 2.7.7.233.
- Lusitania Reges liberi a dominis Romanorum Pontificum.* 2.7.8.234.
- Lusitani primo sub Legibus Romanis, deinde Gothicis,*

INDEX RERUM:

- ibicis* 2.7.9.235.
In Lusitania, post Jus Regium, recurritur ad Jus
Caesareum, & Interpretationes Doctorum. 2.7.
 11. 236.
In Lusitania an Jus Regium an Jus Civile sit Jus
Commune. 2.7.12.237.
De Lusitanici Regni Successione Controversa post
mortem Sebastiani. 2.7.13.238.
De Lusitania Regno Competitores. 2.7.14.238.
De Lusitania Regni successione Jurisconsultorum
sententia. 2.7.15.239.
Lusitania Regni unio facta cum Castellano aequo
principaliter. 2.7.16.240.
Lucii Regis epistola ad Eleutherium Pontificem ex-
cutitur. 2.8.p.2.13.261.
De Lucii epistolae causa suspicionis falsi. *ibid.*

M.

- M** *Atrimonium, per metum contractum, ex con-*
sensu fit legitimum. 1.1.18.14.
In Matrimonii sequendam Jus Canonicum. 1.7.
 12 84.
Majestatis primum Caput, Civibus Leges dare. 2.1.
 1.108.
Mantua Dux est Princeps supremus. 2.3.14.144.
Mantuae Jus dicitur ex Jure Civili. 2.3.23.150.
Martinus Navarrus laudatur. 2.6.31.228.
Magistri in Conciliaria plerumque Juris Civilis pe-
riti. 2.8.p.3.11.250.
Ma-

INDEX RERUM.

- Magistris libellorum supplicium Juris Civilis per-*
ti. ibid.
- Marianus Scotus Hibernensis.* 2.9.10.317.
- Mariani Scoti editio Germanica imperfecta.* 2.10.9.
324.
- Mediolanum, primo sub Galeatiis & Sfortiis, nunc*
ad Hispanos devenit. 2.3.9.141.
- Mediolani Duces habent omnia Jura Majestatis &*
Supremorum Principum. 2.3.10.141.
- Mediolani observatae sunt Leges Longobardicae, &*
Decreta suorum Principum. 2.3.21.149.
- Mediolani, post Constitutiones suas observatur Jus*
Civile. 2.3.22.150.
- Mediolanenses Judices sunt Juris Civilis Professo-*
res. 2.3.22.149.
- Michaelis Attaliatis compendium.* 1.5.7.54.
- Mich. Pselli Synopsis.* ibid.
- Militia apud Romanos quid sit.* 1.6.2.65.
- Monarchia Romana ultima.* 1.2.2.17.
- Quatuor summa Monarchia.* 1:1.14.11.
- Montsferrati Marchio est Princeps Supremus.* 2.3.
14.144.
- Mutationes Legum periculosa.* 1.7.17.89.
- Mutina Duces habent Jura Majestatis.* 2.3.15.
144.
- Mutinae Jus dicitur ex Jure Civili.* 2.3.23.150.

INDEX RERUM.

N.

- N** *Aufragorum bona non possunt capi a Dominis Territoriorum, in Germania.* 2.2.18.132.
- De Navarra Regno controversia inter Hispanas & Gallos.* 2.6.7.208.
- Navarra Reges neminem Superiorem recognoscunt.* 2.6.11.212.
- Navarræ post Leges suas, sequuntur Leges Romanas, non Castellanas.* 2.6.21.220.
- Neapolis & Sicilia sub Romanis usque ad Honorium; postea cesserunt Gothis & Longobardis & Normannis.* 2.4.1.158.
- Neapolis & Sicilia controversa diu inter Andegavenses & Aragonios; nunc cesserunt Regibus Hispaniæ.* 2.4.2.159.
- Neapolis & Sicilia Regnum est Feudum Ecclesiæ Romanæ.* 2.4.3.159.
- Neapolis & Sicilia Reges habent omnia Jura superiorum Principum.* 2.4.5.161.
- In Neapolis, & Sicilia Regno libertas Jata utendi Lege Longobardica vel Romana.* 2.4.7.163.
- In Neapolis & Sicilia Regno Jus Romanum est Jus Commune: Jus Longobardicum est speciale.* 164.
- In Neapolis & Sicilia Regno Jus Romanum est prius Jure Longobardico.* 2.4.12.166.
- Nobiles Romani Jus Civile profitebantur.* 1.3.3.26.
- Novellæ Constitutiones Justiniani a quo collectæ.* 1.4.15.47.

N.

I N D E X R E R U M .

- Novellarum numerus.* 1.4.15.47.
Novella cur dicta, Authentica. ibid.
Novellarum versio, alia per Julianum, alia vulga-
ris. 1.4.16.48.
Novella Leonis Philosophi. 1.5.5.52.
Normannicorum Regum successio. 2.8. p.2. 17.
 265.

O.

- O** *Leronia Leges.* 2.8. p.3. 25. 303.
Oxonii Juris Civilis Professores celebres sub
Edw. I. II. III. 2.8. p.2. 33. 278.
Oxonium evocatus Franc. Accursius, ad docendum
Jus Civile. ibid.

P.

- P** *Arram Ecclesie testimonia, de Romanorum in-*
justitia in bellis. 1.1.9. 6. 11.
Papiniani elogia. 1.3.15.35. 6. 1.4.6.40.
item 2.8. p.2.7. 257.
Pandecta composita ex libris Jurisconsultorum Rom.
1.4.5.39.
Pandecta nimis festinanter composita per Tribonia-
num. 1.4.8.42.
Pandectarum Methodus defenditur. 1.4.9.42.
Pandectarum editiones varia, praeceteris lauda-
tur Florentina. 1.4.10.43.
Pandecta Florentinae an sint liber Archetypus Justi-
niani.

INDEX RERUM.

- niani . 1. 4. 10. 43.
- Pandectæ cur dictæ Digestum* . 1. 4. 11. 44.
- Pandectarum pars aliqua apud Exarchos Græcos* .
1. 5. 12. 58.
- Pandectæ donatæ Pisanis ab Imp. Lothario* . 1. 5.
13. 59.
- Pandectæ ad Florentinos translata* . ibid.
- Patronorum Jus in Clientes Jure Rom.* 1. 6. 2.
65.
- Pæla in decreto Gratiani quæ?* 1. 7. 3. 77.
- Papinianus implet numerum duorum* . 1. 8. 10. 99.
- Parmæ Duces habent Jura Mjæstatis* , 2. 3. 14.
144.
- Patavini Jurisconsulti celebres* . 2. 3. 19. 148.
- Parmæ observatur Jus Civile* . 2. 3. 25. 152.
- Parisiis prohibitum legi Jus Civile , & de causa il-
lius Prohibitionis* . 2. 5. 38. 197.
- Partitarum Leges , e Legibus Rom. petita , cum iis
concordant , & ab iis Interpretationem recipiunt* .
2. 6. 16. 216.
- Papinianus, Præfectus Prætorio, Eboraci Jus dixit* .
2. 8. p. 2. 5. 256.
- Papinianus primus in Severi Consiliis in Britannia* .
2. 8. p. 2. 6. 296.
- Paulus J. C. in Britannia* . 2. 8. p. 2. 7. 257.
- Pannonii domiti ab Augusto sine justa belli causa* .
2. 12. 1. 340.
- Pannoniam occupant Vandali , Gothi , & Hun-
ni* . 2. 12. 2. 340.

Cc

Per-

INDEX RERUM.

- Permissio Divina non facit Romanorum bella justa.*
 1. 1. 16. 17. 18. 19.
- Petrus Lombardus Theologiam composuit.* 1. 5.
 13. 59.
- Petrus de Bellapertica docuit Jus Civile Aureliis.*
 1. 5. 15. 61.
- Pharnaces factus Rex à Romanis, in parricidii re-
 muneracionem.* 1. 1. 8. 6.
- Photii Nomo-Canon in Orientali Ecclesia.* 1. 5.
 9. 55.
- Pirata responsam, Alexandro Magno datum, lau-
 datur.* 1. 1. 12. 9.
- Picti deleti a Kennetho.* 2. 10. 3. 319.
- Plebiscita per legem Hortensiam.* 1. 3. 4. 27.
- Placentinus docuit Jus Civile in Gallia.* 1. 5.
 14. 60.
- Populus Romanus non erat Legibus solutus.* 1. 3.
 11. 32.
- Pompejus cogitavit de Jure Civili in ordinem redi-
 gendo.* 1. 3. 16. 35.
- Pontificis Romani Auctoritas.* 1. 7. 2. 76.
- Pontifex Romanus est Princeps Supremus in suis
 Dominiis.* 2. 3. 3. 136.
- Poyningi Lex de Statutis Hibernia.* 2. 9. 7.
 315.
- Polonici Regni partes.* 2. 11. 1. 331.
- Polonorum antiqui Duces & Principes.* 2. 11. 2.
 331.
- Polonorum Reges electivi.* ibid.
Po.

INDEX RERUM.

- Polonia Regum potestas.* 2. 11. 3. 332.
- Polonici Regni partes: Lithuania Borussia, & Livonia.* 2. 11. 4. 333.
- Polonia Regnum non obnoxium Imperatori, aut Pontifici Romano.* 2. 11. 5. 333. & 334.
- Polonia Reges non recognoscunt superiorem.* 2. 11. 6. 334. & 335.
- Polonia nunquam sub Populo Rom. aut Imperatoribus,* ibid.
- In Polonia Juris Saxonici auctoritas.* 2. 11. 7. 335. & 336.
- Poloniae Leges compositae per Casimirum, Ladislaum, & Sigismundum.* 2. 11. 8. 336. & 337.
- Poloniae Leges accommodatae ad Jus Civile.* ibid.
- Poloni, post Leges suas, recurrunt ad Jus Saxonicum & Jus Civile.* 2. 11. 9. 337. & 338.
- In Polonia Judicia Causarum Ecclesiasticarum ex Jure Canonico & Civili.* 2. 11. 11. 339.
- Præscriptio non reddit Romanorum Imperium justum.* 1. 1. 19. 15.
- Præscriptio non valet sine Titulo & bona fide.* ibid.
- Princeps quomodo Legibus solutus.* 1. 3. 11. 32.
- Princeps tenetur ad Jus Naturae & Gentis in Contractibus suis.* 1. 3. 12. 33.
- Princeps tenetur Legibus suis vi directiva non coactiva.* ibid.
- In præscriptione sequendum Jus Canonicum.* 1. 7. 11. 84.
- Principes Protestantes conservarunt Jus Canonicum*

INDEX RERUM:

- eoque utuntur 1. 7. 16. 88.
- Præscribi potest Suprema Potestas contra Imperatorem* 2. 1. 5. 112.
- Præscriptio Imperii non datur contra Romanam Pontificem , per Canonistas* ibid.
- Princeps non potest rerum dominia subditis auferre*
2. 1. 6. 113.
- In Prussia novum Jus editum* 2. 2. 16. 131.
- Principes investiti , post Investituram , habent Jura Supremorum Principum* 2. 3. 15. 144.
- Provincia Juris Scripti in Gallia quæ?* 2. 5.
12. 175. & 176.
- Provincia Consuetudinaria in Gallia quæ?* 2. 5.
22. 183.
- In Prussia & Mazavia admittuntur Jus Lubecense & Culmense , iisque deficientibus , Jus Civile*
2. 11. 10. 338.
- Practica Legum optima intellectrix, Authore Baldo. Conclus. Oper.*

Q.

Questiones *ordæ in Jure Civili* 1. 8. 7.
97.

Re

INDEX RERUM.

R.

- R**atio naturalis habet vim Legis. 1. 8. 5.
 95.
Responsa Prudentum pars Juris scripti. 1. 3. 13. 34.
Responsa Prudentum an habeant vim Legis? 1. 8.
 5. 95.
Regibus obedire, commune generis humani pactum est. 2. 1. 1. 108.
Representatio non admittitur in Jure Saxonico.
 2. 2. 14. 130.
Remissio delinquentium non conceditur Romæ. 2.
 3. 3. 136. & 137.
Reges Neapolis & Sicilia feudatarii Pontificis Romæ. 2. 4. 3. 159. & 160.
Regum Gallia Elogia & suprema potestas. 2. 5.
 7. 171. & 172.
Rex Gallia neminem Superiorem recognoscit. 2.
 5. 9. 173.
Restitutio in integrum in Gallia non admittitur, sine literis Regis e Cancellaria. 2. 5. 35.
 194. & 195.
Romani quasi verunt Imperium per Arma & Leges.
 1. 1. 1. 1.
Romulus quare agro suo terminos non posuit? 1.
 1. 2. 2.
Romani per socios bellorum causas quærebant. 1.
 1. 11. 7. & 8.

INDEX RERUM

- Romanum Imperium designatum in statua Nebuchadnezaris.* 1. 1. 12. 9.
- Romani raptores & prædones Orbis Terrarum.* 1. 1. 15. 11. & 12.
- Roma caput avaritiæ.* ibid.
- Romanorum Imperatorum mandata injusta obligabant Populos, quamdiu tolerabantur.* 1. 1. 16. 13.
- Romanis Imperium datum a Deo in castigationem Gentium.* ibid.
- Romani plures Provincias per Justitiæ famam, quam per arma, quæsierant.* 1. 1. 21. 16.
- Romanorum Legibus Gentes sponte cesserunt.* 1. 2. 1. 17.
- Romanis Imperium datum, ob eorum Virtutes & bona opera.* 1. 2. 3. 18.
- Roma Legum Parens & Patria.* 1. 2. 4. 19.
- Rota Romana non est sequenda contra Communem opinionem.* 1. 8. 8. 97. & 98. & *Conclus. lib. 1. 4. pag. 105.*
- Rotæ Rom. non est deferendum ultra quam ipsius ratio valet.* ibid.
- Romanis Legibus obsequium Europæorum est spontaneum.* 2. 1. 1. 108.
- Romani Linguam & Mores Græcorum induebant.* 2. 1. 11. 117.
- Romanum Imperium servatum Constantinopoli in Oriente.* 2. 2. 1. 120.

Rot.

I N D E X R E R U M .

- Rotwillense Judicium in Germania .* 2. 2. 9.
 126.
- Roma & Italia fons Legum Romanarum .* 2. 3.
 1. 135.
- Romanæ Ecclesiæ Territoria in Italia.* 2. 3. 2.
 135. & 136.
- Ad urbem Romanam Titulus Pontificis.* ibid.
- Romæ & in Dominiis Sedis Romanæ observatur
 Jus Civile.* 2. 3. 17. 145. & 146.
- Rogeri Baconi querela de numero Studiosorum in
 Jure Civili.* 2. 8. p. 2. 31. 275. & 276.
- Roberti Holcotti querela de numero Studiosorum
 in Jure Civili.* 2. 8. p. 2. 32. 277.

S.

- S** *Aguntini juste oppugnati ab Hannibale.* 1.
 1. 6. 4. & 5.
- In Saxonia Jus dicunt soli Juris Civiliis Professores .* 2. 2. 14. 130.
- Saxones constituunt septem Regna in Britannia .*
 2. 8. p. 1. 10. 249.
- Saxonicorum Regum Leges.* 2. 8. p. 1. 13.
 251.
- Saxonicorum Regum pietas in Ecclesiis & Mona-
 steriis ædificandis.* 2. 8. p. 2. 15. 263.
 & 264.
- Scoticarum rerum origo incerta.* 2. 10. 1. 319.

INDEX RERUM:

- Scotia Incola Picti & Scoti ex Hibernia.* 2.
10. 2. 319.
- Scoti & Picti invadunt Britannos Australes.* 2.
10. 3. 319. & 320.
- Scotorum Monarchia antiquissima.* 2. 10. 4.
320.
- Scotia nunquam sub Romanis.* ibid.
- De Scotia Regno controversia inter Baliolum &
Bruceum delata ad Edwardum Primum.* 2.
10. 6. 322.
- Scotorum responsio ad argumenta Anglorum, de Su-
premo Dominio.* 2. 10. 7. 323.
- De Scotia Dominio controversia ex Nuptiis sopita.*
2. 10. 10. 324.
- Scotorum Leges & Consuetudines similes Anglica-
nis.* 2. 10. 12. 326.
- Scotorum Leges composita per Malcolmum & Ken-
netum.* 2. 10. 13. 326. & 327.
- Scotia Consuetudines continentur in Libro , Re-
giam Majestatem .* 2. 10. 14. 327.
- Scotorum Jure deficiente , Judices recurrunt ad
Jus Civile .* 2. 10. 15. 328.
- Scoti colunt Jus Civile .* 2. 10. 17. 329.
- Senatusconsulta vim Legis habuerunt .* 1. 3. 4.
27.
- Sextus Decretalium editus per Bonifacium Octa-
vum .* 1. 7. 7. 82.
- Sextus Decretalium non receptus a Gallis.* 1. 7.
15. 87.

Sen-

INDEX RERUM.

- Sententiæ duæ non inducunt Consuetudinem.* 1.8.
8. 97. & 98. *Conclus. lib.1. 5.* 106.
- Sententiæ supremarum Curiarum ab aliquibus numerantur inter Juris partes.* *Conclus. lib.1. 1.*
103.
- Sententiæ solius Principis Jus faciunt.* *Conclus. lib.1. 2.* 104.
- Senatus Rom. an habuerit potestatem Legis ferendæ?* *Conclus. ibid.*
- Sententiæ Senatum sunt exempla tantum, non faciunt Jus certum.* *Conclus. lib.1. 3.* 104. & 105.
- Sententiæ Senatum, similiter perpetuo judicantium, vim Legis habent.* *Conclus. lib.1.5.* 106.
- Sententiæ Senatum faciunt Jus in ordinatoriis causarum, non decisoriis.* *Conclus. ibid.*
- Severus Imp. in Britanniam profectus Eboraci mortuus est.* 2. 8. p.1. 5. 245.
- Septentrionales superant Australes robore, non ingenio.* 2. 10. 19. 330.
- Sicilia est pars Italiae.* 2. 3. 33. 157.
- Statuta omnia in Germania Interpretationem recipiunt a Jure Civili.* 2. 2. 17. 132.
- Statuta non possunt condi in Germania, contra prohibitionem Juris Cæsarei.* 2. 2. 18. 132.
& 133.
- Statuta sunt Jura Municipalia Italiae.* 2. 3. 28.
153.
- Statutum, idem continens cum Jure Communi, est superfluum.* ibid.
- SM.

INDEX, RERUM.

- Statuta Italiae recipiant Interpretationem a Jure Civili passivam, non activam.* 2. 3. 29. 154.
- Statuta Italiae ita sunt intelligenda, ut non corrigant jus Civile.* ibid.
- In Statutis Italiae Jus commune intelligitur Jus Civile; non Jus Civitatis dominantis.* 2. 3. 30. 155.
- Statuta sunt Jus Municipale in Provinciis Juris scripti Galliae.* 2. 5. 21. 183.
- Stylus non admittitur in Gallia contra Jus Romanum.* 2. 5. 33. 193.
- Stephani Regis prohibitio contra Jus Civile & contra Vacarium; sed ea mox evanuit.* 2. 8. p. 2. 30. 275.
- Stephani Langtoni querela de numero Studiosorum in Jure Civili.* 2. 8. p. 2. 32. 277.
- Sabaudiae Duces habent omnia Jura Majestatis & supremorum Principum.* 2. 3. 11. 142.
- In Sabaudia Jus Civile, est Jus Commune.* 2. 3. 25. 152.
- Sabaudia Provincia Romana, ante Julium Caesarem.* 2. 5. 12. 175. & 176.
- Inter Svecos & Danos magna conjunctio.* 2. 14. 1. 350.
- Sveci & Gothi idem Populus.* ibid.
- Sveci habuerunt semper suos Reges.* 2. 14. 2. 350. & 351.
- Svecorum & Gothorum iidem quandoque Reges.* 2. 14. 3. 351. & 352.

In.

INDEX RERUM.

- Inter Svecos & Anglos perpetua societas contra Danos.* ibid.
- Svecorum Reges liberi a Romano Imperio, & non recognoscunt Superiorem.* 14. 4. 352.
- Sveciarum Legum lattores.* 2. 14. 5. 352.
- & 353.
- Sveciæ Leges ex Jure Naturali, Divino, Canonico, & Imperiali.* ibid.
- Apud Svecos pauca Romanarum Legum vestigia.* 2. 14. 7. 353. & 354.

T.

- T**emplum S. Sopiæ Constantinopoli ædificatum a Justiniano. 1. 4. 2. 38.
- Theologorum testimonia de Romanorum injustitia in bellis.* 1. 1. 14. 11. 12. 13. 14.
- Theophili Paraphrasis in Institutiones laudatur.* 1. 4. 14. 46.
- Thomas Becketus Legum Doctor, Cancellarius Angliæ.* 2. 8. p. 2. 29. 274.
- Thomas Howardus, Comes Arundeliæ & Surriæ, Marefcallus Angliæ.* 2. 8. p. 3. 14. 294.
- Tribonianus an Jurisconsultorum Rom. Scripta deleri juserit?* 1. 4. 7. 40. & 41.
- Tribonianus reprehenditur ob festinationem in Pandectis.* 1. 4. 8. 42.
- Turcæ utuntur Codice Justinianæo.* 1. 2. 6. 22.
- Turcarum Imperator asserit, Se esse Successorem*
Con.

Constantini Magni .

2. 4. 122.

V.

V Allæ testimonium de Jurisconsultis Romanis
1. 4. 5. 161.

Valentia, dicta pars Britannia a Valentiniano. 2.
8. p. 1. 8. 248.

Vacarius legit Jus Civile Oxonii, sub Rege Stephano .
2. 8. p. 2. 27. 272. & 273.

Vacarius factus Abbas Beccensis, & electus Archiepiscopus Cant. 2. 8. p. 2. 28. 273. & 274.

Veneti nunquam fuerunt sub Imperatore, aut alterius Principis Dominio. 2. 3. 4. 137. & 138.

Venetorum libertatis Tituli. ibid.

Veneti habent omnia Jura Majestatis. 2. 3. 5.
139.

Veneti reguntur Moribus suis & Arbitriis Judicum .
2. 3. 18. 147.

Ulpianus J.C. in Britannia. 2. 8. p. 2. 8. 258.

Unio Regni Lusitanici cum Castellano facta æque principaliter .
2. 6. 16. 216.

Urbini Duces habent Jura Majestatis. 2. 3. 14.
144.

Urbini observatur Jus Civile. 2. 3. 25. 152.

• F I N I S .

4833

ex lib. v. s. *Spencer* Antonio

